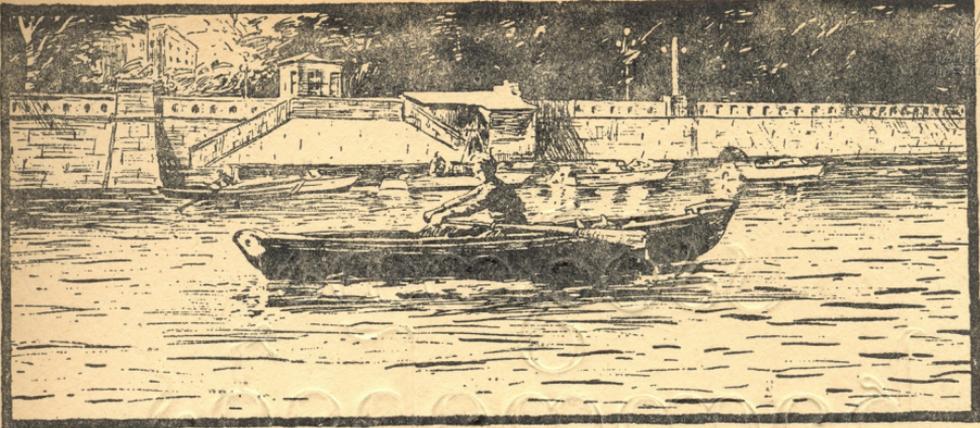

საბჭოთა ხელოვნება

10

1958

რედაქტორი—ოთარ ევაძე

სარედაქციო კოლეგია: შალვა ამირანაშვილი, ვახტანგ ბერიძე, კარლო გოგოძე, შალვა დადიანი, აკაკი დვალისვილი, ლადო დონაძე, სერგო ზაქარიაძე, დიმიტრი ჯანელიძე, ვანო წულუკიძე (პეგ მდივანი)

საქართველოს კომუნისტური პარტიის თბილისის საქალაქო კომიტეტს

თბილისის მშრომელთა დეპუტატების საქალაქო საბჭოს

ქალაქ თბილისის ყველა მშრომელს

საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტიის ცენტრალური კომიტეტი და სსრ კავშირის მინისტრთა საბჭო მხურვალედ მიესალმებიან და ულოცავენ ქალაქ თბილისის მცხოვრებლებს, საქართველოს საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკის ყველა მშრომელს ღირსშესანიშნავ დღესასწაულს — სოციალისტური საქართველოს სახელოვანი დედაქალაქის თბილისის 1500 წლისთავს.

ქართველი ხალხის ისტორიული ბედი, მისი მრავალსაუკუნოვანი ბრძოლა თავისუფლებისა და ეროვნული დამოუკიდებლობისათვის უცხოელ დამპყრობთა წინააღმდეგ განუყრელად დაკავშირებულია ქალაქ თბილისის ისტორიასთან, რომელიც მრავალი საუკუნის მანძილზე იყო პოლიტიკური და ტერიტორიული ცენტრი, რომლის გარშემოც ერთიანდებოდნენ ქართველი ხალხის საუკეთესო ძალები. რუს მუშებთან და სხვა ხალხების მუშათა კლასთან ერთად თბილისის მუშები აქტიურად იბრძოდნენ ცარიზმის წინააღმდეგ, სოციალისტური რევოლუციის გამარჯვებისათვის.

საბჭოთა ხელისუფლების წლებში ქალაქ თბილისის მშრომელებმა, რომელიც საბჭოთა კავშირის ერთ-ერთი მსხვილი სამრეწველო და კულტურული ცენტრი გახდა, ახალი შესანიშნავი თავი ჩაწერეს თავისი ძველისძველი ქალაქის ისტორიაში და საქართველოს ისტორიაში.

დიდი ოქტომბრის სოციალისტური რევოლუციის შედეგად ქართველი ხალხის წინაშე დაისახა თავისი სახელმწიფოების, ეკონომიკისა და კულტურის ნამდვილად თავისუფალი და დამოუკიდებელი განვითარების ნათელი პერსპექტივები. საბჭოთა კავშირის მოძმე ხალხების ოჯახში სოციალისტური საქართველო კომუნისტური პარტიის ხელმძღვანელობით მოკლე ვადაში გადაიქცა აყვავებულ რესპუბლიკად დიდად განვითარებული მრეწველობითა და სოფლის მეურნეობით. თავიანთი დედაქალაქის 1500 წლისთავს საქართველოს მშრომელები ეგებებიან ახალი წარმატებებით კომუნისტური მშენებლობის დიდებული ამოცანების განხორციელებისათვის ბრძოლაში.

საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტიის ცენტრალური კომიტეტი და სსრ კავშირის მინისტრთა საბჭო მტკიცე რწმენას გამოთქვამენ, რომ თბილისისა და მთელი საქართველოს მშრომელები საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტიის მომავალ X XI ყრილობას შეხვდებიან და აღნიშნავენ კიდევ უფრო დიდი მიღწევებით სახალხო მეურნეობისა და კულტურის ყველა დარგში.

გაუმარჯოს ჩვენს მძლავრ სამშობლოს — საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკების კავშირს, ჩვენი ქვეყნის ხალხთა მეგობრობის ციხე-სიმაგრეს!

საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტიის ცენტრალური კომიტეტი
სსრ კავშირის მინისტრთა საბჭო

მოსკოვი, 1958 წლის 18 ოქტომბერი

საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტიის ცენტრალურ კომიტეტს

მშრომელთა საერთო საქალაქო მიტინგი, რომელიც მიეძღვნა თბილისის 1500 წლისთავის დღესასწაულს, საბჭოთა საქართველოს დედაქალაქის ყველა მშრომელის სახელით, მთელი ქართველი ხალხის სახელით მხურვალე გულითად სალამს უძღვნის საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკების კავშირის უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმს, სსრ კავშირის მინისტრთა საბჭოს და საბჭოთა კავშირის კოეპინისტური პარტიის ცენტრალურ კომიტეტს.

თხუთმეტი საუკუნეა დგას მტკვარზე ჩვენი შესანიშნავი ქალაქი, მშრომელი ქალაქი, მებრძოლი ქალაქი, სახელოვანი რევოლუციური ტრადიციების ქალაქი, საბჭოთა ადამიანების მეგობრობისა და ძმობის ქალაქი.

ქართველი ხალხი სამართლიანად ამყობს თავისი სახელოვანი დედაქალაქის გმირული ისტორიით. მრავალი საუკუნის მანძილზე თბილისი მედგრად იგერიებდა უცხოელ დამპყრობთა შემოსევას, თავისი საუკეთესო შვილების სისხლით იცავდა ქართველი ხალხის ტერიტორიულ მთლიანობას. ეროვნულ დამოუკიდებლობას, თვით არსებობასა და სიცოცხლეს.

ქალაქ თბილისთან დაკავშირებულია ჩვენი ცხოვრების უმნიშვნელოვანესი ისტორიული მოვლენა — რუსეთთან საქართველოს შეერთება. ქართველმა ხალხმა სამუდამოდ დაუკავშირა თავისი ბედი თავისი მეგობრისა და ძმის — დიდი რუსი ხალხის ბედს.

კიდევ უფრო მეტი გმირობის, კიდევ უფრო სახელოვანი საქმეების ერა დაიწყო თბილისისათვის იმ ისტორიულ დღეს, როცა ქალაქში, მთელ საქართველოში აფრიალდა საბჭოთა ხელისუფლების ძლევა მოსილი დროშა, როცა თბილისი მოსკოვთან და ლენინგრადთან ერთად, ჩვენი ქვეყნის ყველა ქალაქთან, მთელ საბჭოთა ხალხთან ერთად დაადგა სოციალისტური მშენებლობის გზას, ნათელი მომავლისათვის, კომუნიზმისათვის ბრძოლის გზას.

ახლა, როცა ჩვენი ქვეყანა ემზადება საბჭოთა ხალხის ცხოვრების ისტორიული მოვლენისათვის — საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტიის X XI ყრილობისათვის, თბილისელები უმაგალითო შრომითი პათოსით წყვეტენ ბრძნული ლენინური პარტიის დიდებულ წინასწარდასახულობებს.

ჩვენ გვიყვარს ჩვენი ქალაქი, ვამაყობთ მისი გმირული ისტორიით, სილამაზით, მისი უდიდესი წარმატებებით ეკონომიკასა და კულტურაში და ჩვენ მტკიცედ ვიცით, რომ ყველა ეს წარმატება მოპოვებულია პარტიისა და მთავრობის დაუცხრომელი ზრუნვის, ჩვენი მძლავრი ქვეყნის ყველა ხალხის ძმური მეგობრობისა და ურთიერთდახმარების მეოხებით.

ქართველი ხალხის შესანიშნავი ეროვნული დღესასწაულის დღეს ჩვენი გული მიმართულია დიადი სამშობლოსაკენ, მშობლიური კომუნისტური პარტიისაკენ. პარტიისადმი ჩვენი სიყვარულისა და ერთგულების გრძნობა ისევე მხურვალეა, როგორც მხურვალეა ჩვენი სამხრეთული მზე.

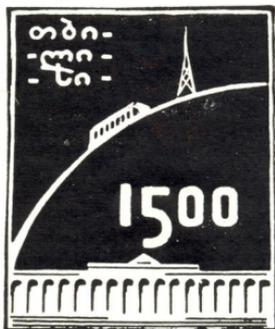
პირობას ვაძლევთ ლენინურ ცენტრალურ კომიტეტს, საბჭოთა მთავრობას, რომ თბილისელები კვლავაც დაიცავენ და გაამრავლებენ სახელოვან რევოლუციურ და შრომით ტრადიციებს, შეასრულებენ ჩვენი დიდი ბელადისა და მასწავლებლის ვლადიმერ ილიას ძე ლენინის ანდერძს.

გაუმარჯოს ჩვენს მშობლიურ საბჭოთა მთავრობას!

გაუმარჯოს საბჭოთა კავშირის კომუნისტურ პარტიას და მის ლენინურ ცენტრალურ კომიტეტს!

საბჭოთა ხელოვნება

საქართველოს სსრ კულტურის სამინისტროსა და საქართველოს სსრ თეატრალური
საზოგადოების ორგანო

10

გამომცემლობა „საბჭოთა საქართველო“

თ ბ ი ლ ი ს ი

1958

რუსთაველის პროსპექტის ხედი.

თბილისის ქალაქი

გ. ა. გეგეშიძე

საქართველოს კომუნისტური პარტიის თბილისის ორგანიზაციის საქალაქო კომიტეტის პირველი მდივანი

თბილისი ერთი უძველესი ქალაქთაგანია მსოფლიოში. მისი არსებობის ისტორია რამდენიმე ათასეულ წელს მოიცავს. მაგრამ როგორც ქართული ხალხის დედაქალაქი, იგი 1500 წლის ასაკისაა.

დედაქალაქს — თბილისს საფუძველი ჩაუყარა მეფე ვახტანგ გორგასალმა. მისმა მემკვიდრემ დაიწყო არა მარტო დამამთავრა მამის მიერ დაწყებული ქალაქის მშენებლობა, არამედ ვახტანგ გორგასალის სურვილის თანახმად ქართლის მთავრობის რეზიდენცია მცხეთიდან თბილისში გადაიიტანა. სამეფო ცენტრის ასეთმა გადაინაცვლებამ დიდი გავლენა იქონია თბილისის ბედზე: თბილისმა იწყო სწრაფად განვითარება, ქალაქში თავი მოიყარა ვაჭართა და ხელოსანთა დიდმა ნაწილმა, საგრძნობლად გაიზარდა მოსახლეობის რაოდენობა.

თბილისის დაარსების შემდეგ ომებითა და ქარიშხლებით ჩაიარა 15-მა საუკუნემ. ქართველმა ხალხმა განსაცვიფრებელი ვაჭრობით გადაიტანა მრავალი განსაცდელი, შეინარჩუნა თავისი ენა, დამოუკიდებლობა. თბილისმა

იწყო ქვეყნის დაქუცმაცებული, მტრისაგან აოხრებული რაიონების თავის გარშემო შემოკრება, შემომტკიცება და 1801 წელს საქართველოსთან ერთად რუსეთის მფარველობაში შევიდა.

დიდ რუს ხალხთან ერთად ქართველი ხალხი შეუპოვარ ბრძოლას ეწეოდა ცარიზმისა და მემამულურ-კაპიტალისტური წყობილების წინააღმდეგ. რუსეთის მუშაოკლასის გმირული ბრძოლა 1917 წლის ოქტომბერში სოციალისტური რევოლუციის გამარჯვებით დავერვინდა. მაგრამ დასავლეთ ევროპის იმპერიალისტების დანმარებით საქართველოში ძალაუფლება ხელში ჩაიგდეს მენშევიკებმა, რომლებმაც საქართველო რამდენიმე წლით მოსწვიტის საბჭოთა რუსეთს.

ქართველი ხალხის უბოროტესი მტრების — მენშევიკების ბატონობის შედეგად მიიშალა ისედაც სუსტად განვითარებული საქართველოს სამეურნეო ცხოვრება. მენშევიკების ბატონობამ ძიმძე დაღო დასცა თბილისის სახალხო მუერნეობასა და კულტურას. ნელდუეულისა და სათბობის უქონლობის გამო ქალაქის სამრეწველო საწარ-

თბილისი 1500 წლისთვის საიუბილეო დღეებში. მოხუცი თბილისი დამთ. ხედი კომკაშორის ხეივნიდან, სადაც აღმართულია საქართლის დედისა მონუმენტური ფიგურა. ავტორი ვლადიკა ამაშუკელი.

მოთა ნახევარზე მეტი უმოქმედოდ იდგა. მოიშალა რკინიგზის ტრანსპორტი, გაღატაკებულმა სოფელმა თითქმის სრულიად შეწყვიტა ქალაქის მომარაგება სურსათით, მოიშალა საქონლბრუნვა. კიდევ უფრო სავალალო მდგომარეობაში იყო ვანათლებისა და კულტურის საქმე. უწყურადღებოდ მიტოვებული სასკოლო შენობები ინერგოდა, მისწავლეთა რაოდენობა მცირდებოდა.

ამგვარად, ქ. თბილისი 1921 წლის თებერვლის გარე-რეაქციულ შრილობებითა და ტყვილეზით მოვიდა. მენშევიკური მთავრობის სასტიკი რეპრესიების მიუხედავად, საქართველოს კომუნისტური პარტია ენერჯიულად მუშაობდა სოციალისტური რევოლუციის მომზადებისა და განხორციელებისათვის, რაზმავდა მშრომლებს მენშევიკური მთავრობის წინააღმდეგ საბრძოლველად. საბჭოთა რუსეთის დახმარებით საქართველოს მშრომელებმა 1921 წლის 25 თებერვალს სამუდამოდ დაამხეს მენშევიკების ბატონობა და საქართველოს დედაქალაქ თბილისში საბჭოთა ხელისუფლების წითელი დროშა ააფრიალეს. ამ დღიდან თბილისის მშრომელთა ცხოვრებაში ისე, როგორც მთელი ქართველი ხალხის ისტორიაში, დაიწყო ახალი ერა.

თბილისის — ჩვენი რესპუბლიკის დედაქალაქის დაბადება, მისი შემდგომი განვითარება განუყოფლად დაკავშირებულია ქართველი ხალხის გმირულ ისტორიასთან, მის თავდადებულ ბრძოლასთან თავისი სამშობლოს ღირსებისა და დამოუკიდებლობისათვის, თავისი ძველი და თვითმყოფი კულტურის შენარჩუნებისა და შემდგომი აყვავებისათვის.

მეფის რუსეთის მკაცრმა კოლონიზატორულმა პოლიტიკამ ხელი ვერ შეუშალა საქართველოს მიქცეულიყო კაპიტალისტური განვითარების საერთო კალაპოტში. „რუსეთის კაპიტალიზმი, — წერდა ვ. ი. ლენინი, — კავკასიის ითრევადა საქონლის მსოფლიო ბრუნვაში, ანიველირებდა მის ადგილობრივ თავისებურებებს — ძველბურჟუაზარიკალური კარჩავეტილობის ნაშთს, — ქ მ ნ ი ა ბ აზნის თავისი ფაბრიკებისათვის“!

საქართველოში კაპიტალიზმის განვითარებასთან ერთად ვითარდებოდა ქალაქი თბილისიც, იზრდებოდა მის სარეწველო საწარმთა რიცხვი, ფართოვდებოდა ვაჭრობა. სამრეწველო და განსაკუთრებით ისეთ საწარმთა გაჩენასთან ერთად, როგორც იყო რკინიგზის სახელოსნოები, დეშო და რამდენიმე სხვა ფაბრიკა-ხარხანა, საქართველოში ყალიბდებოდა მუშათა კლასი.

როცა XIX საუკუნის დამლევს კლასობრივი ბრძოლის ისტორიულ ასპარეზზე რუსეთის პროლეტარიატი გამოვიდა, და დიდი ლენინის ხელმძღვანელობით პირველად რუსეთში სოციალიზმი შეუერთდა მუშათა მოძრაობას, „მუშათა კლასის განთავისუფლებისათვის ბრძოლის კავშირის“ მაგალითისამებრ ჩამოყალიბდა თბილისის სოციალდემოკრატი რევოლუციური ბირთვი, რომელმაც რევოლუციური მუშაობა გააჩაღა მუშებს შორის.

ამ ბრძოლაში იზადებოდა და იწრთობოდა შესანიშნავი გვარდია პრფესიონალი რევოლუციონერებისა, რომელითა გმირულ მოღვაწეობას დღიად აფასებდა ვ. ი. ლენინი. ამ დროს თბილისის მუშები უფლებობასთან, ცარიზმის უღელთან, კაპიტალისტთა და მენშევიკთა ბატონობასთან ბრძოლის აუანგარდში იდგნენ. იკონებდა რა თბილისის პროლეტარიატის გმირულ ბრძოლას, 1921 წელს ი. ბ. სტალინი ამბობდა „ჩემი პირველი მასწავლებლები თბილისის მუშები იყვნენ“. საქართველოს რევოლუციურ არბიაში თბილისის პროლეტარიატი მუდამ იყო მარქსიზმ-ლენინიზმის დიდი იღვებისადმი ბოლომდე ერთგული მებრძოლი რაზმი.

ბოლშევიკური ორგანიზაციის ხელმძღვანელობით თბილისის პროლეტარიატი შეურიგებლად ბრძოლას ეწეოდა მენშევიკური ნაციონალისტური მთავრობის წინააღმდეგ. თბილისის პროლეტარიატი თავისი შეგნებითა და რევოლუციური სულით ბოლშევიკური პარტიის მოწოდების სიმაღლეზე აღმოჩნდა. საქართველოსა და მისი დედაქალა-

ქის მშრომელები გმირულად იბრძოდნენ საბჭოთა ხელი-
სუფლების დამყარებისათვის როგორც შინაური კონტრრე-
ვოლუციის, ისე უცხოეთის ინტერვენციის წინააღმდეგ.

საბჭოთა რუსეთის დახმარებით საქართველოს მშრომე-
ლებმა დაამხეს მენშევიკების კონტრრევოლუციური დიქ-
ტატურა და დაამყარეს საბჭოთა ხელისუფლება.

* * *

თბილისის 1500 წლის თავს ჩვენი ქალაქის მშრომელე-
ბი შეხედნენ ახალი მიღწევებით მრეწველობაში, მეცნიე-
რებასა და ხელოვნებაში, ისინი მტკიცედ იბრძვიან სკკპ
X X ყროლის ისტორიულ გადაწყვეტილებათა შესრულე-
ბისათვის, ამასთან თავიანთ ყურადღებას აპრობენ ჯერ
კიდევ გადაუჭრელ ამოცანებს.

თბილისი მოწინავე სოციალისტური კულტურის ქალ-
ქი გახდა.

ჩვენი ქალაქში დაულადავად შრომობს მწერალთა,
კომპოზიტორთა, მხატვართა, მსახიობთა მრავალრიცხოვა-
ნი კოლექტივი. მათი ნაყოფიერი მუშაობა თვალნათლივ
დავგვახვავ ქართული ლიტერატურისა და ხელოვნების
დეკადამ, რომელიც ამას წინაინ გაიმართა მოსკოვში და
რომელიც ლენინური ეროვნული პოლიტიკისა და სსრ კავ-
შირის ხალხთა ურდვევი მეგობრობის ნამდვილი ტრიუმფი
ყოფ.

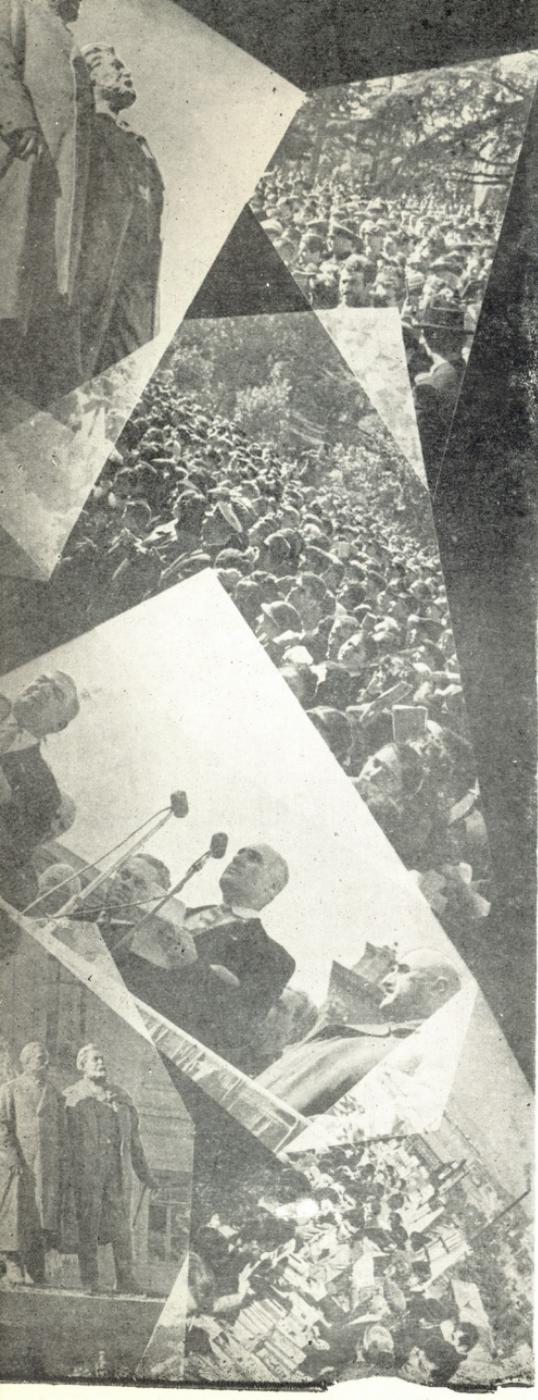
მოსკოველი მაცურებლები და დეკადზე ჩამოსული
სტუმრები გულწრფელად მიესალმებოდნენ ქართული
კულტურის გამარჯვებას, აფხედნენ მას როგორც თავი-
ანთი საყოფიერი ეროვნული კულტურის, მეფილი საბჭოთა
კულტურის გამარჯვებას. ამაღლვეფილი ყყო დეკადის მო-
ნაწილეთა შეხვედრები დედაქალაქის მშრომელებთან, რაც
უშუალოდ ქარხნებსა და ფაბრიკებში ეწყობოდა.

დეკადზე დამსახურებული გამარჯვება ხვდა თბილი-
სის ზ. ფალაშვილის სახელობის ოპერისა და ბალეტის
თეატრს, რომლის მაღალი თეატრალური და მუსიკალური
კულტურით დადგმულმა საექტაკლებმა დიდი ესთეტიკური
სემოქმედება მოახდინეს მოსკოველ მაცურებლებზე. გან-
საკუთრებით აღსანიშნავია ა. მაჭავარიანის ბალეტი
„ტელო“, რომლის დადგმა ჩვენი დროის ერთ-ერთ უნი-
ჭერეს ქორეოგრაფს ვახტანგ ჭაბუკიანს ეკუთვნის.
„ტელო“ საბჭოთა საბალეტო ხელოვნების ნამდვილ
დღესასწაულად იქცა. ა. მაჭავარიანის ღრმად ემოციურმა,
დრამატიზმით აღსავსე მუსიკამ, ს. ვირსალაძის მაღალი,
დახვეწილი გემოვნებით შესრულებულმა მხატვრობამ და,
რაც მთავარია, ვახტანგ ჭაბუკიანის შესანიშნავმა აქტიო-
რულმა და რეჟისორულმა ნიჭმა შესძლო შექსპირის დიდე-
ბული ტრაგედიის მუსიკალურ-ქორეოგრაფიულ ენაზე
ამეტყველება.

ქართული დრამატული თეატრების კოლექტივებმა დე-
კადზე გამოამღვანეს თ. ვიანთი მაღალი პროფესიული
კულტურა. ქართული საბჭოთა თეატრალური ხელოვნება,
რომელსაც მეტიდრო საფუძველი ჩაუყარეს გამოჩენილმა
რეჟისორებმა კ. მარჯანიშვილმა და ა. ჯაფარიძემ. ეროვ-
ნული ტრადიციებისა და საბჭოთა თეატრალური ხელოვნე-
ბის მდიდარი გამოცდილების შემოქმედებითი ათვისების
შედეგად წარმატებით განაგრძობს და ამდიდრებს თავის
სახელოვან ტრადიციებს. საქეტაკლებმა, რომლებიც მ-ის-
კოვში უჩვენეს რუსთაველის, მარჯანიშვილისა და გრიბოე-
ლოვის სახელობის დრამატულმა თეატრებმა, ნათელი გა-
ხადეს ჩვენი რესპუბლიკის თეატრალური ხელოვნების შე-
მოქმედებითი ძალა.

რუსთაველის სახელობის თეატრის საქეტაკლებმა —
სოფოკლეს „ოიდიპოს მეფემ“, ჯ. ფლტერერის — „ესპა-
ნელმა მღვდელმა“ და მარჯანიშვილის სახელობის თეატ-
რის მიერ განხორციელებულმა შექსპირის „შიზარდ მესა-
მის“ დადგამ უმაღლესი შეფასება მიიღეს. მოსკოვის სა-
ზოგადოებამ ერთხმად აღიარა ქართული თეატრალური ხე-
ლოვნების შესანიშნავი უნარი მსოფლიო კლასიკური ტრა-
გედიისა და კომედიის დადგმის საქემში და მთელი საბჭო-

თა თეატრალური ხელოვნებისათვის სამავალითოდ მიიჩნეოდა.

ის გარემოება, რომ ჩვენი თეატრების სამ მოღვაწეს ვ. გომიშვილს, ს. ზაქარაიას და ო. დიმიტრიადის საბჭოთა კავშირის სახალხო არტისტის მაღალი წოდება მიენიჭა, ნათლყოფს ქართული სამეცნიერო ხელოვნების ზრდას. უფროსი და საშუალო თაობის სახელმწიფო მსახიობების ვ. ჭაბუკიანის, აკ. ხორავის, აკ. ვასაძის, ვ. ანჯაფარიძის, ვ. გომიშვილის, ს. ზაქარაიას და სხვათა გვერდით და მათთან შემოქმედებით კონტაქტში აღიზარდა ნიჭიერ მსახიობთა მთელი პლადა, რომელმაც ღირსეული ადგილი დაიჭირა თეატრებში. ეს შემოქმედებით ესტადეტა, რომლის შესახებაც ასეთის აღტაცებით ლაპარაკობდნენ მოსკოვში გამართულ დისპუტებზე, საიმედო, ნიჭიერი თაობის მიერ არის აღტაცებული.

დღევანდელ ცხადყოფს არა მარტო ჩვენი რეჟისორების, მსახიობების, დეკორატორ-მხატვრების ნიჭიერება, არამედ სართულ ქართული თეატრალური კულტურის მაღალი დონე. საექტაკლების მხატვრობა, ხარისხიანობა, ნოლიანობა ყოველ ერთხელ აღსატყუბდა და მკვიდრებულ აზრს იმის შესახებ, რომ საქართველოს თეატრები საბჭოთა თეატრების ავანგარდში დგანან.

თამაშად შეიძლება ითქვას, რომ „ოილიბოს მეფე“, და საბალეტო საექტაკლო „ოტელიო“, სრულიად ახალ პერსპექტივებს შლიან საბჭოთა თეატრალურ ხელოვნებაში. ეპოქისა და აღმართების ღრმა წარმოსახვა, მათი ჩვენება ახალი, ორიგინალური და თამაში სცენური საშუალებებით. დიდი ტრაგედია განცდიდა და მისი სიწრფელი აპირობებს ამ საექტაკლების მნიშვნელობას. მაგრამ მთავარია ის ფაქტი, შემოქმედებითად გამართლებული ფილოსოფიური მიდგომა მოველენისადმი, რომლებიც ამ საექტაკლებს აქცევს მნიშვნელოვან მოვლენად საბჭოთა თეატრალურ ცხოვრებაში.

ყველასათვის ცნობილია ის საყოველთაო აღიარება, რომელიც ამ საექტაკლებმა მოიპოვეს. მათი რეზონანსი შორის ვასცადა საბჭოთა კავშირის საზღვრებს და უცხოეთის ქვეყნებს მიწვდა. ვ. ჭაბუკიანის გამოხატვის საშუალებით ამერიკის ქვეყნებში საზოგადოებრიობა შეხვდა, როგორც დიდ მოვლენას.

სახელოვანი გზა განვლო ქართულმა კინემატოგრაფიამ, რომელმაც უკანასკნელ წლებში განიცადა საგრძნობი აღმავლობა. საბჭოთა კინემატოგრაფიის გარკვეულ ქართველმა კინომოღვაწეებმა შექმნეს საეტალო მნიშვნელობის ფილმები. ივ. პერესტიანის მიერ დადგმული „წითელი ემპაყუნები“ დღემდე მიჩნეულია რევოლუციურ სათავადასაგლო ფილმების პირველ კლასიკურ ნიმუშად. შემდეგ წლებში შექმნილმა ნაწარმოებებმა — „შენგელაის ელისომ“, მ. კალატოზიშვილის „სევანეთის მარიამა“, მ. ჭიაურელის „არსენამ“ საყოველთაო აღიარება მოუპოვეს ქართულ ფილმს.

უფროსი და საშუალო ასაკის მოღვაწეების ტრადიცია განაგრძობს ჩვენი კინემატოგრაფიაში მოსულმა ახალგაზრდა რეჟისორებმა, რომლებმაც ღრმად აითვისეს რუსული საბჭოთა კლასიკური კინემატოგრაფიის, აგრეთვე მსოფლიოს პროგრესული კინოხელოვნების მიღწევები.

კანისა და ედინბურგის ფესტივალებზე, ხოლო შემდეგ მსოფლიოს სხვადასხვა ქალაქებში „მაგდანის ლურჯას“ წარმატებამ ცხადყო, თუ რა შესანიშნავი მონაცემების რეჟისორები არიან რ. ჩხეიძე და თ. აბულაძე.

რ. ჩხეიძის სურათმა „ჩვენი ვიწ“ ასევე დიდს წარმატებით შემოიარა ევროპის მრავალი ქვეყნის ეკრანები. ეს ფილმი იყო ერთადერთი, რომელსაც ოქროს მედალი ერგო მსოფლიო ახალგაზრდობის VI ფესტივალზე მოსკოვში. აზიისა და აფრიკის ქვეყნების საერთაშორისო კინოფესტივალზე, რომელიც ტამპეკტში გაიმართა, გულთბილად მიიღეს ახალი ქართული ფილმები — თ. აბულაძის „სხვისი შეილები“ და მ. ჭიაურელის „ოთარაანთ ქვითი“. მრავალი

ქვეყნის წარმომადგენელმა ამ ფილმების შექმნის სურვილი გამოთქვა.

არ შეიძლება სიამოვნებით არ აღინიშნოს ის გარემოება, რომ კინოსტუდია „ქართულმა ფილმმა“ „დატმისა“ სახით კარგი სასურჯარი უძღვნა მოძველს ხალხს. ის შეგობრობა და საყვარელი, რომელიც საუკუნეების მანძილზე ცოცხლობდა ამ ორ მეზობელ ერს შორის და რომელიც განსაუთრებით გაცხოველდა საბჭოთა ეპოქაში, ჩინებულად გამოიხატა რეჟისორ ს. დოლიძის მიერ დადგმული კინოსურათით. ეს პირველი ფილმია, რომელიც ოსურ სინამდვილეზეა შექმნილი და რომელშიც მონაწილეობენ ისინი მსახიობები.

დიდი რუსი რევოლუციონერი პოეტის ვ. მაიაკოვსკის ნათელ ხსოვნას მიეძღვნა რეჟისორ კ. პაპინაშვილის ფილმი „მაიაკოვსკი იწყებოდა ასე“, რომელშიც საინტერესოდ არის ასახული პოეტის ბავშვობისა და ყრმობის წლები.

ეს წარმატებული ქართული კინოს მუშაებს ავალუბუნ უფრო მეტი პასუხისმგებლობით და მონდომებით იმუშაოს თანამედროვეობის ამსახველ ფილმებზე, რომლებშიც ასახული იქნება ის დიდი ცვლილებანი, რაც ჩვენს ქვეყანაში მოხდა პარტიის ისტორიული XX ყრილობის შემდგომ პერიოდში.

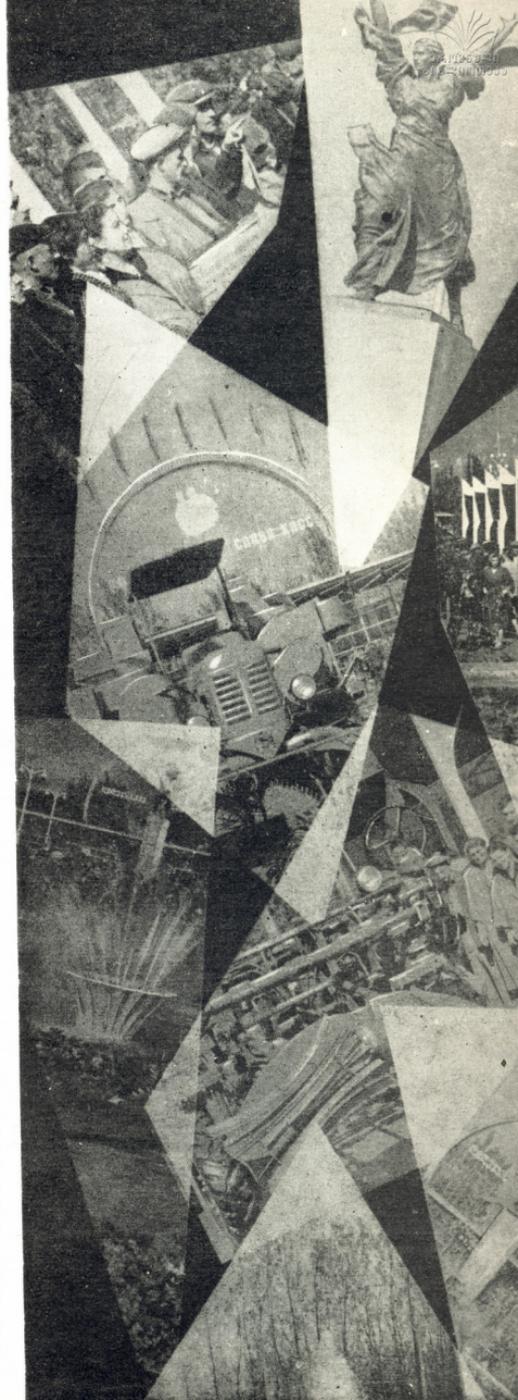
წარმატებებია მოპოვებული ქართული მხატვრული ლიტერატურის შემდგომი განვითარების მიმართულებით. ჩვენმა მწერლებმა დამტკიცეს, რომ ისინი ღირსეულად აგრძელებენ და ახალი შინაარსით ამდიდრებენ ქართული ლიტერატურის მდიდარ ტრადიციებს. ქართული პროზის ოსტატებმა ნაყოფიერი შემოქმედებითი მუშაობის შედეგად დაძლიეს ქართული საბჭოთა ლიტერატურის წლების მანძილზე არსებული ჩამორჩენა ამ ყანარში.

ქართული ლექსის ოსტატებმა ერთხელ კიდევ ცხადყვეს, რომ ისინი საბჭოთა პოეტების ერთ-ერთ მოწინავე რაზმს წარმოადგენენ. ქართული პოეზია ყოველთვის გაუმორჩილად აზრის სიღრმით, მაღალი მოქალაქეობრივი პათოსით, გრძნობათა უშუალოდ, ფორმების მრავალფეროვნებით, პოეტურ სახეთა სიუხვით, ღრმა ეროვნული კოლორიტით, დედაქალაქის პოეტებმა ქართული ლექსის ძალა და სილამაზე მიეცი სისრულით გამოკვლინეს ქართული ლიტერატურისა და ხელოვნების დეკადზე ქ. მისკოვში.

დიდი წარმატებები აქვს მოპოვებული ქართულ საბჭოთა მუსიკას. დედაქალაქის კომპოზიტორთა წარმატება მნიშვნელოვანწილად განაპირობა მათი შემოქმედების ორგანულმა კავშირმა ქართული ხალხური ხელოვნებისა და კლასიკური კულტურის საუკეთესო ტრადიციებთან. დეკადზე ერთხელ კიდევ დადასტურდა, რომ ჩვენი კომპოზიტორები შესანიშნავად ახერხებენ თავიანთ შემოქმედებაში ხალხურობისა და მაღალი მუსიკალური პროფესიონალიზმის ორგანულ შერწყმას.

ქართველმა კომპოზიტორებმა შექმნეს ბევრი მაღალმხატვრული მუსიკალური ნაწარმოები და ამით მნიშვნელოვანი წვლილი შეიტანეს საბჭოთა მუსიკის განვითარების საქმეში. განსაკუთრებით დიდი წარმატებებია სიმფონიური და ვოკალური-სიმფონიური ჟანრებში. ისეთი ნაწარმოებები, როგორიც არის ა. ბალანჩიაძის სიმფონია და მესამე საფორტეპიანო კონცერტი, შ. შველიძის სიმფონიური პოემები „ზეიდაური“ და „მინდია“, ოთარ თაქთაქიშვილის ორი სიმფონია და საფორტეპიანო კონცერტი, ალ. მაჭუარიანის სავილინო კონცერტი და ორაპორთა „ჩემი სამშობლოს დღე“, ა. ჩიმაკაძის კანტატა „ქართლის გული“ და სხვები, სამართლიანად შევიდნენ საბჭოთა მუსიკის ოქროს ფონდში. ასევე მნიშვნელოვანი მიღწევებია კამერული მუსიკის ჟანრში. დიდი პოპულარობა მოიპოვეს ს. ცინცაძის კვარტეტებმა და საკვარტეტო მინიატურებმა, აგრეთვე ნ. გულიაშვილის, ალ. შავერზაშვილის და სხვათა კამერულმა ნაწარმოებებმა.

ქართული სიმფონიური და კამერული მუსიკის თვალსაჩინო ნაწარმოებები ხშირად სრულდება სახლგარეშო-თავ, სახალხო დემოკრატიის ქვეყნებში, დასავლეთ ვერო-

მის და ამერიკის საკონცერტო ესტრადებზე, ხოლო ზოგადად მისი დიპლომატიკური ფირფიტების სახით, რაც ამაღლად მეტყველებს ქართული მუსიკის სერიოზულ წარმატებებზე.

ქართული მუსიკალური ხელოვნების ასეთი სერიოზული გამარჯვების ფონზე განსაკუთრებით მწვავედ შეიმჩნევა ჩამორჩენის ისეთ მეტად მნიშვნელოვან სფეროში, როგორც არის საბჭოთა ოპერა.

ამასთან, განსაკუთრებით ხაზი უნდა გაესვას იმას, რომ ახალი ოპერების შემუშავების ისტორიულ თემატიკაზეა აკცენტი (შ. შუბერლიძის „ამბავი ტარიელისა“, ა. კერესელიძის „ბაში-აჩუკი“, ა. ანდრონიკაშვილის „კაკო ყაყაღი“, დ. თორაძის „ჩრდილოეთის პატარაობა“, ა. ბუჯიას „არსენა“). ამ მხრივ სასამართლო გამოწვევის სერიოზული მომხრეა ისეთი მალაშენი ანტიკონსერვატიული სტუმრები, რომელიც მალაშენი მუსიკალური ღირსებებით გამოირჩევა, თუმცა ცალკეული ნაკლოვანებანი მასაც აქვს.

სიახლოვეთი უნდა აღენიშნოს, რომ უკანასკნელ ხანს შეიმჩნევა ქართული კომპოზიტორების სერიოზული მომხრეუნება საბჭოთა ქაზინოსაკენ. ამჟამად იწვერება ბევრად უფრო მეტად ოპერა, ვიდრე წინათ.

ამასთან თეატრმა არ უნდა დაივიწყოს ადრე დაღმეული ოპერებიც. მათ შორის, ზემოთ დასახელებული ოპერებიც გულგოდინებ და სერიოზული გადამშავების შემდეგ შეიძლება სარეპერტუარო ნაწარმოებებად იქცეოდ.

თბილისის ოპერისა და ბაქოების თეატრის რეპერტუარი ამჟამად ისეთ მალაშენი საბალეტო სექციკლებს შეიცავს, როგორც არის ა. ბალანაიკაშვილის „მეობის ვულვი“, გ. კლდიაშვილის „სინათლე“, დ. თორაძის „გორდა“ და ბოლოს ალ. შაჰვარიაშვილის „ოტელი“, რომელიც საბჭოთა საბალეტო ხელოვნების ერთ-ერთ შესანიშნავ მღვწევებად აღიარებულია.

დიდი ხნის განმავლობაში ქართული მასობრივი სიმღერა ვერ აკმაყოფილებდა ფართო საზოგადოებრიობის მოთხოვნებებს. ამ ბოლო დროს ამ მხრივ შესამჩნევი ძვრებია. შეიძლება დავასახელოთ ისეთი სიმღერები კინოფილმებიდან, როგორც არის ს. ცინცაძის „ჭრიჭანის“ და „ამბავის“, ა. კერესელიძის „მენახიბორ“, „მადანას ღურჯანა“, რ. ლალიძის „საბუნდარელი ხაბუკი“ და სხვ. პოპულარობა მოიპოვა გ. ლალიძის „სიმღერათი თბილისზე“. თბილისის 1500 წლისათვის დაცემიერებით გაიმართა რამოდენიმე კონკურსი სხვადასხვა ფორმის ნაწარმოებზე. დიდი ფორმებიდან პრემიერებული იქნა ნ. გუდიაშვილის, ო. თედორაძის, ვ. ლლონტის, ა. ბალანაიკაშვილის, ა. შავერზაშვილის, ტ. ბაქრაძის ნაწარმოებები; მცირე ფორმებიდან — ა. ჩიმაძის, ო. თედორაძის, რ. ლალიძის, დავითიას სიმღერები და სხვ.

უდიდესი პოპულარობა აქვს მოპოვებულნი ჩვენი ქვეყნის საზღვრებს გარეთაც საქართველოს ხალხური ცეცხლის ანსამბლს. ასევე პოპულარობით სარგებლობს საქართველოს ხალხური სიმღერისა და ცეცხლის ანსამბლი.

უკანასკნელ წლებში საგრანობლად წავიდა წინ ქართული სახეობის ხელოვნება. უდროსი და საშუალო თაობის მხატვრებთან ერთად მის განვითარებაში მნიშვნელოვანი წვლილი შეჰქმნა ახალგაზრდა მხატვრებსაც, რომლებიც დიდი წარმატებით მუშაობენ სახეობის ხელოვნების სხვადასხვა დარგებში და ხშირად მოკლე ხანში ფართო საზოგადოების ყურადღებასა და აღიარებას იმსახურებენ.

ქართული მხატვრების ნიჭიერი კოლექტივი გაიზარდა სოციალისტური რეალობის მეთოდის დაუფლებისათვის, იდეური ხელოვნებასათვის ბრძოლის პროცესში, ის ყოველდღიურად გრძნობს მშობლიური კომუნისტური პარტიის ყურადღებასა და მზრუნველობას.

ხელოვნების დანიშნულებისა და ვაგების ლენინური ანდრისადმი ერთგულება, ხელოვნების სახეობისათვის, მშრომელთა მასების კომუნისტური სულისკვეთებით აღზრდისათვის ბრძოლა ძირითადი დამახასიათებელი იყო

ქართული სახეობის ხელოვნებისთვისაც მისი განვითარების მთელ მანძილზე.

მოსკოვში გამართული დეკადა ქართული სახეობის ხელოვნების ამაღალი განვითარების და მისი აკამინდელი მაღალი ღირსის ნათელი დემონსტრაცია იყო.

ქართულ ფერწერაში ისევე, როგორც სხვა დარგებში, — გრაფიკაში, კანდაკაში, კოლაჟში, იკრანაზე მხატვრების სწრაფი — თავი აარიდეს შაბლონს, ტრაფარეტს, ფორმის მხვივ შეიმჩნევა მტკიონ მკავადფერებელმა, მხატვრულ ინდივიდუალობათა უფრო მკაფიოდ გამოვლენა. მაგრამ დიდი შესაძლებლობების მქონე ჩვენი ფერმწერლებსაც ხალხი სამართლიანად მიუღის სოციალისტური რეალიზმის მეთოდის მომარჯვებით თანამედროვე სინამდვილის ამსახველ უფრო დიდ მაგალიდურ ნაწარმოებებს, რომლებშიც მეტყველად და ამაღლდებულად იქნება ნაჩვენები დღევანდელი დღე, ხალხის გმირული შრომა და ცხოვრება.

ქართული საბჭოთა სახეობის ხელოვნების ფონდი ყოველდღიურად მდიდრდება მნიშვნელოვანი გრაფიკული, სკულპტურული და კერამიკული ნაწარმოებებით. ისინი ამწველებს არა მარტო მოუხერხებსა და საგამაფერინ დარბაზებს, არამედ დაწესებულებებს, ქუჩებს, სკვერებსა და მიედნებს. სახეობის ხელოვნების მრავალი ჩაქმრებულ ნაწარმოები შეემატა სათუბლო დღევნინი სკანდინავიკისა და სხვა, თბილისი კიდევ უფრო გააღამაჟეს ჩვენი სახელობის ადამიანების მოხდენილმა ქანდაკებებმა.

მაღალი გემოვნებით, მასუბინგებლობის დიდი გრანობით, გააფორმეს ჩვენმა მხატვრებმა და მოქანდაკებმა სამრეწველო გამოყენება, რომელიც უდიდესი ინტერესით დააფილერეს მშრომლებმა.

ფართო საზოგადოების დიდი ინტერესი გამოიწვია აგრეთვე ვახანგ გორგასაძის ძეგლის სკულპტურსი პროექტებმა, რომელთა საჯარო განხილვაში აქტიური მონაწილეობა მიიღეს ყველა პროექტის ადამიანებმა.

ქართული ხელოვნებისა და ლიტერატურის მიღწევები, რომლებიც ასე თვალსაჩინოდ გამოჩნდა დეკადზე, ნაყოფი იმ ბრძნული ლენინური ნაციონალური პოლიტიკისა, რომელსაც ვახანგურად ატარებს ცხოვრებაში საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტია.

თბილისში მეცნიერების მრავალ დარგში ნაყოფიერად მოღვაწეობენ ბევრი საუწევო სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტი და თორმეტი უმაღლესი სასწავლებლის კათედრები. ინტენსიურად მუშაობენ თანამედროვე მეცნიერების სულ სხვადასხვა დარგის შესანიშნავი ეროვნული კადრები, რომლებიც ახლა მრავალრიცხოვან და მძლავრ არმიას შეადგენენ. ფართოდ ცნობილია საზოგადოებრივ მეცნიერებათა დარგის თბილისელი მოღვაწეთა მიერ უკანასკნელ დროს მოპოვებული დიდნიშნული წვლილებები. წარმატებით მუშაობენ ჩვენი ენათმეცნიერები, რომელთა შრომებმა შორს გაიქცეს სახელი. ასევე შესანიშნავი წარმატებები მოიპოვეს ფიზიკა-მათემატიკური და საბუნებისმეტყველო მეცნიერებათა დარგში. საამაჟო, რომ ქართული საბჭოთა მათემატიკური სკოლის სსრ კავშირში და საზღვარგარეთ დიდი სახელი აქვს მოხვეჭილი.

მეტად საკულისხმოა შედეგები პალეობიოლოგიაში, გეოგრაფიაში, ზოოლოგიაში და ბოტანიკაში. თვალსაჩინო თეორიული და პრაქტიკული მიღწევები აქვს ჩვენი მეცნიერები მედიცინის მთელ რიგ დარგებში.

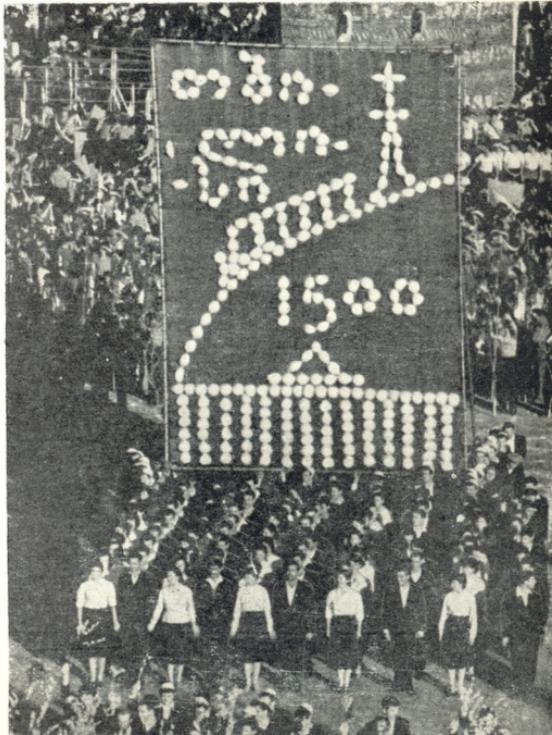
მთლიან ამ მეცნიერული მოღვაწეობის სახელოვანი შესაბამის პარტიულ სსრ მეცნიერებათა აკადემია. საბჭოთა ხელოვნების პირობებში საქართველოში სოფლის მეურნეობის მეცნიერება იძინება განვითარება და დაეკავება, რომ ოქტომბრის რევოლუციის მე-40 წლის-თავზე შესაძლებელი გახდა საკათეგორიის სსრ სოფლის მეურნეობის მეცნიერებათა აკადემიის დაარსება.

დიდად ნაყოფიერ სამეცნიერო საქმიანობას ეწევიან თბილისელი მკვლევარები ტექნიკის მეცნიერებათა დარგში. მნიშვნელოვანი წარმატებები მოიპოვეს მეტალურ-

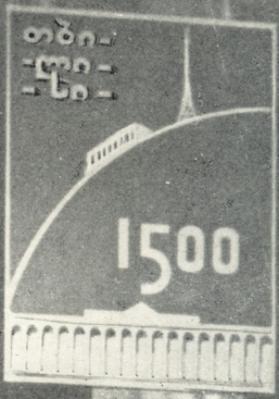

სკკპ ცკ პრეზიდიუმის წევრობის კანდიდატი, საქართველოს კპ ცკ დიონზე გამართულ თბილისის 1500 წლისთავისადმი

პირველი მდივანი ე. ბ. მეგვინაძე სიტყვას ამბობს „დინამოს“ სტა- მიჭენილ საქალაქო მიტინგზე 1958 წ. 18 ოქტომბერს

თბილისის მშრომელთა დემონსტრაციის საქალაქო საბჭოს საიუბი- ლეო სესიის პერიზიდუმში თბილისის ოპერისა და ბალეტის სა- ხელმწიფო თეატრში

ვ. თოგუზაძე «გამარჯვება»

პარტიის თბილისის საქალაქო კომიტეტის პირველი მდიანი
გ. ა. ჭიჭეშიძე ხსნის სამრეწველო გამოფენას, მიძღვნილს თბილისის
1500 წლისთავისადმი

სამრეწველო გამოფენის შესასვლელი

გის, სამთო და სამშენებლო საქმის, ენერგეტიკისა, გამოყენებითი ქიმიის და ელექტროტექნიკის მრავალ აქტუალურ საკითხთა შესწავლასა და გადამკვირვებაში.

ჩვენი რესპუბლიკის დედაქალაქში სულ უფრო მეტი წარმატებით ვითარდება თანამედროვე ელენტირების მრავლობა დარგი. მართკ უკანასკნელ წლიანხებურს განმჯელობაში თბილისში შეიქმნა რამდენიმე ისეთი დიდი საინჟინერო-საკვლევე დაწესებულება, როგორც არის გამოყოფილი ცენტრი, ელექტრონიკის, ავტომატიკისა და ტელემექანიკის ინსტიტუტი, გამოყენებითი ქიმიისა და ელექტროქიმიის ინსტიტუტი, სამთო საქმის ინსტიტუტი, ექსპერიმენტული და კლინიკური ნეკროსის ინსტიტუტი და სხვ.

თბილისის სამეცნიერო-ექსპერიმენტული ბაზა მალე მნიშვნელოვანდ გამდიდრდება საკვლევადი ტექნოლოგიური რეაქტორით, რომელიც დიდად გააფართოვებს სტრატეგიული მიზნისარე მეცნიერულ მუშაობას ატომის ენერჯის მშვიდობიან გამოყენების მიზნით.

თბილისის მეცნიერთა მიხედვით და შრომისმყოფარე კოლექტივს შეუძლია და კიდევ უნდა ვადაპირს უარესად — მხალს და ამავე დროს უარესად საბჭოთა ამოცანას — მხალს უსრულარეს მსოფლიოში ყველაზე მოწინავე საბჭოთა მეცნიერების უმაკალითო წინსვლას და ლინსეული წვლილი შექმნდეს მის განვითარებაში.

საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტიის XX ყრობის დასახე დასახე ჩვენს ქვეყანაში კომუნისტური მშენებლობის დიდი პროგრამა, საქართველოს კომუნისტები თავიონი ცენტრალური კომიტეტის ხელმძღვანელობით, ბოლშევიკური ენერჯითა და მთელი სიმტკიცით შეუდგნენ ამ ისტორიული ამოცანის შესრულებას. ამაში გადამწყვეტი როლი ეკუთვნის ქალაქ თბილისს, როგორც საქართველოს ერთ-ერთ უმსხვილეს ინდუსტრიულ ცენტრს.

პარტიის XX ყრობის გადამწყვეტილებათა განხორციელებისათვის ბრძოლაში ქალაქის მშრომლებმა, თბილისის პარტიული ორგანიზაციის ხელმძღვანელობით, მნიშვნელოვან წარმატებებს მიაღწიეს.

უკანასკნელ წლებში ჩვენი ქალაქი გამდიდრდა ახალი სასოფლო ქარხნებითა და ფაბრიკებით, რომლებიც აღმუშავებენ არიან უახლესი ტექნიკით. წყლის დასახული ამასხულ საწარმოო სიმძღვარეთა ბაზაზე თბილისში შეიქმნა 5 ახალი მსხვილი საწარმო ელექტროტექნიკური განხრით. ვარდა ამისა განხორციელდება მთელი რიგი ღონისძიებანი ქიმიური მრეწველობის განვითარების დაქარხებისათვის ახალი საწარმოო ფართობების შესაქმნელად და არსებულის ვასაფართოვლად.

ქალაქის ისე, როგორც მთელი რესპუბლიკის, მრეწველობის ახალ აღმავლობაში უდიდესი როლის შესრულა მრეწველობისა და მშენებლობის მართვის გარდაქმნაში. ქალაქის მრეწველობის მუშაობის გამოცდილებით ჩვენ უკანალათილად დავრწმუნდით, თუ რამდენად დროულად და სწორად გადაწყვიტა ეს უმნიშვნელოვანი სახეობიყო-ტრეივი პრობლემა ჩვენი პარტიის ლენინურმა ცენტრალურმა კომიტეტმა.

საქართველოს კცენტრალური კომიტეტი და რესპუბლიკის მთავრობა დიდ ყურადღებას აქცევენ თბილისის მშრომელთა მატერიალურ-საყოფაცხოვრებო პირობების გაუმჯობესებას.

საბინაო მშენებლობის დარგში უკანასკნელ ორ წელიწადში (1954 და 1957 წლებში) სახელმწიფოს ხაზით აშენდა და საექსპლუატაციოდ გადაეცა 3,5 ათასი კვადრატული მეტრით მეტი სასოფრეებელი ფართობი, ვიდრე მთელ მუხუთე ხუთწლიდში, 1958 წელს თბილისში სასოფრეებლისაგან მიიღებენ 100 ათას კვადრატულ მეტრ სასოფრეებელ ფართობს, მათ შორის 28,8 ათას კვადრატულ მეტრს თბილისის საქალაქო საბჭოს აღმასკომის ხაზით.

ახალი შენობები და მაკისტრალები ამდიდრებენ ჩვენი ქალაქის არქიტექტურულ სახეს და უფრო ლამაზს ხდიან

მას; ხორციელდება ქალაქის ყველა რაიონის წესრიგზე მოყვანა და კეთილმოწყობა.

წარმატებით სრულდება საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის მიერ დასახული ამოცანები — გადაცემითი თბილისი ქალაქ-ბაღდადი. თუ 1921 წლადვე თბილისში საერთო სარეგლობის მხოლოდ 25 ჰექტარი მშენებ ნარგავები იყო, ამჟამად ქალაქის პარკებსა და სკვერებს 300-მდე ჰექტარი უჭირავთ. რომ არ ვინაგარი-მით მშენებ ნარგავები თბილისის ქუჩებში, პარკებში, ბაღებში, სკვერებში, ყვავილნარებში და გაზონებში დაწესებულებებსა და საწარმოებთან.

მნიშვნელოვანდ გაუმჯობესდა ქალაქის მშრომელთა განმრთობლის დაცვა. თუ 1921 წლისათვის თბილისის სტაციონარულ დაწესებულებებში მხოლოდ 1.200 საწოლი იყო და სულ 5 ამბულატორია არსებობდა, სადაც 29 ექიმი მუშაობდა; ამჟამად ქალაქის მოსახლეობას მომსახურებს უწევს 45 სტაციონარული დაწესებულება-საავადმყოფო, დისანსერი, სამკობარო სახლი, სამეცნიერო-საკვლევე ინსტიტუტების სპეციალური 6.582 საწოლი.

ძირფენიანად გარდაიქმნა სახალხო განათლების მთე-ლი სისტემა. გაიზარდა როგორც სკოლების, ისე მოსწავლეთა რიცხვი. ასე, მაგალითად, თუ საბჭოთა ხელისუფლების დამყარებამდე თბილისში 30 საშუალო სკოლა არსებობდა, რომლებშიც სწავლობდა 12.000 მოსწავლე, ამჟამად არსებობს 114 საშუალო სკოლა 91.560 მოსწავლით.

რეკოლუციამდელ საქართველოში უმაღლესი ტიპის მხოლოდ ერთი სასწავლებელი — ქალთა უმაღლესი ტექნიკური იყო 314 სასწავლებელი. ამჟამად მართკ თბილისში 12 უმაღლესი სასწავლებელი 21.616 სტუდენტით. თუ თბილისში რეკოლუციამდე ორი ტექნიკური არსებობდა 234 მისწავლელი, ამჟამად 27 ტექნიკური მსწავლობს 9.000 მოსწავლედ.

ხუთწლიურის პერიოდში ქალაქში მრავალი კინო-თეატრი, მუზეუმი, ზიზლითევა-სამკიხელო, კლბები და კულტურის სახლი აშენდა. თუ ოქტომბრის რეკოლუციამდე, 1913 წელს თბილისში 3 თეატრი იყო, ამჟამად მუშაობს 9 თეატრი.

საბჭოთა ხელისუფლების წლებში გაიზარდა და გაფართოვდა თბილისის მუზეუმების ქსელი. თუ რეკოლუციამდე ქალაქში ორი მუზეუმი იყო, ამჟამად 13 მუზეუმი მუშაობს, მათ შორის 9. ლენინის მუზეუმის თბილისის ფილიალი, საქართველოს მ. ჯანაშიას სახელობის სახელმწიფო მუზეუმი, საქართველოს ხელოვნების მუზეუმი, თბილისის ისტორიულ-ეთნოგრაფიული მუზეუმი, ლიტერატურული მუზეუმი და სხვ. ასევე მკვეთრად გაიზარდა ზიზლითეების რიცხვიც.

მეექვსე ხუთწლიანი გეგმა ითვალისწინებს საბინაო მშენებლობის შემდგომ მნიშვნელოვან ზრდას, მოსახლეობის კომუნალურ-საყოფაცხოვრებო მომსახურების გაუმჯობესებას, წყალსადენის, ელექტრობისა და ტელეფონის ქსელის, სასოფრეებელი ამოღების თბილიკაციის ვაფართობას.

უფრო გრანდიოზული ამოცანებია დასახული თბილისის საქალაქო მეურნეობის განვითარების შედღწიანის (1959-1965 წწ.) გეგმით. განვითარების შედღწიანის პერსპექტიული გეგმით ვანჩარახულია თბილისში აიგოს 27 სამრეწველო საწარმო, რომელთაგან 10 გამოუშვებს საშენ მასალად. სილიკატური ავურის ქარხანა წელიწადში 80 მილიონ ცალ ავურს დაამზადებს, ხოლო ფანჯრისა და სადურწლო ფილების ფაბრიკა — ექვსი მილიონი მანეთის პროდუქციას. აიგება აგრეთვე ინტრული მასალების დამახარისხებელი, კრამიტის ქარხნები, რეზინ-ტექნიკური ფაბრიკა. მოსახლეობის ვანჩარად მოთხოვნილებათა დასაკმაყოფილელად აშენდება მუსიკალურ-კლავინოანი სკარავების ფაბრიკა, რომელიც წელიწადში ხუთი ათას რიო-ალსა და ჰიანინოს გამოუშვებს.

ქალაქის ტერიტორია გაიზრდება დიდმის მინდვრის

განმავლობაში საექსპლუატაციო გადაცემა მოსახლეობის მთელი გასული 1950 — 1957 წლების განმავლობაში ქალაქის საბჭოს ხაზით გადაცემულ საერთო ფართობზე 14-ჯერ მეტი.

საბურთალოში თავმოყრილია კომპლექსური საბინაო მშენებლობა. აქ განლაგდება შვიდი გამსხვილებული კვარტალი, თვითეული დაიკავებს 5 — 8 ჰექტარს. აიგება 4 — 5-სართულიანი სახლები, რომლებსაც ექნებათ გამწვანებული ღამაში ეზოები. ამ კვარტლების 40-ათასიანი მოსახლეობა უზრუნველყოფილ იქნება ყველა სახის კომუნალური და საყოფაცხოვრებო მომსახურებით. ამ უზენებთან ახლო მდებარე ფერდობები დაეთმობა ინდივიდუალურ სახლებს. ასეთივე მშენებლობა განაღდება ნაეთლულში, სადაც გაშენდება 85.000 კვადრატული მეტრი ახალი საცხოვრებელი სახლების კვარტალები.

მოსახლეობის წყლით მომარაგების გასაუმჯობესებლად აიგება ახალი ობიექტები.

გაუმჯობესდება ტრანსპორტი. ტრამაიას მოძრაობა გადატანილ იქნება მტკვრის მარცხენა მხარეს, უმთავრესად, ქალაქის განაპირა უბნებში. მარჯვენა მხარეს კი იგლიან ავტობუსები, ტროლეიბუსები, ტროლეიბუსების ახალი ხაზები გაააღის და ტბის ქუჩებზე, ვაკე-საბურთალოს მაგისტრალზე, გათვალისწინებულია ტრამაიას ხაზის დაგება ნაეთლულში, ავჭალის სადგურამდე, კამელო-შალოს კომბინატიდან — დიდმამედ.

შიდფულის მანძილზე აშენდება ორი სასტუმრო: სტალინის სახელობის რაიონში — ვაგშლის ქუჩაზე, და ორჯონიძის სახელობის რაიონში — საბურთალოს ტერიტორიაზე. ამავე პერიოდში აშენდება და მშობრში ჩადგება ქალაქის თბომომარაგების ნაკეობანი, რომლებიც უზრუნველყოფენ საწარმოო-დაწესებულებებსა და კულტურულ-საყოფაცხოვრებო ნაკეობათა გათბობას. აშენდება სამი ახალი კალინინის, ორჯონიძისა და 26 კომისრების სახელობის რაიონებში.

უახლოეს წლებში დიდი სამუშაოები გაჩაღდება ქალაქის შემგომი გამწვანებისათვის. გათვალისწინებულია კულტურისა და დასვენების ახალი პარკების გაშენება ორჯონიძისა და 26 კომისრის რაიონებში და ლენინის რაიონისა და ლისის ტბის პარკების, აგრეთვე „თბილისის ზღვის“ კითილმოწყობა.

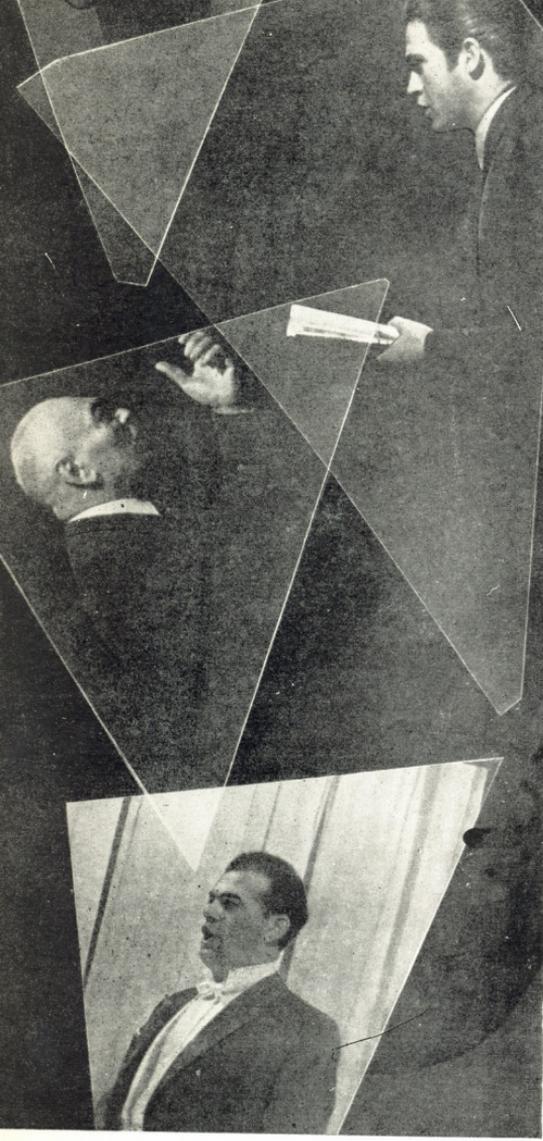
პროექტით დასახულია სკოლების, საბავშვო ბაღებისა და ბაგების ქსელის გათარბება. სამკურნალო პროფილაქტიკურ და კულტურულ-საგანმანათლებლო დაწესებულებათა შენობებისა და ფიზკულტურულ-სპორტულ ნაკეობათა მშენებლობა.

ასეთი თბილისის განვითარების პერსპექტიული გეგმის ზოგიერთი მაჩვენებელი.

ჩვენს ქალაქში გაჩაღებულია დიდი სამშენებლო სამუშაოები თბილისის კეთილმოწყობისათვის. უახლოეს მომავალში დამთარბდება ქალაქის ერთ-ერთი უღამაზესი მაგისტრალის მშენებლობა, რომელიც ვაკეს შეაერთებს საბურთალოს საცხოვრებელ მასივთან. მისი სიგრძე 1.800 მეტრი იქნება, ხოლო სიგანე — 50 მეტრი. ქუჩის საკალი ნაწილი შუაში მორთული იქნება გაზონებით. ხილი ქუჩის ნაპირებზე დათარბდება დეკორაციული ხეები, რომლებიც ხეივანს შექმნიან. ქუჩის მთელ სიგრძეზე დაიდგება მსატარელი ლამპიონები. მოაგრდება ახალი მაგისტრალის მშენებლობა — შუბინანის ქუჩა გაგრძელდება ავეჯის კომბინატამდე. მისი სიგრძე 4 კილომეტრი იქნება და სიგანე — 40 მეტრი. ამ ქუჩასაც მწვანე მასივი და ლამპიონები დაამშვენებს.

იმ მიზნით, რომ რუსთაველის პროსპექტი განტვირთულიყოს სპეციალურ ტრანსპორტის ინტენსიური მოძრაობისაგან, გაკავალი იქნა გზა ელბაქიძის დაღმარების გასა-

საყვარელი თბილისი, მიღე მენი სიმღერა...

და საბურთალოს, ზემონათლულისა და ავეჯლის, აგრეთვე ღრმდელის თავისუფალ ფართობებზე. ეს ადგილები დაიფარება ღამაზად ნაკები საცხოვრებელი სახლებით. შეიქმნიან გეგმის პროექტით გათვალისწინებულია აიგოს 697.000 კვადრატული მეტრი ფართობის ახალი საცხოვრებელი ბინები, რომელთა მშენებლობაზე დაიხარჯება 859 მილიონი მანეთი, ე. ი. 1959 — 1965 წლების

წორებით. რუსთაველის პროსპექტზე გადმოსასვლელთან მოეწყო მოედანი, რომელიც სკვერითა და გაზონებით დამაშენდა.

მელიქიშვილის ქუჩაზე გაიხსნა ახლახან აგებული სასტუმრო „საქართველო“. მალე დამთავრდება სანაპიროს მშენებლობა მტკვრის მარცხენა ნაპირზე — კ. მარქსის სახელობის ხილიდან მეტეხის ახალ ხილამდე, ხოლო მარჯვენა სანაპირო შეუერთდება მიასნიცივის ქუჩას კიროვის რაიონში.

განხორციელებდა ბარნოვის, ფალიაშვილის, ლისის, პავლოვის და სხვა ქუჩების კეთილმოწყობა, დამთავრდება საზაფხულო სასურავი აუზის მშენებლობა 3.000 კაციისათვის ორთაქალის ჰიდროელექტროსადგურთან.

თბილისელი მიიღებენ კიდევ ერთ მშვენიერ საჩუქარს — სააურო-საბავირო გზას, რომელიც ქალაქის ცენტრალურ ნაწილს შეაერთებს ქალაქის მშრომელთა ერთ ერთ საყვარელ დასასვენებელ ადგილთან — სტალინის სახელობის კულტურისა და დასვენების პარკთან, ორი კომფორტაბელური საკილი ვაკონი რუსთაველის პროსპექტიდან სათაში გადაიყვანს 600 მეზავრს. ზემოაღნიშნულის გარდა, თბილისს კიდევ ბევრი საუცხოო არქიტექტურული ნაგებობა დაამშენებენ.

1500 წლისთავისათვის დედაქალაქს ბევრი საჩუქარი უძღვნეს საქართველოს მშრომელებმა. ბათუმის გემთმშენებელმა ჩვენი ქალაქისათვის ააგეს სამდინარო ტრამპეი, ხოლო ზემოდასახლებული საპრო-საბავირო გზა ჭიათურის მაღაროელთა დამარებით აშენდა. მახარაძელმა და ჩაქველმა კოლმურჩიებმა გამოგზავნეს რამდენიმე ათეული ვაკონი დეკორაციული ხე და სხვა მწვანე ნარგავები, რომლებმაც ქალაქის ქუჩები და მოედნები შეამკეს. ბევრ საჩუქარს ამზადებენ ქალაქისათვის სხვა რაიონებიც.

რესპუბლიკის მშრომელთა ეს პატრიოტული მოძრაობა მკაფიოდ ადასტურებს მათ სიყვარულს თავიანთი დედაქალაქისადმი, მათს მზადყოფნას ახალი შრომითი გმირობით ასახელონ ჩვენი საყვარელი სამშობლო.

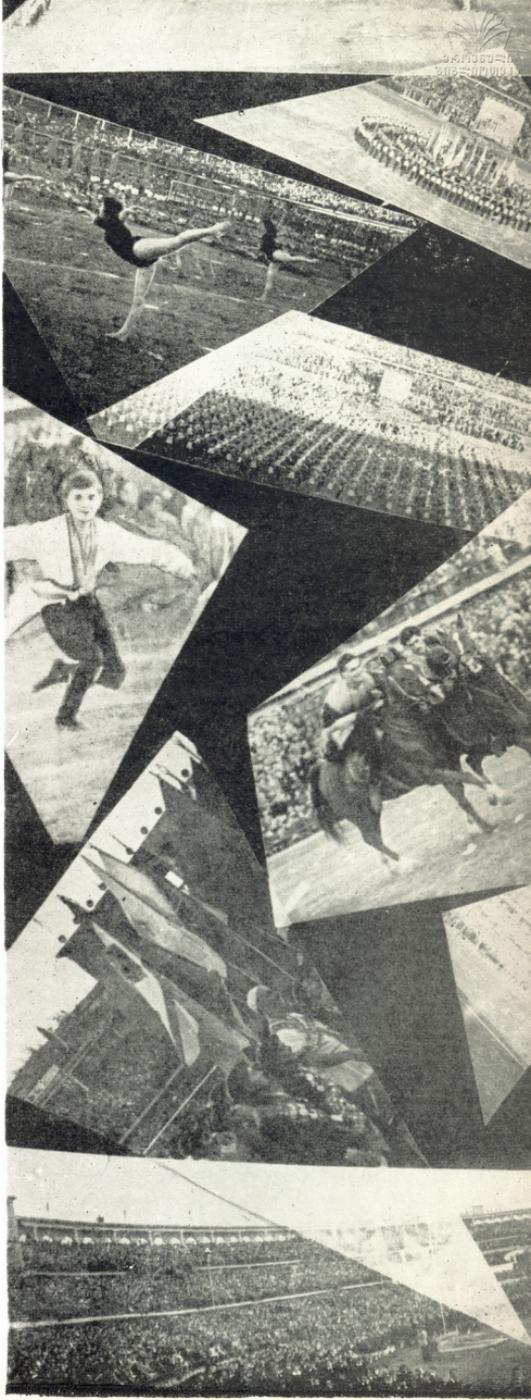
ჩვენი ძველი, მაგრამ მარად ახალგაზრდა დედაქალაქის 1500 წლის საიუბილეო დღეებში მშრომელებმა კანონიერი სიამაყით მიმოავლეს თავალი გავილი გზას. კომუნისტური პარტიისა და მისი ლენინური ცენტრალური კომიტეტის ხელმძღვანელობით ჩვენი დიდი ქვეყნის ხალხთა ძმურ ოჯახში მიღწეულმა წარმატებებმა ყველაზე თამამ ოცნებას გადააჭარბა, რაც ერთხელ კიდევ თვალსაჩინოდ ადასტურებს ჩვენი სამბოთა სოციალისტური წყობილების ურყვე ძალას.

მაგრამ ჩვენი პარტია, დიდი ლენინი გასწავლიან, არ დაჯერდნენ მიღწეულს. კომუნისტურმა პარტიამ იცის, რომ ჩვენს ქვეყანას, ჩვენი ქალაქის მოსახლეობას ჯერ კიდევ არ მიუღწევია ცხოვრების იმ დონისათვის, რომელიც ჩვენ ვევესაჭიროებთ.

საქართველოს კპ ცენტრალური კომიტეტი და რესპუბლიკის მთავრობა მთელ თავიანთ ლონისძიებებს წარმართავენ მრეწველობისა და კულტურის განვითარებისათვის, ქალაქის კეთილმოწყობისათვის, მშრომელთა მატერიალური კეთილდღეობის განუხრელი ამაღლებისათვის.

ეს მაღლობის გრძობით ადასტებს ქალაქის მშრომელთა გულებს, აღფრთოვანებს მათ ახალი შრომითი გმირობისათვის ჩვენი საყვარელი სამშობლოს შემდგომი აყვავების მისაღწევად.

დიდი ლენინის პარტიის მზრუნველობის საპასუხოდ თბილისის მშრომელები კიდევ უფრო მჭიდროდ რაზმავენ თავიანთ რიგებს საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის გარშემო, სამბოთა კავშირის კომუნისტური პარტიის ცენტრალური კომიტეტის გარშემო და მთელ სამბოთა ხალხთან ერთად მტკიცე ნაბიჯით მიემართებიან წინ — კომუნისზმის ელვარე მწვერვალებისაკენ.

* ლენინის* სტალინი, სპორტსმენებმა, ცხენოსნებმა და მოცეკვავებმა თბილისის მყურებელ უჩვენეს თავიანთი ისტატობა

თუ იღიწო,
კომოკ ან გემო,
ქემო ლემანო
ქელქელქემო!

1500

ამ ადგილზე
საქართველოს სახელის დამფუძნებელი
თბილისის დასაფუძნებელი
პაპიაშვილი შიშველი
გვსენი

ЗДЕСЬ БУДЕТ
ВОЗДВИГНУТ ПАМЯТНИК ОСНОВАТЕЛЮ
СТОЛИЦЫ ГРУЗИИ ГОРОДА ТБИЛИСИ
ВАХТАНГУ ГОРГАСАЛИ

თ ბ ი ლ ი ს ი

შალვა დადიანი

ჩრებულების სახალხო არტისტი

ს ერთი უძველეს ქალაქთაგანია მთელს ჩვენს დიად საბჭოთა სოციალისტურ კავშირში. მას აქვს, თუ მეტი არა, თხუთმეტასეუწონეანი ისტორია. იგი მრავალმხრივია, რთული და თავისებური.

თბილისი, რომ საქართველო უძველესი კულტურის ქვეყანა და თბილისი კი მთელი ამ თხუთმეტი საუკუნის მახინჯი სულიერი და ნივთიერი სახე იყო და არის ამ საქართველოს მეობისა.

თბილისი იყო და არის დღეაქალაქი საქართველოსი. მამინაც კი, როდესაც საქართველო ისტორიულ გარემოებათა გამო ხშირად დანაწილებული იყო, დაწილია-კებული ცალ-ცალკე სამთავროებად თუ საერისთავოებად, თბილისი მაინც არ ჰკარგავდა თავის ეროვნულ შემკრებლობას და იყო გამომთქმელი ქართული ეროვნული სულისა, მისი მისწრაფებისა.

მხოლოდ რა იყო ეს მისწრაფება? — თავ-თავის დროის შესაფერად, შეძლებისამებრ, მუდამ დგომა კაცობრიობის მოწინავე აზროვნების სიმაღლეზე. ამის მოწმენი არიან ის ფილოსოფოსები, მოაზროვნეები, მაღალხარისხიანი პოეტები, დავიჯგინებული უბალო, რუსთველით, პოლიტიკური მოღვაწეები, გმირი მხედართმთავრები და სხვანი, რომელთა უებრო სახელები ბრწყინავენ საქართველოს ისტორიის კაბადონებზე საუკუნეთა სიღრმეში.

თვით ქალაქის სახელწოდება თბილისი წარმოდგება ქართული სიტყვიდან „თბილი“. გადმოცემით ეს სახელწოდება ქალაქმა მიიღო იმ ცხელი ვოკატილიანი წყლებიდან, რომლითაც ეკრე მდიდრია საქართველოს დღეაქალაქი. არსებობს სხვა ვერსიებიც, მაგრამ ეს მეტად ვიწრო, საეკლარო საკითხია და ამას ჩვენ აქ აღარ გამოვიღებთ.

გეოგრაფიული მდებარეობა ქალაქისა შემდეგია: განვლი 41°-43° აღმოსავლეთით, გრძელი 21° პირველი მერდიანიდან. სივანით თბილისი უდრის ევროპაში სტამბოლს, რომს და ბარსელს; აზიაში — ტაშკენტს და ხივას; ამერიკაში — ბოსტონს და ჩიკაგოს; სივანით — ბენზას, ნიჭინოვგორდს, სარატოვს — ევროპაში; ბაღდადს, ადენს — აზიაში; მადაგასკარის დასავლეთის ნაპირს — აფრიკაში. თბილისი შავი ზღვიდან დაშორებულია 289 კმ., ხოლო კასპიის ზღვიდან — 320 კმ. ქალაქი დაბლობშია გაშენებული, გარშემო კი სამი მხრით მთები აკრავს, ხოლო მხოლოდ მხრით დია. შუაზე კი ჩამოუღის მდ. მტკვარი, რომელიც ქალაქს ორად აყოფს.

და აი ამ მოედანზე საუკუნეთა განმავლობაში რამდენ ისტორიულ ქარიშხალს არ გადაუვლია! ეს მოედანი თბილისისა მიწვე არის ალექსანდრე მაკედონელის და პომპეუსის ლაშქრობისა, არაბთა ხალიფების თარეშობისა, მონღოლთა შემოსევისა.

ამთ გარდა ისტორიკოსები მოვივთხოვებ, რომ თბილისის თავის კედლებში უნახავს ხაზარები, ჰუნები, სპარსელები, ბიზანტიელები, თურქები, სელჯუკები, ოსმალები.

ზოგი მათგანი მეჩხები დაატყდებოდა და სრულიად ანადგურებდა ქალაქს, იღებდა მცხოვრებლებსაგან ხარკს და უამრავი ნადავლით, ნაძარცვი განით. ბრუნდებოდა თავის სამშობლოში. სხვები მოდიოდნენ თბილისში მრავალრიცხოვანი ლაშქრებით, ანადგურებდნენ ყველაფერს თავიანთ გზაზე და შემდეგ რჩებოდნენ ან კიდევ სტოვებდნენ აქ თავიანთ წარმომადგენლებს, ერთგულ მონებსა და ვასალებს.

ყველა ამათგან, რასაკვირველია, მეტად დიდი ზარალი მოსდობდა მცხოვრებლებს, უმთავრესად იმათ, ვისზედაც უყრდნობოდა მუქათახორათა მთელი ლაშქარი, ვინც ქვეყანას კვებავდა, სახელდობრ, მიწის მუმებს. აგრეთვე მუ-

მიტინი მეტეხის პლატოზე. მიკროფონთან არის ისტორიულ მემკვიდრეობათა დოქტორი პროფესორი შოთა მესხია

დამამე ესეთი შემოსევისა ნადგურდებოდა კულტურული სასუჯეები — წიგნები, ხელნაწერები, ქართული ხუროთმოძღვრების საუცხოო ნაგებობანი და სხვ.

მაგრამ მიუხედავად ყოველივე ამისა, როგორც კი ქვეყანა მოახერხებდა და გადაიგდებდა მტრის უღელს, ქალაქი ისევ ისე უნდებოდა, ისევ ისე „მკვდრეთით დგებოდა“, რადგან მისი სულიერი დაიხონება ვერ შესძლო ვერც ერთმა დამპყრობელმა, ვერ ჩააქრეს ქართველი ხალხისა და, მამასადამე, მისი დედაქალაქის მისწრაფება თავისუფლებისადმი.

აღსანიშნავია თბილისის როლი ძველი დროის ვაჭრობაში. თბილისის მშვიდობიანობის დროს სააღდამიციემი დამოკიდებულება ჰქონია ძველ ქვეყნებთან, როგორც დასავლეთით ბიზანტიასთან, ისე აღმოსავლეთით ირანთან, სამხრეთით ეგვიპტესთან და სხვ.

ევროპიდან თბილისზე გადიოდა დიდი სავაჭრო გზა. ეს გზა მიდიოდა შავი ზღვიდან მდ. ფაზისით ანუ რიონით, რომლის ნაპირას გაუმუშაველი იყო სავაჭრო საწყობი. შემდეგ ეს გზა გამოდიოდა სურამის ქედით ქართლში, მცხეთაში, თბილისში და შემდეგ მტკვრით მიდიოდა კასპიის ზღვისაკენ. თბილისიდან გააქონდათ: თაფლი, ბური, ხალიჩები, აბრეშუმი, მატყეუელი, შამაჰა; გაჰყავდათ პირატყევი და ტყევეები. მონებით სამარცხვინო ვაჭრობას, აღმოსავლეთის სხვა ქვეყნების მსგავსად, თბილისშიც ჰქონია აღკვეთილი.

ვაჭრობისა და ომიანობის გარდა, საქართველოს, უმთავრესად, მის დედაქალაქს თბილისს სხვა კულტურული ურთერთობაც ჰქონია როგორც აღმოსავლეთის, ისე დასავლეთის ქვეყნებთან, განსაკუთრებით კი, ბიზანტიასთან, რომელიც შუასაუკუნეებში ერთდღერით აკვანი იყო განათლებისა, და ქართველებიც საგარეოზობლად ესწრაფოდნენ ბიზანტიაში განათლების მიღებას.

1155-1212 წლებში თბილისი, ისტორიკოსების ცნობით, აზიის ერთი უმძაფრესი სახელმწიფო ცენტრი ხდება. იმავე დროს თბილისს ქართველი პოეტებისა და მწერლების სატახტო ქალაქსაც უწოდებენ.

მაგრამ ეს დიდხანს არ გაგრძელებულა.

კიდევ შემოსევა, მტერთაგან კიდევ დაპყრობა და განადგურება საქართველოსი და თბილისისა მე-19 საუკუნის დასაწყისამდე. 1783 წ. დაიღო ხელშეკრულება, რომლითაც საქართველო რუსეთის პროტექტორატს დებულობდა, ხოლო 1800-1801 წწ. მთელი აღმოსავლეთი საქართველო თბილისითურთ რუსეთს შეუერთდა. მაგრამ მასზე დამყარებული იმედები რუსეთის ცარიზმმა სრულიად ვერ გამართლა, და მთელი 117 წლის განმავლობაში ეს მოაერობა ხიშტიდა და მათრახით ბატონობდა საქართველოში.

მაგრამ ქართველი ხალხის განთავისუფლება ისევე, როგორც ყოფილი რუსეთის იმპერიის სხვა დანარჩენი პატარა ერებისა, მხოლოდ დიდმა ოქტომბრის რევოლუციამ მოახდინა.

აღსანიშნავია ის გარემოება, რომ მიუხედავად ცარიზმის ანდარბული რეჟიმისა, საქართველოში ჯერ კიდევ მე-19 საუკუნეში რუსეთთან კულტურის გზით შემოიტანა სულ სხვა დემოკრატიული იერის მატარებელი აზროვნება. მას უზიარა და დაიწყო რევოლუციამდელი საქართველოს მოწინავე ახალგაზრდობა, რომელიც იმ დროს რუსეთის უხალღეს სასწავლებლებში დებულობდა სწავლას და ორგანულად ითვისებდა დიდებული ჩერნიშევსკის, პუტინსკის, დობროლუბოვის, პისარევის და სხვათა მოწინავე იდეებს. ამ იდეებით აღჭურვილმა ახალგაზრდებმა თავიანთი სამშობლოში გააჩაღეს დიდი კულტურული მუშაობა; დააარსეს იმ დროის მოწინავე დემოკრატიული იდეების გამტარებელი ჟურნალ-გაზეთები, აკრთვეს იწერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოება, რომლის მეშვეობით საქართველოს ჩათორჩენილ და მიყრდნულ კუთხეებში მოაწვეეს პირველდაწყებითი და საშუალო სკოლები, ქობ-სამკითხველოები, შეადგინეს ქართული თეატრისათვის მუდმივი, პროფესიული დრამატული დასი და ყველა ამ ორგანიზ-

ზაციის მეოხებით, მიუხედავად მამინდელი ცარიზმის სასტიკი ცეზურისა, ხალხში გააღვივეს ერთგულ-ეროვნულ-ეციურ, განმათავისუფლებელი იდეები. ცხადია, იმ გარემოებაში შეიძლება, ვასული საუკუნის 90-იან წლებში, ფხვიერი ნივთები მოამზადა სოციალისტური მოძრაობის ჩასახვისა, ზრდისა და განმტკიცებისათვის, რაც მიმდინარე საუკუნის დასაწყისში სტალინის ხელმძღვანელობით დაგვირგინდა საქართველოს მუშათა კლასის ღირსებით და გაეროვლუციონერებით.

თბილისი ბევრი აქვს მოსავანარი, და შორეული წარსულის ნიშნად ქალაქში აშკარად შეიმჩნევა ზოგიერთი ნაგებობა, ქართულ წინაპართა მიერ დატოვებული და დამკრებულ მტერთა დარბევისაგან გადარჩენილი.

მაგრამ თანამედროვე თბილისი ხომ ამ მხრივაც შეუდარებლად გაზრდილია და გამწვანებელი. აქ ნახავთ მარქს-ენგელს-ლენინის ინსტიტუტის ფლილიას, საუცხოო შენობას, აქვეა ადმინისტრაციული მთავრობის სახლის მხრეზე მშენებელი შენობა, პარტის ცენტრალური კომიტეტის და სხვადასხვა დაწესებულებათა შესანიშნავი მრავალსართოლის სახლები. ნახათ ქუჩები ფართის, ტეკელიანს და მისავლტებულის, ღამით გაჩირადნებულს ელ-დამპირებით, დღისით შერდიღებულს ქაღისს ხივინებით, სააშრ ბაღებსა და სკვერებს, დაშვებულს სხვადასხვა თვალსაჩინო მოღვაწეთა ქანდაკებებით, რომელთაც ავგირგინებს რუსთაველის დიდი ძეგლი. ასეთივე დიდი მონუმენტებია ადმირალის დიდი სტალინისა: ერთი - სტალინის სახელობის სანაპირო ქუჩის შუაგულ ბანდარში, მეორეის პირას. მარქსის სახელობის ხიდთან, და მეორე - გრეთე წოდებულ მთაწმინდის მთის ხეხვზე. საიდანაც იშლება თითქმის მთელი თბილისის საუცხოო სანახაობა.

აქვე მოაწმინდავთ, მთის შუაგულ კუჩის მთელი ქალაქის უწმინდესი ადგილი, რომელსაც უკვე პანთეონი ეწოდება, რადგან აქ არიან დარკადილი რუსეთის გამოჩენილი მწერალი გრიბოედოვი, საქართველოს უდიდესი მოღვაწელი ილია ჭავჭავაძე, აკაკი წერეთელი, ნიკოლოზ ბარათაშვილი, ვაჟა-ფშაველა, დიმიტრი ყიფიანი, კიდევ სხვა თვალსაჩინო მწერლები და ეკატერინე ჯუღაშვილი.

დალა მთელ ქალაქს თითქო ვარს შემოსხლიან სხვადასხვაგვარი ქარანები და ფაბრიკები. რეინიზის სახელსწრების მეთაურობით, რომელთაც დიდი რევოლუციური წარსული აქვთ და ამჟამად ჰყავთ სოციალისტური შრომის მზავალი ვირონი.

თბილისშივეა განთქმული სამკურნალო წყლები (გოგირდის ბანაოები), რომელთა მთელი უზანი ახლო მომავალში ბალნეოლოგიურ სამკურნალოებას და დაწესებულებებს განეკუთვნება და რომლებიც ამჟამად ახის კითხლ მოწყობილი და გამაზადებული შრომითეთა ჯანმრთელობის სამწვდურად.

თბილისი განთქმულია თავისი თეატრებით: რუსთაველის სახელობის დრამატული თეატრით, რომელსაც თავისი დიდებუთი დიდი სახელი აქვს მოხვეჭილი მთელს კავშირში და საზღვარგარეთაც და რომლის კოლექტივიდან მრავალი დაჯილდოებულია საკავშირო სახალხო არტისტის სახელწოდებით, სტალინური პრემიებით და რესპუბლიკის სახალხო არტისტებისა და დამსახურებულ მოღვაწეთა სახელწოდებით. მეორე მთავანს მიღებული აქვს ორდენები ლენინისა, შრომის წითელი დროშისა და სხვ. იაკობი იოქვის მარჯანიშვილის სახელობის თეატრზე, თ. თალაშვილის სახელობის ოპერისა და ბალეტის თეატრზე, რომელიც აგრეთვე რუსთაველის თეატრთან ერთად ატარებს ლენინის ორდენს.

თბილისშივე არსებობს საქართველოს მცენებრებათა აკადემია, რომელიც უზარმაზარს დიდსა და საჭირო მიქნიერულ მუშაობას მთავადატყვისა, ბოლოვებისა, ისტორიისა, ლიტერატურისა და სხვა დარგებში, და ჰყავს დიდად თვალსაჩინო მცენებრები, რომელთაც მოხვეჭილი აქვთ

დიდი სახელი როგორც მთელს კავშირში, აგრეთვე საზღვარგარეთაც.

აქვეა სტალინის სახელობის უნივერსიტეტი, რომელიც თავისი უმარავი ფაკულტეტების მეოხებით ათასობით უზრდის ქვეყანას სხვადასხვა დარგის სპეციალისტებს.

ქალაქში არსებობს აგრეთვე საქართველოს სამხატვრო აკადემია, რომლის წიაღშიც გამოსული არიან თვალსაჩინო მხატვრები და მოქანდაკენი, თავიანთი ნაწარმოებებით სახელგანთქმული მთელს კავშირში.

ეგრევეა მუსიკოსთა წრეში, რომელსაც აქვთ თავისი კავშირი: ხოლო ახალგაზრდათა აღსარებელი ქალაქში არსებობს რამდენიმე მუსიკალური სასწავლებელი და ერთ-ერთი კონსერვატორია, სადაც ამ 20-25 წლის განმავლობაში აღიზარდეს ვოკალური და ინსტრუმენტული მუსიკის ოსტატები, კომპოზიტორები, რომლებმაც დიდად გამაიდარეს საერთოდ ქართული მუსიკის სავანძური რამდენიმე ღირსშესანიშნავი სიმფონიით და ოპერით.

ყველა ეს კი მოხდა მხოლოდ სამშობლო ხელისუფლების დამყარების შემდეგ საქართველოში. მანამდე როგორც მუსიკის სფეროში, ისე მხატვრობასა და მეცნიერებაში დიდად მნიშვნელოვანი ყოტა რამ გაჩანდა საქართველოს, თითო-ორად ბიძგით თუ მუშაობდა ამ დარგში. რევილუციამდე საქართველომ დიდად რუსეთს მისცა ორი მეტად თვალსაჩინო მოღვაწე: თარხანოვი (თარხან-მოურავი) მეცნიერებაში და იუვინი (სუმბათაშვილი) ხელმძღვანელი.

მხოლოდ სამშობლო ხელისუფლების დროს განვითარდა მასობრივად ყველა ზემოხსენებული დარგი და ამჟამად ქართული მხატვრობაც, მუსიკაც და საერთოდ მეცნიერებაც აყვავების გზას ადგია.

აქვე არ შეიძლება მოხსენებულ არ იქნეს სულიერი კულტურის ერთი დიდი უზანი, რომელსაც სამშობლო ქართული მხატვრული მწერლობა ეწოდება და რომლის ძირითადი კავშირი თავისი მწვენიერი სახლით თბილისში იპოვება.

ქართული მწერლობისაც ამჟამად ჰყავს მეტად თვალსაჩინო, სახელმწიველი და მთავრობის ჯილდოებით დაჯილდოებული პოეტები, ზეღერატისტები, დრამატურგები, კრიტიკოსები და საბავშვო ნაწარმოებთა მწერლები. ისინი ითარგმნებიან როგორც რუსულ და მოძებ რესპუბლიკების სახლთა ენებზე, ისე უცხოეთის ქვეყნების ენებზე, და შეიძლება თამამად ითქვას, რომ ეკაპობრობის საუკეთესო ნაწილის დიდი უმარავილესობა ეკნება ქართულ მწერლის შემოქმედებას, უმარავიერებულს სამშობლო დიდი მოწინავე იდეებით, ეცნება ქართული კულტურული მიღწევების მაღალ შუქლს.

ასე და ამგვარად, ასეთი მოყვლ მიმოხილივითა, ზერეულ გადახვედრებას მეიხებრები მიხვდება, რომ დღევანდელ თბილისს ბევრი რამ აქვს სამაყავ.

როდესაც თბილისში ჩამოვიდნა ექსკურსანტები, უწინარეს ინახულენენ იმ შენობებს, რომლებიც დაკავშირებულია ისტორიულ რევილუციურ მოძრაობასთან საქართველოში.

დღეს ათასობით ექსკურსანტი ათავალიერებს ამ ადგილებს და მათ წინაშე აღიმართება მოწმენიერული სახე კომუნისმისათვის დიდი მებრძოლებისა, რომლებმაც თავისი სიჭაბუკიდან თავი გადადევს მუშათა კლასის საქმისათვის.

დღეს თავმოწმონდ, მთელი თავისი მწვენიერი პროვითით, გამოიჭრება თბილისი, ამაყი როგორც თავისი სასახლო რევილუციური წარსულით, ისე დღევანდელი თავისი მიღწევებით ტყეჩანაში. მეცნიერებაში, ხელოვნებაში, ის დღეს ერთ-ერთი მოწინავე სამშობლო ქალაქია, რომელიც მუქნიერულიც ოზრდება და კიდევ უფრო დამაზადება გარეგნობითაც და შინაარსობრივადაც.

ამგვარად, როგორც მითხვლი ამ ნაწერიდანაც იგრძნობს, საქართველომ შექმნა თბილისი და თბილისმა - საქართველო!

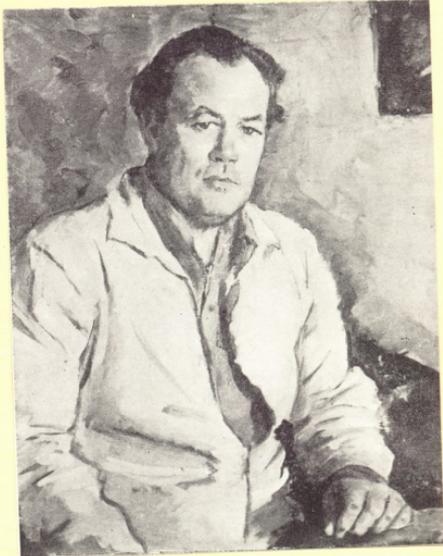

ერნსტ ჰალლოვის თბილისური ჩანახატები

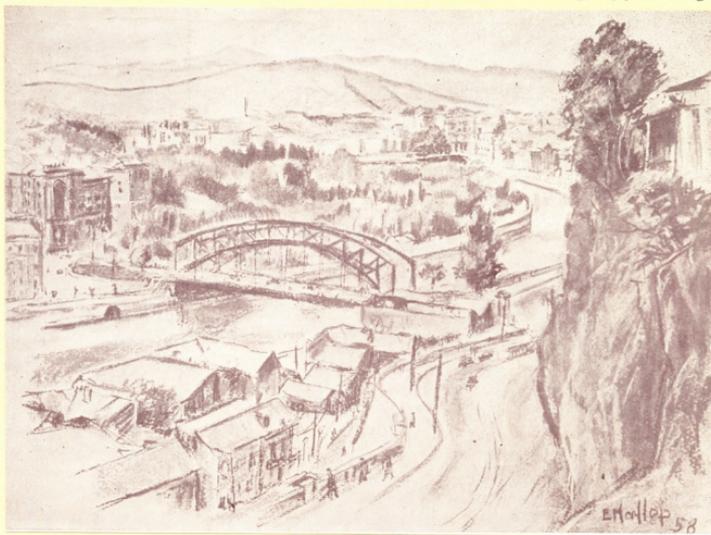

ამდინარე წლის სექტემბრის დამლევს თბილისში ჩამოვიდა ტალინელი მხატვარი ერნსტ ჰალლოვი. საპატიო სტუდენტობის თითქმის ოცეწახეობის დაყო ჩვენს ქალაქში, გატაცებით ეცნობოდა მის ყოველ მხარეს და ყოველ კუჩქულს. სხვადასხვა მისაღობ (ბასტილი, სანაგინო) მხატვარმა ქალაქზე აღბეჭდა მკელი თბილისის თვისებურად წმინდიველი და ცხოველხატული კუთხეები, ახალი თბილისის ღიდებული ნაგებობანი, სხვადასხვა ხედები. ერნსტ ჰალლოვი აღტაცებული დარჩა ჩვენი უძველესი დედაქალაქით, რომლის 1500 წლის იუნბილე ქართველ ხალხთან ერთად მანაც საქართველოში, თბილისში იხეიმა.

ვაქვეყნებთ ერნსტ ჰალლოვის თბილისურ ჩანახატებს და მისივე პორტრეტს შესრულებულს ზეთის საღებავებით საქ. სსრ ხელოვნების დამსახურებული მოღვაწის კეთილგანაგობის მალაშვილის მიერ.

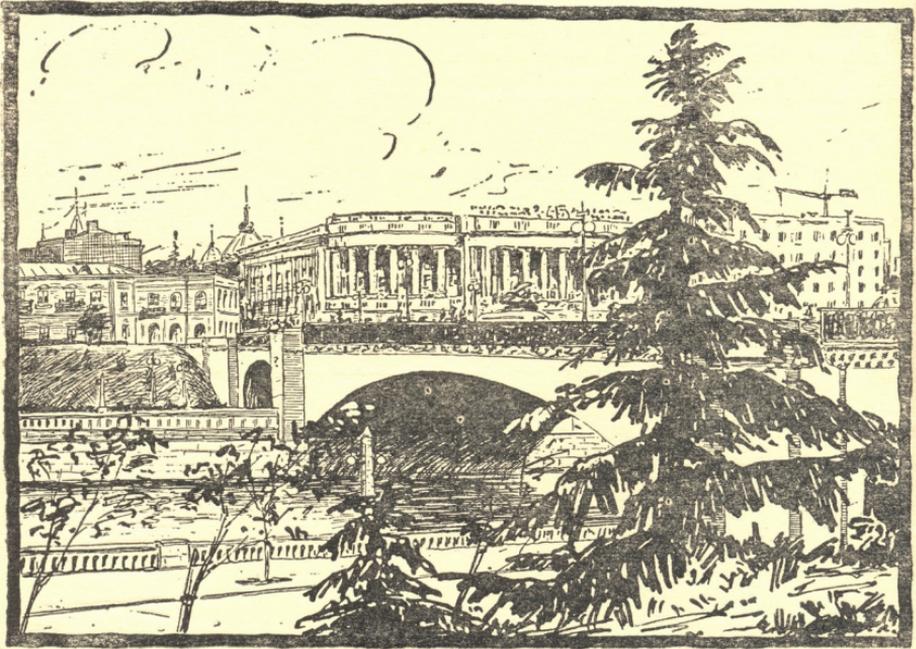

ქ. მაღალამვილი ერნსტ ჰალლოვის პორტრეტი. ზეთი.

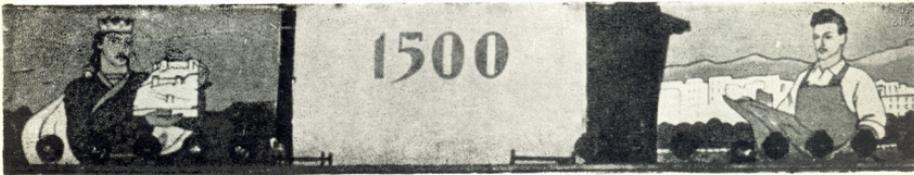
თბილისი, ბარათოშვილის სახ. ხიდი

სანგინო

თბილისის სანაპირო

ნახატი კ. ყარაშვილისა

ზოგი რამ თბილისის წარსულთან დაკავშირებით

1. ახალი ცნობები თბილისის ისტორიიდან

პროფ. სარგის კაკაბაძე

ბილისის ისტორია უნდა გაიყოს ორ ნაწილად: 1) თბილისი როგორც უძველესი დროის დასახლებული პუნქტი და 2) თბილისი მის შემდეგ, რაც ის ათასხუთას წლის წინათ გამოცხადდა საქართველოს დედაქალაქად და იქ დაიწყო საქალაქო მშენებლობა ამ სიტყვის ძველივე გაგებით, ე. ი. შიგ მოეყოლა სახელისწოდებით, საფაქრო ბაზარი, ამგვარად გაჩნდა საქალაქო მოსახლეობა და შემდეგ თვით ქალაქი შემოკლებს ზღვად.

როგორც დასახლებული პუნქტი, თბილისი ძველისძეგლია. არქეოლოგიური მონაპოვრებით (უძველესი სამარხებით და სხვ.) თბილისსა და მის გარემოში ადამიანი ბინადრობდა ჯერ კიდევ ენეოლითის (ქვის და სპილენძის) და ბრინჯაოს იარაღების ხანაში (ქ. ი. 5-3 ათასი წლის წინათ). თბილისი, როგორც დასახლებული პუნქტის, წამოიწევა ხელს უწყობდა სამკურნალო თვისების გოგირდოვანი ცხელი წყაროების და დაცვის მხრივაც მოხერხებულ იმდენად. რიგი მოსაზრებები ადასტურებენ, რომ I ათასწლეულში ჩვ. ერამდის თბილისს უკვე ჰქონდა რაღაც სიმამრე ქართის სახელწოდებით. მეგრულად თბილისს ქართს ეძახიან, ხოლო დას. საქართველოში ქართა ახლაც ეწოდება პირუტყვისათვის შემოღობილ ადგილს. ცხადია, რომ თბილისს თავიდანვე ქართი შეერქვა როგორც ასე თუ ისე შემოზღუდულ (გამაგრებულ) ადგილს.

თბილისის უძველესი წერილობითი მოხსენიება მიეკუთვნება ალექსანდრე მაკედონელის (336-323 წწ. ჩვენს ერამდე) ხანას. მთელი რიგი წყაროები ამტკიცებენ, რომ ალექსანდრე მაკედონელმა სპარსეთზე თავისი ლაშქრობის დროს ორი კვირით იყო ცხლად ქართლშიც; აქვე იხსენიებენ თბილისის ციხესაც. ეს ცხლად მოყვანილი აქვს X საუკუნის ავტორს ტაბაჩაის, რომელიც არაბულად წერდა. მაგრამ ის საპირველი იყო და სარგებლობდა ძველი ფალაურის წყაროებით (პირველი საუკუნეების მანძილზე ჩვენს ერამდე და შემდეგ ჩვენი ერთი, ვიდრე VII საუკუნემდე ჩათვლით, შუასაბსულუნ ენას ფალაური ეწოდებოდა). ასეთივე ცნობა მოთავსებულია ძველს არაბულ უსახელო „ისტორიების კრეფულში“.

XII საუკუნის გამოჩენილი პოეტკ ნინიაშვი განჯელი, რომელიც სპარსულად წერდა, თავის პოემაში ალექსანდრე მაკედონელის შესახებ პირდაპირ ამბობს, რომ თბილისს (იგულისხმება თბილისის ციხე) საფუძველი ჩაეყარა აქვს ალექსანდრე მაკედონელის მიერ და რომ ეს ცნობა მას აღებული აქვს ფალაური მემკვიდრეობისაგან.

თურქი მეცნიერი-მოგზაური ევლია ჩელები წერდა 1548 წლის ახლოს, რომ სპარსული ნაწარმოების შერეფ-ნაშეს თანახმად, თბილისი გაშენებული იქნა ალექსანდრე მაკედონელის ხაზინადარის ზიჯლისის მიერ. რაც შეეხება თბილისის გამოცხადებას ქართლის (სა-

ქართველოს) სახელმწიფოს დედაქალაქად, უკანასკნელი გამოკვლევით, ეს უნდა მომხდარიყო არა უადრეს 456 წლისა, როდესაც ვახტანგ სპარსეთის მთავრობამ დააბრუნა მის ქვეყანაში, და არა უფროან 462 წლისა (463-468 წლებში თბილისში უკვე ეპისკოპოსი ზოსი), საყურადღებოა, რომ იმავე ევლია ჩელების სიტყვით, სპარსეთის მეფის ივზიდგირდის მიერ (ივლისხმება ივზიდგირ II, 438-456 წწ.) გაშენებულ იქნა თბილისის მცირე ციხე შემდეგ დროინდელი ისანიის ანუ მეტეხის ადგილას). აქედან ხიანს, რომ ვახტანგის დაბრუნებამდე, როდესაც ქართლის სახელმწიფოს სპარსელების მარხაზანი განაგებდა, სპარსელებს 445-454 წლებს ახლოს გაუშენებიათ სხნებული მცირე ციხე (აბო თბილელის დროს მას სადილეგოს ანუ სატუსალღო ეძახდნენ).

ამ მოკლე შესავლის შემდეგ მე მინდა შევეხო ზოგიერთ ცნობას თბილისის შესახებ.

სხნებული თურქი მეცნიერი-მოგზაური ევლია ჩელები გადმოგვცემს მისი დროის თბილისის შესახებ (მე-17 საუკუნის შუა წლები), რომ თბილისის ციხეში შიშვლად დაეტოვოს ექვსი ათასამდე კაცი, რომ ეს ციხე იყო ძველი, მისი ექვსი სიმაღლე აღწევს 60 წყრათს (ე. ი. 22,5 მეტრს; აქ იგულისხმება, ცხადია, ყველაზე მაღალი კოშკები). მისი სიტყვით, თბილისის ციხე-გალავანს აქვს 70-მდე კოშკი და 3 ათასამდე ქონაგური. გალავნის შიგნით 600 სახლი ყოფილა (იგულისხმება ზედაციხე და მტკვრამდე ჩამოყოლილი მისი გალავანი). მტკვრის მცირე (მარცხენა) ნაპირას იყო მეორე მცირე ოთხკუთხიანი ციხე (მეტეხის), რომელშიაც 300 სახლი იყო.

ევლია ჩელები რომბობს, რომ მის დროს თბილისი იყო მცირე ბაზარი, რომ თბილისის ცნობილი იყო თავისი კარგი პური და იქ ზღომად იმოვებოდა ხილი, ბამბა, მატყლი.

1769 წლის ავგუსტოს ბოლოში (რუსეთ-ოსმალეთის შორის ატეხილი ომთან დაკავშირებით) საქართველოში ჩამოვიდა რუსის ჯარი გენ. კრუტკინის მეთაურობით (ეს გენერალი ვერმანელი იყო). ერთხანს ეს ჯარი იდგა ცხინვალში, იმერეთის მიჯნათან. აქედან გენ. ტრულენბენმა იმავე წლის სექტემბერში ზოგიერთ საიეთხზე მოსალაპარაკებულა თბილისის ერეკლე მეორესთან გააჯანჯანა თავისი ალიუტანტი, რუსეთის სამსახურში მყოფი ახალ-გაზრდა ოფიცერი გრელი დე-ფუ, წარმოშობით ფრანგი, რომელსაც შემდეგ დაუწერია ფრანგულად მოკლე ცნობა თბილისისა და ერეკლე მეორის შესახებ (ეს მოგონება გამოსცა სახელმწიფოებრივ დ. ლანგამა).

გრელი დე-ფუ თბილისის შესახებ გადმოგვცემს: „ქალაქი გარშემორტყმულია კარგი გალავნით. მას გადმოსცემის გორა, რომელზედაც გაშენებულია კარგი ციხე, ქალაქის სივრცეა ნახევარი მილი (თითქმის კილომეტრი), ხოლო სივრცე ერთი მეოთხედს მილი. ქალაქის ბაზარი

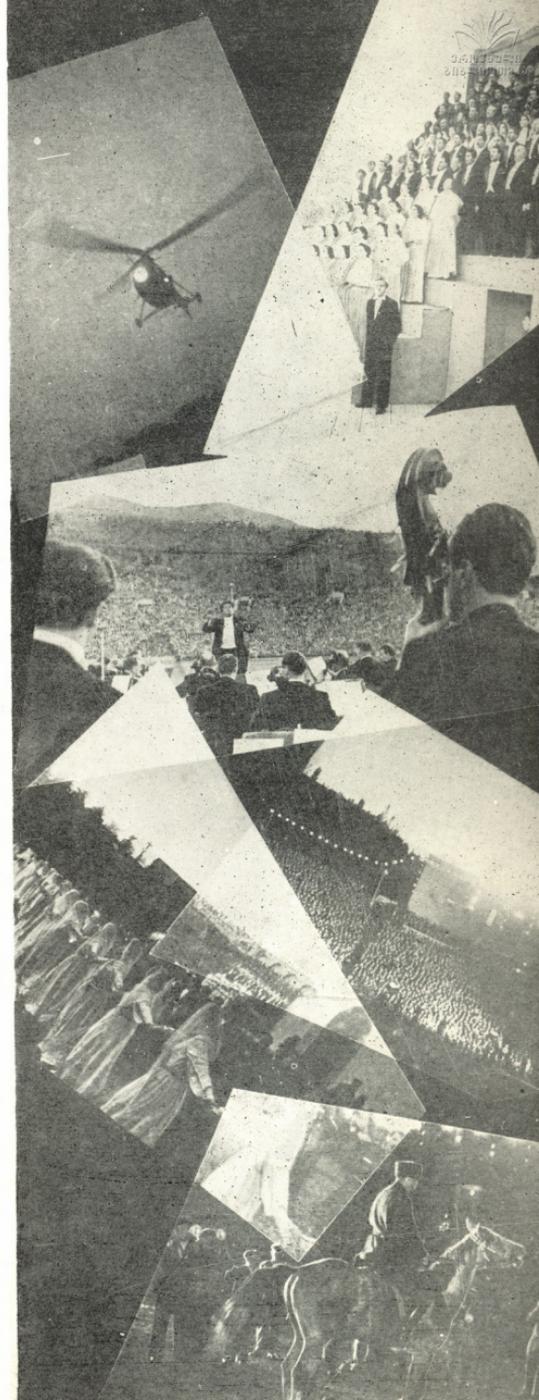

საქმაოდ მნიშვნელოვანია. იქ ხშირად მოდიან ქართველები
სპარსეთიდან. თითქმის მთელი ვაჭრობა იქ წარმოებს...
მეფის სასახლე აშენებულია თლილი ქვისაგან, აქვს დი-
დებული სახე. მასში შესასვლელად უნდა გაიარო ორი
ეზო. არის ერთი დიდი თალი, რომელიც უნდა გახვიდე,
რომ მიხვდე შინაგან ოთახებში, რომლებშიც ცხოვრო-
ბენ მეფის (ე. ი. ერეკლე II-ის) ცოლი და ქალიშვილები.
მარჯვნივ არის დიდი კიბე ურამოდ და თავლია. ამ კიბის
გავლის შემდეგ, — წერს დე-ფუ. — მე მივხვდი ფრიალ
გრეკულ ტანზე, რომელიც გადასურებს მინდარეს. პატარა
კარიბი მარჯვნივ შედისარ დარბაზებში. პირველი ოთა-
ხი ძლიერ პატარაა. აქ ქართველები სტოვებენ თავიანთ
ფეხსაცმელს, რომ არ დატალახიანონ დარბაზში, რომე-
ლნიც ოსმალური ნოხებითა მოფენილი... მე შევიდი
დიდ დარბაზში, რომელშიდაც არავითარი ავეჯი არ იყო.
მოვიცადე კიდევ მეოთხედი საათი: შემდეგ გააკვს დიდი
ორნაწილიანი კარი და მე შესასვლელად შემომატიქეს.
მეფე ერეკლე იჯდა თავისი ბიძა პატრიარქით, ორი ვაჭო-
რებითა და სიძით — თავადი ციციშვილი... პატრიარქმა
წინ წამოიწია და დამლოცა. მე ხელზე ვემთხვიე თანახმად
ჩვეულებისა, რაც მე უკვე ვიცოდი. ყველანი ისევ დასხდ-
ნენ. და ერეკლემ შემომთავაზა დამეჯდარიყავი. ყველანი
ხალხობზე ფეხების შეეციოთ ისხდნენ, მე კი არ შემიძლო
ასე გეჯდარიყავი, ამიტომ მეფეს ვუბასუხე, პატივისცემა
თქვენი დიდებულებისადმი არ მაალოებს საშუალებას თქვე-
ნი თანდასწრებით დაეჯდე მეტყი. მაგრამ ერეკლე კვლავ
მაძალბდა დაეჯდომას, გამომიხანდა, არ მოვიხსენ, სინამ
არ დაეჯდებითო...

მე მეჯდა თარჯიმანი, რომელიც ძლიერ არ მომწონდა.
ის იმდენად გრცელ განმარტებას იძლეოდა, რომ მე არა-
ფერი გამეგებოდა მისი. ამ დროს ჩემს გვერდით შეენიშნე
კაპუცინი (კათოლიკე მღვდელი). მე ვიცოდი, რომ თბი-
ლისში რამდენიმე კაპუცინი იყო. მე მას შევეკითხე ლათი-
ურად, წმინდა ფრანცისკის ორდენის ბერი ხომ არ
ბრძანდებით-თქი; მან დადებითი პასუხი მომცა. მე კვლავ
შევეკითხე, რომელი ქვეყნიდან ხართ? — ტრიესტიდანო, —
მიპასუხა. მე ვთხოვე იტალიურ ენაზე გაუწია ჩემთვის
თარჯიმანობა, რადგან იტალიური ენა ჩემთვის რუსულზე
უფრო მოსახერხებელი იყო. მან გადაუთარგმნა ერეკლეს
ჩემი ნათქვამი. მეფე გაკვირვებული დარჩა. მკითხა, რო-
მელი ქვეყნიდან ვარ. მე ვუბასუხე, ფრანგი ვარ, მაგრამ
რუსეთის სამსახურში გენერალ გრაფ ტოტლბენის ადი-
უტანტად ვიმყოფები-მეთქი. მეფემ მიპასუხა — მიგიჩნევ
საკუთარ შვილადო!

გენ. ტოტლბენის დავლებით ამ სიტყვების ავტორი
თბილისში ჩამოვიდა დღის ოთხ საათზე და პოლიციის
უფროსის (ე. ი. მელიქის) ბინაზე გაჩერდა. ... ერეკლემ კი
მიიღო იგი საღამოს 11 საათზე. გრელი დე-ფუს უნდა ეც-
ნობებინა ერეკლესთვის, რომ ტოტლბენი თავისი რაზმით
იმერეთიდან ქართლში, ცხინვალში დაბრუნდა. ამაზე
ერეკლემ გრელი დე-ფუს უთხრა: ცხინვალში არაფერი მო-
გაკლებათ, მე ზომებს მივიღებ. მაგრამ რადან ეს მეტად
პატარა ქალაქია, ამიტომ რაზმის ნაწილი გორში მოათავ-
სეთ, ხოლო თვითონ გრაფმა კი ზამთარი ერთხანს თბი-
ლისში გაატაროსო. უკან, ბინაზე დაბრუნებისას, გრელის
იმდენად უხეი ვახშამი მიუტანეს, სხვათა შორის, სინით
ფლავიც, რომ ოც კაცს ეყოფოდა. მეორე დღეს გრელი
დაბრუნდა ტოტლბენთან.

20 დეკემბერს 1759 წ. გენ. ტოტლბენი ჩამოვიდა
თბილისს და გაჩერდა პოლიციის უფროსის (მელიქის) ბი-
ნაზე. აქ ერეკლემ მეორე დღეს ინახულა ტოტლბენი.
„დასვლობით 11 საათზე ერეკლე მრავალრიცხოვანი ამა-
ლით მივიდა გენერალთან, — წერს იგივე დე-ფუ. — გენე-
რალმა მეფე მიიღო დიდ დარბაზში, სადაც თორმეტი ხის
სკამიც იჯდა, რაც მეტად იშვიათია თბილისში, მაგრამ აქ
კი განებე იყო მომარაგებული. შუადღეზე ერეკლემ —
თქვა, ახლა უკვე გვიანაა, სასადილოდ უკან გაბრუნდეთ,
და მიმართა მასხინძელს — შეგიძლია თუ არა გვასადი-
ლოო. მაშინვე გაშალეს მაგიდა, ევროპული ჩვეულების

თანხმად, ზედ გაფინეს სუფრაც, დალაგეს ვერცხლის იარაღი (კუვერტი), და დაიწყო სადილი. ერეკლე დაჯდა და შესთავაზა ტოტლებენს — დამყდარიყო თავისი ოფიცრებით. ტოტლებენს არ უნდოდა ჩვენ დავმხდარიყავით, მაგრამ ერეკლემ დაიჭინა, გვითხრა: ესაილიბთქვენთან, როგორც მეგობრებთან და გზიხეთ მიუსდელეთ მაგიდას. სულ ვიყავით თორმეტნი — ერეკლე, მისი ორი გაყიშვილი, მისი სიძე, მისი ბიძა (პატრიარქი), მამა დომინიკელი, ტოტლებენი, თავ. მიურავოვი და ოთხი ოფიცერი, რომელთაგან ერთს — არტილერიის ოფიცერს იხზავ ესმოდა ქართული.

გრელი დე-ფუს მოთხრობილი აქვს ზოგი სხვა ამბავიც, მაგრამ მათზე არ გავჩერდები.

ვილენშტედტის (1772 წ.) ცნობით, „თბილისის გალავნის შიგნით დიდი ვიწროობა იყო. ქუჩებს ძლივს ერთი საყენის (2 მეტრის) განი აქვთ. კიდევ უფრო ვიწროა გარდი-გარდმო ქუჩები, სახლები ერთსართულიანია (სომალთო 15 ფუტამდე, 4,5 მეტრი), აშენებულია აგურისა და სიბი ქვისაგან გაჯით, სახურავი სწორია და თითოთა მოლესილი. ოთახებს აქვთ ბუჩრები. ფანჯრებზე შუშის მაგივრად გაყურულია გაქონილი ქაღალდი. შენობები მსუბუქად, ცუდად და მეტად არა გამორჩენილითა გაშენებული“.

გარეგნულად ქალაქი ცუდად იყო მოწყობილი — ქალაქს, მეტად ვიწრო ქუჩები, შუკები და ჩიხები ჰქონდა. იაზოკივი 1770 წელს მაინც აღნიშნავს, რომ თბილისში არის ციხე-დარბაზების მსგავსი ზოგი კარგი და ლამაზი სახლიო.

ერთი იტალიელი ბატონი (რომლის სახელი უცნობია) თავის მოხსენებაში რომის პაპის სახელზე 1773 წელს თბილისის შესახებ წერს: (შენიშვნა-განმარტებანი მოთავსებული გვაქვს ფრჩხილებში).

„თბილისი გამშენებულია დაბლობზე, მაგრამ ქალაქის ერთი ნაწილი წარმოადგენს მთლად კლდეს. უკეთ ერთ მალად და გრძელ ვიარაკს, რომელსაც დიდი აღმართი აქვს. ქალაქის ორი ნაწილი დაბლობზეა, (შესამე ნაწილი — კლდე), მეოთხე ნაწილი მიედინება დიდი მდინარე, სახელად მტკვარი. ერეკლე მეფის მეტად ლამაზი სასახლე მდინარეს გადაყურებს. კეთილშობილთ (ე. ი. თავადებს) სახლები გამშენებული აქვთ მდინარის სწორი ნაწილზე. მათ ავარაკები აქვთ სოფლებში და ახლო მხარეებში, მაგრამ სურთ ქალაქშიაც იქონიონ სასახლები, რათა უამისობა საწყენად არ დარჩეს მეფესა და მათ ნათესავ-მეგობრები.“

„ქალაქ თბილისი გარშემოვლებული აქვს მთლად ქვით ნაშენი უმტკიცესი ვალაყანი. ამ ვალაყნის შიგნით არის დიდი და მეტად მაგარი ციხე-სიმაკრე, ქალაქში თორმეტათასი მცხოვრებია (ეს რიცხვი არაა სწორი, უნდა იყოს ოცი ათასი; ს. კ.) ... მათ შორის არიან მწვალებელი (პერტიკოსი) სომხების ოჯახები, მართლმადიდებელი ბერძნული სარწმუნოებისა — ათასი (ივლისისმება ქართველები) და სამასზე მეტი კათოლიკე სომხები, ებრაელები თბილისში არ ცხოვრობენ. ქალაქში არის ყოველი დარგის დიდძალი სახელოსნო. იქ ბევრი სახალხო სასტუმროა.“

„ქალაქი თბილისი ძალიან მიღარია. მას გარალებული აქვს ყოველგვარი საქონლით ვაჭრობა. აქ ხშირად მოდიან ვაჭრები მსოფლიოს ყოველი კუთხიდან. ქ. თბილისის ძალიან ბევრი ბაღ-ვენახი აქვს. ყველაზე უფრო განსაცვიფრებელი ის არის, რომ შივ მოჩუჩხუხებენ როგორც სასმელი და მინერალური, ისე ცხელი წყლებიც. (მაშინ ბაღები იყო სოლოლაკში და აგრეთვე ხარფუხში, სადაც იყო ცხელი გოგირდოვანი აბანოები. ბაღები იყო ორთაქალაქში; ს. კ.) ამიტომ ეწოდება ამ ქალაქს თბილი (თბილისი)“.

ქუჩები თბილისში, — ამბობს ინგლისელი ბილკოკი 1780-იან წლებში, — თავისი სიკანით იშვიათად თუ აღემატება 4 ფუტს (ე. ი. ორ მეტრს). ზოგიერთი ქუჩა კი ისეთი ვიწროა, რომ ცხენოსან კაცს გაპირვებით შეუძლია

გავლა. სახლებს აქვთ ბანი, რომელზედაც კარგს დარში ქალები დასეირნობენ, სახლები ვაშენებულა სუფთად; კედლები შეღესილია და იატაკი ნოხებითაა მოვებული.

იგივე ინგლისელი ავტორი აღნიშნავს წარმოების თვალსაზრისით განვითარებას 1785-88 წლების თბილისში. ზარბაზნების და მორტიერების ჩამომსმელი ქარხნის (თუმცა ეს ზარბაზნები ხარისხით ოსმალეთისაზე უარესია) და თოფის წამლის ქარხნის გარდა (თოფის წამალი კი ძლიერ კარგი ხარისხის გამოდის), თბილისელებს ამ ქალაქში მოწყობილი აქვთ ყველა ის მანუფაქტურა, რომელთაც მისდევენ სპარსეთში. ყველაზე უფრო ბრწყინვალე მდგომარეობაში ფერადი ჩითვის წარმოება არის.

ასეთი ახალი ცნობები თბილისის შესახებ.

2. ვახტანგ გორგასალის პორტრეტები

მე-19 ს-მდე მიღწეული იყო ვახტანგ გორგასალის სამი პორტრეტი. ეს მკირე არ არის, თუ მხედველობაში მივიღებთ იმას, რომ ძველი საქართველოს მმართველთაგან ყველაზე უფრო პოპულარული პიროვნების თამარ მეფის მხლოდ თოხი პორტრეტი მოწყენილი (ბეთანიაში, ვარძაში, ბერთუბანში და ცინცისში; თამარის პორტრეტი ყოფილა კიდევ გელათის მონასტრის კედლის ფრესკულ მხატვრობაზე, ახლაც ცხადად სწანს ამ პორტრეტის კონტრეტი), დავით აღმაშენებლისა კი მხოლოდ ერთი პორტრეტი (გელათში) შემონახული. დავითის პორტრეტი ყოფილა კიდევ მარტყოფის მონასტრის კედლის მხატვრობაზე. მაგრამ ის შეთერთებულ იქნა და ჯერჯერობით დაღუპულად ითვლება. ის გარეგნობა, რომ XIX ს. ვახტანგის სამი პორტრეტი არსებობდა, იმის ცხადი მაჩვენებელია, თუ რამდენად დიდი სახელი ჭიონია ვახტანგ მეფეს მოპოვებული ქართველი ხალხის სსოვნაში.

ვახტანგის პორტრეტებს შორის, პირველ რიგში, აღსანიშნავია ის, რომელიც თავიდანვე მოთავსებული იყო მცხეთის სვეტიცხოვლის ტაძრის ფრესკულ მხატვრობაზე. ვახტანგი დაკრძალულია ამ ტაძარში ეგრეთ წოდებული სვეტიცხოვლის წინ. მატეანის ცნობით, ვახტანგი ძლიერ მაღალი ტანის იყო. ძველი დროის უცნობი კომენტატორი უმატებს: ვახტანგის „საფლავსა ზედა წერილ არს ხატი მისი, სწორი ასაკისა მისისა“, ე. ი. ვახტანგის საფლავთან კედელზე დახატულია („წერილ არს“) მისი სურათი მისი ტანისოდენა (ნატურალური სიდიდით). შემდეგში სვეტიცხოვლის სამნავიანი ტაძარი საფუძვლიანად გადაკეთებულ იქნა გუმბათიან ტაძრად. ეს გადაკეთება მოხდა მელქისედეკ კათალიკოსის შრომით, ხეროთიმოდვარ არსაკისძის გეგმით და მეთვალყურეობით, განმტკიცებული აზრის თანახმად. XI ს. პირველ მეოთხედში (1020 წლამდე), ხოლო მეხუთე აზრით, — მშენებლობაში. ტაძრის რეკონსტრუქციის დროს პორტრეტი მოიშალა, რადგან ის სვეტი, რომელზედაც პორტრეტი ეხატა, გადაკეთებულ იქნა იშვარად, რომ იქ უკვე ვახტანგის სურათი ვეღარ მოთავსდებოდა. ამიტომ ამის შემდეგ ვახტანგის პორტრეტი დახატეს ახალ ადგილზე.

რომ ეს ახალი პორტრეტი ძველისაგან იყო გადმოღებული, ამას ამტკიცებდა ის, რომ ვახტანგი აქ დახატულია გვირაგინით თავზე, მაგრამ მშვილდისნით ხელში. არსად სხვაგან ასეთი ტიპის კტიტორული (ამშენებლის) პორტრეტი საქართველოში არ მოიპოვება. ეს სურათი მოდის ძველი დროიდან — ის გადმოხატული ყოფილა თავდაპირველი პორტრეტისაგან (პორტრეტის ქვედა ნაწილი დაზიანებულია).

საყურადღებოა, სხვათა შორის, რომ ამ სურათზე ვახტანგის გვირაგინს ჯვარი არ აქვს და ის საერთოდ მიაგავს

1 ამ პატრის მოხსენების ტექსტი, ბევან გიორგაძის მიერ ქართულად გადათარგმნილი, ინახება ცენტრალურ საისტორიო არქივში.

სპარსეთის სასანიანთა (III-VII ს.) მონარქიის ექვს
 უწარჩინებულესი ოჯახის და გვარის მეთაურთა გვირგვინ
 ხებს. ამ გვარების მეთაურები სპარსეთში მეფის შემდეგ
 თავისი მდგომარეობით პირველნი პირნი იყვნენ. აქედან
 ცხადია, რომ ჯერ ერთი ქართლის (საქართველოს) მეფე
 თავისი მდგომარეობით V ს-ის სპარსეთში ითვლებოდა
 ხსენებულ პირთა თანასწორად და მეორე ის, რომ ვახტან-
 გის აღნიშნული პორტრეტი, მართლაც, V ს-დან მოდიო-
 და (უკანასკნელი გამოკვლევით, ვახტანგი ბრძოლაში მი-
 ლეებული ჭრილობებიდან ვარაიდევალა 484 წლის შემოღ-
 გომავზე).

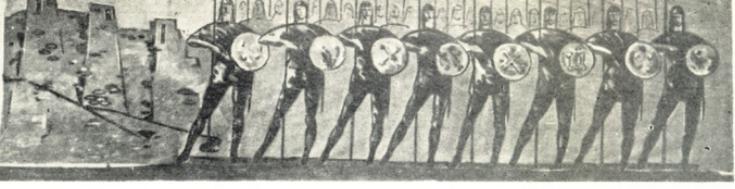
1830-იან წლებში სვეტიცხოვლის ტაძარი საფუძვლია-
 ნად იქნა შეკეთებული. შეკეთებაზე დაიხარჯა დღესდღეობა
 საეკლესიო თანხა (მაშინდელი 100 ათასი მანეთი). მიუხე-
 დავად ამისა, სახურავს თითქმის ყველგან კვლავ გადაიღა
 წყალი, რის გამო დაიღუპა ტაძრის შემორჩენილი ფრესკე-
 ბის მგეტი ნაწილი, მათ შორის, ვახტანგ გორგასალის პორ-
 ტრეტიც. მაგრამ ასეთი მარცხის მოლოდინში მ. ბროსეს
 (პეტერბურგი) და პლ. იოსელიანის (თბილისი) მიერ მი-
 ლეებული ღონისძიებით პეტერბურგიდან გამოგზავნილმა
 მხატვარმა ვადაილო (აკვარელით, მცირე ზომით) ტაძრის
 კედლებზე ისტორიულ პირთა შემორჩენილი სურათები,
 მათ შორის, ვახტანგის პორტრეტიც. მათი კობიოები, რომ-
 ლეებიც ახლა დაცულია ლენინგრადის აღმოსავლეთმცოდ-
 ნეობის ინსტიტუტის (ყოფილი აზიური მუზეუმის) ქარ-
 თულ ხელნაწერთა განყოფილებაში, უკვე გამოცემულია
 ლენინგრადშივე 1956 წელს, იხ. რ. რ. ორბელის წიგნი
 „Рузские рукописи института востоковедения
 АН СССР“.

ვახტანგის მეორე პორტრეტი მოხატული იყო იერუსა-
 ლიმის ჯვარის სახელობის ქართული მონასტრის კედელ-
 ზე. ეს მონასტერი ავტო მირიან მეფემ, შემდეგ (ალბათ,
 უფრო ღიდი ზომის) იგი კვლავ ააშენა, თუ აღადგინა ვახ-
 ტანგ გორგასალმა (ის პარადადაც იყო იერუსალიმში).
 1756 წელს იერუსალიმში ყოფნის დროს მთავარეპისკო-
 პოსმა ტიმოთე გაბაშვილმა გადმოაღებინა ეს პორტრეტი
 (შემკვირვებლად, რასაკვირველია), მაგრამ, როგორც
 სჩანს, არაუხსტად. (მაგ. გვირგვინზე ვახტანგს მიამარე-
 ბული აქვს ჯვარი და სხვ.) ეს სურათი ორჯერაა ამ სახით
 გამოქვეყნებული.

ვახტანგის და სხვა ისტორიულ პირთა სურათები 1901
 წელს იერუსალიმში ჩასულ ნ. მარს ჯვარის მონასტერში
 უკვე აღარ დახვდა. ქვედა რეგისტრის ფრესკები მონა-
 ტერში (რომელიც უკვე კარგა ხანაა ბერძენების ხელში
 იყო) შეუთუთობიან და ვახტანგის პორტრეტიც გამქ-
 რალა. ახლახანს ამ პორტრეტების პირი პირველად დაიბეჭ-
 და საქ. სსრ აკადემიის ხელნაწერების ინსტიტუტის ფონ-
 დებიდან 1958 წლის ჟურნალ „საბჭოთა ხელოვნების“
 № 8-ში. ვახტანგი ამ სურათში წარმოდგენილია სამეფო
 სახეიმი სამოსში.

ვახტანგის მესამე პორტრეტი, პლ. იოსელიანის მოწ-
 მობით (იხ. მისი წიგნი „Путевые записки по кахетин“.
 Тифлис, 1846 г. გვ. 11) ეხატა მარტყოფის დანგრეული
 ძველი მონასტრის ერთ სვეტზე (მეორე სვეტზე გამოსა-
 ხლები იყო დავით აღმაშენებლის სურათი). მაშინდელმა
 საეკლესიო უწყების უფროსმა საქართველოში ისიდორე
 ეგზარხოსმა მიიწოდომა ამ ეკლესიის აღდგენა. „აღადგინა“
 კიდეც, მაგრამ ისე, რომ ორივე პორტრეტი წაშლილ იქნა.
 ვახტანგ გორგასალის და დავით აღმაშენებლის ამ პორტ-
 რეტებისაგან პირი არ დარჩენილა.

ქვემოთ
მოხსენიებული
ქვემოთ

უძველესი ქალაქის გაზაფხული

ბონდო არევაძე

შვილდის მოზიდულ საბელს მოსწყდა ისარა და პაერში გაიძიულა, დასარული ხოხობა ფარფატი დაეშვა თავქვე, კლდის ქარაფებს რამდენჯერმე შეახებოქა ლაბაზი ფრთები და აქაფებულ ხეულ წყაროში მოწყვეტით ჩავარდა.

გორაკსაღის მიერ დაჭრილი ხოხობის სილამაზე ლეგენდავით გამოჰყვა თბილის-ქალაქს... სისხლი სდიოდა შერეულსა და ნალექ ნარიყალას, ცრემლად იწურებოდა მტკიცის ლაქვარდოვანი ტალა, მაგრამ დაჭრილი თბილისი მაინც აქენებდა სიოხს, ძეტებს, ლურჯ მონასტერს...

ამ პატარა ისტორიული ექსკურსით, თავისებური გადარწყვებით, სიმბოლურად იწყება რეჟისორ ი. კანდელაკისა და ოპერატორ ო. დეკანოზიძის ახალი სამწიფილიანი მხატვრულ-დოკუმენტური ფილმი „უძველესი ქალაქის გაზაფხული“, რომელიც თბილისის 1515 წლისთვის მიეძღება.

ფილმის ავტორმა მიზნად დაისახა ექვნიგზის ჩვენი ქალაქი ქალაქის ცხოვრება, ყოველდღიური საქმიანობა, მისი ხუროთმოძღვრება, ტექნიკური სიახლენი, მისი აწყობა და მომავალი. ფილმის სიუჟეტური გახვითარევა 24 საათით იფარგლება (განთიადიან განთიადამდე). ავტორის წინაშე ძველი ამოცანა იდგა: საჭირო იყო წარმართი თბილისის ცხოვრებისათვის დამახასიათებელი, ტიპური დეტალები. ყველა დეტალისათვის მიეძებნა ახალი კუთხე, ახლებურად წარმოესახათ და მაცურებლისათვის ექვნიგზისათ ათასჯერ ნაზახი თუ განცდილი, ექვნიგზისათ ისე, რომ საინტერესო და მიმზიდველი ყოფილიყო.

ლაშაზი თბილისის ალიონი, ახლადგაღვიძებული ქალაქი. მზის პირველი სხივი მძინარე ჩვილს დაეცა და ათინათინდა, დანაშული ყვეილი შეირხა და მზეს გაუცნა...

ხაურითა და სიცოცხლით იცვება მიყურებული ქუჩები. დასახლისი ბაზრისაკენ მიემურება, მუშა-მოსამსახურენი საწარმოებისა და დაწესებულებისაკენ მიიჭრაირი, მოსწყველ ახალგაზრდობას სასწაფლებელუბისაკენ მიიუარია. იწყება გაღვიძებული ქალაქის მაჯისცემა, ცხოვრების დღილი.

კინოკადრებს ი. ბ. სტალინის სახელობის სახელმწიფო უნივერსიტეტის აუდიტორიაში გადავყავართ. რექტორი, აკადემიკოსი გიორგი მოწინიძე, სტუდენტთა საწავლასა და შრომაზე მოვითხრობს.

ეკრანზე მოჩანს თბილისური მარკის დაზგები, ხელსაწყობი, რომლებმაც ჩვენ ქალაქს სახელი გაუთქვეს არა მარტო საბჭოთა კავშირში, მის გარეთაც—გარშევისა და შანაიში, ბუდაპეშტსა და დელში.

— უკაცრავად... ეს რა ადგილია, — მოისმის დიქტორის ვაკერებელი შეკითხვა. პასუხად ჩვენ გვგდავთ მოსაფლტებულ ფართო ქუჩებს, მრავალსართულიანი სახელებითა და ლამაზონებით დამწვენებულს.

ეს ხომ ლენინის სახელობის რაიონია, თბილისის ერთერთი მძლავრი სამრეწველო უბანი... სილდა ძველი ნამდღავე, ქოხახებით მოფენილი, მიყურებელი გარე-

კადრი ფილმიდან „უძველესი ქალაქის გაზაფხული“

კადრი ფილმიდან „უძველესი ქალაქის გაზაფხული“

სცენარის ავტორი და დამდგმელი რეჟისორი ირ. კანდელაკი, ოპერატორი ოთარ დეკანოზიძე.

უბანი, რომელიც ოდესღაც მუშუყით და სილატკითაი ცნობილი.

კადრი კადრს მისდევს და ეკრანზე უხედავთ ძველ თბილისის ვიწრო ქუჩებს, ბანიან სახლებს... მაგრამ აგერ გამორჩა ლამაზი არქიტექტურით ნავეზ შენობათა თვალ-უწყვლენელი რიგები, ეს კი თბილისის ახალი უბანი — საბურთალო ვახლავთ. აქ ყოველდღიურად სულ უფროდა-უფრო მალდა მიიწევს ახალი, ნათელი შენობების კედლები. წამოშლილან ხარაჩოების ტყეები...

იცვლება კადრი და მასურებელი ხედავს ჰალარა ისტორიულ წარსულში შექმნილ ძველი ქართული ხელოვნების უბადლო ნიმუშებს: ოქროს სამკაულებს, სამაჯურებს, მონეტებს, ნაირ-ნაირ განძეულობას. ყველასათვის საყვარელ თბილისს ყოველ დღე მრავალი დამფთავლიერებელი, დიდალი უცხოელი სტუმარი ჰყავს. აგერ, ტურისტებით სავსე ავტობუსი მისირილებს... მთაწმინდა, ფუნიკულიორი, კომკავშირის ხეივანი. უცხოელები ინტერესით ათვლიერებენ ჩვენი ქალაქის ღირსშესანიშნავ ადგილებს. ხალისიანი შრომის შემდეგ თბილისელებს უყვართ მინაარსიანი დასვენება... ბრინჯაოსფრად გარუჯული ახალგაზრდები ქრამულით ეშვებიან მოლიედივე ზღვის ტალღებში. გაოცებულა ას ათი წლის ბებიას პელო — თბილისში ზღვას რა უნდაო!

...დარტყმა, კიდევ დარტყმა — ბურთი ბადეშია და ერთ ანმაზ გულშემატკივარს სიმწრით სახე ეღრიცება. ასეთებს მრავალს ნახავთ თბილისის „დინამოს“ სტადიონზე, სადაც თბილისელები პირველობისათვის ეტრინებიან სხვა ქალაქების გუნდებს.

ფალიაშვილის სახელობის ოპერისა და ბალეტის სახელმწიფო თეატრი. ხალხით გაჰვიღლ დარბაზში ნემსის ყუნწიც არ ჩავარდება. სენაზე ვეფხვიით შემოიჭრება შავი მაკრი — ჭაბუციანი და... ტამის ქუხილი ასკდება კედლებს.

რეჟისორს და ოპერატორს გულმოდგინედ უშუშავნიათ, რათა დინამიურად და მრავალფეროვნად გადმოეცათ ჩვენი დედაქალაქის თავისებური სილამაზე და ვანუშეორებელი კოლორიტი. კადრიდან კადრზე გადასვლა ლოგიკურად გამართული და რიტმიულია. ყოველ კადრში ფეით უბერებელი ქალაქის ხალისიანი შრომისა და დაუცხრომელი ცხოვრების მაჯისცემა.

ოპერატორს მოხერხებულად აქვს მოძებნილი გადაღების წერტილები რელიეფურად არის წარმოდგენილი ქალაქის სივრცობრივი განფენილობა.

ამასოფრდება მნახეულს შადრევანის ატყორცნილი ჭკალების ფონზე სპორტსმენ გოგობას მ. მინიშვილის გარჯიში. მომზიბეღელია თბილისის მთლიანი ხელი დამით. ქალაქი ისე წარმტყადა ციმციმებს, თითქოს ცის გუმბათი უფეალავი ვარსკვლავებით მტკვრის ხეობაში ჩამზობილიყოს.

მარჯვედ ავეთ რეჟისორსა და ოპერატორს გამოყენებული კონტრასტის ხერხი: ერთმანეთს მოხდენილად ენაცვლებიან ძველი და ახალი თბილისის ხელები.

კადრების მსვლელობას ორგანულად ემატებილება ფილმის მელიოდიური მუსიკა — სმენის დამატებობელი ლირიკული სიმღერის კომპოზიტორ რევაზ ლაღიძის „სიმღერა თბილისზე“ პანგებში მასურებლის თვალწინ იშლება საქართველოს დედაქალაქის უღამაზესი ადგილები — მთაწმინდა, მეტეხი, ვარაზი.

ფილმის სადიტორო ტექსტი ლაკონიური, თითქმის ძუნწია, სამაგიეროდ მეტყველი და ემოციურია.

ფილმის ავტორების, აგერთვე მათი თანამეშვეების მხატვარ ხ. ლებანიის, რეჟისორის ასისტენტების — ი. შველიძის, ჟ. ლომიძის, ლ. ტერტრაშვილის გულმოდგინეობას და საქმის სიყვარულს უნდა ვუშადლოდეთ, რომ დოკუმენტურ-მხატვრული ფილმი „ძველი ქალაქის გაზაფხული“ ჩვენს მესსიერებაში ცოცხლად აღმუქავს როგორც თბილისის წარსული ცხოვრების, ისე მისი დიდებული აწმყოს დაუეიწყარ სურათებს.

ვ. გომელა და ვ. შავანაძე ტაშს უკრავენ ოტელოს როლის შემსრულებელს ვ. კვაბუციანს

მარცხნიდან მარჯვნივ: პოლონეთის გაერთიანებული მუშათა პარტიის ცენტრალური კომიტეტის პირველი მდივანი ვ. გომელა, სკკპ ცკ პარტიული მდივანი ვ. შავანაძე, საქართველოს ცკ ცკ პირველი მდივანი ვ. მჭავანაძე, პოლონეთის გაერთიანებული მუშათა პარტიის ცკ პოლიტბიუროს წევრი, პოლონეთის სახალხო რესპუბლიკის სახელმწიფო საბჭოს თავმჯდომარე ა. ზაიადსკი, სკკპ ცენტრალური კომიტეტის მდივანი ა. ი. კირიჩენკო, პოლონეთის გაერთიანებული მუშათა პარტიის ცკ პოლიტბიუროს წევრი, პოლონეთის სახალხო რესპუბლიკის მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარე ი. ცირანკევიჩი, საქართველოს სსრ მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარე ვ. ჯავახიშვილი.

სურათზე: საქართველოს ხელოვნების ოსტატთა კონცერტი

მეზობრობის ზეიმი

28 ოქტომბერს პოლონეთის სახალხო რესპუბლიკის დელეგაცია დაესწრო საქართველოს ხელოვნების ოსტატთა კონცერტს ზ. ფალიაშვილის სახელობის ოპერისა და ბალეტის სახელმწიფო თეატრში. თეატრი მორთული იყო პოლონეთის სახალხო რესპუბლიკის, საბჭოთა კავშირის და საქართველოს სსრ სახელმწიფო აღმშენებლის კონცერტის დაწყების წინ ორკესტრმა შეასრულა პოლონეთის სახალხო რესპუბლიკის, საბჭოთა კავშირისა და საქართველოს სსრ სახელმწიფო ჰიმნები.

კონცერტი დაიწყო ზ. ფალიაშვილის უკვდავი ოპერის „დაისის“ მეორე მოქმედებით; შემდეგ წარმოდგენილი იქნა ა. მაჰკავარიანის ბალეტ „ოტელოს“ მესამე მოქმედება. დამსწრენი მხურვალედ მიესალმნენ ბალეტის მთავარი როლების შემსრულებლებს — სსრ კავშირის სახალხო არტისტს ვ. ჭაბუკიანს, რესპუბლიკის სახალხო არტისტებს ზ. კიკაღვიშვილსა და ვ. წიგნაძეს.

საქართველოს სახელმწიფო კაბელამ ვ. კახიძის ხელმძღვანელობით შეასრულა პოლონური სახალხო სიმღერა

პოლონელი სტუმრების პატივსაცემად

„მოდოდა გოგონა“, რომელმაც აღაფრთოვანა აუდიტორია. დიდი მოწონება ხვდა საქართველოს სიმღერისა და ცეკვის სახელმწიფო ანსამბლის მიერ შესრულებულ უკრაინულ ხალხურ სიმღერას „გოგონა“.

მ. ნაკაშიძემ იმღერა ბრუსილოვსკის „ორი მერცხალი“, ნ. ანდლუაძემ — ტურიდუს არია მასკანის ოპერიდან „სოფლის ღირსება“, სტუმრები აღტაცებით შეხვდნენ საქართველოს ხალხური ცეკვის დამსახურებული სახელმწიფო ანსამბლის გამოსვლას. (ხელმძღვანელები საქ. სსრ სახალხო არტისტი, სტალინური პრემიის ლაურეატი ნ. რა-

მიშვილი და სსრკ სახალხო არტისტი, სტალინური პრემიის ლაურეატი ი. სუხიშვილი).

კონცერტის დასასრულს გ. გომულკამ და პოლონეთის სხვა სახელმწიფო და პარტიულმა მოღვაწეებმა კონცერტის მონაწილეებს მიუძღვნეს ცოცხალი ყვავილების დიდი კალაოი, პოლონეთის სახალხო რესპუბლიკის სახალხო აღმით — ორფერი ლენტით გარემოვლებული.

მაყურებელნი გულწრფელად მიესალმებოდნენ მეგობარი ხალხის წარმომადგენლებს.

საბჭოთა კავშირ-პოლონეთის მეგობრობის შიტინგი თბილისის „დი ნაშოს“ სტადიონზე. ტრიბუნაზე არიან პოლონეთის დემოკრატიული რესპუბლიკის დელეგაციის წევრები და საქართველოს სსრ შთაფრობისა და პარტიის ხელმძღვანელები

პოლონეთის დემოკრატიული რესპუბლიკის დელეგაციის გამგზავრება თბილისიდან, სურათზე — თბილისის აეროდრომი. მიკროფონთან არის აშხ. ვ. პ. შევენიძე

თბილისი ქართულ ღრამატურბიაში

ვასილ კიკნაძე

ეოკრაფიულ გარემოს გარკვეული კოლორიტი და თავისებურება შეეჭა ადამიანთა ხასიათში. ამასთან იგი თავად იქცევა ხოლმე მხატვრულ ფაქტად. ეს გარემოება აიძულებს მკითხველს დასაჯდებამაიქციოს მას, დაუკვირდეს, გაიხსნოს. ვინ მოსვლის, რამდენი უცნობი ქალაქი, ქუჩა თუ სოფელი შესულა მსოფლიო ლიტერატურაში და შემდეგ ძალზე ნაცნობი და ახლობელი გამაზარა მილიონობით მკითხველისათვის. ისინი მწერლობაში შევიდნენ იმ ადამიანებთან ერთად, რომლებმაც თავიანთი მოსაგონარი დღეები აქ. ამ ქალაქი, ამ ქუჩაზე გაატარეს. ამგვარი კონტრასტის გამო ეს ადგილები რაღაც განსაკუთრებულ სიბნელისა და მომზიბლაობის იქნენ. აქტიური უთიერთობა მოქმედებდა და უსული გარემოს შორის ყოველ სერიოზულ ნაწარმოებშია. ზნორად ეს გარემო ორგანულად შედის გვირის ბიოგრაფიაში და მისი სულიერი ცხოვრების თანამგზავნი ხდება. ძნელია ახლა კაცმა ისე შეაზღავინოს პარტიის ღვთისმშობლის ტაძარი, რომ არ გაიხსენოს პიუგოს რიზანი და მისი გვირგვინი. მკითხველის ცნობიერებაში უმაღლე აღდგება ტაძრის დიდი კოშკები, მისი ძველი კედლები და ქიშკიერი. ლიტერატურის წყალობით ახლოს ვაქცნო პარის დამორბეული მკითხველი პორმარტის მალროს, ნოტრდამის ტაძარს. სვეტიცხოვლის „ქვამი ჩაყრილი საიუღუმლი“ სიტყვაში ვახაცხადა კონსტანტინე გამსახურია განსხა და მთელი ძალით გვაგრძნობინა მისი რომანტიკული სუნთქვა. მან ყოფითი, კოლორიტული სურათები მის ნაცვლად ფილოსოფიური სიღრმე და განზრახვება მისკა თბილისის, უჩვეულოდ აამტყველა მთაწმინდა, მტკვარი, მტკვრის პირას მდგარი ჩინარის ფოთლების რბევით, მან უსაქაოდა და უსულით შორის „საიდუმლო ენის არსებობა შეიქნა, მტკვრის დღედნში კი „ვაშთი მოიგვიარ“ მიჯნურის ტყვილი იგრძინა. მთაწმინდის უდაბურ პეიზაჟში საყუარ სულთან თანხმობა მოახა, ზნდონარი კლდე მეგორავდა გაიხადა, რაკი მისებრ „მუზან და სვედიანი“ იყო იგი. თბილისის ეს ახედა პოეტის თვალთი — გულისთქმა მისი იქ ქცება და სადგურს, იქ ექმება ბედის ვარსკვლავი... დისკო-ვადაბარით შექმნილულს“ მთვარეში ლიციდა დალილი სული დანახა პოეტმა, ხოლო ვარსკვლავებში — სატარო. ასე აიხედებოდა და სიუცილის რწმენას უნერგავდა სვედიან პოეტს მთაწმინდა, მტკვარი, ყაბახი, თბილისის ყ და მისი პეიზაჟი. ასე დიდი შთაბეჭდილება ძალა აქვს ადგილს. ასე დიდ როლს ასრულებს იგი შემოქმედის ცხოვრებაში. შემთხვევითი არ იყო, როცა ბელენსკი წერდა: „...საკუარია კავკასიას თითქოს წილადა ხედა ყოფილიყო ჩვენი პოეტური ტალანტების აკაცნი, მათი მუზების შთაბეჭდილებული და გამომწერანელი, მათი პოეტური სამშობლო. აქუნა უძღვდა კავკასიას ერთ-ერთი თავისი პირველი პოემა

„კავკასიონის ტყვე“, მისი ერთ-ერთი უკანასკნელი პოემაც „გალები“ აგრეთვე მიდღნილია კავკასიისადმი; რამდენიმე მისი შესანიშნავი ლირიკული ლექსიც კავკასიას განეკუთვნება. გრიბოდომა კავკასიაში (ბელენსკი აქ თბილისის გულისსიბნო. ვ. კ.) შექმნა თავისი „ვაი ჭკვისკანან“.. მის შვილთა მჩქეფარე სიუცილემ და მისისანე პოეზიამ შთააგონეს გრიბოდოვის შურაჩეხვილი ადამიანურ გრძნობას დაეხატა ფაშკოვების, საკლოზებების ზაგორეკების, ხუბესტოვების, ტუგოლუხოსკების, რეპეტოლოვების, მოლხალინების — ადამიანური ბუნების ამ კარიკატურების აპათიური, არადქვეული წრე... და ი გვევლინება ახალი დიდი ტალანტი და კავკასიაც ხდება მისი პოეტური სამშობლო, მის მიერ მკუნებარედ შეყვანილი მხარე კავკასიონის მიუწვდომელ, მარადმოსილ მწვერვლებზე პოულობს იგი თავის პარნასს, კავკასიონის მძევლავარ თერგში, მისი მთების ჩანჩქერებში, მის სამყაროლო წყაროებში პოულობს იგი თავის კასტალის წყაროს“ (ბ. ბელენსკი. რჩული თხზულებანი 1952 წ. თბილისი, გვ. 351).

მრავალი ანალოგიური მავალითის მოყვანა შეიძლება როგორც უცხო, ისე ქართული მწერლობიდან იმის შესახებ თუ რა შთაბეჭდილება ძალა აქვს ადგილს, თუ რა როლს ასრულებს იგი ადამიანის სულიერი ცხოვრებაში. ამავე თვალსაზრისით თუ ვაგებდავთ ქართულ თეატრს, ნათლად დავიხანხავთ, რა დიდი როლი ითამაშა თბილისმა. ქართულმა თეატრმაც თქვა თავისი სიტყვა. ათეული წლები მანძილზე თბილისის თეატრების სცენაზე იდგებოდა სპექტაკლები, რომლებშიაც ასახული იყო დედაქალაქი და მისი ადამიანების ცხოვრება. თბილისის დაცვისათვის ბრძოლაში დავუკა მზიბადა და ვაბრიელ მაიორი კრწანისთან. ეს ქართული თეატრის მოღვაწის დამახასიათებელი თვისებაა მას შეუძლია თავგანწირვა, როცა სამშობლო საფრთხეშია. მას შეუძლია ისე გადაიტანოს დამპყობლება, რომ ქედი არ მოიხანოს, არ დაძაბუნდეს. მას სიკვდილიც რომანტიკულად ამაღლებული უყვარს. ეს ამაგი და მეტროპოლი სულიერად ამაღლებული ზოლად გასდევს ქართული თეატრის სულიერი კულტურის ბოლო ისტორიას.

თბილისმა ვაწუზომოდა დიდი როლი მესარულა ჩვენი ხალხის კულტურულ ცხოვრებაში საერთოდ და თეატრალურად კერძოდ. ქართულმა დრამატურგიამ რამდენადმე მანიერ შესდლენ აუხანა თბილისი, ეჩვენებინა მისი ადამიანების შრომა, მოეცა ყოფა-ცხოვრების რეალისტური სურათები, გამოეხატა თბილისის დაცვისათვ დაკავშირებული დრმა პატრიოტიული ტენდენციები, როგორც უღრმული ბუნებრივი და დამახასიათებელი ქართული კულტურისათვის საერთოდ. ამ თვალსაზრისით თუ ვაგებდავთ ალ. ორბელიანის დრამას „დავით აღმაშენებელი“ ანუ უკანასკნელი ვაში საქართველოსი“, დავიხანხავთ, რომ იგი მეტად საინტერესო და საპატიო ადგილს იჭერს ადრეული

ბერიოდის ქართულ დრამატურგიაში. პიესაში „მოთხრობილია მამამდახთა ბატონოისაგან თბილისის“ განსაკუთრებული ნახევარში მოხდა. 1122 წელს დავით აღმაშენებელმა აიღო თბილისი. ამრიგად, საქართველოს ისევ დაუბრუნდა ოთხი საუკუნის მანძილზე უცხოელთა ნათარეშები ქალაქი. ალ. ორბელიანის პიესის მოქმედება იწყება იმით, რომ ქართველი პატრიოტები ემზადებიან თბილისის განთავისუფლებისათვის. ბროლია დიდგვრთნა უნდა გაიმართოს, დავით აღმაშენებელი ავალებს პატრიოტებს, — როგორც კი ქართული ჯარი თავს მოიყრის, კოცონი გააჩაღონ, — ხვალ დიდგვრთნა სიკვდილი იღებულნი და სიკვდილი სადღესასწაულო იქნებაო“, — ამბობენ მებრძოლნი. პირველსავე მოქმედებაში იწყება ლიპარტისა და ელენეს რომანული ისტორია. იგი თავისი განწყობილებით ღრმად პატრიოტულია. გამოთხოვების ჭამს ლიპარტი ამბობს: „მინდა წავიდე, მშობელი მამული მიწვევს და მწღარ დავიგვიანებ“. მეორე მოქმედებაც სამხედრო სამზადისა და მასთან დაკავშირებულ მოვლენებს გადმოგვცემს. დავით აღმაშენებლის ირგვლივ თავს იყრის დიდძალი მხედრობა, საბრძოლველად ემზადებიან „ამაზონის ტანისამოსში“ გამოწყობილი ქალებიც. დავითი თანამებრძოლებს მიმართავს: „...მანო და უძლევდნო მხედარნი! ვის ძალუხს წინააღმდეგობა ჩვენი და ჩვენი ხმლისა? არამც თუ ჩვენ თურქთა დავამარცხებთ და იმათ შემწეობა არაბთ, გარწყუნებთ, ჩვენ დედაქალაქს ტფილისსაც გამოვიხსნით იმ ბარბაროსებისაგან. მაშინ დაიწყება ქუშმარტი სარწყუნობა ჩვენი ქრისტიანობისა და ეკლესიანიც იღდესასწაულებენ ყოფილს ბრწყინვალეობით! მაშინ ერთა შორის გამარჯვდება სასწავლებლენი და განათლება ამაღლებსა.. მაშინ უსიამოვნესი მოქალაქობა შემოვა და ზრდილობა გამშვენდებდა“ (ა. გაჩეჩილაძე „ნარკვევები მე-19 საუკუნის ქართული დრამატურგიისა და თეატრის ისტორიიდან“, გვ. 94).

პიესაში მოქმედებაში გადაშლილია ვრცელი ბატალური სურათი ქართველების ბროლისა დამყრობთა წინააღმდეგ. ამავე მოქმედებაში პოულობს პიესა ფაქტობრივად თავის ლოკიურ დასასრულს. მტერი მარცხდება, აღმაშენებელი იმარჯვებს. მეოთხე მოქმედება უკვე მსვლთაში მიმდინარეობს. ფართოა ამ პიესის იდეურ-თემატური პიროვნობა. ავტორის თბილისის განთავისუფლების მნიშვნელობა საქართველოს ფარგლებს გარეთ გააქვს. მისი აზრით, ეს მთელი კავკასიის ხალხთა ღვიძლი საქმე იყო. ამიტომ არის, რომ პიესაში, ქართველების გარდა, სხვა ეროვნების აღმანიშნებაც თავგანწირვით იბრძვიან. „თურქების განდევნას ამირეკავკასიის ხალხთა პოლიტიკური გაერთიანება მოჰყვებოდა, ხოლო გამაერთიანებლის როლში საქართველო გამოდიოდა“ („საქართველოს ისტორია“ 1958 წ. გვ. 159).

პიესაში ნათელ სვეტად ღვას დავით აღმაშენებლის დიდებული ფიგურა. იგი წარმოდგენილია როგორც ერის მოჭირანახულე, მისი სულიერი ძალისა და ინტერესების გამომხატველი.

თბილისის რეალისტური სურათები განსაკუთრებული ცხოველყოფილებით აისახა გ. ერისთავის, ზ. ანტონოვის და ა. ცაგარის პიესებში. ძველმა თბილისმა ვიწრო ქუჩებითა და შუშა-ბანიანი სახლებით, ქართული ოღობით, სამიკიტნოებითა და სახელოსნოებით, ისანით, სოლოლაკით, ნარიყალაით და ყარაწოდელთა მიერ აღმოსავლურად შეფერილი სიმღერებით თავისი კოლორიტი შემოიტანა ქართულ დრამატურგიაში. მაგრამ ეს ყველაფერი როდია. მან წარმოშვა თბილისელი ვაჭრის ტიპი, წარმოშვა თავისებური კილო და ინტონაცია. თბილისის ახალმა სავაჭრო ურთიერთობამ მკვეთრად გამოამკვლავა თავდაზნაურობის ეკონომიური უმწეობა და ვაჭართა წრის მომძლავრება. ეს პროცესი საუკეთესოდ აისახა ზ. ანტონოვის პიესაში „მზის დაბნელება საქართველოში“.

ზ. ანტონოვის პიესის „მზის დაბნელება საქართველოში“

ში" უდავლო მნიშვნელოვანი ადგილი უჭირავს ქართველ დრამატურგიაში. იგი ნიჭიერად აცოცხლებს ძველი თბილისის სურათებს, ოსტატურად გვიჩვენებს ახალი თაობის მაღალ ინტელექტურ დონეს. მკაფიო სცენურ განსხვავებას აძლევს კომიკურ სიტუაციებს. ეს პიესა მრავალჯერ იქნა დადგმული ქართულ თეატრში, მაგრამ, როგორც ცნობილია, ვაცლავკეველი ადვილი დაიჭირა ამ ბეისის კ. მარჯანიშვილისეულად დადგამა.

ა. ცაგარის პიესები დიდი ხანია მტკიცედ დამკვიდრდნენ მწვენი თეატრების რეპერტუარში. განსაკუთრებული პოპულარობა მოიპოვეს „რაც ვინახავს ვეღარ ნახავ“ და „ხანუშამ“. მათი პერსონაჟები არსებითად გ. ერისთავის გმირების შთაბოძავლები არიან. ვაჭრების გვერდით მან გამოიყენა „სიმბატორი ტიპი მხიარული, ღარიბიანდი, უნაგრო ყარაჩოღლისა, რომელიც რამდენადმე ზომარაჟს სველიოდ დალაჟს ჰკავს თავისი სიცოცხლის სიყვარულითა და მოხერხებით. ყველა ეს თავზეხილადებული ტერტრანთ აკოფები, გოჭუები, ფიჩხულები, კაკაველი პეტრები ცოცხლები იყვნენ რეპერტუარში და მალაინ თავისებურ კოლორიტს აძლევდნენ თბილისის ქუჩებს“.

(გ. ქიქოძე)

ისტორიულ პატრიოტულ თემაზე დაწერილი სუმბათაშვილი-იუვენის „ღალატი“. ამ ბეისამ დიდი როლი შეასრულა ქართული თეატრის ისტორიაში. ათეული წლების მანძილზე იგი უცვლელად შედიოდა მრავალი თეატრის რეპერტუარში და დღესაც წარმატებით სარგებლობს, ეს გარემოება, ცხადია, უმთავრესად პიესის პატრიოტული ხასიათით აიხსნება.

პირველი მოქმედება თბილისში, სულეიმან ხანის სასახლეში, მტკვრის ნაპირას ხდება. ხოლო დანარჩენი ნაწილი თბილისის ახლოს გორთან. მიუხედავად ამისა, მთელი პიესა თბილისის პაერით სუნთქავს. მოქმედი პირების ცხოვრება, მათი ფიქრი და სულიერი ზრახვები პირდაპირი თუ შემოკლები გზით მაინც თბილისის სახელთანაა დაკავშირებული. ეს იერი უფრო მკვეთრად ჩანდა „ღალატის“ ძველ დადგმებში. ამას ხელს უწყობდა ისიც, რომ ვ. აბაშიძე მინაწილეობდა სპექტაკლში და იგი, აქა-იქ, ძველი ქალაქური ინტონაციით ფერავდა ბეისის მენტყველებას, მის ქმევებს.

„ღალატი“, „სამშობლოსთან“ ერთად, მძაფრი პატრიოტული ნაწარმოებია. მიუხედავად იმისა, რომ ორივე პიესაში უხვად არის ბათეთიური სენტენციები, ისინი მაინც უაღრესად მნიშვნელოვან მოვლენას წარმოადგენენ ქართულ დრამატურგიაში. შეიძლება ითქვას, რომ მათ გარკვეული ბიძგი და მიმართება მისცეს მომდევნო პერიოდის დრამატურგებს, მის ისტორიულ-პატრიოტულ თემატიკას. როგორი ფორმითაც არ უნდა იყოს მოტანილი ამ პიესების იდეა, ფაქტია, რომ მაყურებელი ერისწილოვანი აღტაცებით ხედება მათ. ეს მეტად დიდი და ჩასაფორებული მოვლენაა!

დ. ერისთავის „სამშობლოს“ გმირები მეჩვიდმეტე საუკუნის თბილისის ფონზე მოქმედებენ. ისინი აქ, ამ საუკუნის კოლორიტში, ამქალაქებენ თავიანთ გრანდობებს და საზოგადოებრივ მისწრაფებებს. პიესაში მთითრობილია ქართველი ხალხის ბრძოლა შაჰ-აბასის წინააღმდეგ. ნაწარმოებს ამ ერთგვარ ოფიციალურ „სამხედრო ხაზს“ ორგანულად ენასკევაბა ქუთუყანის საბედისწერო, რომანული ურთიერთობა ლევან ხიმშიაშვილთან. ეს სასიყვარულო სამკუთხედი, ცხადია, ახალი არ არის, მაგრამ მაინც საინტერესოა, რადგან აქ სამშობლოს სიყვარული, მეგობრობის მაღალი გრანდობა და მოვალეობა მძაფრად უპირისპირდება მიჯნურთა გატაცებას და ამ უკანასკნელთა დამარცხებით მოაგრდება კიდევ. თავისი დანაშაულის შეცნობით გონს მოსული ლევანის ქუთუყანის მოკვლის წინ ამბობს: „ვინც უნდა იყოს დამნაშავე, დაკარ, ლევან, ამით სამშობლოს იცავ; გული გაუტე, — მით საქართველოს იხსნი!“

საცემები ბუნებრივი იყო, როცა მაყურებელი თითქმის

აქა ზემო, სიხარული და საბუთა საქართველოს დედაქალაქისადმი სიყვარულის გამოხატული სიტყვები და სიძღვრები

ყოველთვის ტაშით ხვდებოდა ამ სიტყვებს. იგივე ამით ტაშით მიხატავდა თავის მხარდაჭერასა და მზადყოფნას ლევანთან ერთად განაცადა სახელისწირო შეცდომის შეღწევაში. მეტების ციხეზე ბევრი რამ დაწერილა ქართულ ლიტერატურაში სხვადასხვა ასპექტითა და ინტერესით. მათ შორის საერთო ის არის, რომ იგი ყველგან წარმოდგენილია, როგორც მნიშვნელოვანი ისტორიული ადგილი, რომლის კვლევში ყალიბდებოდა და შეტიკცდებოდა მოწინავე ქართული აზრი. ასეა ამ პიესაშიც. მესამე მოქმედების მეორე სურათი მეტების ციხეში მიმდინარეობს. სვიმონ ლეონიძის აზრით, „ეს პირველი ციხეა საქართველოსი. ციხე აწებნებული თვით ხალხისაგან თავისი არსებობის და ღირსების დასაცავად... აქედან გამოსულა პირველი თავისუფალი ხმა, აქ უცენია საქართველოს მარღვის, ეს არის თვით გული საქართველოსი“.

„სამშობლოს“ დადგამა დიდი პატრიოტული აღმადგენა გამოიწვია ქართველ მასურებელში. იმ პირობებში, როცა უპირატესად უცხოურიდან ვაძმოკეთებული ან თარგმნილი ვოლფები იღვამებოდა, „სამშობლო“ იყო თითქმის ერთადერთი დრამატული ნაწარმოები, რომელშიც ასე თუ ისე, მაინც საქართველოს წარსულის ცხოვრების დრამატული მომენტები იყო ასახული. ქართველი საზოგადოების აზრს გამოხატავდა ი. მეუნარგია, როცა წერდა: „ეს იყო პირველი ნამდვილი ქართული წარმოდგენა ქართულ ენაზე. მე პირველად ამ საღამოს გამოარა ტანში ქრუანტელმა და ვიგრძენი ჭეშმარიტი კმაყოფილება ქართული ხელოვნებისაგან“.

ისტორიულ-პატრიოტულ თემაზე სხვა პიესებიც არის დაწერილი, მათი გამოცემის ასპარეზი ან უშუალოდ თბილისისა, ან კიდევ მისი მისაღვამები. ასეთია ლ. გოთუას „სამსახეობა რაინდისა“, მ. მრველიშვილის „ნიკოლოზ ბარათაშვილი“, ალ. აფხაძის „არაგველები“, ლ. სანიკიძის „პირველი თბილისელები“, მ. კიკვაძის „დიმიტრი თავდადებულ“ და სხვ.

თბილისის დიდი წარსული აქვს. გასაგებია, თუ მასზე საკმაოდ ღიადარი დრამატურგიული ლიტერატურა შექმნა. ახალმა დრომ ახალი თემები და იდეები მოიტანა საბჭოთა ხელისუფლების დამყარებამ სრული შემობრუნება მოახდინა თბილისის ცხოვრებაში. ვიწრო ქუჩებისა და სამიკიტნოების მაგიერ, ფართო პროსპექტები და არქიტექტურულად დამუშავებული სასახლეები წამოიშარნენ. ქალაქში გაჩნდა მრავალი ახალი ქუჩა და უბანი. შეიქმნა კულტურის დიდი კერები. ახალი საბჭოთა ადამიანის ყოფაცხოვრება დამკვიდრდა ახალ თბილისში. დროდადრო შეიცვალა მისი ადამიანების ფსიქიკა, საზოგადოებრივი ინტერესების სფერო. აქ დიდი ხანია აღარ ისმის ქართლის უბედობით წარმოშობილი ძველი სევდიანი მელოდები.

თბილისის ფონზე იშლება ვ. გაბისკირიას, კ. კალაძის, გ. შატერაშვილის, ვ. პატარაის, გ. ბერძენიშვილის და სხვათა მთელი რიგი თანამედროვეობის ამსახველი პიესები.

თბილისის და სოფლის ურთიერთობის დიდმნიშვნელოვან პრობლემას ეძება ვ. ქელბაქაიანის „ახალგაზრდა მასწავლებელი“. მოქმედების მნიშვნელოვანი ნაწილი ჩვენს დედაქალაქში მიმდინარეობს. ამ პიესაში არის გატრეყული პასუხი გაეცეს თბილისში აღზრდილი კადრები თ სოფლის ურუნველყოფის საკითხს. ავტორის სურს გვიხიბრას, რომ ქალაქიდან ჩასული ახალგაზრდა სპეციალისტები ბევრ საინტერესოს ნახავენ თანამედროვე სოფელში — იქ მათ საშუალება მიეცებათ უკეთ გაეცნონ ცხოვრებას, ღრმად განიცადონ საყოთარი შრომით შექმნილი ბედნიერება. ახალგაზრდა მასწავლებელი ცირა თარიშვილი, რომელიც ნებიერად იზრდებოდა თბილისში, ექმს კოტე ამასუკელთან ერთად, მიემჯავრება სოფლად და თავისებურ პოეტურ ცხოვრებას იწყებს იქ. იგი ბედნიერია, რომ ემსახურება ხალხს, ბედნიერია რომანტიკული დღეებით. დრამატურგა გვანიშნებს, რომ თბილისი კად-

რების სამშენებლო, რომ მისი უმაღლესი სასწავლებლების კვლევში ათასობით საუკეთესო ახალგაზრდა იზრდება.

შეიძლება პირდაპირ ითქვას, რომ იმპიათად თუ ვინმეს ეხერხება თბილისის ყოფითი, ჟანრული პოეტური სურათების შექმნა, ისე როგორც ვ. ვაბისკვიას. მის მიერ გაცემული თბილისელი მოქალაქეები („ვახუშტის დღე“, „ახალწლის დამე“) თავიანთი ღრმა გულწრფელობითა და ცხოვრების უშუალო განცდით გამოჩენისთანავე იწყებენ ჩვენში ნაცნობი ადამიანების ასოცირებას და თავიანთი უპირატესი ცხოვრებით ღრმა კვლას სტრუქტურულ მასალებში. უყურებთ მათ და გრძობთ, რომ ამ უარესად მიწერილ ადამიანებში ჯანსაღი პოეზია სუნთქავს. მათი მხატვრული სახე ხსოვნაში გვრჩება იმიტომ, რომ მათ აქვთ საკუთარი ხელება, ფილოსოფია, განცდილი ცხოვრება.

თბილისის ერთი ძველი უბნის. მისი მცხოვრებლების კოორდინირებული სურათი დახატა კ. ბუჩიძემ თავის პიესაში „უშოში ავი ძაღლია“. პიესაში ასახული არიან ახალი საბჭოთა ადამიანები, რომლებიც უპირისპირდებიან კერძო მესაკუთრული ინსტიტუტების მატარებელ, ხავსმოკიდებულ ადამიანებს. ძველი თბილისიდან შემორჩენილი ბინა, დროთა მსვლელობისაგან მინგრეული და ილაგამოკლილი, დავის საგნად გამხდარა. ლითაქე ანონიმური წერილების დაუცხრომელი „შემოქმედი“, ბილწი და გაიძვერა ადამიანი ცდილობს გახდეს ამ სახლის კერძო მესაკუთრე და ებრძვის ახალგაზრდა მოქანდაკე ირინეს, რომელსაც განუზრახავს სახელმწიფოს ჩააბაროს ეს ძველი სახლი.

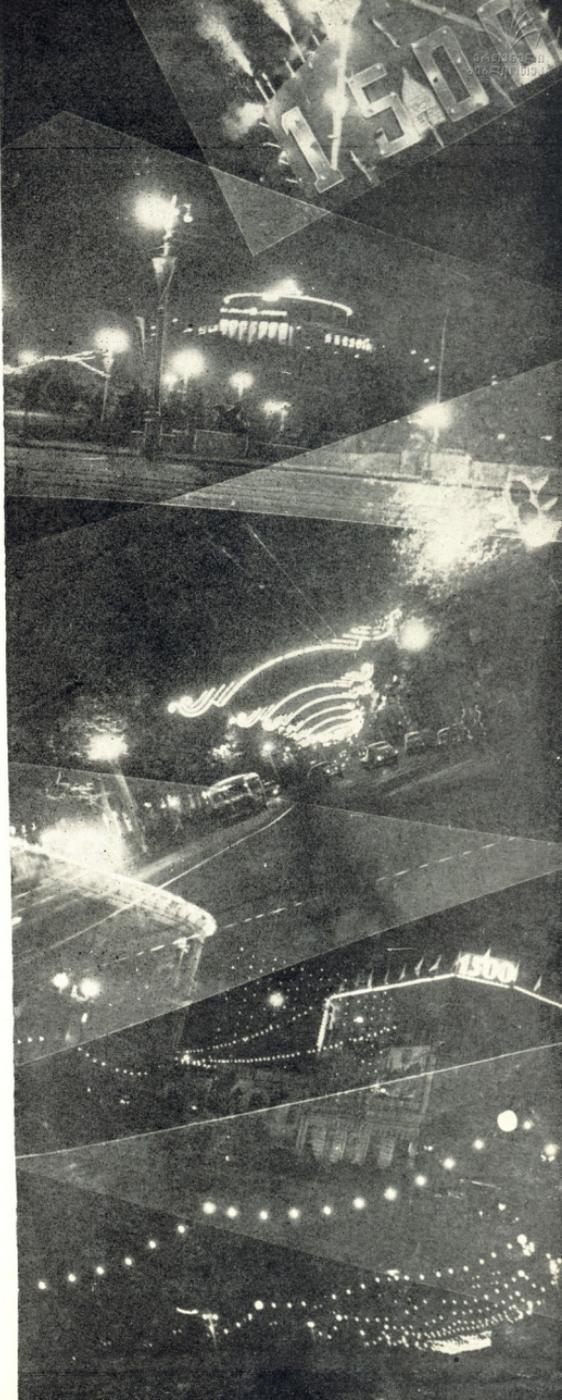
ბინა, რომელსაც ჩვენ ვეხედავთ, ძველია. თითქოს ამ სახლსა და მისი ადამიანების ცხოვრებას „შეეცნებოთ“ მნიშვნელობაც აქვთ მინიჭებული. პიესის ერთი დღეებით გმირის საუბარში ისმის რაღაც შორეული, მაგრამ ნაცნობი ინტონაცია თბილისელი მოქალაქისა, რომელიც თუმცა თანამედროვეობით სუნთქავს, მაგრამ არც ტრადიციასა და სავსებით მოწყვეტილი. როდესაც კ. ბუჩიძის ამ პიესას კითხულობთ, არ შეიძლება არ ფიქროთ, რომ იგი ცდილობს ძველი და ახალი თბილისის მთლიანი სურათის დახატვას.

ღიღი სამამულო ომის წლებში ბევრი რამ გაკეთა ქართულმა თეატრმა. მან ათქცად აღადგინა ის მებრძოლი ტრადიცია, რომელიც საუკუნეების მანძილზე შეიქმნა და განმტყიცდა. ქართული თეატრის ამგვარი ხასიათი წარმოშვა ჩვენი ერის ისტორიის თავისებურებამ, მისმა მულტიმედია საპროდუქტო მდგომარეობამ. სამამულო ომის მძიმე დღეებში, როცა მტერი კავკასიონის მთებს მოადგა და თბილისს საფრთხე დაემუქრა, ქართული თეატრის მოღვაწეებმა თავდადებული შრომით გამოხატეს თუქანით მზალყოფნა მტერთან ბრძოლაში.

ბრძოლის ველიდან ახლადაბრუნებული კ. თველი მემორიის, თბილისის მკვიდრის ცხოვრება გვიჩვენა კ. მატეზაშვილმა პიესაში „ფიქრის გორა“. არსებითად ეს იყო პირველი დრამატული ნაწარმოები, რომელიც ქართველ საბჭოთა ადამიანთა ომის შემდგომი დღეების ფიქრსა და სულიერ ზრახვებს ეხებოდა.

თუ თავს გადავავლებთ ქართულ საბჭოთა დრამატურგიას, თეატრებში დადგმულსა და დაუდგმელ პიესებს, ნათლად დავინახავთ, რომ წლების მანძილზე არა ერთი საყურადღებო ნაწარმოები შეიქმნა, რომლებშიც სიბრძნით აისახა თანამედროვე თბილისის ცხოვრება. მაგრამ ის, რაც გაკეთდა ამ მხრივ, სრულიადაც არ არის საკმარისი. ამჟამად ჩვენი დრამატურგიის წინაშე დგას დიდი საპატიო ამოცანა — მან უნდა ასახოს ახალი, სოციალისტური თბილისი მისი შესანიშნავი ადამიანებით, ახალი ყოფით და სულიერი ცხოვრებით.

პარტიის ისტორიული XX ყროლობის შემდგომ პერიოდში ბევრი რამ გაკეთდა ჩვენს ქვეყანაში, ბევრი რამ შეიქმნა ჩვენი ხალხის სულიერი და მატერიალური ცხოვრების პირობებში. ჩვენ მძლავრი ნაბიჯით მივდივართ წინ და ისტორიის ეს წინმსწავლობა უნდა აისახოს ახალ ქართულ დრამატურგიაში.

ასლა მოვასწარი და კიბეც თან ავიტანე (მეზონინში ჩემი და ლუკას დასაბინებელი ოთახი იყო).
 — რას ნიშნავს „დიო კრიშტი“? — შემეკითხა ფელია.
 — შენი ქრისტი, — ავუხსენი მე.
 — „ბეველა მადონა“ რაღა?
 — ღვთის მშობლის სისხლა.
 — როცა ადამიანი რომელიმე ენასა სწავლობს, პირველად სასაძინავე სიტყვებს ეუფლება ხოლმე, — გაეცინა შალიაინს, რომელიც იმ ხანად თავის მასწავლებელ დ. ა. ურატკოვისაგან, სიმღერასთან ერთად, იტალიურ ენასაც სწავლობდა.

კარგად მოსადამოვდა. სასაფლაოში გამოცოცხლებს და იწყო. ერთ საფლავზე წლის თავს იხილდებო. ვილაკამ ბაიათი შემოსახა. ჩვენ სახლსოვეს ახლად მიყრილ საფლავზე შეავიანთ ქალი ხმამაღლა სომხურად ტირიდა.
 — იქით მდებრიან, აქეთ ტირიან, — აღნიშნა გოკომი.
 — ხანდახან სიმღერასა და ტირილს ერთი მეორისაგან ვერ გააჩვენებს ადამიანი, — დაფიქრებით წაილაპარაკა ფელია. მართლაც, ის ბაიათი და ქალის ტირილი ერთი მეორისა ჰგავდა.

დღე იწურებოდა, პეტრე-პავლეს სასაფლაოდან რომ წამოვიდით... ფედისას მეგობარი ბიჭები დაწინაურდნენ.

— უსატლოვი შრომბელითი ზარუნავს ჩემზე, მასწავლებელმა იტალიური ენის შესასწავლი იტალიურ-რუსული წიგნი მაჩუქა, — თქვა ფელიამ.
 — უკვე ისწავლე? — ვკითხე მე.
 — ჯერ-ჯერობით მხოლოდ ერთი წინადადება: მიო პადრე ე და შია ცია“, — სიცოლით თქვა ფედისა. მერე შემეკითხა: — გაიკვ რამე?

ამაზე ვე ვუპასუხე, რომ მამამუნი ახლო ყოფილა. მამაჩემი კი ექვდა ძალიან შორს არის მეთქი, რადგან „მიო პადრე ე და შია ცია“ ნიშნავს: „მამაჩემი მამიდაჩემთან ყვიდა“.

— მე არც მამა მყავს, არც მამიდა, — მოლუშვით თქვა შალიაინმა და ჩვენ წინ მიმავალ ბიჭებს გაჯავრებით შესახა, — ეი, რას სწაილი!

ბიჭები ვერ მიხვდნენ, რომ ძახილი მათ ეხებოდა. ისინი საფლავებზე ვადავლით ვანაგრძობდნენ გზას.

— გოკო, ეფრემ, — უფრო ხმამაღლა დაუძახა ფელიამ.
 — რა იყო? — შემობრუნდნენ ისინი.
 — ეშმაკმა დალაპარაკა, ნოეთუ თქვენ მართლმადიდებელი ქრისტიანები არა ხართ? — ახლა უკვე მწყურალი ხმით დაუყვირა ფეოლოზმა.
 — როგორ არა. ქართველები ვართ, — გავკვირვებით უპასუხა გოკომი.

— მაშ, საფლავებზე რად გადადინხართ? ფეხით რად სივლით? — შალიაინის შენიშვნის შემდეგ, ბიჭებს საფლავებზე აღარ გადაუვლიათ. ხოლო ერთ ძველთან შერჩებულთმა ეფრემმა ქაჩუე წარწერა ამოიკითხა: „იძინე მშვიდად, ჩემი ძვირფასო“.

— ეგ თუ არ დავეწერათ, ერთბაშად ფეხი არ გაიქნისო, — დაფიქრებულად და გოკოს გამოუღდა.

ისე გამოვიდით სასაფლაოდან ქუჩაში. რომ შალიაინს ხმა არ ამოუვლია. რაკი უგუნებობა შევინიშნე, აღარც მე მოთქვამს რამე.

გზაზე ერთ მთვარას წამოვიწყვიტო. ის არეული ფეხით მიდიოდა, თან ხმამაღლა და უხერხოდ სივლიდა.

— აი, სიმღერაც ასეთი უნდა! შენ რომ დაიწყებ ხოლმე მე უწირო! — უფხრა ეფრემმა შალიაინს. თეოდორს გავუცინა.

— ეს ძალიან ლამაზი იტალიური სიმღერაა, — თქვა მან.

— ახლა აქ რომ ლომბარდიელი ბრენარლო ოლიარო იყოს, ასე უხერხოდ ღრიალისათვის ამ კაცს ეგებდნენ ჩაუტვრევდა, — ვუთხარი მე ბიჭებს. — ჩვენს იტალიელებში ბევრი ლომბარდიელია. ისინი მზიარული და სუნიმარის ხალხია, თან მუსიკის ისეთი მოყვარულნი, რომ სიმღერის დამახინჯებისათვის მუშტი-კრეჭვაც გადადიან. ლომბარდიში ყველა უკრავს, ყველა მღერის.

ფედისამ რამდენიმე სიტყვის გადაარკვანა მოხოვა იტალიურად. იტალიური იმ დროს მე იმაზე უკეთ ვიცოდი, რადგან, რაც სოფლიდან ჩამომიყვანეს, მუდმივად ახლრე-ოლეტის ოჯახში ცხოვრობდი და სულ იტალიელების წრეში ვტარებდი. იმხანად, როცა მე შალიაინს გავიცანი, ისინი წლის ნახევრებზე ვიყავი იტალიელებთან. ფედისა კი მხოლოდ ახლად დაწყებულ ჰქონდა იტალიური ენის სწავლა.

სანამ ავლბარიდან ჩუღურეთამდე ჩამოვიდოდი, ფედისამ ბევრი იტალიური სიტყვის შესწავლა მასწავრო. ის გასაოცრად სწრაფად ითვისებდა და კარგად იხსოვებდა.

ჩუღურეთში ერთი მეორეს დავემშვიდობეთ. მე მიხაილოვის ქუჩისკენ წამოვედი. იმათ კი იქვე საღვთაღვთა შეუხვიეს.

— ნახვამდის, ნეო, — დამიძახა მან.
 ნახვამდისო, მაგრამ მე ის პირისპირ არასოდეს აღარ შემეხვებია.

სიმღერის სწავლა რომ დაამთავრა, შალიაინი პირველად თბილისის ოპერის თეატრში გამოვიდა სასიმღეროდ. პირველი ოპერა, რომელიც მისი მონაწილეობით მოვიხსნიე, „ფუტისტი“ იყო. არ დამავიწყებდა მისი მუსიკის უფიქრო. მასხვოს, თბილისის საზოგადოება რა აღტაცებით შეხვდა ახალგაზრდა მასხვოს.

მის გამოხვალას რამდენჯერმე დავესწარი. შალიაინს სცნებური გარდასახვის იშვიათი უნარი ჰქონდა. ის არა მარტო ხმით და პარტიების სარკი შესრულებით იპყრობდა საზოგადოებას, არამედ შერსანიშვავი თამაშითაც.

1910 წელს დაგეგმავებული შალიაინი რომ ჩამობრუნდა თბილისში, მე ისევ ანდრეოლეტისთან ვმუშაობდი, მაგრამ უკვე დამოუკიდებლად ვიღებდი სამუშაოებს. სახელმწიფო ბანკში კრედიტი მქონდა გახსნილი და საკუთარი ქარნის გახსნასაც ვაპირებდი.

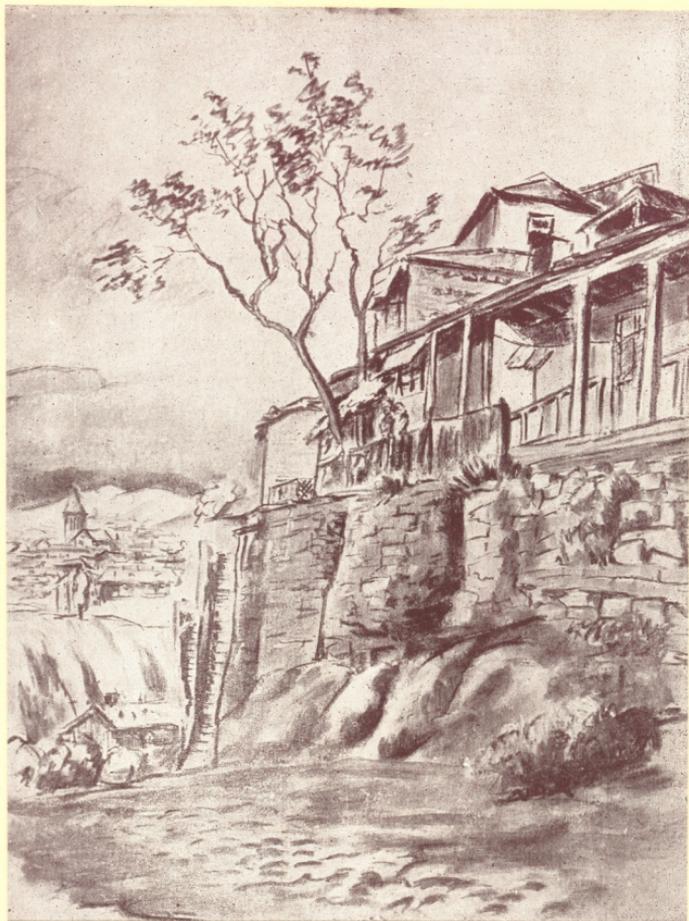
შალიაინის კონცერტს დავესწარი. შესვენების დროს მე მიწვლიდა მისთვის კულისებში ჩემი სადარბაზო ბარათი შემეგზავდა. მაგრამ თავი შევიკავე, რადგან მისი სახელი გრავირებდა. მე აღარ მოვიინდებე ამ ბედივთ ვანებირეულო ადამიანისადვის მომეგონებინა ის მძიმე დღე, როდესაც მთელი დღის ნაჯაფებს საღვთად შავი პური გვექონდა, სურვად და სავარებლად კი — საფლავის ქვები.

მთელი მაშინდელი ქართველი საზოგადოება და თბილისში მცხოვრები უცხოელები, რომლებიც ევროპის ქალაქებში ხშირად მოგზაურობდნენ, მათ შორის, ჩემი ნაცნობები ვინჩენყო ლეონი, ლუჩანო დე ბალასა, ჩუპოლე ტუზინი და სხვანი. ერთხმად აღიარებდნენ, რომ მსოფლიოს ყველა დროს გოკალისტა შორის შალიაინი არაჩვეულებრივი მოვლდა იყო.

5. აკლამე

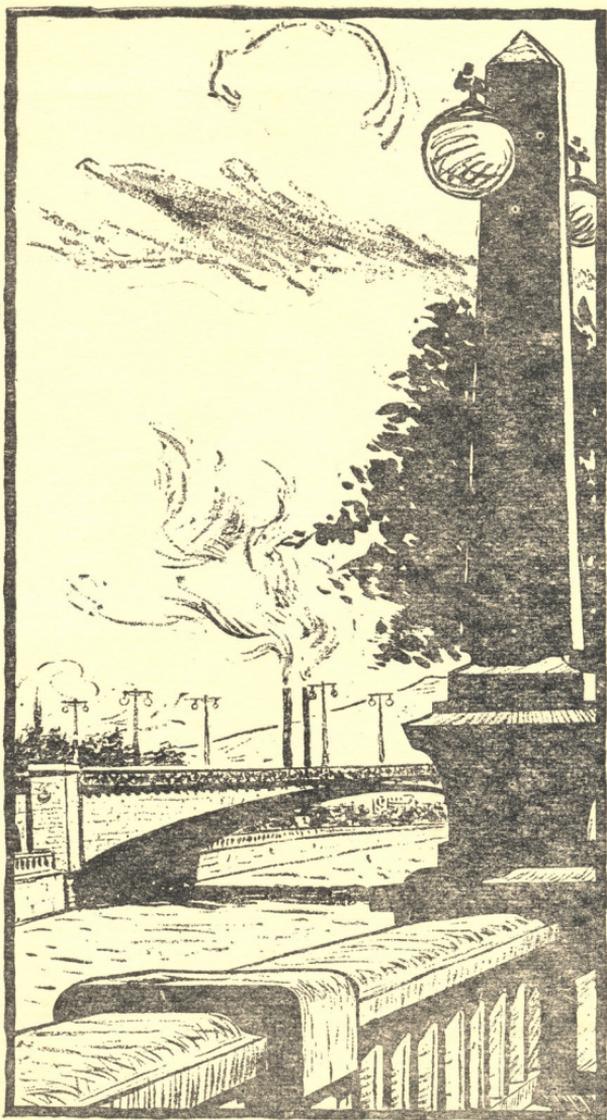
ნეოფიტე აკლამე (1874-1956)—ქვის მხატვრული დამუშავების ოსტატ. მისი მონაწილეობით არის აგებული მრავალი ღირსშესანიშნავი არქიტექტურული შენობა თბილისში და სხვა ქალაქებში. ეს მონაწილეობა შალიაინზე ამოღებულია ნ. აკლამის გამოკვლევებით აღმოჩენილი.

ჩემი.

ქველბური სახლი თბილისის გარეუბანში.

სანჯინი

თბილისის სანაპირო

ნახატი კ. ყარაშვილისა

თბილისის მომღერალი

მარგარიტა ვანნაძე

ცდახუთი წელიწადი გავიდა მას შემდეგ, რაც საბჭოთა კომპოზიტორების რიგებს გამოაკლდა ქართული საოპერო მუსიკის ერთ-ერთი ფუძემდებელი ვიქტორ ისიდორეს-ძე დღობიძე. მუსიკალური კომედის „ქეთო და კოტეს“ ავტორის სახელი ფართოდ არის ცნობილი როგორც მოძმე სამართა რესპუბლიკებში, ისე საზღვარგარეთ, სველგან დიდი და დამსახურებული წარმატება ახლავს თან ამ პირველ, დღემდე სწორუფორმ ქართულ კომიკურ ოპერას. უკვე ორმოცი წელიწადია იგი თბილისის ოპერისა და ბალეტის თეატრის რეპერტუარის მშვენივლად წარმოადგენს. მოსკოვში არაერთხელ დადგმული ეს ოპერა, დღესაც შეუნელებელი პოპულარობით სარგებლობს. 1937 წელს იანვარში ქართული ხელოვნების პირველი დეკადის დღეებში მისმა დადგამმა ცხოველი ინტერესი აღძრა ავტორისადმი. იმ დღიდან „ქეთო და კოტეს“ ავტორის პოპულარობა სულ უფრო და უფრო იზრდებოდა. ახლა ოპერა მიდის ლენინგრადის, კიევის, სვერდლოვსკის, ტაშკენტის, სარატოვის, ერევნის, ბაქოს და საბჭოთა კავშირის სხვა ქალაქების თეატრების სცენაზე. 1950 წელს „ქეთო და კოტე“ დაიდგა სტანისლავსკის და ნემიროვიჩ-დანჩენკოს სახელობის თეატრში.

ვ. დღობიძის ოპერა დიდი წარმატებით იდგმება აგრეთვე სახალხო ლემოკრატის ქვეყნების მთელ რიგ ქალაქებში. მაგრამ ვარდა ამ ოპერისა, რომელმაც ბრწყინვალედ გაუძლია დროის გამოცდას და რომლის შესახებ ბევრი რამ არის დაწერილი, ვ. დღობიძე შექმნა სხვა ოპერები, სიმფონიური ნაწარმოებები, რომანსები. კომპოზიტორის ხანმოკლე სიცოცხლე ასევე იყო დაუცხრომელი მისწრაფებით რეალისტურად აესხა მუსიკაში ქართველი და მოძმე ხალხების აწმყო („ციხანა“) და ისტორიული წარსული („ლეილა“, და „ზამირა“). აღსანიშნავია აგრეთვე უკანასკნელ წლებში კომპოზიტორის მიღრმეობა სიმფონიური მუსიკისაკენ, რასაც მოწოდებს დღობიძის კონცერტი რიოლისათვის ორკესტრთან ერთად. ეს იყო პირველი ქართული საფორტეპიანო კონცერტი. ამ დაუმსახურებლად დაიწყებულ ნაწარმოებებზე, რომლებმაც თავის დროზე გარკვეული რაოდენობის ქართული პროფესიული მუსიკის განვითარებაში, მინდა დღეს ვთქვა რამდენიმე სიტყვა.

კომიკური ოპერის შექმნის შემდეგ, ვ. დღობიძემ გადაწყვიტა თავისი უნარი ეცადა დრამატულ ჟანრში. ისევე, როგორც „ქეთო და კოტესათვის“, ლმობიძე ოპერა „ლეილისათვის“ ნიჭიერმა კომპოზიტორმა თვითონ დაწერა აქვ. ცვატარის დრამის „ლეკის ქალი გულჯაგარის“ შიგნით. ამ ნაწარმოებში ლეკის ქალი გულჯაგარი არაერთიანი სიძნელის წინაშე უკან არ იხევს, რომ შური იძიოს მისი დაღუპვისათვის და სამაგიერო გადაუხადოს მეფე ერეკლეს. მაგრამ თუ „ქეთო და კოტე“ იყო ნამდვილი კომედია, სადაც მხიარული იუმორი გათამაშებულია ძველი თბილისის ყოველდღიური ყოფაცხოვრებიდან ამოღებული ტიპები და სიტუაციები. „ლეილაში“ კომპოზიტორმა მუცაც აღმათა ნამდვილი ვენებააღელვა, მძაფრი და რთულად დრამატულად მდგომარეობანი. „ლეილას“ სცენების დიდი ნაწილი დაწერილია გულწრფელად და სიმართლით. ისინი ადვილბენ და იტყვენ მასურებულს.

მაგრამ ოპერის ცენტრალური თეატრა — ირკვე მეფე გამოყვანილია არა და დასდლწმეოთ მიღწევა. რომელმაც ესოდენ დიდი ამავე სახელ თაიის სამშობლოს, არამედ ოპერის ჩვეულებრივ, რიგით პერსონაჟად, თუმცა

კომპოზიტორი ვიქტორ დღობიძე.

ისიც უნდა ითქვას, რომ მეფე ერეკლეს სახე გამოკვეთილია საკმაოდ რელიეფურად, რაც მიწვეულია დრამატული სიტუაციების დაძაბულობით და მათში მოყოლილი გმირების განცდათა სიმძაფრით. ამგვარად, დაძაბული, მაგალითად ის სცენა, როცა ქართლ-კახეთის მეფე ერეკლე ეს არის უნდა დაიღუპოს ლეკის ქალის შურისმგებელი ხელი საკან.

საკვე რელიეფურია ლეილას ფიგურაც. მთელი მისი სულიერა და ფიზიკური ძალები მიმართულია იქითკენ, რომ მოიკლას შურისძიების წყურვილი. ლეილა დიდი ნებისყოფის და მტკილე, მოურდველი ხასიათის ადამიანია, რომელც ქედმოხრებულად მიდის თავის საბოლოო მიზნისაკენ. მამაკაცთა ტიპები—მეფის ამაღლის რანდელი რეკაზი და თეიმურაზი ენერგიული ვაჟაკები არიან. განსაკუთრებით, ეს ითქმის რეკაზზე, რომელიც უარს ამბობს საყვარელ ქალწილზე, რათა პირნათლად მოიხადოს თავისი გალი მეფის წინაშე. არ იხევს არავითარი საფრთხის წინაშე, რომ როგორმე გადაარჩინოს სიკვდილს მეფე. თეიმურაზი უფრო სუსტი, ექსპანსიური ბუნების ადამიანია, რომელიც ადვილად ნებდება ქალის სილამაზეს და მომხიბლობას.

ყველა ეს სახე საკმაოდ მოხერხებულად და დამჯავრებულად აქვს კომპოზიტორის გამოკვეთილი, მიუხედავად იმისა, რომ „ლეილას“ მუსიკალური ენა თაქსიდულია არ არის სტილისტური სიტყვობისგან. ფორმალური თვალსაზრისით, სტილისტური სხვადასხვაობა აქვს თავისი საფუძვლი. სცენების დიდ ნაწილს მიმდინარებს თეატრის საყო-

ფაქტობრივად ვითარებაში, სადაც კომპოზიტორს წინ უწინ
მოწეული, ხანგასული აქვს მითური მელოდიების ადმო-
საღვრის ხასიათი. ქართველების მუსიკალური დახასიათე-
ბისათვის გ. დოლიძე მიმართავს ეროვნულ ინტონაციებს.
ტყეალებად როდი გამოიყენა შესავალსა და აპოთეოზში
„სამშობლოს“ პანგები. მაგრამ ხელი მიჰკიდა და „ლეილა-
ში“ ეროვნულ-პატრიოტულ სიუჟეტს, კომპოზიტორის უფ-
რო მტაღდ ეროვნულ ნაწარმოები უნდა შექმენა.

ტელაური მუსიკალური ფოლკლორი, რომელიც ძირი-
თაღში სწორად გამოიყენა გ. დოლიძემ კომპოზიტორში,
ამ შემთხვევაში უკვე აღარ გამოვლენილა. არ გამოვლენი-
ლა აგრეთვე იმ დროს მუსიკალურ ყოფაში გავრცელებული
სხვა მოღვრი პანგები, რომლებიც მასთან დაძირვებული
იყვნენ თვითმყოფი ქართულ ხალხურ მუსიკას.

მიუხედავად ამ სერიოზული ნაკლებობებისა, მიუხე-
დავად კომპოზიტორის არასაკმაო პროფესიული სიმწიფისა
იმ ხანებში, მაინც უნდა აღინიშნოს გ. დოლიძის პირველი
დრამატული ოპერის მთელი რიგი დადებითი მხარეები.
უწინარეს ყოვლისა, ოპერის უდავო ღირსებაა მელოდიუ-
რობა. დე, ეს მელოდიები საკმაოდ გამართული არ იყის
მეაგრე ეროვნულ სტილში, დე ხშირად ისინი მოცემული
იყვნენ ყოველგვარი განვითარების გარეშე, დე ისიც იგრ-
ძობადა, რომ ავტორი საკმაოდ ვერ ფლობს ფორმას, პო-
ლიფონიას, პარონიას, ორკესტრისას, მიუხედავად ყოვე-
ლივე ამისა, მაინც უნდა ვაღიაროთ, რომ „ლეილაში“ მე-
რია გულწრფელობით აღმუქვლილი მუსიკა.

ყურადღებას იქცევს ცალკეული მუსიკალური ნაწყვე-
ტებიც. საინტერესოა ოპერის შესავალი, „სამშობლოს“
პანგებზე ავებულ პრელუდიას თან მოსდევს სიმფონიური
სურათი „გაიფრავი“, სადაც საორკესტრო საშუალებე-
ბით იმპრეტულია სიცოცხლის გამომდიხება ბუნების
წიაღში. ორკესტრში კარგად არის დათმობული ქარიშ-
ლის სურათი (მე-3 მოქმედება) და თეიმურაზის ნაამბობი
ამ ქარიშხლის შესახებ (მე-4 მოქმედება). შესავალში
ავტორი გვაგანობს აგრეთვე ლეიტმოტივებს, რომლებ-
შიც შემდეგ ოპერის სხვადასხვა ეპიზოდებში მოგვეს-
მის.

მელოდიურად ჟღერენ ლეილას პირველი არია („და-
ღვსტის შიღონ ლეკვლი“) და ასის ლეგენდა. აღსანიშნა-
ვია მეორე აქტი-ლეილას და ასის, ლეილასა და რევა-
ზის, ლეილას და თეიმურაზის ლეგეტები; აგრეთვე თეი-
მურაზის, რევაზის და როსტომის არიები. საერთოდ, მეორე
აქტის საინტერესო მუსიკა მომღერალ მსახიობებს
საშუალებას აძლევს კარგად გამოავლინონ თავიანთი შე-
საძლებლობანი, ყველაზე ეფექტურია „აქ ცოცხლად
განწყობილებით დაწერილი რევაზის არია. მისი ფართი
კანტატონა თავიდან ბოლომდე ერთ განწყვეტებად ნაკა-
დად მივლინება, პირველად უფრო ლირიკულ ტონში, ხო-
ლო შემდეგ უფრო ენემატი და მზარდი დაძაბულობით.

მესამე აქტი უფრო მეტად არის გამართული ეროვნულ
სტილში. ჩვენს წინაშეა სანადიროდ გამოსული მეფე
სტეფანე თავის ამალით. მუსიკალური თეატლსარისით, მე-
ფის როლი მეორეხარისხოვანია. მას არა აქვს არც ერთი
ნაადიგო არია, მხოლოდ მისი რეჟიტატივებში მოისმის
ეროვნული პანგები. ალაგ-ალაგ ქართული ხალხური ინტო-
ნაციები ჟღერენ გუნდებში, განსაკუთრებით, „მრავალ-
ქამიჯი“ და „ვარალალოში“. მიმოიღველია ლეილას ტემ-
პერაქმები არია მე-4 აქტში.

„ლეილას“ ცხველები აღმსავალურია, რადგან მათ ას-
რულებში პირველ აქტში ლეკვია საერთო მხარაულებების
დროს. ეს ციკელია „უზუნდარა“ და მისი მომდევნო სწრა-
ვი ციკვა (ყოხლი).

„ქეთი და კობესთან“ შედარებით, „ლეილას“ უფრო
რთული პარამიული ენა და უფრო მკვერი რიტმული
მონახაზები ახასიათებს. ორკესტრი უფრო სრულად ჟღერს.

გ. დოლიძე ყოველთვის განსაკუთრებულ ყურადღებას
აქცევდა ვოკალს; ხშირად თვითონ ამოწმებდა თუ რამდენ-

ნად მოსახერხებელი იყო მომღერლისათვის ამა თუ იმ ე-
კალური პარტის შესრულება და ამ საკითხზე ხშირად
ეთათხიზებოდა მომღერლებს. ამ მხრივ კომპოზიტორის სის-
ტემატურად დახმარებას უწევდნენ ჩვენი დიდი ვოკა-
ლისტები ვანი სარაჯიშვილი და სანდრო ინაშვილი, რო-
მელნიც ჯერითად აფასებდნენ გ. დოლიძის ნიჭს, მისი
ოპერების მუსიკალურობას, სცენარულობას და მუდამ აქტი-
ურ მონაწილეობას დებულობდნენ მათ დადგმაში.

გ. დოლიძემ ოპერა „ლეილა“ 1920 წლის ნოემბერში
დაამთავრა, მაგრამ მისი პრემიერა შესვდა უკვე საბჭოთა
ხელისუფლების დამყარების შემდეგ — 1922 წლის 5 მა-
ისს. ოპერა დადგა ალ. წუწუნავამ, დირიჟორობდა ს. სტო-
ლერმა. მსახიობ-მომღერალთა შემადგენლობა ძალი-
ნ კარგად იყო შერჩეული. ლეილას პარტია შესანიშნა-
ვად იმღერა ე. ბარონიშვილმა. გ. სარაჯიშვილმა და ს. ინა-
შვილმა დიდებული გამოკვეთის თეიმურაზის და რევაზის
სახეები. ლ. ისეკიძე ბრწყინვალედ განასახიერა როსტო-
მის როლი. მიუხედავად დიდი წარმატებისა, რომელიც თა-
ვის დროზე, წილად ხვდა „ლეილას“, იგი დღემას ვერ
შერჩა თბილისის ოპერისა და ბალეტის თეატრის რეპერ-
ტურის.

გ. დოლიძე, რომელმაც ორი ოპერა მიუძღვნა ქართვე-
ლი ხალხის ახლო და შორეულ უწარესს, ისტორიული
თემით არ შემოიფარგლა, რადგან იგი ყოველთვის გაბი-
ვიდა პროგრესულ მოვლენებს თავისი მშობლიური ხალხის
ცხოვრებაში და მუდამ გრძნობდა შინაგან მოთხოვნილე-
ბას თავისი ნაწარმოებებით დაახლოვება თანამედრო-
ვებსა, აესხა თავის შემოქმედებაში რევოლუციის დიდი
ამბები. და აი 1922 წელს იგი იწყებს მუშაობას ოპერა
„ცისანაზე“, რომლის ლირიკული თვითონ დაწერა პოეტ-
დრამატურის სუზან ერათმონილდის დრამატული ნა-
წარმოების მიხედვით. მოქმედება მიმდინარებს 1917
წლის თებერვლის რევოლუციის დღეებში კიევიში, ე. ა. ქა-
ლაშვი, რომლისაც ასე კარგად ვაუცნო კომპოზიტორი სტუ-
დენტობის წლებში. ოპერის ვიზიტი (ცისანა, ვახტანგი
და მათი მეგობრები) თითქმის ყველაზე რევოლუციური
მომართების მონაწილე იარია.

მიუხედავად „ცისანას“ მუსიკალური ფაქტურის სე-
რიოზული ტექნიკური დეტატივებისა, ოპერა სცენურია, მე-
ლოდიურობის გამო მას ადვილად ითვისებდნენ მსმენელი.

ოპერის მოქმედების მსვლელობის და გმირების ილუს-
ტირებას კომპოზიტორი ლეიტმოტივების საშუალებით
იძლევა. ჯერ კიდევ შესავალში კომპოზიტორი ვაიწყენებს
დრამის მთავარ მომენტებს — რევოლუციის გამარჯვებას
და გმირების პირად განცდა-განწყობილებას (ცისანას და
ვახტანგის წმინდა სიყვარულს, რევოლუციის მტრის —
გორისკის ქვედა-გრანობებს). შესავალი უმდებლარია ნაწი-
ლისკან, რომლებიც ერთმანეთს შეხვდისპირდებანი, ხო-
ლოც თემატური მასალის გახსნის ხასიათით, ისე თვით
თემების სტრუქტურით.

პირველი ნაწილი ზემოთ-ქვედადია; მეორე ნაწილი
„ლენტი“ ლირიკულ-დრამატული ხასიათისაა. ყოველ-
თვის, როცა მუსიკალური დრამის მიმდინარეობის მიხედ-
ვით ავტორს სურს ხაზი გაუსვას, რომელიმე ამ ორი
განწყობილებიდან, ჩვენ მოვუძღვრის შესავლის მუსიკა.
ასე, მაგალითად, ცისანას და გორისკის პირველ დეტე-
ში II აქტში, აგრეთვე II აქტის ბოლოში გადის შესავლის
პირველი თემა. აქ ამბების განვითარების მიხედვით სა-
სურველი იყო რევოლუციის დაწყების მომსწვეველი
ზეიმური, ენერჯიული მუსიკა.

მეორე თემას — ტრაგედიული სიყვარულის თემას მრავალ-
ხედავს ვხვდებით ოპერაში. პირველად მას ვისმენთ ცი-
სანასა და ვახტანგის ლეგეტში პირველი აქტის დასა-
სრულს, როცა ისინი ერთმანეთს უხვებოდ თავიანთ სიყვარულს.
ახალგაზრდა შეყვარებულთა განწყობილება თითქ-
მის ხალისიანი და მხიარულია, მაგრამ მათ სიმღერაში
მომავალი ტრაგედიის ნოტებიც გამოსჭვივს. II აქტში

სამი რესპუბლიკის ახალგაზრდა მხატვართა ნაწარმოებების გამოფენა

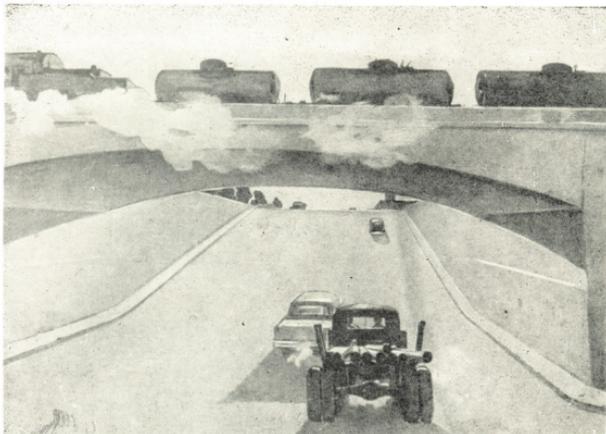

ენინური კომკავშირის 40 წლისთვის მიეძღვნა საქართველოს, სომხეთისა და აზერბაიჯანის ახალგაზრდა მხატვართა ნაწარმოებების გამოფენა, რომელიც საქ. სურათების სახელმწიფო გალერეაში ვახისნა ავეისტოს დამლეცს.

მიუხედავად სხვადასხვა ნაციონალური სკოლისა, გამოფენის დამფუძნებლებს არ შეეძლო არ შეენიშნა ერთი საერთო დამახასიათებელი სამივე რესპუბლიკის ახალგაზრდა მხატვართა შემოქმედებისათვის. ეს არის

თ. საღიზ-ზაფ „ლეილი და მეჯნუნის“ ილუსტრაცია. გუაში

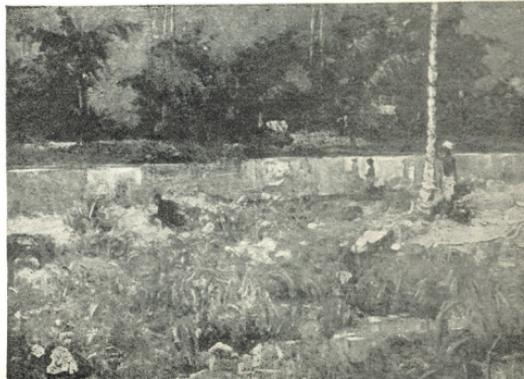
ტ. სალაშოვი დილის ემელონი.

აგრეთვე ახალგაზრდა შემოქმედთა პროფესიული დახელოვნება, მაღალი მხატვრული კულტურა და გემოვნება, რაც გამოფენაზე წარმოდგენილ ბევრ ნამუშევარში გამოვლინდა.

მაგრამ გამოფენას ბქონდა თავისი ნაკლიც. მართალია, ქანობრივად და შინაარსობრივად იგი საკმაოდ მრავალფეროვანი იყო, მასზე იგრძნობოდა თემატური სურათების სიმცირე. ამასთან, აქაქე მანც გვეხედებოდა შაბლონურად გადაწყვეტილი ტილოები, რომლებიც მრავალგზის ნახულს მოგვაკონებდა თავისი კომპოზიციური და ფერადოვანი აღნაგობით.

ნაციონალური ტრადიციებისადმი

ბრძოლა ფორმის მრავალფეროვნებისათვის, ინდივიდუალურად გამომსახველი მხატვრული ხერხების გაბედული გამოყენებისათვის. ამ მხრივ გამოფენა თავისთავად ასახავდა იმ დადებით ძვრებს, რომელიც საერთოდ შეინიშნება უკანასკნელი წლების საბჭოთა სახვით ხელოვნებაში. შინაარსობრივად გამოფენაზე ძირითადი და წამყვანი იყო თანამედროვეობის ამსახველი თემატიკა. სურათები, ფერწერული და სკულპტურული პორტრეტები, გრაფიკული ნამუშევრები გამსჭვალული იყო დღევანდელი დღის, დღევანდელი ცხოვრების უკვრძნების სულისკვეთებით. სწორედ ამით უნდა აიხსნას მხატვართა ძიებებიც მხატვრული ფორმის დარგში, მათი მისწრაფება — ცოცხლად და ხალისიანად, ნათელ ფერებში ასახონ სინამდვილე. გარდა კოლორისტული ამოცანების დასახვისა, ნამუშევრებში ჩანდა ინტერესი პლასტიკური და კომპოზიციური გამომსახველობის მიღწევისადმი. არ შეიძლება არ აღინიშნოს

ა. ვაფაროვი პაკისტანის პეიზაჟი. ზეთი

რ. თურქია ქართველი ქალი ზეთი

ერთგულეა, ეროვნული ასახვა-გამოვლენისთვის ზრუნვა იგრძნობოდა სომეხ მხატვართა ნაწარმოებებში. აქ იყო ბევრი საინტერესო ფერწერული, გრაფიკული და სკულპტურული ნამუშევარი. სომხეთის დამახასიათებელი პეიზაჟები, გამოჩენილი თუ უბრალო ადამიანების პორტრეტები, მშრომელთა შრომისა და დასვენების ამსახველი ტანრული კომპოზიციები აღბეჭდილი იყო სწორედ ამ ნაციონალური თავისებურებებით.

ასევე შეიძლება ითქვას აზერბაიჯანელ მხატვართა შემოქმედებაზე. გამოფენაზე განსაკუთრებით ძლიერად გამოიყურებოდა ფერწერა. ხოლო გრაფიკა და ქანდაკება შედარებით მცირერიცხოვნად იყო წარმოდგენილი, თუმცა ამ დარგებშიც, კერძოდ გრაფიკულ ნაწარმოებებში, ავტორთა მაღალი ვემოვნება და დახვეწილი ისტატოა გამოვლინდა.

მომხმ რესპუბლიკების ახალგაზრდა მხატვართა შე-

მოქმედებაში სულ უფრო და უფრო მკაფიოდ ვლინდება ხელოვნების კავშირის განმტკიცება ცხოვრებასთან, ხალხის ყოფის ამსახველ ნაწარმოებთა მხატვრული სრულყოფისაკენ ჩვენი შემოქმედი მუშაკების დაუცხრომელი ღტოლვა.

გამოფენის ქართული განყოფილება საკმაოდ შეიცავდა დასამახსოვრებელ, ორიგინალურ მხატვრულ ნაწარმოე-

ა. ბანძელაძე "არისნას ლექსის" ილუსტრაცია გუაში

ბებს. გარდა იმ ნამუშევრებისა, რომლებიც საზოგადოებისთვის ქართული ხელოვნებისა და ლიტერატურის დიკადიდანაა ცნობილი, დამთვალეობებშია აქ ნახეს ბევრი ახალი ნაწარმოებიც.

გამოფენაზე წარმოდგენილ პორტრეტულ ნაწარმოებებს, მიუხედავად მიუღწეული მათი განსხვავებულობისა, ერთი საერთო დახასიათებაც შეიძლება მივცეთ. ეს არის ის, რომ ეს ნამუშევრები მეტად შორს არიან მოდერნის მშრალი კომპიოზიციდან, ადამიანთა პორტრეტული თავისებურებების ზუსტი და კეთილსინდისიერი ფაქსირებიდან. მათში არის რაღაც ბევრად უფრო მეტი, ამაღლებული და პოეტური რეზონანსი, ზოგჯერ ლირიკულ-რომანტიკული და ზოგჯერ ფსიქოლოგიურად

დ. ცუქრიძე ვაჟ-ფშვილას «გვილის მშაქელის» ილუსტრაცია. ნახშირი

ბ. კორევი

საქორწინო სვლა.

ფაქიზი. ამასთან თვითეული სახისათვის მოძებნილია სულ სხვადასხვა კომპოზიციური და პლასტიკური გადაწყვეტა, სხვადასხვა ტონალობა, კოლორითი, შესრულების მანერა. ამის ნათელი მაგალითია ზ. ნიჟარაძისა და რ. თურქიას ნამუშევრები.

ავტორთა მხატვრულ კულტურას და ფაქიზ გემოვნებას ცხადყოფდნენ აგრეთვე მთელი რიგი გრაფიკული, სკულპტურული და ფერწერული ნამუშევრები.

არ შეიძლება არ ვაღიაროთ, რომ ჩვენი ახალგაზრდა ფერმწერლების კოლორისტული ძიებანი, ხშირ შემთხვევაში, ცალმხრივ და განყენებულ ხასიათს კი არ ატარებენ, არამედ, უპირველეს ყოვლისა, მიმართულია იქითკენ, რომ ნათელ და ხალისიან, ემოციურ ფერებში ასახონ ცხოვრების სიხალისე, ბუნების მომხიბლავი სურათები. მაგრამ, მეორეს მხრივ, საამისოდ მხატვრებმა რატომღაც ერთიდაიგივე ტექნიკური ხერხები შეარჩიეს (რაც არ შეიძლება ურთიერთგაგუენით არ ავხსნათ) და საოცრად დაემსგავსნენ ერთმანეთს. წერის ეს მანერა ისე ამოიჩემა რამდენიმე

ზ. ნიჟარაძე

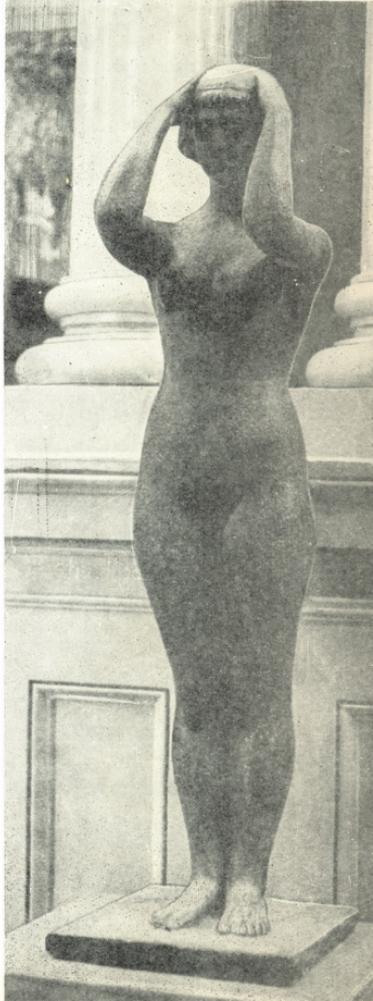
ქალიშვილის პორტრეტი.

სანგინა

ბ. გიგურა

ფიჭულტურელი ქალი. თაბაშირი

ა. ოჯსეპიანი ქალიშვილის პორტრეტი. მარმარილო

ბ. აბაღლიანი პაენინი. ნახშირი

ახალგაზრდა მხატვარმა, თითქოს ნათელი გამისა და ცოცხალი კოლორიტის მიღწევა სხვაგვარი გზებით არ შეიძლებოდა. ამასთან ზოგიერთი მხატვრის შემოქმედებაში ფერების ძალის გამოვლენისაკენ სწრაფვა, ჩვენ აზრით, ერთგვარ მანერულლობაში გადაიზარდა. ტონების ნაცვალად ტილოებზე გაჩნდა საღებავები, არასასიამოვნო მყვირალა ფერები. წინააღმდეგმულ ნაბიჯად ვერ მივიჩნევთ, მაგალითად, ე. კალანდაძის ამ გამოფენაზე წარმოდგენილ ახალ ტილოებს „კომკავშირელი“ და „ბეიზაჯი“ (ისევე როგორც მისივე ბოლი ნამუშევარს „მონადირეს“), რომლებიც ფერადოვანი კეთილშობილებით და განწყობილებით ბევრად ჩამოუვარდებიან მხატვრის ადრინდელ ნაწარმოებებს. ზოგი მხატვარი კი, ჩვენი აზრით, მუშაობს არა იმ შესაძლებლობის მიხედვით, რომელიც უშუალოდ მის მონაცემებს ეყრდნობა, არამედ ცდილობს გამოვიგონოს, ასე ვთქვათ, „თავს მოიხეოს“ ის, რაც სრულიად არ არის მისთვის, როგორც შემოქმედისთვის, ორგანული, როგორადაც ის არ გრძნობს. ახლის, საკუთარის ძიებას მაშინ მოაქვს ნაყოფი, როცა ის თვით მხატვრის გულიდან, მისი შემოქმედებითი ბუნებიდან მოდის, და თუ ხელოვნება გულიდან კი არ მოდის, არამედ წინასწარ შერჩეული რაიმეს ან ვინმეს მიზანს შედეგად იზადება, ის ისეთივე ცივი და უსიცოცხლოა, როგორც ფოტოგრაფ-ნატურალისტების შემოქმედება. მაგ., მ. დურგლიშვილის „დეკორატიული მოტივი“ არც პლასტიკური და არც დეკორატიული გადაწყვეტით არ ამზობს რაიმეს გარკვეულს.

ჩვენს მივესალმებით ახალგაზრდა ქართველი მხატვრების მეტყველი პლასტიკური ხერხებისადმი, ცოცხალი და ნათელი ფერებისადმი მისწრაფებას, მაგრამ სასურველია, რომ ამ ფერებმა და ხერხებმა გვაგრძობინოს რაიმე უფრო მნიშვნელოვანი, უფრო ეროვნული, და ზოგჯერ თვითმიზნურ, ზერევე ამოცანებს არ ისახავდეს.

ლ. თაბუკაშვილი

ს. მურადიანი

მობუტები.

ზეთი

ა. ტრიგორიანი შემოღილი ანუში. ზეთი

ვახტანგის ბინაზე ცისანას მოსვლისთანავე ორკესტრი შენაცვალენ ასრულებს ხან მკვიცრელ ხალისთან მგლო-ღარს, რომელიც გმირების, განსაკუთრებით, ცისანას მზიარულ განწყობილებას გამოხატავს, ხან ისევ შესვლის „ლენტონს“. იგივე მელდია ჟღერს ორკესტრში ცისანას და ვახტანგის დასკვიბითი ლექტის წინ (მეორე აქტი) და სცენიდან ცისანას გასვლის შემდეგაც.

ღრამის ყოველი გმირი თავის განწყობილებას გამოხატავს მისთვის დამახასიათებელი ენით. ცისანას განცდებების გამოხატველი მუსიკა ხაზი და ლირიკულია, აშავალავ კი აღუწერელი.

ვახტანგის ხაზე გახსნილია ენებიანი, ამასთან ნებისყოფით აღბეჭდილი არიებით, რომლებშიც იგრანობა სამშობლოს სიყვარულიც და თავდადებაც რევოლუციის იდეებისათვის. სადაც ვახტანგი გამოთქვამს თავის სიყვარულს ცისანასადმი, სჭარბობს ღრიალიანი მელოდები. განღრმავა პოლკოვნიკის გორისკის პარტია ხან მეტად მძიმეა და მოუხეშავი, ხან კილევ ფუსკავატური საცქვეთასათათს, რომლითაც აშკარა ხდება მისი შინაგანი სამყაროს ზერელობა და სიცარიელე.

„ცისანას“ შინაარსი არაა შემოფარებული მხოლოდ ქართული თემატიკით. ამიტომ ოპერის მუსიკალური მხოლოდ ცალკეული ადგილებია დაწერილი ეროვნული სულისკვეთებით. უწინარეს ყოვლისა, ასეთებს უნდა მივაკუთვნოთ ქართულ ჯარისკაცთა სიმღერა „აბაღლი ორგრა“ | აქტის დასასრულს. თუმც ვ. დილიძემ აქ არ გამოუყენებია მღერანი ქართული ხალხური მრავალხმიანობა, მაინც გუნდური სიმღერა ყველაზე მეტად უახლოვდება ქართულ ხალხურ შემოქმედებას. ეროვნული მანტივობა გამსჭვალულია ვახტანგის წერილის სცენა (ორკესტრი) და ცისანას მოკლე „ლენტონ“ მეორე აქტში. ყურადღებას იქცევს ის უბეჭტი, რომ ცისანას რეჟისტრებიც და საორკესტრო აკომპანემენტში უფრო მეტად ნაცნობადი კოლორიტი, ვიდრე არიებში. ოპერის ყველაზე უფრო საინტერესო ადგილებია: გორისკის არაა პირველი აქტიდან („მ ლილან, როცა მას გავეცანი, დავკარგე მილი და მისი ვენება“), ვახტანგის არაა აშავ აქტიდან („მამინ ის იყო 15 წლისა“) და მისივე არაა გუნდის თანხლებით. სასკრობილიში კარგად ჟღერს ცისანას ზოგიერთი არიაც, განსაკუთრებით, გამკვირვალე მსუბუქი ვალსი („თოვლის ფიფქი, ნაზი ფიფქი“).

„ცისანას“ პრემიერა შედგა 1929 წლის 7 ნოემბერს — დიდი ოქტომბრის სოციალისტური რევოლუციის 12 წლის თავზე თბილისის ოპერის და ბალეტის სახელმწიფო თეატრში. ოპერა დადგა ალ. წულუწიანამ. დირიჟორობდა ვ. ულრიხი. ცისანას პარტია იმღერა მ. ი. მღაზნიანმა, ვახტანგისა — ჭ. ქუცისაშვილმა, გორისკის — ინაშვილმა, გენერალ ამირჯიბის — უ. სუხოლიდემ, ექიმ ღიმეჩკოსი — შაპოშნიკოვმა, არჩილის — მ. ჩახუნავაშვილმა.

„ცისანას“ მნიშვნელობა იმაშია, რომ ის იყო ერთ-ერთი პირველი ოპერა რევოლუციურ თემაზე არა მარტო საქართველოში, არამედ მთელ საბჭოთა კავშირში.

ამრიგად, ვ. დილიძის 1923 წლისათვის დაწერილი ჰქონდა სამი ოპერა, დიდძალი რომანსები და მთელი რიგი დაუმთავრებელი ოპერები. მისი მრავალი წლის მუშაობას მუსიკის სარბიულზე რა თქმა შეიძლება, ამაოდ არ ჩაუთვლიდა თავისი ნაყოფი გამოიღო. ვ. დილიძემ ბევრი რამ შესრულა და ბევრს რაჟეს მიაღწია თბილისი და უცხოეთში შრომით და გამოცდილებით. მაგრამ იგი თვითმისწინებდა იმას, რომ აქლდა თეორიული ცოდნა, რომლის შექმნა ვერ მოასწავს სწავლის წლებში. ამიტომ გაემგზავრა მოსკოვსა და ლენინგრადში, სადაც ინტენსიურად შეცდენილბა ა. კ. ბაზუნოვის და მ. მ. იპოლიტოვი-იგნაევის ხელმძღვანელობით. ვ. დილიძეს კარგად ესმოდა, რომ მისი სტიქია ოპერაა. ამასთან იცნადა რა თავისი სიმფონიური ოსტატობის სისუსტე, ვადაწყვიტა გაუძლიერებია მუშაობა ამ მხარითულებით და შემოქმედიბია თავისი ძალა წმინდა სიმ-

ფონიური მუსიკის სფეროში. ამ ცდების შედეგი გახდალი ფინტაზია „იგერიადა“ დიდი ორკესტრისათვის ქართულ ხალხურ თემებზე, რომლებიც ერთი მეორეს მისდევნ ყოველგვარი სიმფონიური განვითარების გარეშე. იგერიადა“ მოკლებულია თვით სიმპოლელაციო მომენტებსაც და ინტერესს იწვევს ნაირნაირი საორკესტრო ტემპებით. პირველად „იგერიადა“ წარმატებით შესრულდა კავკაზში, სადაც 1925 წელს ვ. დილიძე ჩრდილოეთ სისეთის ასსრ მთავრობის მიერ მიწვეული იყო ოსური ხალხური სიმღერების და ცეცხრის ჩასაწერად. ორი წლის განმავლობაში (1925-1926 წწ.) კომპოზიტორმა შემოიარა მთელი ჩრდილო და სამხრეთ ოსეთი, გულდასმით შესწავლია ოსური ხალხური მუსიკა, ჩაწერა ორასამდე ოსური მელდია.

ოსურმა ფოლკლორმა იმდენად გაიტაცა ქართველი კომპოზიტორი, რომ მის საფუძველზე დაწერა ოპერა „ზამირა“ სამხრეთ სისეთის ცხოვრებიდან.

„ზამირას“ ლიბრეტო ავტორს, როგორც ყოველთვის, გამოუვიდა ძალიან სურვერი და დამინტერესოვლი. კომპოზიტორის რომ ამ ოპერის დამთავრება დაესცხლია, „ზამირა“ უთუოდ მისი საუკეთესო ნაწარმოები იქნებოდა. ამას ცხადყოფს მე-2 აქტის პირველი სურათი, აგრეთვე სიმფონიური სუიტა „ზამირა“, რომელიც ოპერის სხვადასხვა ნაწყვეტებიდან შედგება.

მეორე აქტის პირველი სურათი ვთამაშებულია ზამირას შეყვარებული გაკაკის — ოსი ხალხის მელადის ლეხასის სახლის აივანზე. ალხასის დაი სანათია მოერის წარმტაც სიმღერას, რომელიც შემდგომში შეადგენს მის პარტია ზამირასთან დუეტში. შემდეგში ეს მელდია კომპოზიტორმა გამოიყენა თავისი საფორტპიანო კონცერტის ნელი ნაწლის მთავარი თემისათვის). მოკლე საგუნდო სიმღერის შემდეგ ახალგაზრდები ცეკვავენ. სამელოდე ოსური საცეკვაო მუსიკა თავისი რთული და ნაირნაირი რიტმით ჟღერს უღრესად ვერადონდა. ცეკვას მოსდევს ზამირას მოკლე, მაგრამ ენერგიული „ლარკო“ გუნდის გრძელი ნოტების ფონზე. ამის შემდეგ ზამირა და სანაითი მღერაან დუეტს. სამხრეთ ოსური მუსიკალური ფოლკლორისათვის დამახასიათებელია უზუცესი ზერეკაციის ბიბერეს ბალადა.

საორკესტრო სუიტა „ზამირა“ შეიცავს შემდეგ ნომრებს: 1. ინტერმეცოს, 2. სოლტანის სცენას გუნდთან, 3. ალხასის დუეტს.

ინტერმეცო შედგება რიტმულად რთული მღერანი მელოდისაგან, რომელიც მოცემულია სხვადასხვა საორკესტრო ტემპებში, ყოველგვარი სიმფონიური განვითარების გარეშე.

ლამაზია ფორმიტი კლასიკური (სამნაწილიანი) ალხასის არაა. ეს არის ცხოვლად ვერადონდა ლორიკული ოსური სიმღერა, რომელიც მოკლებული არ არის დინამიკას. უნდა აღინიშნოს აგრეთვე ზამირას და ალხასის მეტად ემოციური დუეტი.

საკონცერტო შესრულებით „ზამირას“ ნაწყვეტები მოსმენილი იქნა ჯერ თბილისში (სახელმწიფო კონსერვატორის დარბაზში), შემდეგ სტალინში და დიდ წარმატებაზე გვიდა.

„ზამირა“ კომპოზიტორული ოსტატობის დაუფლების მხრით დანაჯეს წარმოადგენდა წინ ვ. დილიძის შემოქმედებითის განვითარებაში. ოპერის ჩვენამდე მოღწეულ ნაწყვეტებს ვ. დილიძის აღზინდელი ოპერებისაგან გამოირჩევიან მომწიფებული, საფუძვლიანად მოფიქრებელი მუსიკალური ფორმით, კარგად დამუშავებული ხმათა მსვლელობით, ნაირფეროვანი რიტმით, მდიდარი საორკესტრო ტემპით. ყოველივე ეს ერთხელ კიდე მოწიშობს კომპოზიტორის დატვირთვით მისწრაფებას ადგილი თავისი ტექნიკური ჩამორჩენილობა. მოუღიღნელმა და უღრთო სიკვდილმა შეწყვიტა მისი ენერგიული მუშაობა ამ მიმართულებით.

სისეთის მუსიკალური ფოლკლორის გულმოდგინე შეს-

წავლამ გააფართოვა ვ. დოლიძის მხატვრული თვალთვლება და მასში სხვა შოძენი ხალხების მუშაყალბური მემოქმედების ვაცნობის სურვილიც აღძრა.

„ზამირასან“ ერთად ვ. დოლიძე აზერბაიჯანულ ხალხურ თემებზე წერს ძვირუფით ნაწარმოებს „აზერბაიჯანს“.

უფრო მოგვიანებით 1932 წელს, საბჭოთა საქართველოს ათი წლისთავზე, ვ. დოლიძე ქმნის საზემიო მარსს. აღრძნავს რა ცოდნას და იფასუს რა თავის თვისკალბურ ენას, ვ. დოლიძე სცდის თავის ძალას სხვა ქანებში, გახსაკუთრებით, როასასია ქანებით, ეს სათითო მთავებდობებში ხელოვანი მძაფრად გრძნობს კავშირს ბევრასა და სიტყვას შორის.

ვ. დოლიძის რომანსებში, როგორც ყველაფერი, რასაც იგი ხმისათვის წერდა, გამოირჩევა დიფრადობით, ვოკალის საფუძვლიანი ცოდნით, მაგარამ ამასთან ერთავარი ესტრადული იფავასანობაც კონრევათ. ვ. დოლიძის ძრავალიცხოვანი რომანსებიდა აქაყად ნამდვილ ინტერესს იწვევს და სრულდება მხოლოდ რამდენიმე.

რომანსებისათვის ტექსტების შერჩევაში ვ. დოლიძე გამოყენებობს ძრავას არ ამქალბურებს. მთავარ ყურადღებას იგი საბრტოლო ლირიკაც აქვევს. ვ. დოლიძე რომანსებს თავისი მემოქმედების ყოველ პერიოდში წერდა, მაგარამ ყველა როლია დაექალილი, ბევრამ მათვანამ ჩვენამდე ხელაწერის სახით მოაღწია. უფრო მეტი კიდეც ფართო საზოგადოებისათვის უცხოში ღარჩა. აძიბობ ძნელი ხდება დავადგინოთ მის მიერ შექმნილი რომანსების რაოდენობა. დაბეჭდილი რომანსებიდან, უწინარეს ყოვლისა უხდა აღნიშობს „მარტო ვარ ველად“ (ს. ერთაწმინდელის ტექსტში) და „ვის შეგადარ“ (ი. გოთველის ტექსტში). დიდი განყოზობილებით დაწერილი ამ რომანსს ხმირად მდირიან კონკრეტულად და სრულმანს როგორც ჩართული მღერის „ქეთო და კოტეში“. ამ რომანსის საქამოდ რთული აკომანდებოდა ბუნებრივად ტრწყების მელიდიას. მშვიდობიერი ვ. დოლიძის მიერ დაწმამებული ძვილებური ქართული რომანსი „შეყვია“ (დუტუ ბევრელის ტექსტზე); ი. გრძამილისი სიტყვებზე დაწერილი რომანსში „რა კარგი იხი ხარ, რა კარგი“ ვ. დოლიძე აუგებს მალად ისტატობას. ვ. დოლიძის ყველაზე მნიშვნელოვან რომანსს წარმოადგენს „მარად გომიღრ“ (ს. ერთაწმინდელის ტექსტზე). კომპოზიტორის პროფესიული სიმწევის პერიოდში დაწერილი, გამოსახვის ნაირნაირი ხერხების მეშველი ეს ნაწარმოები ნამდვილად ვოკალური, ფართოდ მდგრადი პოემაა.

ვ. დოლიძის უკანასკნელი პერიოდის ერთ-ერთი საუკეთესო ნაწარმოებია 1932 წელს შექმნილი საფორტეპიანო კონცერტი ორკესტრითი ერთად, რომელზე ბევრად უფრო მდღარია ნამდვილი ქართული კოლორიტით, ვიდრე ამავე ავტორის სხვა ქმნილებანი. ავტორის ინტერესი გამაზვიდებული აქვს სპირიტუო პარტიაზე: ეს აკომანდებოდა და ფონი კი არ არის რიალისთვის, არამედ საერთო ანსამბლში სრულდასოვანი კომპონენია, რომელიც ზოგჯერ უპირატეს როლს თამაშობს. ორკესტრი პირველი აქტობს მსმენელს ნაწარმოების ყველა მთავარ თემას მამინ, როცა რიალის როლი იფარდება ორნამენტული ფუნქციით. ეს შვიდმუხა აინსანს იმ გარემოებით, რომ ვ. დოლიძე არ ყოფილა ბიანისდა და თავისი სიცოცხლის უკანასკნელ წლებში ვატაცებული იყო ორკესტრით.

ვ. დოლიძის საფორტეპიანო კონცერტის სამი ნაწილი-სავან შედგება. პირველ ნაწილს წინ უძღვის მოკლე შესავალი, რომელშიც ტემპი რამდ-ჯერაზე იკარგება. ხოლო I ნაწილი შედგება ერთმანეთთან დაკავშირებული მთელი რივი თემებისადა. სამოდლეოთა აკავსა აქ ვადლებით გაცილებით უფრო ხმირად, ვიდრე დოლიძის სხვა მთხულებებში. თემების დამუშავება ამ ნაწარმოებებში უფრო სანდტობია. მაგარამ როგორც წინანდელ ქმნილებებში, აქაც კომპოზიტორი მეტ ყურადღებას უთმობს საორკესტ-

რო ტემპირების მრავალგვარობას, სხვადასხვანაირად კესტრებს ხა ერთსა და იმავე თემას.

მეორე ნაწილი მსუბუქი ნახატით კლარნეტების პარტიაში, ვითარდება სავირების და ფაორტების გრძელი ნოტების მელიოდის ფონზე. ეს ადგილი მოვკავონებს „ზამირას“ მეორე აქტის დასაწყისს.

კონცერტის მესამე ნაწილი სტაკატური ხასიათისაა, მკვირცელი და რიტმულია. მრავალრიცხოვანი თემები აქ სრულად ენაცლებიან ერთმანეთს. ეს უკანასკნელი ნაწილი მეტად ემეტური და მომგებიათა ბიანისთვის.

ვ. დოლიძის საფორტეპიანო კონცერტი, რომელიც ამ ქანის პირველ ქართულ ნაწარმოებს წარმოადგენს საერთოდ, თავის დროზე მოუხდათა თბილისის მუსიკალურმა საზოგადოებამ. მიუხედავად უღვათ მუსიკალური ღირსებებისა, იგი არ შესრულებულა ორკესტრთან ერთად.

სიცოცხლის მხურალებუ მოყვარული, აუღად დაუსწრომელი ვეტორი შირს იყო მზ არისსავან, რომ ასუ ადრე შეუყვებდა მისი არსებობა. „ას წელიწადს კიდეც გიცხოვრებ და ამდენსავე ოპერას დაწერე“, — მხირად ამბობდა იგი. „ზამირას“ დათმობების ფმდეც ფიქრობდა შექმნა კონკრეტი ოპერა ვაგონარს გუჩინს „აღლუშის“ სიუჟეტზე და დაეწერა ერთი ოპერაც ლევენდარული შინაარსისა. განზრახავა ქორდა შექმნა ისტორიული ოპერები მე-15 — მე-16 საუკუნეებშიდა. აპირებდა რამდენიმე ბიესის დაწერასაც რეალიზმისთვის ორკესტრითურთ. ვ. დოლიძის იმდენი მემოქმედებითა განზრახვა და ჩანაფიქრი ქონდა, თითქმის, მართლაც, კიდეც საწლიწადს ამპირება სიცოცხლეს. 1932 წელს ზაფხულში, სიკვდილამდე ცხრა თვით ადრე კივეში საკონცერტო ვასტროლების დროს, ვ. დოლიძემ ცოლად შეირთო მალტის მსახიობი ბერტა გოდარი.

მისი სიკვდილი 1933 წლის 24 მაისს ექვლასათვის მოულოდნელი იყო. არავის არ უნდოდა დაეჯვრებინა, რომ შედარებით ახალგაზრდა, ძალღონი და ენერჯილი აღსავსე ვაკაცი, რომლის მემოქმედებამ ის იყო, მოიწიფება იწყო, უღაც ასე მოულოდნელად გამოეცალა სიცოცხლეს.

დაქრალდა მობდა 24 მაისს, სწორით იმ დღეს, როცა სახელმწიფო ოპერის თეატრში დაინიშნული იყო ვ. დოლიძის ნაწარმოებთა კონცერტი. კომპოზიტორის ნებქტი გამოსვენებულა იქნა ხელოვნების სახლიდან. სახელმწიფო ოპერის თეატრის წინ არქვისა შეაქრდა. მკანობიარე სიტყვა წარმოსთქვა თეატრის მთავარმა რეჟისორმა ალ. წუწუხავამ. თხოუმეტი წლის წინათ, — თქვა ალ. წუწუხავამ, — აქ, ამ თეატრში მოვიდა ახალგაზრდა კაცის ნოტების მძიმე გრავანილით ხელში. დღეს იგი კვლავ მოვიდა ამ შენობასთან, მაგარამ მას უკვე აღარავფერი სურს ჩვენგან. ჩვენ ნაკლებ გზრუნავდით მასზე მის სიცოცხლეთ. მიუხედავად იმისა, რომ მან ჩვენ მცოცარ რამ მოვკავ იმასთან შედარებით, რისი მოტყემა შეუძლო. ვეტორი დოლიძემ ღრმაც კვლი დასტოვა ქართული საოპერო ხელოვნების ისტორიაში.

ვეტორი დოლიძე დაქრალდა ილიდებში, ქართველ მწერალ-ხელოვნათა და საზოგადო მოღვაწეთა პანთეონში. შავი მარმარილოს ობლისქე, კომპოზიტორის პორტრეტს ქვემოთ, ამოკეთილია სტრიქონი „ქეთო და კოტე“ უკვრტირადან.

ნიგირი ქართველი კომპოზიტორის ვეტორი დოლიძის ხსენა ცოცხლებს და მტრად იცოცხლებს როგორც მისი თანამემამულეების, ისე საბჭოთა კავშირის და საზოგადოარეთის მუსიკის მოყვარულთა გულში. მარტო მისი ერთი ოპერა „ქეთო და კოტე“, რომელმაც სახელი გაუთქვა ავტორს და მიუღ ქართულ საოპერო ხელოვნებას, ვაკვლევს საყვებლად იგივეორთ, რომ მალეორების გრძნობა ვ. დოლიძისადმი მომავალშიც არ შენეიდება. იგივე გრძნობა უნდა ავლებდეს ქართველი მუსიკალური ხელოვნების მოღვაწეთ უფრო მეტი ყურადღებით და მზრუნველობით მოეკიდოს ყოველივე იმას, რაც კი ძვირფასია ვეტორ დოლიძის მემოქმედების მემკვიდრეობაში.

სპორტული ზეიმი „დინამოს“ სტადიონზე, თბილისის 1500 წლისთავი საღამო მიძღვნილი საქალაქო შიტინგის შემდეგ

გაერთიანებული გუნდი ასრულებს რევალუციის სიმღერას „თბილისზე“, თბილისის მშრომელთა დეპუტატების საქალაქო საბჭოს საიუბილეო საღამოზე (იხილეთ, მეორე გვერდზე)

საქალაქო შიტინგი თბილისის „დინამოს“ სტადიონზე

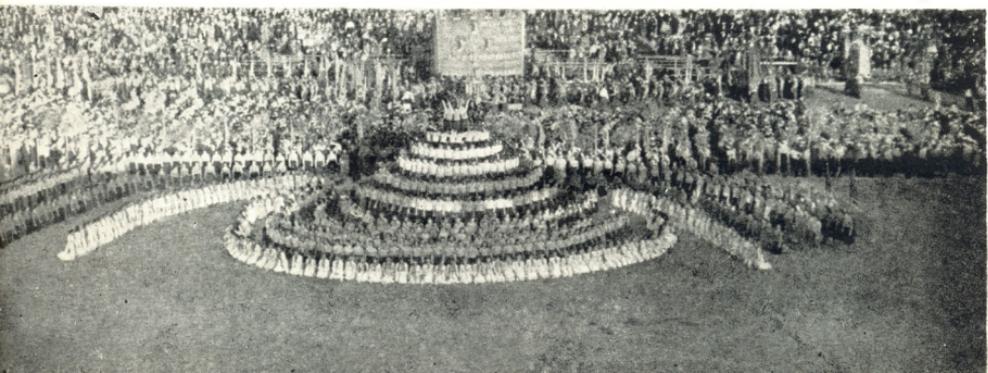

საქართველოს სახელმწიფო სიმფონიური ორკესტრისა და საქართველოს სახელმწიფო კაპელის გამოსვლა „ჭაბუშხალის“ სტადიონზე

სპორტული ზეიმი „დინამოს“ სტადიონზე

თბილისის საოპერო სცენის ოსტატები

ნონა მუსხელიშვილი

სამართლიანად ითვლება ზ. ფალიაშვილის სახელობის ოპერის და ბალეტის თეატრი ეროვნული კულტურის ერთ-ერთ თვალსაჩინო კერად. თისა კულტურულად არაერთხელ ასახულა საქართველოს მუსიკალური ხელოვნება, ამ თეატრში დაიწყო სცენური ცხოვრება ქართულ საოპერო კლასიკამ, ასევე ქართველი საბჭოთა კომპოზიტორების ოპერებმა. აქვე მოხდა ეროვნული ბალეტის დაბადება. მაგრამ თეატრი ამით არ შემოფარგლულა. მის სცენაზე ღირსეულ გახორციელებას პოევიდა უდამ დააყვებინა ევროპისა და რუსეთის კომპოზიტორთა კლასიკური კაზილიანი.

ქართული საოპერო თეატრის ხამდელი „ოქროს ხანა“ იწყება ოტომობრის რეჟოლის „შედევ“. შესანიშნავი მოღონების, ღირსიერების, რეისიერების, მოცეკვევების თაითების ცვლა განიცადა ამ თეატრის კოლექტივმა. თაობიდან თაობაზე გადაიხალა თეატრის საუკეთესო შემსრულებლობით ტრადიციები. ბევრი მათგანი დღეს ცოცხალი აღარ არის, მათ შორის ისეთი, ვინც ასახელო ეროვნული კულტურა ქართული ხელოვნების აირეულ დეკადაზე, 1931 წელს, მოსკოვში. მისი მონაწილეთა უმრავლესობა აქ დღევანდლად ნაყოფიერად მოღვაწეობს, ბევრმა მათგანმა დიდი წვლილი შეიტანა 1958 წლის მოსკოვის დეკადის წარმატებაში.

სსრკ-ის სახალხო არტისტი დავით ანდლულაძე ქართველ მომღერალთა ბრწყინვალე ახალდის წარმომადგენელია, რომელმაც მთელი ენოპა შექმნა მშობლიური ვოკალური სკალის ცვლითარებით ისტორიისში. მის ძიერ განსახიერებელი მრავალი მხატვრული სახე სამუდამოდ დარჩება ჩვენი საოპერო კულტურის მატარებელი.

ცნობილია მომღერალმა და შემდგომში შესანიშნავმა პედაგოგმა, თბილისის კონსერვატორის პროფესორმა ევგენოსიემ წარმოიგზოთ გზით წარმართა ხალხის დრამატული ტენორით დაუილოვებელი ნიჭიერი ახალგაზრდის ვოკალური დაოსტატება. განსაკუთრებული სილამაზის ხმის და დიდი არტისტული ტექნიკამენტის მქონე დ. ანდლულაძე სულ მალე მიიპყრო სახელაღიერების ყურადღება და მეთიხედი საუკუნის მანძილზე მის ერთ-ერთ უსაყვარლეს მომღერალად დარჩა.

დ. ანდლულაძის დებოუტმა 1926 წელს ვერდის „ბალ-მასკარადში“ მას დიდი გამარჯვება მოუტანა. ხილი მის ყოველ შემდგომ გაოსოსას ახალ პარტიებში თან ახლდა მამშენილთა აღტაცება და მქუხარე ოვატიებში.

1927—1929 წლებში დ. ანდლულაძემ მოსკოვში კ. სტანისლავსკის სტუდიაში გაატარა. ახალგაზრდა მომღერლისათვის ეს იყო სცენური და ვოკალური ოსტატობის უშესანიშნავესი სკოლა. აქ მან მოაშადა რუდოლის, ლევიკოს, ერთ-ერთი საუკეთესო შემსრულებლად ითვლება იგი შემდგომ საბჭოთა კავშირში.

ჯერ კიდევ ახალგაზრდა მომღერალი, მომღერალი წლებში ერთი მეთრეზე წარმატებით გამოიღოდა დრამატული რეპერტუარის ისეთ სასაუხისმგებლო პარტიებში, როგორც არის კანიო, რადამესი, აბესალომი, კავარადისი, ხოჯი.

1933 წლიდან ორი სეზონის მანძილზე დ. ანდლულაძე დიდი თეატრის სექტივებში გამოიღეს ისეთ სახელმძივველ მომღერლებთან ერთად, როგორცაა ალ. პიროგოვი, რეიზენი, ბარსოვა, კოხლოვსკი და სხვ. მათთან თანამ-

შრომლობას არ შეეძლო კეთილმოყვფელი გავლენა არ მოეხდინათ ახალგაზრდა მომღერლებზე.

ქართული ხელოვნების დეკადისთან დაკავშირებით დ. ანდლულაძემ მშობლიური თეატრის უზარუნდება. აქ იგი გამოჩენილი ქართველი ღირსიერის ევგ. მიქელაძის ხელმძღვანელობით ხვეწო აბესალომის როლს. აბესალომის შესანიშნავი განსახიერებით, მან ახალი გამარჯვება მოიპოვა დეკადის დღებში. მას შემდეგ დ. ანდლულაძე განუწყვეტად არის დაკავშირებული ქართულ საოპერო სცენასთან და მთელი სულით და გულით ემსახურება ქართული საოპერო ხელოვნების აყვავებას.

თავის ისედაც ვრცელ და მრავალფეროვან რეპერტუარს დ. ანდლულაძე ადიდრებს ახალ-ახალი პარტიებით კლასიკურსა და ქართულ საბჭოთა ოპერებში. არ შეიძლება, მაგალითად არ აღვნიშნოთ მისი გამოსვლა ტარიელის როლიში (მ. მჭედლიძის „ამაგი ტარიელის“), რომლისთვისაც მას სტალინური პრემია მიენიჭა 1947 წელს.

სამწუხაროდ დ. ანდლულაძის სცენის დატოვება მოუხდა მანინ, როდესაც იგი ჯერ კიდევ სავეს იყო შუმიქმელებითი ენერგიით. მაგრამ ამ რამდენიმე ხნის წინათ, თავისი იუბილემ დღეს მან კვლავ გაახარა მრავალრიცხოვანი თაყვანისმცემლები აბესალომის როლის შთაგონებული შესრულებით ოპერის III-მოქმედებაში.

12 წელია, რაც დ. ანდლულაძე პედაგოგურ სარბიელზე მოღვაწეობს, როგორც გ. სარაჯიშვილის სახ. კონსერვატორის პროფესორი. მის მოწუფებას, ისეთებს, როგორც არიან ს. ანუჯაბიძე, დ. ანდლულაძე, გ. ტორნიჯაძე, ა. ვაგუა, ე. კანდელაკი, ევგ. გურამილი და სხვ. მთელი ჩვენი საზოგადოება იცნობს.

საქართველის სსრ სახალხო არტისტი ევატერინე სოხაძე ერთ-ერთი თვალსაჩინო წარმომადგენელია ქართველი საბჭოთა მომღერლების იმ თაობისა, რომელმაც სახელი გაუთქვა ჩვენი მუსიკალური ხელოვნებას 1937 წ. მოსკოვში ქართული ხელოვნების დეკადზე.

მრავალი წლის მანძილზე იგი თბილისის ოპერის თეატრის წამყვანი სოლისტი იყო და ასრულებდა სობრანოს მთელ რეპერტუარს ქართულ, რუსულ და უცხოელ კომპოზიტორთა ოპერებში.

ეკ. სოხაძე ქ. ქუთაისის მკვიდრია. მას ბავშვობიდანვე აღმოაჩნდა მღიღარი ვოკალური მონაცემები და ხმის დამუშავება დაიწყო ადილობიერ მუსიკალურ სასწავლებელში.

უმაღლესი ვოკალური განათლება მან თბილისის კონსერვატორიაში მიიღო (პროფ. ო. ა. შულგინის კლასით), რის შემდეგ თბილისის ოპერის დასში ჩაირიცხა.

1931 წ. ზაფხულში ეკ. სოხაძემ, დ. ზადრიქთან, შ. კირილიძესთან და ს. ვოკარიძესთან ერთად წარმატებით ჩაატარა დიდი საკონცერტო ტურნე საბჭოთა კავშირის სხვადასხვა ქალაქებში. რის შემდეგაც მას მოსკოვის დიდ თეატრში შესთავაზეს მუშაობა, მაგრამ იმ ჯერად მან თბილისში ამაჯობა დარჩენა. აქ იგი სულ მალე დაწინაურდა, როგორც წამყვანი სოლისტი.

1935 წ. მას კვლავ შესთავაზეს მუშაობა დიდ თეატრში, სხვა მას წარმატებით შესრულდა მარკარიტას პარტია (პუნოს, „ფუსტი“). მაგრამ ახლოვებდობა ქართული ხელოვნების დეკადი მოსკოვში და მშობლიური ქარ-

თული მუსიკალური კულტურის ინტერესების მოითხოვდა მის დარჩენას თბილისში.

ექ. სობახის გამოსვლას დეკლარებ მაროსა და ეთერის როლებში ბრწყინვალე წარმატება ხვდა. მოსკოვის ცენტრალური პრესა აღწერილობით შეფასებდა აძლედა მის გახსენლებს. „მაროს პარტიის არაჩვეულებრივად ფაქტში და გააზრებული შესრულება ექ. სობახმა აუწყებს საბჭოთა კავშირის საუკეთესო ვოკალისტთა რიგებში“.

ექ. სობახის შესრულებაში იშვიათი სილამაზის გამოხატვის ტემპრის ხმათან ერთად მსმენელს ხიზლავდა დიდი არტისტული ტემპერამენტი, ემოციური გზნება და და სცენური ალღო.

ექ. სობახის დიდი დამახსოვრება მიუძღვის ქართული ეროვნული ოპერის წინაშე, როგორც არა მარტო მაროს, ეთერის, ხინოს (დ. არაყიშვილის ოპ. „შოთა რუსთაველი“) როლების შესრულებებს, არამედ გმირ ქალთა მხატვრული სახეების შემქმნელს ქართველ საბჭოთა კომპოზიტორთა ობერებში: ლეო — გ. კილიძის ოპ. „ლადო კეცხოველი“, ტურფა — ვ. გოგილიძის ოპ. „სატარა კახი“, ნესტანი — შ. მშველიძის ოპ. „ამაღვი ტარიელისა“. ამ უკანასკნელის განსახიერებისათვის მას სტალინური პრემია მიენიჭა.

ექ. სობახისა და ერაღ დაიწყო მოღვაწეობა მთორე სახელმწიფო ქართულმა მომღერალმა მ. ცომაიაში. იშვიათი სილამაზის ხმით დაჯილდოვებულია მომღერალი საქ. სსრ სახალხო არტისტის ნაღია ცომაია თითქმის 30 წლის მანძილზე წყაყაყ სოლისტად ითვლება ჩვენს საბჭოურ სცენაზე. მუსიკის მოყვარულთა კარგად ახსოვთ მისი ძლიერი და საყვ, ობერტონებით მიღღარი მეცოსორბანის ხმოვნება.

მუსიკალური განათლება ნ. ცომაიამ თავდაპირველად ქუთაისის მუსიკალურ ტექნიკუმში მიიღო, რომლის დამფუძნებელი იყო 1927 წ. ჩაირგის თბილისის სახ. კონსერვატორიაში — პროფ. შულგინას კლასში, სადაც ვანო სარაჯიშვილის სახ. სტიპენდია დაენიჭა.

1929 წლიდან იგი თბილისის სახ. ოპერის თეატრის რეჟისა. პირველი წლიდანვე მღეროდა მეცოსორბანის დრამატურის მთავარ პარტებს. პირველად იგი გამოვიდა მ. ბალანჩაიძის ოპ. „დარეჯან ციციური“ — დარეჯანის როლში, რომლის საუკეთესო შესრულებლადც მალე აღიარეს იგი. დიდი წარმატებით იღერა ნ. ცომაიამ კარმენის პარტია, ქართულ ენაზე დადგმულ ოპერაში 1931 წ. გამოჩენილი ქართველ რეჟისორის აღ. წულუწუნავას ხელმძღვანელობით, მან კარმენის მკაფიო და ძლიერი სახე შექმნა.

1935 წ. იგი დებიუტით გამოვიდა ლენინგრადის კიროვის სახელობის აკადემიურ თეატრში ამერიკის როლში (ვერდის ოპ. „იდალი“), რის შემდეგაც ჩაირგებს დასში წყაყაყ სოლისტად. იქ მან ამერიკის, კარმენის, აზურჯანის, დიდი მილდორდის („ლუიზა მილერი“), პოლინას, მარგას და სხვა პარტები შესრულა. ამავე წელს ნ. ცომაიამ მონაწილეობა მიიღო სიმფონიურ კონცერტში, რომლისუც განთქმული დირიჟორი ვილი ფერერი დირიჟორი რიდა. აქ მან დიდი წარმატებით შესრულა ლუბაშას და ლეოს არბიზი („მეფის საცოლო“, „თოლის ქალი“).

ლენინგრადში მუშაობის პერიოდში ნ. ცომაია თავის ძირითად რეპერტორს ადიდრებს ლუბაშას (რმსკი კორსაკოვის „მეფის საცოლო“), გრუნისა (ჩიჟოვის „ჯაფმოსონის პოტიომკინი“) პარტებით, რომელთა შესრულებისათვის მალე შეფასება მიიღო პრესაში.

მოსკოვში დეკლარებ ნ. ცომაიამ თანაბარი წარმატებით შესრულა ისეთი სხვადასხვა ხასიათის როლები, როგორცაა დარეჯანი, ბარბალე, ნათელა და ნანო. განსაკუთრებული წარმატება ხვდა დარეჯანის პარტიის შესრულებას. ბრწყინვალე ვერკეზმა თავი მსახიობმა ნ. ცომაიამ დარეჯან დელიფლის როლში. იგი არტისტულად მღერის და უფლებებისმოყვარე ვერკეზი დელიფლის სახე მისი შესრულებით ნათლად იკვეთება. (ნ. ცომაია დეკლარებ წარმატებით გამოხსილათვის დაჯილდოვებული იყო, „საპატიო ნიშნის“ ორდენით, ხოლო უფრო გვიან „წითელი დროშის“ ორდენით).

დეკადის შემდეგ ნ. ცომაია კვლავ თბილისის ოპერის თეატრის სცენას უბრუნდება. გულმოდგინე მუშაობით წვლითწვლით ამდღერებს თავის რეპერტორს. მის ერთ-ერთ უმაღლეს მიღწევად უნდა ჩითვალოს გრავინიას როლის განსახიერება (ჩაიკოვსკის ოპ. „პიკის ქალი“), რაც დღემდე იწვევს მსმენელთა აღტაცებას.

1940 წ. იგი გამოვიდა მთავარ როლში შ. შაქთაქიშვილის „დუბუჭოში“.

1945-48 წლებში ნ. ცომაიას ინიციატივით ჩამოყალიბდა ვოკალურ-ინსტრუმენტული ანსამბლი, რომელშიაც გამოდიოდა იგი სოლისტად და წარმატებით ასრულებდა სახალხო სიმღერებს. ნ. ცომაია დღემდე გამოიხსი თბილისის საბჭოურ თეატრის სცენაზე.

* * *

სსრკ-ის სახალხო არტისტ კატეგორიის დამაირარებელი იგი ერთ-ერთი იშვიათი, ვინც ჩვენს მუსიკალურ ხელოვნებას შორს გაუთქვა სახელი. მისმა გამოსვლებმა მოსკოვის, ლენინგრადის, კიევის, ოდესის, რიგის და სხვა მრავალ საბჭოურ სცენაზე მას მსმენელთა მზურვალე სიმაძიებელი მიუძღვის. უდიდესი წარმატება ხვდა მომღერალს მომძე ჩინეთის ქალაქებში.

თბილისის კონსერვატორიის დამაირარებისთანავე (პროფ. შულგინას კლასით) 1930 წ. ბ. ამირანაშვილი საოპერო დასში ჩაირგებს. მალეიანი ვოკალური მონაცემებით (ლამაზი ტემპრის პარტებით) იგი ვერ კიდევ კონსერვატორიაში გამოირჩეოდა. მაგრამ ამას დაერთო თანდაყოლილი სცენური ნიჭი. იშვიათი არტისტული ტემპერატივი. ეფექტურ დებიუტს გოიას (მ. ბალანჩაიძის ოპერა „დარეჯან ციციური“) პარტიაში მოყვა ასეთივე წარმატებით გამოსვლა ტრესკისა (ჩაიკოვსკის ოპ. „პიკის ქალი“) და ამონასთან (ვერდის ოპერა „იდალი“) პარტებში. ამონასთან სამედამოდ დარჩა მის ერთ-ერთ უმაღლეს მიღწევად და დღესაც ბ. ამირანაშვილი ამ როლის ერთ-ერთი საუკეთესო შემსრულებელია საბჭოთა საბჭოურ სცენაზე. სულ მალე ბ. ამირანაშვილი თეატრის წყაყაყ სოლისტად ხვდა. ეს კი უფლებრივ მონაცემთან ერთად მისი იშვიათი მოშობისმოყვარეობის შედეგაც იყო. მოკლე დროის მანძილზე მან პარტიონის რეპერტორის მრავალი პარტია შესრულა.

ისევე, როგორც ბევრი სხვა ქართველი მომღერლისათვის, მისთვისაც მეორე დაბადებად იქცა გამოსვლა 1937 წ. ჩვენი ხელოვნების დეკლარებ, მან ბრწყინვალე შესარულა კიოსხა და მურჩანის პარტები. ცნობილი საბჭოთა მუსიკის კრიტიკოსი ვ. გორილინსკი წერდა: „ბ. ამირანაშვილის შესახებ შეიძლება ვადაუჭარბებლად ითქვას, რომ იგი არის გამოჩენილი დრამატული მსახიობი და მომღერალი. შესანიშნავი სიმღერით და ტემპერამენტული თამაშით იგი განსაკუთრებულ ეფექტს აღწევს“.

როგორც ცნობინა 1938 წ. თბილისის ოპერის დასი საეკსტრად ლენინგრადში მიიწვიდა. იქ ბ. ამირანაშვილმა საკუთარი კონცერტ გამართა, რომელზედაც დიდი წარმატებით შესრულა ქართული, რუს და ევროპულ კომპოზიტორთა არბიზი და რომანსები. ლენინგრადშივე მას მოულოდნელად მოუხდა ოპ. „იდალი“ გამოსვლა კიროვის სახ. ოპერის თეატრში, რამაც ბრწყინვალე შთაბეჭდილება დატოვა დასმკურნებზე.

თბილისში დაბრუნების შემდეგ იგი განაგრძობს ნაკოფიერ შემოქმედებით მუშაობას. ხშირად ატარებს გასტროლებს სხვადასხვა ქალაქებში. 1950 წელს კი აღწერილობით ერთად იგი წარმატებით გამოდიოდა ლამაზაქაში: „დასიში“, „ოტელიოში“, „კარმენში“, „ჯაშაბაზეში“ და „იდალიში“.

ბ. ამირანაშვილის ძლიერად მძღერი, ფართო დიახაზონის ხმა აქვს. განსაკუთრებით ემშქტურია მისი მაღალი რეგისტრის ბგერები. გამომსახველი ხმის ზემოქმედება მის შესრულებაში შერწყმულია დიდ სცენარ ტექნიკურ-მენტთან. ყოველი პარტია მომღერლის მთელი განცდით, ნამდვილი გატაცებით მოჰყავს. მისი შმაგი ამონასრო, ზვიად სკარბა, ბეჭდურად რიგობულად, ტინით, ყვრმონი, გრიახონით, თავად ივირი და სხვა წარუშლელი მსმენელთა მესხიერებაში. მხელია მოიხებნოს თბილისის თეატრის სცენაზე დადგმული ოპერა, რომ მას მოწაწილობა აქ მიეღოს. მის შემოქმედებით ვერგარის კი ამონასროსთან ერთად რიგობულტოს როლის შესანიშნავი განსახიერება წარმოადგენს.

ბ. ამირანაშვილის დიდ შემოქმედებით გამარჯვების წარმოადგენდა ზოგანის როლის განსახიერება დადგევიჩის ოპერაში „ზოგდან ხბელნიკი“, რომელიც დადგა უკრაინის რუსეთთან შეერთების 300 წლისთავთან დაკავშირებით. ზოგანის როლის შესრულებისათვის იგი მალე კიევის სახ. ოპერის თეატრში მიიწვიეს და აქვე მან პარესია და მსმენელთა ერთსულვანი მოწონება დაიმსახურა.

ბ. ამირანაშვილი ქართველ კომპოზიტორთა ნაწარმოებების ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ინტერპრეტატორია. მან განსახიერა კიაზო, მურმანი, გოჩა, აბდულ-არაბი, ავთანდილი, აკაო ყაჩაღი და სხვა გმირები. ავთანდილის განსახიერებისათვის (შ. შვევიდიის ოპ. „ამავეი ტარიელისა“) ბ. ამირანაშვილს სტალინური პრემია მიენიჭა.

ბ. ამირანაშვილმა კიდევ ერთხელ ასახლა მშობლიური მუსიკალური ხელოვნება წელს — დეკადაზე მოსკოვში. იგი კვლავ დიდი წარმატებით გამოდგა კიაზოს როლში და მთელ რივ კონცერტებში მიიღო მონაწილეობა.

* * *

ქართველი საბჭოთა მომღერლები პირველი, დამსახურებული ადვალის მნიშვნელოვანი წარმომადგენელია აგრეთვე საქ. სახალხო არტისტის გრ. ვენაძე.

გრ. ვენაძე იმ შესანიშნავ მუსიკალურ ოჯახს კუთვნიის, რომელშიც მის გარდა კიდევ არი მომღერალი აღიზარდა — სსრკ-ის სახ. არტისტის სანდრო ინაშვილი და საქ. სსრ დამსახურებული არტისტი ანტონ ინოვლი.

გრ. ვენაძე ვოკალურ სრულყოფის დებულობის თბილისის სახ. კონსერვატორიაში პროფ. რაინდერის ხელმძღვანელობით. ჯერ კიდევ კონსერვატორიის სტუდენტობის დროს გრ. ვენაძემ მიიყვანა ყურადღება, როგორც კარგი ხმით (ბარიტონი) დაჯილდოებულმა ახალგაზრდამ და ერთა წელის სწავლების შედეგად (1919 წ.) იგი მიწვეულ იქნა თბილისის საოპერო თეატრის დასში, სადაც წარმატებით გამოიღის ოპერა „კამაზუბში“ — სიღვოს პარტიაში, სავასტროლოდ ჩამოსულ მომღერალ კომპოციან ერთად.

1920 წელს გრ. ვენაძე რუხონის გახსნისას პირველად მღერის მურმანის პარტიას. რაშიც დიდ მოწონებას იმსახურებს. იგი წარმატებით გამოიღდა ისეთ გამოჩინებულ მომღერლებთან, როგორიც არი სომხონი, ზარსუა, სტეპანოვა, სმირნოვი, გრ. პიროგოვი და სხვ. გრ. ვენაძის მეტად გამძლ სასიძილოდ აპარტია საქსაულგბას აძლევდა მას ძალზე ხშირად გამოხუროვი სექტებებში.

მის მუსიკალობაზე და შესანიშნავ მესხიერებაზე მეტყველებს ის ფაქტი, რომ მის რეპერტუარში 50-დ პარტიებსა ქართველ, რუს და ევროპულ კომპოზიტორთა ოპერებში. წარმატებით გამოიღდა იგი ფიგარო, ონეგინი, ყვრმონის, ვაუნტინის, ესკამილის, კიაზოს, მურმანისა და სხვა ბარიტონალურ პარტიებში.

* * *

საქ. სსრ სახ. არტისტის აკადემიის ბადრიძემ თბილისის საოპერო თეატრის სცენაზე პირველად 1928 წელს იმღე

რა. მისმა ლამაზმა, გულში ჩამწვდომმა ხმამ (ლირიკული ტენორი) მამინევი საყვლეთაო აღიარება მოიპოვა და სულ მალე გაუთქვა მას სახელი საკავშირო მასწავლებელად.

თბილისის სახ. კონსერვატორია და ბადრიძემ პროფ. ვრონისკის კლასით დაამთავრა. პირველი დიდი წარმატება მას მოუტანა ჰერცოვის პარტიაში („რიგოლეტო“) შესრულებაში. იგი მოლოდინდ დარჩა მის ერთ-ერთ უსყავარულეს პარტად, რომელშიც მთელა მისი რეალური კონცენტრაცია და ბადრიძის როგორც შესანიშნავი ვოკალისტის, ისე ნიჭიერი მსახიობის თავისებურებით: ემშქტური სცენარ გათვინება, ელსტრუქტურა და მუსუბტი ბგერა, მხატვრული სახის მკაფიო გააზრების უნარი, უხადი ინტონირება.

1934 წლიდან იგი მოღვაწეობს ქ. სვერდლოვსკის ოპერის თეატრში, ხოლო 1936 წლიდან იგი უკვე სსრკ-ს დიდი თეატრის დასშია, სადაც წარმატებით გამოიღის ტენორული რეპერტუარის ისეთ საპასუხისმგებლო პარტიებში, როგორცაა ფუსტიკი, ლენსკი, ალტორი, ჰერკოვი, პინკერტონი. სამაშულო იმის წლებში იგი მომღერალი თეატრის სცენაზე შემოაბდა.

1950 წ. ქართულ კინოფილმ „ჯურლის ფარში“ მონაწილეობისათვის მას სტალინური პრემია მიენიჭა. განსაკუთრებით აღსანიშნავია და ბადრიძის საკონცერტო მოღვაწეობა. იგი დიდი წარმატებით გამოიღის როგორც სსრკ-ს სხვადასხვა ქალაქებში, ისე მის ფარგლებს გარეთ (სახალხო დემოკრატიულ ქვეყნებში); დ. ბადრიძეს წინა დამსახურება მიუძღვის ქართველ კომპოზიტორთა ნაწარმოებების პოპულარიზაციაში.

ამჟამად და ბადრიძე ნაყოფიერ მოღვაწეობას ეწევა როგორც მოსკოვის გენსინების სახ. ინსტიტუტის ჰედაგოვი და დიდი წვლილი შეაქვს ახალგაზრდა მომღერლების აღზრდის საქმეში.

* * *

დეეს მოსკოვში ეწევა მოღვაწეობას აგრეთვე ერთ-ერთ ყველაზე პოპულარული ქართველი მომღერალი დავით გამრქელია. შეუღლებულია არ მოჯავადლოვის მისმა იზეიკი სილამაზის ხავერდობრივ ბარტონმა. აღტაცებული რეპეტიცია უკვე საოპერო სცენაზე მისმა პირველდევ გამოსწავლი გამოიწვია (1935 წ.) და შემდეგ იგი მუდამ თან სდევს მომღერალი — დეეს საქართველოს რესპუბლიკის სახალხო არტისტის და რსფსრ ხელოვნების დამსახურებულ მოღვაწეს.

მუსიკისადმი მისწრაფება შეიძლება ითქვას „სისხლში ჰქონდა“ მომღერალს. მის დედას (ნატალია კევერაძე-გამრქელისა) ჰქონდა შესანიშნავი ხმა. და საერთოდ მთელი ოჯახი დიდი მუსიკალობით გამოირჩეოდა.

1932 წ. და გამრქელია უმაღლესი განათლება მიიღო (სასოფლო-სამეურნეო ინსტიტუტში) და თბილისის სახ. კონსერვატორიაში შევიდა პროფ. ე. ვრონისკის კლასში. ხოლო 1936 წლიდან იგი თბილისის საოპერო თეატრის სცენაზე შეაყვანა როლშიც გამოიღის. უაღრესად მომზობლავ ხმასთან ერთად, გუნებამ იგი დაჯილდოვა დიდი მუსიკალობით, შესანიშნავი მესხიერებით. ყოველდევ ამან ჩინებულ დიქციას და მღერის თავისუფალ, მაღალტანგულ მანერასთან ერთად, მას სულ მოკლე ხანში განსაკუთრებული ადვილი დაუმეკიდარა ჩვენს საოპერო სცენაზე.

1937 წ. და გამრქელია გრწყინავალ წარმატებით გამოიღის სადედალო სექტებებში (კიაზო, გოჩა, ლევანი). მოსკოვის ცენტრალური პრესა აღნიშნავს: „ნიჭიერი მსახიობი გამრქელია თითქმის მუდამით არის შექმნილი გოჩას პარტიაში განსახიერებისათვის. მას შესანიშნავი, მომავადლოები ხმა და არტისტული გარეგნობა აქვს“.

1939 წ. მოსკოვში გამართულ ვოკალისტთა საკავშირო კონკურსზე და გამრქელია გამოსცემის ადვრთვანება გამოიწვია ჩვენი ქვეყნის ისეთ გამოჩინებულ ხელოვნათა შორის, როგორცაა იუშენკოვი, ბარსოვა, ვოლდენკოვიჩი, ნეცდანოვა, ობზოვა. განიქმულმა მომღერალმა პირო-

გოვმა ასეთი შეფასება მისცა მის სიმღერას: „მე როგორც ჟიურის წევრი შევგრძობდი ყველა ჯილდოს და მივცედი გამჩრეკელ“.

1944 წელს დ. გამრეკელი სსრკ-ს დიდი თეატრის დას-შია, სადაც წარმატებით გამოიღო ელტვის, ონგინის, ჟერონის, რიგოლეტოს, ესკამილიოს, მურმანის პარტიები.

საინტერესოა დ. გამრეკელის საკონცერტო მოღვაწეობა. მუდამ უცვლელი წარმატებით გამოიღო იგი მომძეობის რესპუბლიკებისა და სახალხო დემოკრატიის ქვეყნებში: პოლონეთში, უნგრეთში, ჩეხოსლოვაკიაში (ამ უკანასკნელში ონგინის როლიც ყოველთვის უმჯობესია).

1950 წ. დაიბეჭდა გამრეკელი ქართულ ფილმში „ჯურ-ლის ფარში“ მინაწილეობისათვის სტალინის პრემიას იმ-სახეობის.

* * *

როგორც ვიცით 1937 წლის დეკად მსოფლიოში მთელი დაბადების დღედ იქცა მრავალი ახალგაზრდა ქართველი მომღერლისათვის. დ. გამრეკელთან ერთად მათ რიცხვს ეკუთვნოდნენ ნადეჟდა ხარაძე და მერი ნაკაშიძე, დღეს რესპუბლიკის სახალხო არტისტები.

1936 წ. ქართველი ხელოვნების დეკადსთან დაკავშირებით ჯერ კიდევ თბილისის სახ. კონსერვატორიის სტუდენტი ნალია ხარაძე (ე. გროსმანის მოწაფე) მიიწვიეს პოლიისის საოპერო თეატრის დასში. ეს ნალია ახალგაზრდა მომღერალმა თავისი მშვენიერი ვოკალურ-სცენური მანერებით დაიმსახურა. მისმა პირველივე გამოსვლით დაადასტურა ამ არჩევანის სრული მართებულება. მის მიერ მარბინის და ქეთოს პარტიების შესრულებას დეკადაზე ბრწყინვალე წარმატება ხვდა. სულ მალე იგი ჩადაგ ჩვენი ოპერის მოწინავე სოლისტთა რიგებში. ზედაზედ შესაბუთა სახალხო მსოფლიო რეპერტორში ქართულ, რუსულ და ევროპულ ოპერებში: „ბაქალაქი და ვთერი“, „დაისი“, „ამაზი ტარიელისა“, „დეუბატეცელი სტუმრები“, „გლატი“, „სვეილილი დალაქი“, „ტრავიატა“, „რიგოლეტო“, „პოქემა“ და სხვ.

გარდა ჩინებული ვოკალური მონაცემებისა (ნათელი, ელვარე ტემბრის კოლორატურული სონორანა) და ექვრტურე გარეგნობისა, ნ. ხარაძის შესრულება ხიბლავდა მსმენელებს დიდი მუსიკალობით, მღერის კულტურით, სცენის დიდი გრძობით, ჭინრული სახასიათი ნიჭით, რაც საშუალებას აძლევს მას ლირიკულ და დრამატულ პარტიებთან ერთად (ვიოლეტა, მარი, ჯილდა) წარმატებით შექმნას კომიკურ-ჟანრული სახეები) მიუხედავ, პერიოდულ, მახინჯი-დედოფალი — ა. ბუკიას ოპერაში „დეუბატეცელი სტუმრები“).

ნ. ხარაძე ჩინებული კამერული მომღერალიცაა. რაც არაერთხელ დაუდასტურებია მას თავის საკონცერტო გამოსვლებში, როგორც საქართველოში ისე ჩვენს რესპუბლიკის გარეთ.

შესანიშნავი მუსიკალური მესხიერების და ბაიანსტური განათლების წყალობით ნ. ხარაძე არაჩვეულებრივად სწრაფად სწავლობს ახალ პარტიებს, რითაც აიხსნება მისი რეპერტუარის მრავალფეროვნება და სიმდიდრე. სხვადასხვა დროს ნ. ხარაძე დიდ წარმატებით გამოიღო საბჭოთა კავშირის სხვადასხვა საოპერო თეატრების (მოსკოვი, ლენინგრადი, კიევი, ოდესა, ვინსკი, რსსკოვი, დნებროპეტროვსკი, ალმა-ატა, ტაშკენტი, ბაქო, ერევანი და სხვ.) სცენაზე და საკონცერტო ესტრადაზე. მუდამ პრემიის მაღალ შეფასებას იმსახურებდა. 1939 წ. ვაზუთი „პრადე“ გამოჩნდა მის ერთ-ერთი კონცერტის: „მომზადდება ახალგაზრდა შემსრულებელი“ ნ. ხარაძე. თავიდანვე მომადლოა მსმენელები მარსოს (ოპ. „დაისი“) არის ქვეშაირი და მხატვრული განსახიერებით. დიდი ოსტატობით შესრულა მან როზინას არია (როსინის „სვეილილი დალაქი“). ყველაზე დიდი, მართლაც რომ დიუვი-

წყარი შთაბეჭდილება მოახდინა დელების „თოჯინას“ შესრულებამ. შესრულებულმა გამოავლინა დიდი მხატვრული ალღო და მოქნილობა.

ქ. ოდესაში მისი კონცერტებზე გამოსვლასთან დაკავშირებით, ვაზუთი სწერს: „შობიერი საქართველოს ნაწი სურნელება მოგვეცა ნ. ხარაძის შესრულების დროს. გულწრფელმა ლირიკამ, სიმობ, ბეგის საიტარმა სიმსუბუქემ და მომღერლის სცენურმა მომზადებულობამ მხურვალე გამოსვლებმა პოვა მსმენელში. ნაყოფიერი შეთქმულებითი მოღვაწეობისათვის ნ. ხარაძეს 1948 წ. სახალხო არტისტის წოდება მიანიჭეს.

* * *

„მერცხალმა სთქვა: ეს ვინ არის სარკმელთან რომ მღერის,

ატიკვიდა, შეეგებრა ნაკაშიძე მერის... მაგრამ იგრძობ, რომ მერიც ვერ იტყუა სათქმელს დაირცხვინა, დაიკენესა და მომრედა სარკმელს...“

(ი. გრიშაშვილი)

მერი ნაკაშიძე ერთ-ერთი ყველაზე ახალგაზრდა და ყველაზე პოპულარული სახალხო არტისტთაგანია ქართველ მომღერლებს შორის. მან ჯერ კიდევ თბილისის სახ. კონსერვატორიაში სწავლის დროს (პროფ. შულგინის კლასში) გაითქვა სახელი, როდესაც ნიჭიერი ახალგაზრდობის კონკურსზე 1-ლი პრემია მიიღო. ნ. ნაკაშიძის პირველი გამოსვლა თბილისის საოპერო სცენაზე 1936 წელს მიხდა მარსოს როლში, რომლის ბრწყინვალე შესრულებით საზოგადოებრიობის აღტაცება დაიბასებრა. პრესაში აღიწინა ახალგაზრდა მომღერლის შესანიშნავი თვისებები: „ნიჭიერ მსახიობს ჩინებულ მონაცემებზე აქვს. ლამაზი ტემბრის მქაფი და ჯელარდი ხმა, სცენიერება და დიდი მუსიკალობა. მის მიერ განსახიერებული მარო უმუღალობითა და ამაღლებული სინაზითა გამსჭვალული“. ამ როლით ნ. ნაკაშიძე წარსად საკავშირო აღმშენებლის წინაშე მოსყვინა, ჩვენი ხელოვნების დედასი დღეებში 1937 წ. თავისი, ანკარა ხმით იგი განსაკუთრებულად იქნა შეფასებული. მას შემდეგ ნ. ნაკაშიძე თბილისის ოპერის თეატრის წამყვანი სოლისტა და კოლორატურული სონორანის თითქმის მთელ რეპერტუარში გამოიღო: ჯილდა, როზინა, ვიოლეტა, მარია („მეფის საცოლე“), ლატავრა, მარი და სხვა მის მიერ მხატვრული სახეების დადამოკება მუდამ დამაჯერებლობით, ვაზრებულობით ხასიათდება, შესრულება კი არტისტის ხმით და ვირტუოზული ბრწყინვალეობით.

ნ. ნაკაშიძის შემოქმედებაში განსაკუთრებით ყურადღებას იაყვობს მისი საკონცერტო მოღვაწეობა. საღ არ ყოფილა ქართველი მომღერალი ქალი. ვინ არ დამტკბარა მისი წყაროთა ხმით. ციმბირი, შირვანი აღმოსავლეთი, სახალინი, უკრაინა, ესტონეთი, ლატავია, ლტეხა და სხვა მრავალი — ბრწყინვალე წარმატება ყველაზე თან სდევს მომღერალს.

დიდი მრავალფეროვნებით ხასიათდება მისი რეპერტუარი: უცხოური, რუსული და ქართული მუსიკალური კლასიკა, საბჭოთა კომპოზიტორთა ნაწარმოებები, საოპერეტო და სასცენალე მუსიკა.

ნ. ნაკაშიძის იწვევს თვით მომძეობა, ყველა კონცერტზე საოუბილო ყურადღებას ან რაიმე ღირსშესანიშნავ შემთხვევასთან დაკავშირებით.

აღსანიშნავია ნ. ნაკაშიძის დიდი შრომისუნარიანობა. დამახასიათებელია, რომ 1948—49 წ. საზღვლის და ზამთრის სეზონის განმავლობაში — მან 68 სთავის სასკატორო კონცერტი ჩაატარა და 14 სპექტაკლში მიიღო მონაწილეობა: მოსკოვს, ლენინგრადს, კიევისა და სხვა ქალაქებში.

ვოკალურთა ყველა კონკურსებში, რომელშიც კი მი-

ული მონაწილეობა, მ. ნაკაშიძე ყველგან ერთ-ერთ პირველ პრემიათაგანს ღებულობდა.

1957 წ. მ. ნაკაშიძე შემოქმედებითი საღამო გაუმართა. მას გულთბილი შეხვედრა მოუწყო თბილისის საზოგადოებრიობამ.

მ. ნაკაშიძემ კვლავ ისახელა თავი 1958 წლის დეკაბრულ მოვლეთა. მისმა გამოსვლამ დიდად შეუწყო ხელი დეკადის დასკვნითი კონცერტის წარმატებას.

* * *

გამორჩენილ ქართველ მომღერალ ქალბუნ ვერდს ლემ შეხვედრა რესპუბლიკის სახალხო არტისტთა ელსიბაძე გოსტენინა, რომელმაც მთელი თავისი მოღვაწეობა ქართულ საოპერო სცენას დაუკაშირა.

ელსიბაძე გოსტენინამ 1929 წელს დაამთავრა თბილისის სახ. კონსერვატორია (მხასკაიაის კლასით) და როგორც საიმედო მონაცემების მქონე მომღერალი იგი საოპერო დასში ჩაირიცხა.

ელ. გოსტენინა თბილისის საოპერო სცენაზე პირველად გამოვიდა 1930 წ. როდესაც ღიმ. არაქიშვილის ოპ. „შოთა რუსთაველი“ რუსულენოვანი პარტია შესარდა და თათბირი შეტარდა ქობულა, მკვეთრად მღერა დიდი ხნის წყალობით მსმენელთა დიდი მოწონება დაიმსახურა. სულ მალე იგი დაწინაურდა პირველ როლზე და დღემდე იგი თბილისის საოპერო თეატრის ერთ-ერთი წამყვანი სოლისტია.

ნიჭიერი მსახიობი ელ. გოსტენინა სისტემატურად აფარებდა თავის საოპერო რეპერტუარს ისეთი რთული პარტიებით, როგორცაა ტატანა („ევენი ონეგინი“), ლიზა („პიკის ქალი“) — მისი ერთ-ერთი უსაკუთრესი პარტია, ნატაშა („აილი“), ჯულიეტა („მოფშანის ზღაპრები“), ხოლო მოგვიანებით — 1937 წ. მან წარმატებით შესარდა ტოსკას პარტია. (მას რეპერტუარში 35-დე რილი აქვს).

მომღერლის დიდი შემოქმედებითი მიღწევა იყო ეთერის როლის შესრულება; რაც განსაკუთრებით ნაოლად დადასტურდა მოსკოვსა და ლენინგრადში ჩვენი საოპერო თეატრის გასტროლების დროს 1938 წ. გახვითი „ლენინგრადისკია პრადი“ აღნიშნულს უმაღლეს შემსახებას იმსახურებდა ახალგაზრდა მომღერალი ელ. გოსტენინა, რომელიც ახალდღეებზე და რბილად (პოეტურად) გვიხატავს უმანკო გუბი გოგონას სახეს.

შესანიშნავად ჩაატარა ელ. გოსტენინამ თავისი პირველი გამოსვლა აიდას პარტიამ, რომელიც მის ერთ-ერთი საუკეთესო როლად დარჩა. აღსანიშნავია ელ. გოსტენინას მონაწილეობა ახალ ქართულ საბჭოთა ოპერებში. მან წარმატებით შესარდა ციციანთაგანს როლი ო. ტუხაიას ოპერა „სამშობლოში“, დორას პარტიას მ. თაქთაქიშვილის ოპერა „დუბუტატში“ და ნესტანის როლი შალვა ლეშელიძის ოპერაში „ამაგი ტრაგიკოსა“. განსაკუთრებული ყურადღებას იმსახურებს ზეინბერგის როლის შესრულება (ბოლიტოვ-ივანოვის „დალატი“), რომელშიც მან პატრიოტულ ქართული ქალის და ამაყი დედოფლის სიდიადით აღსაყვს სახე შექმნა; პრესამ აღნიშნა, რომ მომღერალი ამ როლში მძლავრ დრამატულ გამოხატულებას აღწევს, გამოირჩევა მღიერი ნათელი ხმით და შესანიშნავი ქართული დებიტით.

1946 წ. ელ. გოსტენინა საკასტროლოდ მიწვივის სსრკ-ის დიდ თეატრში, სადაც მან წარმატებით იმღერა ლიზას პარტია („პიკის ქალი“). ელ. გოსტენინა ჩაირიცხა დიდი თეატრის დასში, მაგრამ თბილისის ოპერის თეატრის ინტერესები მოითხოვდნენ, რომ იგი აქ დარჩენილიყო.

* * *

შინაარსიანია საქ. სსრ სახალხო არტისტთა დიმიტრი მჭედლიძის არტისტული გზა. ვოკალურ განათლებას იგი

პირველად თბილისში ეწიარა ცნობილ პედაგოგ მხოვრიანინთან. წარჩინებული სწავლისა და მიღიარებული ლური მონაცემების გამო (ბანი) მას სახელმწიფო სტიპენდია დაეწინა. სცენურ ოსტატობის შესანიშნავ სკოლას წარმოადგენდა მისთვის კ. მარჯანიშვილთან მუშაობა ქართულ საოპერო სცენაში; მის მიერ დადგმულ საქეტალე — ჩიმბაროზს „ფარულ ქორწინებაში“ მონაწილეობით ღიმ. მჭედლიძემ პირველად მიიყარა საზოგადოებრიობის ყურადღება.

1925 წელს იგი ვოკალური სრულყოფისათვის ლენინგრადში მიავლინეს. 1927 წელს ჯერ კიდევ კონსერვატორიის სტუდენტი ლენინგრადის საოპერო თეატრის დასში ჩაირიცხა (კონსერვატორია დ. მჭედლიძემ დაამთავრა 1931 წ. პროფ. პ. ანდრეევის კლასით. ხოლო სცენურ ოსტატობას ვაშლიძის რუს მომღერალ ო. ერმოვიანს ვაძინდა, რომლის ხელმძღვანელობით მან მრავალი პარტია შეისრულა). აქ იგი მღერის მეწისქვილს, კონჩაკს და სხვ. და მდიდარ სცენურ გამოცდილებას იძენს.

1933 წელს მფსსსტოველის როლიმ დებიუტის შემდეგ დ. მჭედლიძის სსრკ-ის დიდი თეატრის დასში ჩაირიცხა, სადაც შემდგომში ბანის მიღლი წამყვანი რეპერტუარი იმდებდა. ჩვენი ქვეყნის გამორჩეული დირიჟორების, რეჟისორების მეთვალყურეობის ქვეშ მუშაობამ მას დიდი სარგებლობა მოუტანა და მდიდარი სცენური და ვოკალური კულტურა შესძინა.

ქართულ საოპერო სცენაზე ღიმ. მჭედლიძე გამოვიდა 1935 წელს და მას შემდეგ მშობლიური თეატრთან კავშირი არ გაუწყვეტია.

უსუიკის მოყვარულებს კარგად ახსოვთ მჭედლიძის გამოსვლები ჩვენი საოპერო სცენაზე საშაპოლი ომის წლებში, როდესაც მან განსხვავებით სახეების მიღლი ვალერეა შექმნა: მეწისქვილე (დარვომიქსკის „ალი“), მფსსტოველი, დონ-ბაზილი და ბანის თიხივე პარტია კოფმანის ზღაპრებში. მღიერი შთაბეჭდილებას ახდენდა იგი მეწისქვილს როლიში, განსაკუთრებით შემოიღობის სცენაში. დიდი წარმატებით აღინიშნა მისი გამოსვლა ბორის ელიფანტის როლიში.

ჯერ კიდევ სამამულო ომის დამთავრებამდე ღიმ. მჭედლიძე კვლავ დიდ თეატრში განაგრძობს მუშაობას. 1952 წლამდე იგი დიდი თეატრის სარეპერტუარო ნაწილის და დასის გამველ მუშაობას, ხოლო 1952 წლიდან დაღამაშოლის სახ. თბილისის ოპერისა და ბალეტის თეატრის დირექტორია.

აღსანიშნავია ღიმ. მჭედლიძის გამოსვლა ქართულ საოპერო რეპერტუარში, სადაც მან გელას, ცეხალას, ფრიდონის სახეები შექმნა. გელასთან („პატარა კახი“) დაკავშირებით ერთ-ერთი რეცენზენტი აღნიშნავს: „ღიდი აღმავლობით ჩაატარა ბრძა მოხუცის როლი დიდ. მჭედლიძემ, მისი შესრულება ემოციურად მასობრივ. ღრმა აზრით გახსნაჯალული ქალაქილის ცხედართან გამოთხოვების სცენაში იგი დიდ დრამატულ გამოხატულებას აღწევს.“

კამერულ კონცერტებში დიდ. მჭედლიძე მრავალფეროვანი პროგრამით გამოდის. საყოფიერი შემოქმედებითი მოღვაწეობისათვის ღიმ. მჭედლიძის შემოქმედებით 1954 წ. საქ. სახალხო არტისტის წოდება მიენიჭა. ამჟამად ღიმ. მჭედლიძე ეწევა აგრეთვე პედაგოგიურ მოღვაწეობას თბილისის სახ. კონსერვატორიაში.

* * *

იმ ქართველ მომღერალთა შორის, რომელთა შემოქმედებითი დავაჯაყვება და თბილისის საოპერო სცენაზე პირველი გამოსვლა უშუალოდ სამამულო ომის წინ მოხდა, მჭედლიძის რესპუბლიკის სახალხო არტისტები ნიკოლოზ ბელაქენი და ბათუ რაკვიშვილი.

მიუხედავად იმისა, რომ მ. ბელაქენი შედარებით გვიან — 1940 წ. გამოვიდა თბილისის საოპერო სცენაზე,

მანამდე მას საკმაოდ ხანგრძლივი და შინაარსიანი საშემსრულებლო გზა ჰქონდა გაედილი.

ქუთაისის მკვიდრი ნ. ბელაქენელი 1930 წელს ამთავრებს თბილისის სახელმწიფო კონსერვატორიის პროფ. ე. ვრონსკის კლასით, რის შემდეგ ჩაირიცხა თბილისის საოპერო თეატრის დასში ტკაიფრად. იგი წლის შემდეგ იგი ქ. ბაქოს საოპერო თეატრში მიიწვიეს, ხოლო 1935 წელს ლენინგრადის საოლქო ოპერის თეატრში, სადაც მან გააფართოვა თავისი რეპერტუარი. განსაკუთრებით უნდა აღინიშნოს მისი შემოაზნა უკრაინის სხვადასხვა ქალაქების საოპერო თეატრებში, სადაც იგი მიიღო რეპერტუარის უკრაინულ ენაზე მღეროდა. 1940 წ. იგი თბილისის უბრუნდებოდა „კარენში“ დებიუტის შემდეგ იგი მალე წარმატებით გამოვიდა გერმანიისა და ამესლოუმის პარტიებში. ნ. ბელაქენელი დღემდე მუშაობს როგორც ერთ-ერთი წამყვანი სოლისტი. გარდა კლასიკური სატენორო პარტიებისა (გერმანი, ხოზე, კანიო, მანრიკო და სხვ.), აღსანიშნავია მისი გამოსვლები ქართველი საბჭოთა ავტორების ოპერებშიც („ლალი კეხიოველი“, „ბაში არუკი“, „ხვივსბერი გოჩა“), აგრეთვე უკრაინულ კომპოზიტორ დაწვეყნის ოპერა „პოვან ხმელნიცია“ ა. ა. შ.

აღსანიშნავია ნ. ბელაქენელის უაღრესად გამძლე სასიმღერო აპარატი, რაც საშუალებას აძლევს მას წარამტობო დაძლიოს ისეთი ვოკალურად უზოთუღესი პარტიები, როგორიცაა ოტელი, ელიზაზარი („არაბილი“), რადამესი, გერმანი, ტრაიოლი.

ნ. ბელაქენელი თითქმის ყოველწლიურად მიემგზავრება საგასტროლოდ ბელორუსიას, უკრაინას, სომხეთსა და აზერბაიჯანში, სადაც წარმატებით მონაწილეობს ადგილობრივი საოპერო თეატრების საქმეებში. ბრესა მალალ შეფასებას აძლევს მის გამოსვლებს. „შემსრულებლეს შორის პირველ რიგში უნდა აღინიშნოს საქ. სსრ სახალხო არტისტი ნ. ბელაქენელი. იგი გერმანიის როლის მშვენიერი განმსახიერებელია ამ ოპერაში. ბელაქენელმა კვლავ გამოავლინა თავისი ძლიერი ხმა, მაღალი ვოკალური ტექნიკა და არტისტიზმი“.

ღვაწლმოსილი მომღერალი მჭიდროდ არის დაკავშირებული საქართველოს სახ. ფილარმონიასთან. იგი ხშირად გამოდის საკუთარი კონცერტებით როგორც საქართველოში, ისე მის ფარგლებს გარეთაც.

ნ. ბელაქენელისაგან განსხვავებით მისი უმცროსი შემოქმედებით თანამოქმედ ბათუ კრავივილი ჯერ კიდევ შედარებით გამოუცდელი მომღერალი იყო, როდესაც პირველად გამოვიდა თბილისის საოპერო სცენაზე. მარგალ შემანიშნავი ვოკალური მონაცემებისა და სცენური გარეგნობის წყალობით ახალგაზრდა მომღერალი მალე ჩაღვა თეატრის მოწინავე სოლისტის რიგში. ამჟამად იგი ქართული საოპერო სცენის ერთ-ერთი უნიჭიერესი წარმომადგენელია.

კონსერვატორიაში კრავივილი სკოლის თვითმოქმედი თვლიდან მოვიდა. პროფესორ ე. ვრონსკის გამოცდილება თვლიდან მამინეგ შენიშნა ახალგაზრდის ბრწყინვალე მონაცემები—კომპაქტური ხვედრდევანი ტემპრის ხმა.

კონსერვატორიის დამთავრებამდე ერთი წლით ადრე (1936 წ.) ნ. კრავივილმა სამედიცინო ინსტიტუტშიც დაამთავრა. ამავე წელს მან პირველი დამოუკიდებელი კონცერტი გამართა, რაც საწინააღმდეგო იქცა საოპერო დასში მისი ჩარიცხვისა. ნ. კრავივილმა პირველი სერიოზული

გამარჯვება მოიპოვა 1938 წ. პირველ გამოსვლას მალაშვილი მოპყვა შემდეგ. ფიგარო (როსინის „სევდილი დღალაქი“) და ელვუკი (ჩაიკოვსკის „პიკის ქალი“). ეს პარტიები მომავალშიც მომღერლის საუკეთესო როლებად დარჩნენ.

1939 წ. ნ. კრავივილი საბჭოთა კავშირის დიდ თეატრში. იქ იგი ახტოვდა მთელს წარმატებით დაიღვა „ამესლომე და ეთერი“. ზიდეს მალე მორაბი ამ საქმეტკაელში შესვლა. მურმანი იყო მისი სადებიუტო როლი დიდი თეატრის სცენაზე. მოსკოვის პრესა აღფრთოვანებული გამოხმაურა ახალგაზრდა მომღერლის გამოსვლას: „საქმეტკაელ მურმანის როლს ასრულებდა კრავივილი—მთლად ახალგაზრდა მსახიობი, რომელიც თეატრში გასული წლის ბოლოს მიიღეს. უდავოა კრავივილი მეტად მიერფასი შენაძენია დიდი თეატრისათვის, მისი სავსე, ჰიერონი, საოკრად ლამაზი ტემპრის ხმა ბრწყინვალე მომავალს უქედის მსახიობს“.

რეცენზიის ავტორის წინაშეაწმარტყველება გამართლდა. დიდ თეატრში ნ. კრავივილმა მურმანის პარტიები. გამოიღოდა სცენის ისეთ გამოჩენილ ოსტატებთან, როგორცაა კოვლოვსკი, ბარსოვა, ხანაველი და სხვ. 1941 წლიდან იგი კვლავ თბილისშია. მშობლიურ სცენაზე იგი ბარიტონის თითქმის ყველა წამყვან პარტიებს მღერის.

დიდი მომღერლობა მოუპოვა ნიჭური მომღერალს გამოსვლებმა კლასიკურ ოპერებში—ოფენბახის „პერიკოლასა“ და შტრაუსის „ბოშათა ბარონში“, რომლებიც იმ წლებში ჩვენს საოპერო სცენაზე დაიდგნენ. სწორედ აქ გამოვილინა მომღერლის სცენური ნიჭი და ტემპერამენტი, ამასთან მეტად მკაფიო და გამომსახველი დქცია.

ნ. კრავივილმა მრავალი მიზიღველი სახე შექმნა ქართულ საბჭოთა ოპერებში (აბდულშაპილი, ხვეისბერი გოჩა და სხვ.)

მისი მონაწილეობით დაიღვა ქართული კინოსურათები „ღაკარგული საშოთხე“ და „ქეთი და კოტე“.

ნ. კრავივილს იცნობენ არა მარტო საბჭოთა კავშირში, არამედ საზღვარგარეთაც. განსაკუთრებული წარმატება ხვდა წილად მის გამოსვლებს გერმანიაში, ავსტრიასა და პოლონეთში, სადაც მან მონაწილეობა მიიღო საგასტროლოდ ვაგზავნიდა საქართველოს ხალხური ცეცხის სახელმწიფო ანსამბლის კონცერტებში. ყველგან შესანიშნავი რეცენზია მიეძღვნა მის გამოსვლას. მსმენელები ივაციებს უმართავენდენ მას ყოველი არიის შესრულების შემდეგ. ქ. პოზნანის ოპერაში ნ. კრავივილი საქმეტკალ „ეველი ონგინში“, „კარმენში“, „ტრაიოტაში“ გამოვიდა და დიდი შემოქმედებით გამარჯვებით დაბრუნდა სამშობლოში. პოზნანის თეატრის დირექტორმა და მთავარმა დირიჟორმა პროფესორმა ბერდიავემა მისალოცი დებემა გამოუტანა ჩვენს საოპერო თეატრის კოლექტივს ნ. კრავივილის ასეთი წარმატებით გამოსვლის გამო. ნ. კრავივილი დღესაც ნაყოფიერად განაგრძობს თავის შემოქმედებით მოღვაწეობას, როგორც საოპერო ისე სასკატრადო რეპერტუარში.

1938 წლის ქართული ხელოვნებისა და ლიტერატურის დეკლავხე მოსკოვში ნ. კრავივილმა შესარულა ა. ს. გრიბოლევის პარტია დ. თორაძის ოპერაში „ჩრდილოეთი პატარბალი“. ბოლო დღოს ნ. კრავივილმა მოაშზადა ქუმტანელის როლი ა. ბუკის ოპერა „არსენაში“.

მარცხნიდან მარჯვნივ სხედან: ს. მირზოევი, ს. რახმანიოვი, ვ. ვილშუ, მინარი. ღვანან ლექტორი ა. გურკო და ვ. სემივალკო.

რუსი კომპოზიტორები თბილისში

ს. რახმანიოვი

ივანე ენაკლოფაშვილი

ე-19 საუკუნეში, განსაკუთრებით, მის მეორე ნახევარში, საქართველოს დედაქალაქი თბილისი, პეტერბურგის და მოსკოვის შემდეგ, ერთი იმ ქალაქთაგანი იყო, რომელიც გამოირჩეოდა მაღალი მუსიკალური კულტურით, მუსიკის მკვლევართა, დამფასებელთა და გემოვნება გაფაქიზებულ მასობრივ მსმენელთა დიდი რაოდენობით. ამიტომ იყო, რომ თვით სახელმწიფოებრივ რუს და დასავლეთ-ევროპულ მუსიკოსებსაც კი სისახელით მიაჩნდათ თბილისის აუდიტორიის მიერ მათი ნაწარმოების თუ შესრულების პირუთენელი შეფასება.

გასაკვირველი არ არის, თუ თბილისში ხშირად ჩამოდიოდნენ საგასტროლოდ მსოფლიოში ცნობილი კომპოზიტორები და შემსრულებელნი. განსაკუთრებით ხშირი გახდა მათი სტუმრობა თბილისში ჩვენი საუკუნის დასაწყისში. მაგალითად, 1911 წლის დასასრულს თბილისს ეწვია კომპოზიტორ სერგეი რახმანიოვის ნიჟის დიდი თავყვანიშემცემელი და მის ნაწარმოებთა ერთ-ერთი ბრწყინვალე შემსრულებელი, გამოჩენილი პიანისტი იოსებ პოფმანი. ის იყო ამ სახელმწიფოებრივ პიანისტმა დამათვარა

თავისი კონცერტების ციკლი, რომ თბილისში ჩამოვიდა თვით სერგეი რახმანიოვი.

მისი ჩამოსვლა თბილისის ვაჭრებმა რამდენიმე დღით ადრე აუწყეს საზოგადოებას — 14 ნოემბერს გაიმართება ს. ვ. რახმანიოვის კონცერტი. მართლაც, ს. ვ. რახმანიოვი მისთვის ჩვეული პუნქტუალობით, ზუსტად 13 ნოემბერს საღამოს ჩამოვიდა ბაქოდან, სადაც 11 ნოემბერს გაიმართა მისი კონცერტი იმ ანგარიშით, რომ შესაბამე დღეს კომპოზიტორი თბილისში ყოფილიყო.

14 ნოემბერს ოპერის თეატრის პარტერი, ამფითეატრი და ყველა იარუსი ხალხით იყო გაჭედილი. ბევრი მსმენელი ფეხზე იდგა. ასეთი ინტერესი რახმანიოვის კონცერტისადმი სავსებით გასაკვირა: თბილისის ფართო საზოგადოება უკვე კარგად იცნობდა ს. რახმანიოვის შემოქმედებას. მანამდე, თბილისში რამდენჯერმე დაიდგა მისი ოპერა „ალეკო“, რამდენჯერმე შესრულდა მისი სონატა ვიოლონჩელოსა და ფორტეპიანოსათვის, ტრიო, ბარკაროლა და სხვა ნაწარმოებები.

ამჯერადაც რახმანიოვის კონცერტს თავბრუდამხვევი

წარმატება ხვდა. მეტყუარ ოვაციები და ავტორის გამო-
მსახება დასარგული არ უნდა. კომპოზიტორის მთაროვეს
უპირაღი თაივლები და ყვავილოვანი გვირგვინები. ერთ
მათვას ასეთი წარწერა ჰქონდა: „რუსული ხელოვნების
სიამაგის“. ამ წარწერის გამო ერთი რამხინდელი რეცენზენ-
ტი გაუთხოვ წერდა: „ასეთივე უფლებებით სიამაგის შეიძ-
ლებოდა ჰქონილია წარწერა „ხელოვნების გამოავის“, რად-
გან რამხინდის სამართლიანად უჭირავს ერთ-ერთი პირ-
ველი ადგილი მთელი მსოფლიოს თანამედროვე კომპოზი-
ტორებს შორის“.

კომპოზიტორის რამდენჯერმე შესარღებიანს „ბი-
ზე“ ნაწარმოებები. სხვათა შორის რამხინდისა დაუკრა
ბრუნდნებო საფორტეპიანო პრედილი, რომლებიც მანამდე
თბილისში არცერთხელ არ ყოფილა შესრულებული, და
სხვა მცირე ფორმის ნაწარმოებები — „პოლიონიელი“,
„ელეჯა“ და სხვ.

კიდევ უფრო მეტი ტრიუმფით დამთავრდა 18 ნოემ-
ბერის იმავე თვითრში გამართული მეორე (და ამჯერად
უყანასწელი) გამოსვლა ს. ვ. რამხინდისა. შესრულე-
ბული იქნა რამხინდისის სიმფონიური მუსიკა საბჭო-
ეთაქრის ორკესტრის მონაწილეებით. ორკესტრის დირიჟო-
რობა იყავს პეტრეს ძე ფალიაშვილი. ამ საღამოს რამხა-
ნდისმა შესარღულა საფორტეპიანო კონცერტი № 3
(D-moll) ორკესტრთან ერთად ბ. ზ. ჩაიკოვიკის კონცერტი
ბ-moll. რამხინდისის საფორტეპიანო კონცერტებს დაესწრო
თბილისში საკავსრლოდ ჩამოსული ი. პოფინიცი. 1909
წელს რამხინდისმა ამ პიანისტს უძღვნა კონცერტი № 3,
რომელსაც პოფინიცი ბრწყინვალედ უკრავდა. რამხინდისის
კონცერტების არაჩვეულებრივ წარმატებას დიდად შეუ-
წყო ხელთი ორკესტრის უნებმატკივლებელმა ქორეპლემბი.
ი. ფალიაშვილმა მხოლოდ ერთი რეპეტაციით შესძლიო ორ-
კესტრის შესანიშნავი ამონივება.

იმ წლებში იყავს ფალიაშვილი სათავეში უღვა თბი-
ლისის ე. წ. საბჭორო ამნაშაგობას, ხელმძღვანელობდა
ორკესტრს, სადაც შემსრულებლად მოიწვილი ჰყვიდა
თბილისის მუსიკალური სასწავლოების (ახლანდელი სა-
ხელმწიფო კონსერვატორიის) მასწავლებელი.

მათე დიდმა რუსმა კომპოზიტორმა ახლი მეგობროლი
უთითებოდა დაამყარა თბილისის მუსიკალური სასწავ-
ლებლის მანძილზე პედაგოგებთან: კომპოზიტორ ს. ზ. ფა-
ლიაშვილთან, ნ. დ. ნიკოლაევიანს, მ. ზ. ვაზაშვილთან,
ე. რ. ვილმუსთან (ამ უნაესკრელი მძამსთან — ჯალი-
ბერთან კომპოზიტორის ხანდასხლეი მეგობროლი მიწერ-
ისებურა ჰქონდა), ქართული მუსიკალური ხელოვნების
სოფა მოღვაწეებთან.

მიუხედავად იმისა, რომ გასტროლოებთან დაკავშირებით
ძალიან მოუღალად იყო, ს. ვ. რამხინდისი მაინც პოუ-
ლობდა დროს უფრო ახლო გასტროლოება თბილისის სა-
ზოგადოებას და ქალაქის ღირსშესანიშნავ ადგილებს.

* * *

კიდევ უფრო მეტი ზეიშით და დიღებით შეხვდა თბი-
ლისის საზოგადოებრიობა ს. ვ. რამხინდისის 1915 წელს,
მისი მეორედ ჩამოსვლის დროს.

გენიალური რუსი კომპოზიტორის მოწვევის და მისი
კონცერტების მოწყობის ინიციატივა ამჯერად იკისრის
თბილისის მუსიკალური სკოლის ხელმძღვანელებმა პიშ-
ნოვსა და შეიცვრმა.

პირველი გამოსვლა ს. რამხინდისისა როგორც სოლის-
ტისა, შედგა საბჭორო თეატრში 26 ოქტომბერს. ორ-
კესტრს დირიჟორობდა ლ. პიშნოვი. პროგრამა შედგებო-
და თვით რამხინდისის ერთი საფორტეპიანო და სერიაბი-
ნის ორი საფორტეპიანო კონცერტისაგან.

„ამ საღამოს, — წერდა ადგილობრივი გაზეთის „კავკა-
ზის“ რეცენზენტი, — შეიძლება ვუწოდოთ ხელოვნების
მშობლი ნათელი დღესასწაული, რომელიც არც თუ ისე
ხშირად რგებიათ წილად თბილისელებს. შეუძლებელია

მოძებნილი იქნას ღირსეული სიტყვები ამ უღვატების გა-
მოსახებად, რომელიც ვკვირავრბა ს. რამხინდისის მოსწუ-
ნის დროს“.

ს. ვ. რამხინდისის მეორე საღამო გაიმართა 29 ოქ-
ტომბერს არტისტული საზოგადოების (ახლანდელი რუ-
სთავისის სახელობის) თეატრის საკონცერტო დარბაზში.
საღამოს პროგრამა მხოლოდ და მხოლოდ კონცერტანტის
ნაწარმოებებს (სამნაწილიან სონატა ოპ. 36 და პრელიუ-
დიებს) შეიცავდა.

დარბაზი ამ საღამოსაც გაჰყვდილი იყო. აუდიტორია
უსახვერდოდ აღფრთოვანა კონცერტანტმა.

„ხედეშტია ვილაპარაკებ ამ კოლოსალურ წარმატება-
ზე, რომელიც წილად ხვდა გენიალურ პიანისტ-კომპოზი-
ტრს; ის პირდაპირ განანდისული იყო“, — წერდა ერთ-
ერთი გაზეთის რეცენზენტი.

ბიზე რამხინდისმა შესარღულა მცირე ფორმის რამდ-
ენიმე თაივის ქმნილება, მათ შორის „პოლიონიელი“ და
„პოლკა“.

რამხინდისმა თაივის გასტროლი ამჯერად დაამთავრა
სკრიაბინის სფონისადმი მიძღვნილი კონცერტით. სკრია-
ბინი, ის იყო, იმ ხანებში ვარდაცაივალა. საღამოს პროგრა-
მა მხოლოდ და მხოლოდ განსვენებული კომპოზიტორის
ნაწარმოებებისაგან შედგებოდა.

ამით ს. რამხინდისმა კიდევ ერთხელ ხაზგასმით გამო-
ხატა თაივის სუკრარული და პატეისიცმა, რომელსაც იგი
მეგობრობდა ჯერ კიდევ იმ დროიდან, როცა ერთად სწავ-
ლობდნენ მოსკოვის სახელმწიფო კონსერვატორიაში. ჯერ
ს. ტანეევის და შემდეგ ა. არენსკის კლასში (რამხინდისმა
ასეთივე კონცერტი სკრიაბინის ნაწარმოებებიდან გამარ-
თა პეტრეპორტში).

თბილისში აქა-იქ შემონახულია მოგონებები საქარ-
თეგლის დედაქალაქში რამხინდისის მეორედ ჩამოსვლის
შესახებ. ერთხელ კომპოზიტორი თაივის ოჯახში დაუპა-
ტივია ფრანგულ ენაზე ქართული და რუსული მხატვრე-
ული ლტერატურის მთარგმნელს, პეტე ქალს ელისაბედ
ორბელიანს.

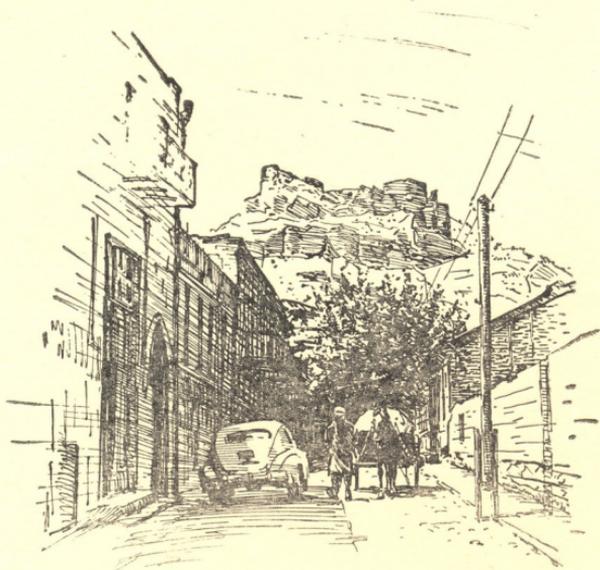
რამხინდისის გარდა, ვანსამზე მიატკეილებული ყოფი-
ლან ზუქარია ფალიაშვილი, პროფესორი რიანდოვი, რამ-
ხინდისის კონცერტების ორგანიზატორები პიშნოვი, შე-
იციერი და სხვ. როცა სხვა სამსწავლებელან ერთად სუფრას
დაუწყვიტა წინანდის ღვინო და უთქვამს, რომ ეს ღვინო
ალექსანდრე ჰუგეკაპისიყული მამულედაწაო, სტრეკა რამ-
ხინდისს გაუყენებია ნაამბობი თაივის მამისა — ვასილი
არკადის ძე რამხინდისისა, რომელიც ერთხანს „კავკასიაში
მსახურობდა და შემდეგ ხშირად უამბობდა თურმე თაივის
ოჯახის წევრებს შამილის ნაიბების მიერ ალექსანდრე ჰუ-
გეკაპისის ოჯახის გატაცების და დატყვევების ამ-
ბავს.

ალანინშნავია ის, რომ როცა რამხინდისი მამის ვაღმო-
ნაცემ ებზოდს ჰყვიებოდა, ამ ვანსამზე სუფრას უფად გლი-
სამედ ორბელიანის დღა—დაიტი ჰუგეკაპისის ასული და
პეტე ალექსანდრე ჰუგეკაპისის შვილიშვილი თამარი, რომე-
რადე ზავშვიობისს, ალექსანდრეს ოჯახის სხვა წევრებთან
ერთად, ტყვედ ჰყავდა მამლის და მათან ერთად იქნა დას-
ნილი ტყვეობიდან. პირადად ნახუსლის და განცდილის გა-
სენებით თამარმა ვაკაცონლა ეს საინტერესო ისტო-
რია.

ამ ნარკვევებ დართულ ფოტოსურათზე გამოსახული
არინა: მუსიკელი გატაცებული თბილისელი მეცნარე
ბ. გ. მრზორი (რომლის ოჯახშიც კომპოზიტორი დაბი-
ნავდა და უკრავდა როიალზე საკონცერტო გამოსვლის
წინ), მეიორილი ვიქტორ ვილშაუ (თბილისის მუსიკალე-
რი საზოგადოების სკოლის უფროსი პედაგოგი), ჩელიშვი
დამყარელი პ. მინარე: უკანა რიგი — მუსიკისი დიდი მოყ-
ვარული, ცნობილი ექიმი ა. ვურკიო, მუსიკალური საზო-
გადოების მეთაორილი ე. სიმაკლაოვი, რომელიც თბილისის
გაზეთებში ხშირად ბეჭდავდა მუსიკალურ რეცენზიებს
ლია-დის ფსევდონიმით.

ქველი თბილისის კუთხე

ქველი თბილისის კუთხე

ნაბატი გ. დივისა

მ. იპოლიტოვ-ივანოვი

იხილეთ იპოლიტოვ-ივანოვი რუსული მუსიკალური კულტურის ერთ-ერთი თვალსაჩინო მოღვაწე იყო, მაგრამ მის შემოქმედებაში მნიშვნელოვანი ადგილი უჭირავს საქართველოს სინამდვილეთ შთაგონებულ თემებს და სახეებს.

იგი სწავლობდა ქართულ ხალხურ მელიოდებს, ქართულ საყოფაცხოვრებო მუსიკას, ახლენდა მისი სიმფონიური დამუშავების პირველ ცდებს, იცავდა ქართული ხალხური საკრავების ძვრადობისათვის დამახასიათებელ თავისებურებას. ამასთან ეწეოდა კვლევით მუშაობას ქართული მუსიკის განვითარების ისტორიიდან.

თბილისში ყოფნის პირველი წლიდანვე იგი დირიჟორობდა სიმფონიურ ორკესტრს. მალე კომპოზიტორი მიიწვიეს თბილისის საოპერო თეატრის მთავარ დირიჟორადაც.

მ. მ. იპოლიტოვ-ივანოვის მოღვაწეობა წარმოადგინდა მნიშვნელოვან მოვლენას ამ თეატრის სახელოვან ისტორიაში. თბილისის საზოგადოება პირველად მოისმინა მისი დირიჟორობით რუსი და დასავლეთ-ევროპელი კომპოზიტორების ისეთი დიდი საოპერო ნაწარმოებები, როგორიც არის მ. გლინკას „რუსლან“ და „ლიუდმილა“, ანტ. რუბინ-შტეინის „დემონი“, სეროვის „ორგენა“ და „მტრული ძალა“, პ. ჩაიკოვსკის „ევგენი ონეგინი“, „მაზეპა“, ჯადოსანი ქალი“, „ორლეანელი ქალწული“, ბიუხის „ტარპენი“, ვერდის „ოტელო“ და სხვ.

1885 წლის აპრილში თბილისის საზოგადოებრივმა ოპერის თეატრში სახეიმი შეხედრდა მოუწყო დიდ რუს კომპოზიტორს პ. ი. ჩაიკოვსკის, მის პატივსაცემად დაიდვა „მაზეპა“, რომელსაც იპოლიტოვ-ივანოვი დირიჟორობდა.

საქართველოს დედაქალაქში ცხოვრების წლებში იპოლიტოვ-ივანოვმა შექმნა ოპერები „რუფი“ (1885 წ.) და „ახა“. პირველი ოპერა „რუფის“ ლიბრეტო იწერებოდა გამოჩენილ დრამატურგს პ. ა. ოსტროვსკის მონაწილეობით (ოსტროვსკი მაშინ სტუმრად იყო თავის ნაიჟაღებთან თბილისში. ეცნობილა. თუ რა დიდი პატივით მიიღო იგი ჩვენი დედაქალაქის საზოგადოებრივმა). ორივე ეს ოპერა პირველად თბილისის საოპერო თეატრის სცენაზე დაიდვა.

მ. იპოლიტოვ-ივანოვი განსაკუთრებით დაინტერესდა ქართული სასიმღერო ფოლკლორით. მისი დაცნობის და ჩაწერის მიზნით რამდენჯერმე იმოგზაურა კახეთის სხვადასხვა კუთხეთი, დიდადი მასალა შეკრავდა და აღბეჭდა, მათ შორის, ხალხური „იანანა“, რომელიც შემოღდა პ. ი. ჩაიკოვსკიმ გამოიყენა არაბული ცეცვისათვის ბალეტ „შირაქუნრიკში“.

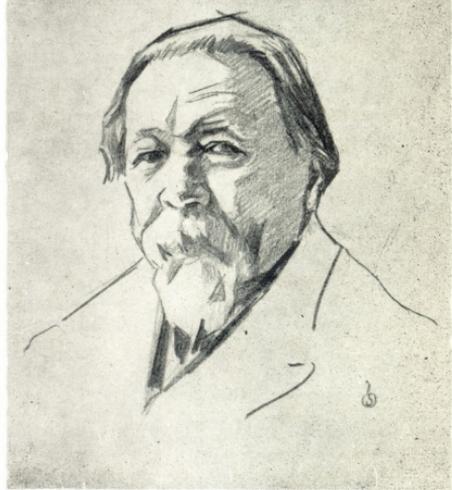
მ. იპოლიტოვ-ივანოვი დრამად სწავლობდა და საფოქაროვანად ამუშავებდა არა მარტო ქართულს, არამედ სომხურ და აზერბაიჯანულ მელიოდებსაც.

ქართული სასიმღერო ფოლკლორის შესარკოვებლად და ჩასაწერად წარმოდებული ხანგრძლივი მუშაობა დაავიროვინა ვრცელი მიცნითელი განმაზოგადებელი სტატიით „ქართული ხალხური სიმღერა“. სტატია დაიბეჭდა ჟურნალ „არტისტის“ დამატებაში.

გარდა ამისა, მ. იპოლიტოვ-ივანოვმა მოკლედვე გადაიღო ხალხში ვაერცოლებული ქართული მელიოდიები და დაწერა რომანსები ქართული პოეტების ტექსტებზე.

იპოლიტოვ-ივანოვი ახლო და საკმაოდ საფუძვლიანად იცნობდა ქართულ მწერლობას, განსაკუთრებით ქართულ პოეზიას. ამ მხრივ კომპოზიტორის დიდი დახმარება დაუწია პოეტმა ქალმა, როსლუ ენაზე ქართული ელასიკური პოეზიის მთარგმნელმა სოფია ამირჯიხიძემ.

1905 წელს იპოლიტოვ-ივანოვი აირჩია სომხეთის სახელმწიფო კონსერვატორიის დირექტორად. მანამდე იგი თავგამოდებით, მეტად აქტიურად იბრძოდა ამ უმაღლესი

მუსიკალური სასწავლებლის ავტონომიისათვის. იგი მისი პირველი არჩევითი დირექტორი იყო.

დიდა მისი ღვაწლი, როგორც პედაგოგ-კომპოზიტორისა. საკმარისა აღვნიშნოთ ის, რომ მისი კლასები — გამოვიდნენ გამოჩენილი მუსიკალური მოღვაწეები — კომპოზიტორები ვლიერი, ვასილენკო და სხვ.

ოქტომბრის დიდი სოციალისტური რევოლუციის შემდეგ იპოლიტოვ-ივანოვი განაგრძობდა ინტენსიურ შემოქმედებით და პედაგოგიურ მოღვაწეობას, როგორც მოსკოვის სახელმწიფო-კონსერვატორიის პირველი სამხეთა რექტორი, დიდი თეატრის დირიჟორი, ვრცად ნაყოფიერი კომპოზიტორი და აქტიური საზოგადო მოღვაწე.

1924 წელს მიხეილ მიხეილის ძემ კვლავ მიიწვილა საქართველო, რომელიც თავის მეორე სამშობლოდ მიიჩნდა. თბილისში მეორედ ჩამოსვლისას მან ცხოველი მონაწილეობა მიიღო სახელმწიფო კონსერვატორიის რეორგანიზაციაში.

იპოლიტოვ-ივანოვის კალამს ეკუთვნის ექვსი ოპერა „რუფი“, „ახრა“, „ასია“, „ნორმანდელი ოლე“, ა. სუმბათვილი-იუენის ცნობილი ისტორიული დრამის მიხედვით დაწერილი ოპერა „ღალატი“, რომელიც დიდი პოპულარობით სარგებლობდა არა მარტო ჩვენში, რუსეთშიც, და ბოლოს 1934 წელს დამთავრებული ოპერა „პარიზის კომუნის უკანასკნელი ბარიკადა“. მსგევ დაწერილი აქვს სიმფონიური და კამერული ქანის მრავალი ნაწარმოები, რომელთაგან განსაკუთრებული პოპულარობა მოიპოვეს „კავკასიურმა ესკიზებმა“, „თურქულმა ფრაგმენტებმა“, სიმფონიურმა პოემამ „მწიბრა“ (ლენინოვსკის მიხედვით).

დიდი პოპულარობა მოიხვეჭა ოქტომბრის დიდი რევოლუციის შემდეგ 20-იანი და 30-იანი წლების დამდეგს შექმნილმა მისმა „კონსერვატორის მარშმა“, ორმა კვარტეტმა, მრავალმა სიმღერა-რომანსმა და ვოკალურმა თხზულებებმა.

მ. მ. იპოლიტოვ-ივანოვმა თბილისში ყოფნის დროს აღზარდა რამდენიმე თაობა მუსიკოსებისა. ბევრი მათგანი ცნობილი გახდა მთელ სამხეთა კავშირში.

რას მოგვითხრობენ არქეოლოგიური ძეგლები თბილისის დასახლების შესახებ

დომენტი ქორიძე,
ისტორიულ მემკვიდრეობა კანდიდატი
ვლ. მაჭავარიანი

ამჟამათ საქართველოს დედაქალაქი თბილისი ქალაქათა იმ რიგს ეკუთვნის, რომელთაც მრავალსაუკუნოვანი ისტორია აქვთ. იგი მსოფლიოს ერთი უძველესი ქალაქთაგანია.

მრავალრიცხოვანი არქეოლოგიური მონაცემები მიგვიჩვენებენ, რომ თანამედროვე თბილისის ტერიტორია დასახლებული ყოფილა შორეულ წარსულში, ვიდრე მცხეთიდან აქ დედაქალაქი გადმოვიდოდა.

დღემდე მოპოვებული არქეოლოგიური მასალების მიხედვით თბილისის ტერიტორიის დასახლების ყველაზე ადრეული ხანა ენეოლითის პერიოდით იწყება, ე. ი. პერიოდით, როდესაც ადამიანი პირველად ეცნობა ლითონს და იწყებს მის გამოყენებას. ძველი და ახალი ქვის ხანის ძეგლებს რაიმე ნიშანი ჯერჯერობით თბილისის ტერიტორიაზე არ აღმოჩენილა.

საქ. სახ. მუზეუმის ფონდებში დაცულია თბილისში (დიდუბე) აღმოჩენილი ენეოლითური პერიოდის ძეგლები, აღნიშნული მასალები 1930—1931 წლებშია ნაპოვნი დიდუბეში, მექანიკური ქარხნის მშენებლობის დროს (მასალები, მოპოვებულია პროფ. გ. ნიორაძის ხელმძღვანელობით). დიდუბის ენეოლითური პერიოდის არქეოლოგიური ძეგლების დიდი ნაწილი დამუშავების ტექნიკით, ფორმით და შემადგენლობით ენეოლითის ადრეული საფეხურისა ჩანს. იგი ჩვენს მიერ დათარიღებულია ძვ. წ. IV ათასწლეულის მიწურულითა და III ათასწლეულის I ნახევრით, ან ოდნავ მოვიანო პერიოდით, ე. ი. შეიძლება ვივარაუდოთ, რომ დაახლოებით ამ 5.000 წლის წინათ დიდუბეში პირველად სახლდება ადამიანი.

ძველთა უმეტესი ნაწილი თიხის ჭურჭელია. იგი წარმოდგენილია როგორც მთელი ჭურჭლის, ისე ფრაგმენტების სახით. დიდუბის ენეოლითური თიხის ჭურჭელი ხელითაა ნაძერწი (მორგავს ჯერ კიდევ არ იცნობენ) და ზოგიერთი მათგანი ტანაქადაა ნაკეთები. თიხის ჭურჭელთა ერთი ნაწილი მშვენივრადაა მოპირკეთებული და ხშირად გულდასმითაა გაპრიალებული. აქაური თიხის ჭურჭელი მარტივია — აქ არ გვხვდება თიხის ჭურჭელთა მრავალფეროვანი სახეები და შემეკულობათა მოტივები. ფორტუგუ შედარებით ნაკლებად ჩამოყალიბებულია. ერთი ნაწილი მთლიანადაა მრავალფეროვანი, ნაცრისფერი, მურა მოშავო ლაქებით.

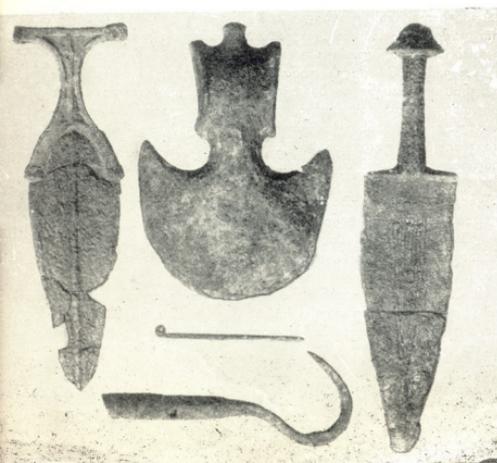
ზოგიერთ მათგანს, როგორც ზედაპირი, ისე შიდაპირი მოწითალო-მოყარდისფრო აქვს. არის ისეთი ჭურჭელი ან მისი ნახევი, რომლის შიდაპირი ვარდისფერია, ზედაპირი კი მოშავო-მოწითალო, ისეთებიც, რომელთა ზედაპირი შავად გაპრიალებულია, ხოლო შიდაპირი ვარდისფერია. ზოგიერთი ჭურჭელი წითლდაა გამოშვარი.

თიხის ჭურჭელთა დიდი ნაწილი ქლისმავარანია (დიღაბატარი), ე. ი. ისეთი ჭურჭლებია, რომელთაც ფართო, მაღალი და ცილინდრული ყელი, ვიწრო, მაგრამ მკვეთრად გამოყვანილი მხრები, მცირედ გამოზერილი მუცელი და ბრტყელი ძირი აქვთ. ასეთი ჭურჭლისათვის დამახასიათებელია სამი, ორი ან ერთი ყური. ყურთა ერთი ბოლო ძირითადად მიძვრილია მხარზე, ხოლო მეორე — ყელის ქვემო ნაწილზე და ამრავლად, ხვრელ წარმოიქმნება ყელიდან მხარზე გადასვლის ადგილას. ისე, როგორც ჭურჭლის ფორმა, მათი სხვადასხვა ნაწილთა სიმარტივე, ჭურჭელთა ყურბეც ერთფეროვანი და მარტივია. ყურის შიდა მხარე ბრტყელია, ვაერ ნაწილი ამობურცული, ისე, რომ განივ კვეთში ის სვეშენტიესებულა, ხერვლი მრავალი და პატარა. არცერთ ასეთ ჭურჭელს არ გააჩნია სამკაულის რაიმე ელემენტი.

ერთი ნაწილი ჭურჭლის წააგავს ქოთნებსა და კოჭობებს, ისინი შედარებით დაბალყელიანებია, მაგრამ ყელი ისე ცილინდრულია და ვანიერო, ოდნავ შესამჩნევი მუცლიანია, ბრტყელი ძირით. ყველა ცალყურა და ყურები აქვთ მარტივია და იმგვარი, როგორც ზემოაღწერილი ჭურჭელთათვისაა დამახასიათებელი, ოღონდ ყურის ერთი ბოლო ამ შემთხვევაში ნაცვლად ყელის ქვემო ნაწილისა, უშუალოდ პირთანაა შეერთებული.

ჭურჭელთა მესამე ჯგუფი ბადიებისა და ჯამების სახითაა წარმოდგენილი. ბადიები შედარებით თხელყელიანია, არა თანაბარი სისქის, მოწითალო ფერისა და გაპრიალებული. მათ გივრტილებად აღმართული დაბალი, ცილინდრული ყელბირი აქვთ, ზოგიერთ მათგანს ყურები გააჩნია. ყურები ამ შემთხვევაშიც სადაა, ისე, როგორც საერთოდ ზემოთ აღწერილი ჭურჭელთა ყურბია. რაც შვიხება ჯამებს, ყველა ისინი უყურია. რამდენიმე მათგანი ღრმად და დაბალი ყელბირი აქვთ. ყველა მათგანს დიწრო მხრები და ბრტყელი ძირი აქვთ, ხოლო მხრებზე — წყილო-წყილი ძუძუსებრი წინაზარდები გააჩნია ჭურჭლის მოპირდაპირე მხარეზე. ძნელია თქვა შვირილბირ ყურის მავიერობას ასრულებდა თუ ამ ჭურჭელთა დეკორირებისადგენა. შესაძლოა, იგი მართლაც ჭურჭელთა დეკორირის იყოს.

თიხის ნაწარმთაგან ცალკე შეიძლება აღინიშნოს ხუფევი (ჭურჭლის სახურავები). ასეთი ორი ტიპისაა დისკოსებრი და სოკოსებრი. დისკოსებრი სადაა, ყურები ჩვე-

გვიანი ბრინჯაოს პერიოდის ბრინჯაოს იარაღები და საოჯახო ნივთები.

ულებიერი, ტლანქად ნაკეთები, თანაბარ სისქიანი პატარა ხერგლები. ყველა ისინი მოვარდისფერია, ოღონდ მათი ქვედა პირი ვამურულია ცეცხლის მოქმედების შედეგად.

სოკოსებრი ხუფები ჩაღრმავებულია და სიღრმიდან სტენივანი შევრდები ადმარბული, როგორც ჩანს, ეს შევრდები ხელის მოსაკიდებელი უნდა ყოფილიყო. ისინი მოწითალოა და ტლანქად ნაკეთები.

საინტერესოა ის „ჭურჭელი“, რომელიც ტანდახვრეტლია და ძირსარკმლიანი. იგი ხუფაზეა ნაკეთობა, ტანის დახვრეტლობა შექმულობის მოტივს არ უნდა წარმოადგენდეს. რა დანიშნულებისა იყო იგი, ძნელია თქმა. ცეცხლის ძლიერი მოქმედება აშკარად შეიმჩნევა მასზე. შესაძლოა ცეცხლის შესანახად ან გასაღვივებლად ყოფილიყო გამოყენებული იგი, უფრო კი სასულტო დანიშნულებისა უნდა იყოს, შესაძლოა მისი საშუალებით ხდებოდა სურნელების აბოღვლა. ლიტერატურული წყაროების მიხედვით ასეთი „ჭურჭელი“ გუნდურის საკმეველად ყოფილა გამოყენებული ძველ ეგვიპტეში.

მასალათა შორის ყურადღებას იქცევა აგრეთვე კერის მოღელი, რომელიც რიტუალური დანიშნულებისა უნდა იყოს, ხელოვნების თვალსაზრისით, როგორც გამოხატული, შედარებით კარგად დამუშავებული და ნახევარენიო.

საინტერესოა აგრეთვე ჭურჭელთა დამზადების ტექნიკა. აქაურები შედიან ზოდის ჭურჭელი „ნაშენია“. იგი სამი ფენისაგან შედგება. როგორც ასეთ ჭურჭელზე დაკვირვებებიდან ჩანს, იგი „ნაშენია“ თანდათან, ჯერ ყოველივეს შუა ფენა ერთდობლივად, შემდეგ გარედან და შიგნიდან ცეკვრებით კიბი ფენა.

აქვე საქმილის ანაბუტებიანი კერამიკა, რაც იმას მოსაწევებს, რომ ჭურჭლის კეთების დროს იყენებდნენ ქსივლის. ეს იმაზედაა მოთხოვნი, რომ ამ პერიოდის დღევანდელ მსგებრებთ ქსივაც ცოდნათა და მისი გამოყენებაც. დღევანდის აღნიშნული პერიოდის მოსახლეობა, როგორც მასალებიდან ჩანს, ბინადარი უნდა ყოფილიყო. ისინი მდინარის პირად მცხოვრებნი ღმწაბომქმედი ვარაიან, რომლის ცხოვრებაში განსაზღვრულ როლს თამაშობდა მესაქონლეობა, მონადირეობა და მეთევზეობა. დღევანდის ენოლოგიური პერიოდის მასალათა შორის აღმოჩენილია მსხვილფენა რქოსან ცხოველთა ძვლები, რაც იმას მოწმობს, რომ ამ პერიოდის დღევანდის მცხოვრებნი მოწინაურებული ჰყავდათ ძროხა, ხოლო აქვე აღმოჩენილი ბადის მსგავსი ჭურჭელი გამოყენებული უნდა ყოფილიყო ძროხის მოსაწევლად.

შინაური ცხოველების ძვლების გარდა, აქაურ მესაქონლეობა მრავალდაა აღმოჩენილი გარეულ ცხოველთა ძვლებში (შეღის, ჯიჯინის, ვარსულ თხის და სხვა), რაც იმაზედა ლაბარაკობს, რომ ამ პერიოდში ხალხმა ცხოვრებაში კვლავ დიდი ადგილი ეჭირა მონადირეობას.

აქვე აღმოჩენილი მრავალი ვახვრეტლი ქვა და მსგავსი ქვები, რომელთა დამუშავება დამთავრებული არ არის (ვახვრეტა მხოლოდ დაწყებულია) როგორც ჩანს, ბადის მსგავსებია. ეტყობა აქაური მოსახლეობა მეფეურობას მისდევდა.

ადრე ბრინჯაოს პერიოდში, ე. ი. ძვ. წ. III ათასწლეულის მიწურულისა და II ათასწლეულის დასაწყისის მასალათა თბილისის ტერიტორიიდან შიდაკრთის ტუნქადაა წარმოდგენილი. ის მცირედ მასალა, რომელიც ჩაიხს ხელთ არის, საბურთალოს დასავლეთ ნაწილში მდებარე გორაკის თხემზეა აღმოჩენილი. ერთი მათგანი ხელით ნა-ჭურჭი, ტლანქად ნაკეთები, ვანიერი და დაბალყლიანი თხის ჭურჭლის ზემო ნაწილია, ორი ყურით. ჭურჭლის ზედაპირი ლევა მოვარდისფერი აქვს, ხოლო შიდაპირი ვარდისფერი. მეორე ჭურჭლის ყლი და მხლის ზემო ნაწილიც ხელით ნაჭერია. ჭურჭელი ჩაიხს ორნიშნაა, პირველი დაბალია და ცილინარალი, მხრები დაქანებული, შიდაპირი და სარჩული მოწითალო მოვარდისფერია. აღნიშნული ჭურჭელი უკვე განსხვავდება მის წინამორბედ

ჭურჭელთან. ჭურჭლის ფორმა უფრო დახვეწილია და გამოკვეთილი, ყლი მეკვრობებულია და დაღმავებული მხარეს სკამოდ გამოკვეთილია, შეიმჩნევა ჭურჭელთა ცალკეულ ნაწილებს შორის საკამო პროპორციულობა.

თბილისის ტერიტორიაზე აღმოჩენილი ადრეული პერიოდის მასალათა შორის ყურადღებას იმსახურებს ღრმად-ღელეუმი, აუგურის ქარხნის მიღამოქმეტი, შეიმჩნევი ზომიერი ჭურჭლისაგან პერიოდის ბრინჯაოს ცუელი, ლიგვიური მკვლევარის მიერ საბრძოლო-პარადული ჩვეულად წოდებული. ცუელი, თავისი ფორმით (ზედაპირის და მუშავეებით დაწინააგებით, ფორმათა დახვეწით და სრულყოფით) შეგვიძლია და ჩვენი უძველესი მეთაურების მალად განვითარებულ ოსტატებაზე ლაბარაკობს. დაწინააგება-დახვეწათთან ერთად მასზე ვხედავთ გეომეტრიული სამკაულებს, მოტივს-უმთავრებელ გეომეტრიულ ხაზოვან სახეებს და ეს შექმულობის მოტივები ცულის სატარის გარეთა ზედაპირზეა.

შემულობათა გეომეტრიული მოტივების ტრადიცია ჩვენი უძველესი დროიდან მოდის. მას შეამჩნევთ მეთაურების ვახვითარების ადრეული საფეხების ცულებს შორის, რომლებიც ჩვენს ტერიტორიაზეც საკამო რაოდენობითაა აღმოჩენილი. ამ პერიოდის ცულებსაშორის ვამორიცხვლია პლასტიკური სახეებით შექმუობის ფაქტები. ემურის დოღმენში აღმოჩენილი ადრე ბრინჯაოს პერიოდის ყუადქანებულ ცულის სწორედ სატარე ხერგის გარე ზედაპირი აქვს რელიეფური ხაზოვანი ორნამენტიც შემუქული, ხოლო სახერგის ადრე ბრინჯაოს პერიოდის ცულებს შორის არის ისეთი ეკვმავანები, რომელთაც სატარე ხერგის გარე ზედაპირზე გამოყენებული ერთი დენავ შესამჩნევი რელიეფური დამრეცი წიბურები. აქით ყუამილიანი ცულის სატარე ხერგის ზედაპირი დახრახნილია, ხოლო ყუაზე ზემოდან „ხორთუმისებრი“ წანახალია, რომელიც ბურთულით მოავრდება. სხვა სახის იარაღი და სამკაულები შორის (სახერგებსა და სხვა ადგილებში რომ არის აღმოჩენილი), საკამოდ მრავლად ვხვდებით ამა მარტკვაფიკული, არამედ პლასტიკური სახეებით შემუქული ნივთებს. ადრე ბრინჯაოს პერიოდში ცულების შემუქულობა ძირითადად ხდება სატარის გარეთა ზედაპირზე, ისიც გეომეტრიული ორნამენტიც, სრულებით არა ჩანს პლასტიკური მოტივები. შუა ბრინჯაოს პერიოდში საკამო აღნიშნობით მოიხთვება პლასტიკური სახეებით შემუქული ცულები, ხანდახან ასეთ ცულებს ცხოველის ქანდაკება ყუას გარდა უმბულზედაც აქვს, ოღონდ, ამ შემთხვევაში, ცხოველური სახეებით შემუქული. ეს ცულები სამუქუოდ და საბრძოლოდ გამოსაყენებელი არ უნდა ყოფილიყო. მათ, როგორც ვიჭირობენ, დაკარგული აქით საბრძოლო თუ სამეურნელო იარაღის ფუნქცია და, ალბათ, საკულტო-სარიტუალური ან საზეიმო-პარადული როლი ეკისრება. მაგრამ შუაბრინჯაოს პერიოდში არის ისეთი ცულები, რომლებიც სწორედ სამეურნეოდ და საბრძოლოდაც იყო განკუთვნილი. ასეთ ცულებს მხოლოდ გეომეტრიული რელიეფური ორნამენტიც ამოცობდა, და ისიც სატარის გარე ზედაპირზე. როგორც ეს ადრე ბრინჯაოს პერიოდში იყო.

შუაბრინჯაოს პერიოდის მომდევნო გვიანი ბრინჯაოს ხანა მისი სხვადასხვა საეფიურით, შედარებით მიწოდურ-ლადაა წარმოდგენილი თბილისის სხვადასხვა უბნებიდან. ამ პერიოდის ძველები აღმოჩენილია ღრმად-ღელეუმი, დღევანდესა და ნაძალადევში, ნავთუდისა და საბურთალოზე, ნარცელასა და სანაპიროზე...

გვიანი ბრინჯაოს პერიოდის ყველაზე საინტერესო მატრიალური კულტურის ძველები, როგორც ხელოვნების თვალსაზრისით, ისე რაოდენობით, ღრმად-ღელეუმი აღმოჩენილი.

1950 წელს აქ ჩაიხს მიერ გათხრილი იყო ყორღანული ტიპის 7 ორნიშნაპირი, რომელიც დათარიღებულია ძვ. წ. XIV-XIII საუკუნეებით. ე. ი. გვიანი ბრინჯაოს პერიოდის ადრეულ საფეხურით. ორმა-ღელის სამარხის მიხედვით ძირითადად თხის ჭურჭელთა სხვადასხვა ეარიანტიათა

გვიანტეტურ ხანის ბინის ჭურჭელი.

წარმოდგენილი. თითქმის ყველა ისინი მშვენიერი ნახელავია და კარგად ორნამენტირებული. ბრინჯაოს ინვენტარი შედარებით მცირეა. შეტად სანტერესო და მნიშვნელოვანია ბრინჯაოს სატევარი, რომელმაც სპეციალურად გვინდა შევჩერდეთ, როგორც, ხელოვნების თვალსაზრისით, სასურდალუბო ნივთზე. იგი შედგენილია — პირი და ტარი ცალ-ცალკეა ჩარისმული. შენდევ მორგებულ და უფრო ერთ მიჯაჭვორებული. პირი ფთოლიანობრივია. საკმაოდ სქელი და ორივე მხარეზე მიუყვება მომაღლო ქელი; თავისებური ორნამენტული შემკული ტარი განხივეკეთში ოთხეუთხანა და შედგება სამი ნაწილისაგან: ვადა, საყურვიე სახელური და განიერი თავი „უღეცა“. ტარის რელიეფური ორნამენტი ტართან ერთადა ჩამოსხმული ცვილის მოდელის დაკარგვით.

როგორც ცნობილია, გვიანი ბრინჯაოს პერიოდისა და მისი მომდევნო ხანის არქეოლოგიურ ძეგლებს შორის აღნიშნული უტყარის ბრინჯაოს საბრძოლო სატევრებს. აღნიშნული ეპოქის სატევრები დიდადია აღმოჩენილი და რაც მთავარია, მრავალფეროვანია, ნარისსახეობითაა წარმოდგენილი. გვიანი ბრინჯაოს ადრეული საფეხურის სატევართა შორის ღრმა-ღელის სატევარი სრულყოფილი გამოირჩევა იმევე დროის სამთავრის სატევრებისაგან. პირით, ე. ი. სამუშაო ნაწილით, ისინი ერთნაირია, განსხვავება მხოლოდ იმნაშია, რომ იარაღ გახანია ბრინჯაოსვე ტარი: რაც მთავარია, ტარი შეკულია რელიეფური გეომეტრიული სახეებით. სპირალური და წნული რელიეფური ორნამენტები ჩვენს ტერიტორიაზე აღმოჩენილ არქეოლოგიურ ძეგლებზე უფლებში პერიოდულად გვხვდება. სპირალური სახეები ჯერ კიდევ ენეოლითის პერიოდში იყო გამოყენებული მეთუნეების მიერ თიხის ჭურჭლის შექმნაში, ხოლო ლითონის, სპილენძ-ბრინჯაოს და ოქრო-ვირცხლის შესამკობად იგი ადრე ბრინჯაოს პერიოდში საკმაოდ მრავალადა გამოყენებული, ხოლო შუაბრინჯაოს პერიოდში კიდევ უფრო მრავალდება. წნული რელიეფური მოტივებიც საკმაოდ გვხვდება ადრებრინჯაოს პერიოდის იარაღ-საჭურველთა შესამკობად. ღრმა-ღელის სატევარს როგორც ფორმით, ისე შემკულობის მოტივების მიხედვით, თავისი წინამორბედი ჩვენსავე ტერიტორიაზე მნიშვნელოვანია. ჩვენს მხედველობაში გააქვს სანხერის ყორღანის ტარი აღმოჩენილი ადრებრინჯაოს პერიოდის ორი სატევარი, ერთი მათგანი ცარვის ვრანაზე აღმოჩენილი, ხოლო მეორე — სოფ. ქორთები, ყუდაქანძელულ ცულბთან და მარტვილ ნაქვე ტარმურჩენელ სატევრებთან ერთად.

ამ სატევრების პირი გამოქვილილია, ხოლო ტარი ჩამოსხმულია და შემდეგა ისინი ერთმანეთზე მორგებული და მიმაგრებული. ორივე სატევრის ტარი რელიეფური სახეობითაა შემკული. ცარვის ვორის სატევრის ტარი ოთხეუთხანი და ხოლო ვახვრეტლი აქვს, ხოლო პასიეთის (ქორეთის) ყორღანთან წარმომდგარი სატევრის ტარის ზოლო ვახვრეტლია და მთელი ტარის ზედაპირი წნული და სპირალური სახეობითაა შემკული. დამახასიათებელია, რომ აქ ერთი მეორის გვერდით ერთდროულად გვხვდება მარტივი ტან-ფურჩენილი სატევრები და მშვენიერად ორნამენტირებული ტარიანა,

საკმაოდ მაღალი ხელოვნებით ნაკეთები სატევრები, მარტვილ როგორც ფორმით, ისე ორნამენტის მოტივების მიხედვით, თბილისის სატევრის ტრადიციას ღრმად იტრება ჩვენი უძველესი კულტურის წიაღში, მეტალურგიის განვითარების ადრეული საფეხურებიდანვე.

ამ იარაღთა ვარჯიშების ფარგლებში, დღესათვის არსებული მასალების მიხედვით, შორის არ მიღის, ზუსტად ასეთი სატევრების არეალი შემოფარგლულია ერთის მხრივ შიდა ქართლის აღმოსავლეთ ნაწილით, როცა ქართლის სიღრმეში, მის ცენტრალურ და სამხრეთ-დასავლეთ ნაწილში ასეთი სატევრები ჯერ კიდევ არა ჩანს. ასეთი სატევრები აღმოჩენილია შიდა კახეთსა და თანხედში, ხოლო კახეთის უფრო სიღრმეშიც ამ ტიპის სატევრები არ არის აღმოჩენილი. ეს ოლქალური რაიონი შემდეგ პერიოდშიც, ძვ. წ. I ათასწლეულის მანძილზე, აშკარად გამოყოფა.

ღრმა-ღელის სამარხებში აღმოჩენილი სატყურცინი იარაღი, ბრინჯაოს ორი ხელშუბის პირი, მასხარასხნელია. ერთ-ერთ მათგანს გრემელს მასხა აქვს, ხოლო პირი ფთოლისებრი, თანა თანაბარი ფორმით. მეორე ხელშუბს პირი ძალიან მოკლე აქვს, ფთოლისებრი მსყვანალობისაა, ფრთები არა თანაბარი, ორივე ისინი ნაკვეთა, შემკულობის რაიმე მოტივი არ შეიმჩნევა.

ბრინჯაოს ნივთთა შორის ყურადღებას იმსახურებს X მ სამარხში აღმოჩენილი ნიშის ფორმის იარაღი, რომელიც ნაკვეთი ჩანს და არა ჩამოსხმულია. თბილისის ტერიტორიაზე ვერჯერობით არ არის აღმოჩენილი შუაბრინჯაოს პერიოდის თიხის ჭურჭელი, რომელიც საშუალებას მოგვცემდა ერთგვარი თანამდებრობა და განვითარების საერთო ხაზი მოვინახა ადრეული სახეებიდან გვიანდლისაგან, ადრეული ფორმებიდან და შემკულობიდან გვიანდლისაგან, საერთოდ ეს ღრმა-ღელის თიხის ჭურჭელი მაღალი კვანძებით და ხელოვნებითაა ნაკეთები და მის მთავალ სახესხაობასთან გააქვს საქმე-ის სახესხაობა თუ განსხვავება არა მარტო ჭურჭლის ზომაში ჩანს, არამედ მათ ფორმებში, და ნაირსახეობაშიც, ამდენად განსხვავებულ დანიშნულებებშიც.

ღრმა-ღელის ყორღანულ სამარხებში აღმოჩენილი თიხის ჭურჭელი ტიპისაა და დანიშნულების მიხედვით რამდენიმე ჯგუფად შევიძლება დავყო.

1. ღლი ზომის ჭურჭელი — ქოცოები და დერგები. ზედაპირი ყველა მათ შარბრალა ან ლოვე ფერისა აქვთ. ისინი საჭმლის მოსახარშიც არ უნდა ყოფილიყო გამოყენებული, მათი სიღლის გამო. შესაძლოა მათ იყენებდნენ მარცვლეულის ან სხვა საოჯახო საკვების შესახანად. ამავე ჯგუფის ქვისაღებ შეიძლება ჩაეთვალოს თიხის ქილბი, რომელთა ორნამენტის მოტივებიც კვლევი გამოჩენილი სახეობაა. ჩვეულებრივ ნაზებს და რელიეფურ სარტყლებს ამ შემთხვევაში ემატება სოლორი ორნამენტული შვიჯანთი სასეთხელების წყებები, რომლებიც საკმაოდ მოხილულად და ლამაზადაა განლაგებული ჭურჭლის მხრებზე; დაჯერბილი ზომიერიფული ყური, რომელიც საკმაოდ დამახასიათებელია ამ პერიოდის ღრმა-ღელის ჭურჭლისათვის, ქილისათვისაც გაუკეთებიათ.

მეორე ჯგუფში შეიძლება ვაჯეროთანათ ქოთნები, ქაბქოთნები და კოხობები, ყოველდღიურად სახლში სასამარი ჭურჭელი. რომლებიც ალბათ, გამოიყენებოდა საჭმლის მოსახარში და გასაკეთებლად, წყლის ასაღებლად და ა. შ. ამ ჯგუფის ჭურჭელათათვის ძირითადად დამახასიათებელია მოყრილი პირი, მრგვალი კონხა ტანი, განიერი პირი, ერთ შემოხრავალი მომალო ცილინარული ყორი და სქელი მომხრავებული, ოღანვე გამოძობილი პირი.

შემდეგ ჯგუფს გაყოფენით ჩადის ფორმის ჭურჭლებს (რომელთაც ჩვენ დორა გეუწოდებთ), ჩადის, დღას და ხელოლო წყლისთიხის და საერთოდ სითხის შენახა-მომხმარებისათვის. დორა სამია, მათ შორის, ერთი ზომიერიფული ყურებით, ყურები დაჯერბილია და სტილიზებულია ვად-

ანტეკური პერიოდის თიხის ხელადა.

მოვეცემს ხარის რქებს. ორი კი უყურია. ამ ჭურჭელთათვის დამახასიათებელია შესანიშნავი პროპორციულობა ცალკეულ ნაწილებს შორის, მტკიცედ გამოკეცილი და ჩამოყალიბებული ნაწილები — მუსკლის გამოპერილობა, კობხა და ლახაოანი ტანი, ასევე ვიწრო და ცილინდრული პირ-ყელი. ამ შთაბეჭდილებას კიდევ უფრო აძლიერებს შემეცლოის მრავალფეროვნება, კარგად შესრულებული სამკაულები, რომლებმაც უნდაცა „მორთული“ ზოვიერი თი ამ ჭურჭელთაგანი. ახვერად სამკაული არა მარტო ჭურჭლის მხარზეა, არამედ მის მთელ გახიერ ნაწილსაც განლაგებული.

ერთ-ერთი მათგანის მხრები შემეცლო ცხოველის გამოსახულებით, მაგარა ჭურჭლის ხალხულობის გამო ძნელად თქმა, რა ცხოველთან გვაქვს საქმე (შემორჩენილია მხოლოდ გავა და კუდი).

ჩაფიქვია. ერთი მათგანი, რომლის მხოლოდ ზემო ნაწილია შემორჩენილი, საკმაოდ კობხა ნაკეთები უნდა ყოფილიყო, დაბალი ცილინდრული ყელიანია, დარტყმითი ყურით. აღნიშნული ჭურჭლის მხრები და განიერი ნაწილი სხვადასხვა სამკაულებითაა მოკაზმული, მხრებზე განლაგებულია გრავიურად შესრულებული სამი ერთნაირი ცხოველის სტილიზებული ფიგურა, რომლებიც უკან დაბნობილი გრძელი რქებით, აწეული კუდილი და ტანის მოყვანილობით თხებს უნდა გამოხატავდნენ. შეიშინევა ცხოველის ტანის ცალკეულ ნაწილებს შორის არა პროპორციულობა, მოკლე წელი გაწვირდებულია. ფეხები კი ძალზე გრძელი აქვს. მთელი ტანი დატვირთულია ოვალური ქვევებით.

ხელდა ორია, დაახლოებით ერთნაირი ფორმისა (ორივე ყური მოტეხილი აქვს) ღამაზებია, მაღალი ცილინდრული ყელიანითა და ნორმალურად გამოპერილი მუსკლით. ყელი თითქმის გოფორმებულია. ხოლო ჭურჭელთან მხრები ტალღისებრი კლასილი და კონცენტრული ხაზებითაა შემკული.

ცალკე შეიძლება გამოეყოს სასმისები და ფილა. სასმისი ორია, ორივე დიდი და ყურიანი. ერთ-ერთი სასმისი შეიძლება გამოირტყვოს და მეტად სინტრექსოთა თვისი მოყვანილობით, ზოიმორფული ვერტეალურად აღიერილი მაღალი ყურით. სასმისი მაღალი, განიერი და ცილინდრული ყელი აქვს. მუსკლი ისე მკვეთრად და ერთნაშადა გამოპერილი, რომ განიერი ნაწილი წიბოსებრია და საერთოდ ტანი ყელთან შედარებით დაბალია. ძირისაკენ ჭურჭელი მკვეთრად ვიწროვდება და ქუსლისმავარი ძირით მთავრდება. ყურის ზემო ნაწილზე ორი ბიბილია აღმართული. საერთოდ ყური ცხოველის სტილიზებულად მოცემება გვესახება. ჭურჭლის ყელი გოფორმებულია. ყელსა და განიერ ნაწილს შორის მოქცეული ტანის ზედაპირი შეესბოვება პარკეტული სახეებით, თავშექცეული სამკუთხედებით, რომლებსაც ქმნიან ღრმა დაბრეცად გავლებული ღარები.

ფილა შუაბრიალა, კარგად დამუშავებული ტანი ძირისაკენ მკვეთრად შევიწროებული აქვს. მას ზონარებაურული ბატარა ყური აქვს და განიერ ნაწილს ირვვლივ ვიწრო ღარი და კლასილი ზოლი უვლის.

შემდეგ ჯგუფს შეიძლება მივაკუთვნოთ ღანგრები და ჯაებები. გვიანი ბრინჯაოს ადრეული საფეხურის ასეთი ჭურჭლისათვის საზოგადოდ (გამონაკლისს გარდა) უცნობა სამკაული, მით უმეტეს ბაჟის შემკობა. ღრმა უფლისა ღანგრები ამ მხრივ მეტად სინტრექსოა. ერთ-ერთი ღრმა პირვანიერი ღანგარი, შუაბრიალა ზედაპირით, მშვენივრადაა გაფორმებული. მისი ბრტყელი პორიზონტალური პირი ტეხილზაზოვანი სავარცხლის კბილისებრი ორნამენტითაა დატვირთული.

მეორე, ფრიალო ლეგაფურის ღანგარს განიერი ბრტყელი პირი ერთმანეთის გადაწყვეტილი ხაზებით აქვს შემკული. რაც შეეხება ჯაებებს, ისინი სადაა, მათ მხოლოდ განიერ ნაწილზე ერთგვარი ხაზების მწკრივი ავსობს.

ბოლის, ღრმა-ღელის მასალათა შორის გამოირჩევა

ერთი ბადაი ფიგურული (ზოიმორფული) ყურებით და ღამაზი ტანით. პირის ირვვლივ სინტრექსოლად განლაგებული ოთხი ერთნაირი, მრგვალგანივკვეთიანი, ბატარა, ზონარებაურული ყური, რომელიც მთავრდება ცხოველის თავის სტილიზებული გამოსახულებით. რა ცხოველს უნდა გამოხატავდეს ყური, რომელიც ოსტატს მიუძღრწავს ჭურჭელზე, ძნელი სათქმელია. ერთი მხრივ მისი გრძელი სახისა და ფართოდ გაართლი პირის მიხედვით, შეიძლება ვარაუდავდნოთ, რომ იგი ცხენია, რომლის მომინაურება და გამოყენება ამ პერიოდში უნდა მომხდარიყო. ჭურჭელს ხმარების არავითარი კვალი არ ეჩვენება; იგი ბრტყალური დანიშნულებისა უნდა იყოს.

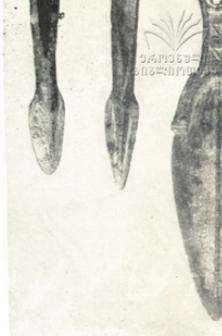
ამრიგად, ჩვენ მეტნაკლებად მიმოვიხილეთ თბილისის ტერიტორიაზე აღმოჩენილი გვიანი ბრინჯაოს პერიოდის ადრეული საფეხურის ზოვიერთი არქეოლოგიური მასალა. როგორც აღვნიშნეთ, ამ ეტაპზე თბილისში საკმაოდ მრავალფეროვანი და ნაირსახეობის თიხის ჭურჭელი ყოფილა. აქ ჭურჭლის შემკობის არა მარტო ახალი ხეხები გვხვდება, არამედ ჩნდება თვით ჭურჭელთა ახალი სახეები, რაც, ლამაზ, მუხრჩენიანსა და ყოფის ამ ეტაპის თავისებურებებით იყო ნაკარნახევი.

როგორც მრავალრიცხოვანი მასალა მოწმობს, ამ საფეხურზე უფრო იხვეწება ადამიანთა მხატვრული გემოვნა, ამ დროს ჭურჭელთა გასაფორმებლად გამოყენებულია როგორც პლასტიკური მოტივები, ისე გრავიურული მრავალფეროვანი სახეები. პლასტიკური მოტივები უმათრესად ღრმა-ღელის ჭურჭლის ყურით ცხოველური სახეების გამოცემასი ეკონდება. გრავიურული მოტივები მრავალფეროვანია. ზოვიერ ჭურჭელზე მწყობრად, ღამაზად და თანმიმდევრულადაა ერთი მეორის გვერდით განლაგებული კონცენტრული წრეები და სოლური სახეები, რელიეფური გრეხილი ორნამენტები და ვაყარცხლის კბილისებრი ღამაზად დატეული სახეები, ღრმა ღარები და რელიეფური სარტყლები. ხანდახან ერთიდაიგივე ჭურჭლის გათფორმებისათვის შერწყმულია გრავიურული და პლასტიკური სახეები, მრავალადა ტეხილზაზოზირივი ბადისებრი და ტალღისებრი მოტივები და ყველა ეს სამკაული რიტმულად, სათანადო გემოვნებითაა განლაგებული ჭურჭლის ტანის ზემო ნაწილზე, ხან კი ჭურჭლის გამოპერილ ნაწილზედაც ბატარაილური კალტურის აღნიშნული ძეგლი თბილისის ტერიტორიაზე მაღალი სულიერი კულტურისა და ტექნიკურად დაწინაურებულ მოსახლეობათა არსებობის შესახებ მეტყველებს.

* * *

კიდევ უფრო მრავალრიცხოვანი და მრავალფეროვანია ის არქეოლოგიური ძეგლები, რომლებიც საკუთრივ გვიანბრინჯაოს პერიოდს, მის უთანასტრე საფეხურს მოიცავენ. ისევე, როგორც გვიანი ბრინჯაოს პერიოდის ადრეულ საფეხურზე, ამ ეტაპზედაც დასახლებული ყოფილა მტკვრის როგორც მარჯვენა, ისე მარცხენა ნაპირის ტერიტორია. წინა პერიოდთან შედარებით აშკარად შეიშინევა მეტალურგიის დაწინაურება. თუ

ანტიკური პერიოდის თიხის ჭურჭელი.

გვიანი ბრინჯაოს პერიოდის ადრეული საფეხურის ბრინჯაოს იარაღები.

ადრეულ საფეხურზე, იმავე ღრმა-ღღის სამარხებში, იმ-
გიათი მოვლენა იყო ლიონის იარაღ-საჭურველთა აღმო-
ჩენის ფაქტი, ამჯერად, ბრინჯაოს ნივთები, იარაღები და
სამკაულეები საქმად მომარაგდა. ამ პერიოდის ძველთა
შორის შეტად დიდი მნიშვნელობისაა ნავთილენი აღმო-
ჩენილი გვიანი ბრინჯაოს პერიოდის არქეოლოგიური მასა-
ლები. რომლებიც ჩვენს მიერ 1950 წელს იყო მოპოვებულ-
ნი. ნავთილენის არქეოლოგიური ძეგლები უფრო ახალ-
გზარდაა, ვიდრე ღრმა-ღღის ყორღანული ტიპის სამარ-
ხებში აღმოჩენილი მასალები. იგი ჩვენს მიერ დათარიღე-
ბულია ძვ. წ. XIII—XI საუკუნეებით. ნავთილენი გათხ-
რულ მონიშნაპარხის ინვენტარიდან განსაუთრებით უწ-
რადღებს იმსახურებს №1 სამარხის მდიდარი ინვენტარ-
ი, რომელიც შერეული კომპლექსისა ჩანს. სამარხის ინ-
ვენტარი შეიცავს ორ სატყეარს. ერთი მათგანი ფოთლი-
სებრი პირიანია, რომელსაც ოთხჯერ განიკვეთიანი წნე-
ლი, რელიეფური სახეებით შემკული ტარი აქვს. იგი
მსგავსია ღრმა-ღღელში აღმოჩენილი სატყეარისა, რომლის
შესახებაც წინა თავში ვეკონად საუბარია; განსხვავება
მხოლოდ იმაშია, რომ აქვერად უფრო სრულყოფილი საბ-
რძოლო იარაღთან გვაქვს საქმე, იგი უფრო დიდაა და
წონითაც მეტი, და, რაც მთავარია, მისი საბრძოლო უნა-
რანობა დაკლებულია, რადგან მასში კალის დიდი მი-
არანობა (10%), შედარებით ღრმა-ღღის სატყეართან.
აქვერად სატყეარს ტარის ზემო ნაწილაც უფრო გაგანი-
რებული აქვს. ვიდრე ღრმა-ღღის სატყეარს ჰქონდა,
ტარზე ორნამენტულად მოტივმაც იკლო, მხოლოდ წნული
რელიეფური მოტივითაა შემკული და აღარ ჩანს სამარ-
ხური მოტივები, რომელსაც რელიეფურ წნულთან ერთად
ღრმა-ღღის სატყეარს გაანდა. მეორე — კახური ტიპის
შედგენილტარიანი სატყეარია.

კომპლექსის შემადგენელი ნაწილია აგრეთვე ამიერკავ-
კასიური ტიპის ბრინჯაოს ცული, დიდი ზომისა. ცულის
ყელის ერთ მხარეზე ყოილის სწოვია შერჩენილი. სათა-
ნად ანაოზით გაიკვება, რომ ქსოვილი სელისა უნდა
ყოფილიყო. ცულს შემკულობის რამე მოტივი არ გაჩანა-
მავარა არ შეიძლება ითქვას, რომ მისი საერთო ფორმა
და ცალკეული ნაწილები არ არის დაშუშავებული მხატვ-
რულად. ჩვენ ხალხ ვუსვამთ იმ გარემოებას, რომ ამ შემ-
თხვევამ სრულყოფილია იარაღის საერთო ფორმა და
ყველაფერი ექვემდებარება საგნის ფუნქციურ დანიშნუ-
ლებას. აღნიშნული ცული, როგორც საბრძოლო იარაღი,
ისტატს დამატებითი სამკაულეთი აღარ დაუტყვიათებს. ეს
ითქმის არა მარტო ნავთილენის აღნიშნულ ცულზე. შიდა
ქართლის ტერიტორიაზე აღმოჩენილი ასეთ ცულთა დიდი
უმრავლესობა მოკლებულია სპეციალურ სამკაულს. თუ არ
მივიღებთ მხედველობაში რამდენიმე ცულის ყუაზე დატა-
ნილი მართა თევზიფურ სახეებს, ანდა მოვუიანო პერი-
ოდში სატარის გავთა ნაწილზე გამოყვანილი რელიეფურ
ზომებს.

№1 სამარხში აღმოჩენილი შუბის პირი არაქული
იერისაა. მასარკასნილია, ფერცლოვანი ბრინჯაოს გამო-
კვერის (ჭედის) შედგებადა მიღებული. ბრინჯაოს კუბი
(ჩანკალი) ოთწნახნაგაა, ნამგლისებრი მოყვანილობისა.
რაც შეეხება თავზევია საკნის, მისი თავი გამოტყელებუ-
ლია და მოწვეული ისე, რომ უწყნარა მკნის. ღერის წანა-
კუვიანი ნაწილი შემკულია წიწყოვიანი წ. წ. თევზიფურ
სახეებით.

№1 სამარხის ინვენტართა შორის საყურადღებოა აჯ-
რეთვე სპილენძის ქვაბი. იგი მთლიანი თხელფერიფიტოვანი
საინტინისაგან უნდა იყოს გამოქედილი, მრგვალშეკულია-
ნია.

ნავთილენის სხვა სამარხებში აღმოჩენილ ბრინჯაოს
ნივთებს შორის ყურადღების იმსახურებს მთლიანპირიანი
დიდი შუბის პირი ბრინჯაოს. ამ ტერიტორიაზე შემთხ-
ვევით აღმოჩენილი სატყეარი ტარის გათხრებით უფო-
ლად საინტერესოა. ტარს ვერტიკალურად ზურთილების
ოთხი მწკრივი ამკვის. ხოლო ტარის შუა ნაწილზე პირი-

ზონტულად შემოვლებული კონცენტრული ხაზების წყე-
ბაა. დამალი, წყევეილი კონხის ფრმის ქედი გვერ-
დებზე წვერალაა მიტყეული სამკაულეებითაა დაფარ-
რული. საერთოდ სატყეარი შემვიერი ნახელკია.

საინტერესოა თავისი ფორმით №8 № სამარხში აღმოჩე-
ნილი საკინძი ბრინჯაოს, რომელიც ბოლოვდება ცხვრის
თავის სტილიზებულად გამოძევეით. ფიგურული საკინძე-
ბუ ამ პერიოდის ხშირი მოვლენაა, იგი მრავლად გვხვდება,
როგორც ჩვენს ტერიტორიაზე მოპოვებულ მასალებში, ისე
მოსაზრებე რაიონის არქეოლოგიურ ძეგლებს შორის. გან-
საკუთრებით მრავალადა ცხოველური სახეებით შემკულ
საკინძები ბრლისა და ყობანის არქეოლოგიურ ძეგლებს
შორის. ცხვრის სტიმატური გაოსახულებით. დაბოლე-
ბული საკინძი აღმოჩენილია აგრეთვე თრიალეთში (ბაი-
ბურთი) და სხვაგან, ასე რომ, თუ საბრძოლო და სამეურ-
ნლო იარაღები ამ პერიოდში შედარებით მოკლებულია და-
ნამავლს, პლასტიკურ გაფორმებებს, სამაგიეროდ ძალზე
მრავლად გვხვდება პლასტიკური მოტივები სამკაუ-
ლებში.

ამაი გარდა, ნავთილენის არქ. მასალათა შორის აღმო-
ჩენილია ბრინჯაოს თხელფერიფიტოვანი სამკაულს ფორმის
ისრის წვერები, მახათი, სამაჯურები და სხვ.

ნავთილენის თიხის ჭურჭელი კიდვე უფრო დახვეწი-
ლია თავისი ფორმებით, თითქმის აღარ ჩანს დიდი ზომის
ისეთი ჭურჭლები, რომელთაც არ ჰქონდეს მკვეთარი გა-
მოყოფილი ცალკეული ნაწილები. იმატა ჭურჭელთა
ასორტიმენტმა, რომელთა შორის ჭრბობის პატარა ზომის
ჭურჭელია. სავოლენი აღმოჩენილია თიხის ჭურჭელი რამ-
დენიმე ჯგუფად შეიძლება გაიყოს: არის გაიერი მუცილი-
ანი ტონებით და ქვაბქონებით, კვერცხისებრი მოყვანილო-
ნის ტიხიანი ფერგები და ქილები, ძალად და ცილინდრულ-
ყოლიანი დოქები და ხელოდები, სხვადასხვა სიდიდისა და
მოყვანილობის ლანჯრები და ჯაშები. სხვადასხვა ფორმისა
და სიდიდის სასისიები და ბოლოს ანტროპომორფული და
ზომიორფული ყურებიანი და ფეხებიანი ჭურჭელი, რომ-
ელსაც შეიძლება რიტუალური დანიშნულება ჰქო-
ნილია.

სპეციალურად გვინდა შეგერდეთ ზომიორფულ ყურე-
ბიან და ანტროპომორფულ ფეხებიან ჭურჭლებზე, რომლის
მხოლოდ ფერგებები გვაქვს შემორჩენილი. ჭურჭელი
მონაცრისფერი, კარგად დამუშავებული ყოფილია და მას
ხმავეის არავითარი კვალ არ ეჩნება. ჭურჭლის ფეხები
(3 ცალი) ადამიანის შემოსილი ფეხის შემკირებულია გა-
მოსახულებება. თევზებ დაკვირვების ისეთი შთაბეჭდი-
ლება იქმნება, ფიქვთ ისინი მაღალყოლიანი ფეხსაცმელ-
თაა შემოსილი. აშკარადაა გამოყოფილი ფეხსაცმლის ღან-
ი. რომელიც პირიან დაკვირვებული ყოფილია არა უშუა-
ლოდ ფეხის გულის სისწორებზე, არამედ მის ზემოთ.
ქვინტიდან წვიამდ ამყოლი და განივად გავლებული
ზომითი ჭურჭლის მკეთებელს, როგორც ჩანს. პირგას-
ნილი ფეხსაცმლის სახის შექმნა სურდა.

ამვე ჭურჭლის ყურები მოშავო-მონაცრისფერია და
ცხვრის გამოხატულებას წარმოადგენს. ცხვრის ფიგურა
სქემატურია, მაგრამ ხელისათა პრიმიტიული ხერხით
ცხვრის დამაჯერებელ სახეს იძლევა.

როგორც არქეოლოგიური და ეთნოგრაფიული მონაცე-
მები მოწმობენ, ცხვრის გამოსახულებების მრავლად არ-
სებობა ჩვენს ტერიტორიაზე ცხვრის კულტურ უნდა მიუ-
თითვდეს, რადგან ცხვარი შუა ბრინჯაოს პერიოდისა
მოყოლებული, თუ აღვიდან არა, ხალხთა სამეურნეო
ცხოვრებაში უდიდეს როლს თამაშობდა. ამავდ დროს ჩვენ
ვეფიქრობ, რომ თუკი მხოლოდ საკულტო დანიშნულებით
აგხნილით შესანიშნავ გამოსახულებებს, ანდა თვით ფი-
გურულ ჭურჭლებს, რომლებსაც ჩვენი უძველესი წინაპრ-
ები აკეთებდნენ, ეს მისთვის ნაფერად შინაარსის გამოკლე-
იქნებოდა. იმ პერიოდში მცხოვრები ადამიანები ქვინდენ
ჩა მადლი გემოინების საგნებს, იარაღისა და სამკაულის
შედგენებს, შესანიშნავ თიხის ჭურჭლებს სხვადასხვა გა-

მოსახლეობებით, ამით ამკვანებდნენ თავიანთ ესთეტიკურ გემოვნებას.

გვიანი ბრინჯაოს პერიოდის დანარჩენ ძეგლთაგან ყურადღებას იმსახურებს მასალადღევი აღმოჩენილი შუბის პირი და საბეკარი. ბრინჯაოს საბეკარი ჩვეულებრივი კახური ტიპისაა, როგორც პირის, ისე ტარის მოყვანილობით და შეკვეთის მხრივაც, როგორც შედარებით გრძელი და საბრძოლოდ უზრუნველყოფილია. შუბის პირი კი თავისი სიღამაშით, ცალკეული ნაწილების პროპორციებით, პირის შესანიშნავი მოყვანილობით გამოირჩევა, საერთოდ იმდროინდელი ამ ტიპის საბეკარაი იარაღისაგან. მას გრძელი მასრა, ფოთლიანი პირი და მომრგვალო ფრთები აქვს. წვერი კი წაწვეტებულია. მის შესანიშნავ მოყვანილობას ლაზათს მატებს პირის მომრგვალებულ და საკმაოდ მაღალ ქედზე კონხად გავლებული სამი წიბური. ამგვარი შუბლის პირის ახალივები ძეგლთა ჩვენს ტერიტორიაზე მოპოვებულ არქეოლოგიურ ძეგლებს შორის.

უნდა შევინახოთ, რომ აღნიშნული იარაღის მშვენიერად ჩამოსახვა-გამოჭდა მოწმობს ბრინჯაოს პერიოდის აქაური ხელოსანების მაღალ ტექნიკურ გამოდგომებასა და დახელოვნებას. ეს ხელოსანები არა მარტო იმით ყოფილან დახელოვნებულნი, რომ შეექმნათ სრულყოფილი, მავარი და მასის საბრძოლო იარაღი, არამედ ცდილობდნენ პროპორციული, კონხა და მიწილვადი გამოსულიყის ის, ძვ. წ. II ათასწლეულის მიწურულსა და I ათასწლეულის პირველი ნახევრის ძეგლთაგან ჩვენ განვიხილეთ მხოლოდ ნაწილი, რადგან ამ პერიოდის მასლები თბილისის მრავალი მუნიდანაა შეგროვილი (ღრმა-ღელდან, დიღუბის რამდენიმე ადგილდან, მასალადღევიდან, ავლაბრიდან, სანაპირი ქუჩიდან, საბურთალოს რამდენიმე ბუნეტიდან და სხვ.). ამ პერიოდის არქეოლოგიური მასალა ბრინჯაოს ნივთების სახით, ბრინჯაოს ნივთთაგან ერთი ნაწილი საბრძოლო იარაღება; არის სახეობა ნივთები და სამკაულებიც. ზემოთ ჩამოთვლილ არქეოლოგიურ მასალაში შორის ყურადღებას იმსახურებს ბრინჯაოს ორიგინალური მახვილი, აღმოჩენილი 1936 წელს, სანაპირი ქუჩის მშენებლობის დროს, მტკვრის ნაპირს. მახვილი სანტატრუსია იმით, რომ შემკულია როგორც რელიეფური სახეებით, ისე ჩარმდებელი (ამოკარწული) ორნამენტით, რელიეფური სახეებით შემკულია იარაღის სახელები, ხოლო სამუშაო პირი და დედა გრავირებულია ცხოველის ირმის სიარულირ და ღვემისმავარი სახეებით.

როგორც ცნობილია, გვიანბრინჯაოს პერიოდის მიწურულსა და რკინის ადრეულ ხანაში საკმაოდ მრავლადა ცნობილი ირმის გამოსახულებები. იგი გვხვდება როგორც ცალკეული ქანდაკებების, ისე სხვადასხვა ნივთის სამკაულის სახით. განსაკუთრებით ფართოდ იყენებენ მას ძვ. წ. I ათასწლეულის შუა ხანებში, შესანიშნავი ქართული ქამრის მალთების შესამკობად. თავდაპირველად ის ნახევრად ფანტასტიკურია, ხოლო შემდეგ უფრო რეალისტურ სახეს იღებს. ირმის გრაფიული გამოსახულებით შემკულია ბოლოკვეთილი მახვილების ზოგიერთი ეგზემპლარი და ზოგჯერ კახური ტიპის საბეკრებიც. ასე რომ, შემკულობის ის მოტივები, რაც თბილისის სანაპირზე აღმოჩენილი მახვილის შესამკობადა გამოყენებული, მეტალორგიის განვითარების სიღრმინდანვე მომდინარეობს, შემდგომ თანდათან იხვეწება, უზუსტობდება და მრავლდება. მაგარმა, ნაცვლად უფრო ადრეული პერიოდისათვის დამახასიათებელი ნატურალისტური სტილისა, როგორც ამის შესახებ სამართლიანად შენიშნავს პროფ. შ. ამირანაშვილი, ამ პერიოდში ადვილი აქვს სტილიზაცია. იმდენად, რომ ხანდახან ცხოველთა გამოსახულებები ბუნებრივ სახეს ჰკარგავენ, ფანტასტიკურ იერს იძენენ.

ძვ. წ. I ათასწლეულის I ნახევრის მასლები შედარებით მრავლადა წარმოდგენილი საბურთალოდან. 1940 წელს I ახალშენის ქუჩაზე მიწის სამუშაოების დროს აღმოჩენილი იქნა სამარხები, სამარხებ-

ლი ინვენტარი უმთავრესად თიხის მურქულიაა წარმოდგენილი. იგი ჩვენს მიერ დათარიღებულია ძვ. წ. XI საუკუნით. ეს მცირე ზომის, სხვადასხვა ფორმისა და დამაშუქების მურქულია გამოირჩევა ძერწვის სიფაქიზით. მასალათა შორის არის ქითნები და ქანკეთნებიც. ამ ტიპის მურქულს მურქულობის მოტივები უმთავრესად მხარზე გააჩნია, ორნამენტები გეომეტრიული და შედარებით მარტივი: კონცენტრული წრეებისა და პარკეტული ორნამენტის, მარკეტულია ქვეებისა და დამრეცი ზოლების სახით.

ძვ. წ. VIII—VI საუკუნეთა მასლები საკმაოდ რაოდენობითაა აღმოჩენილი საბურთალოზე. 1949 წ. ვიბურის ქუჩაზე სახლის მშენებლობის დროს შემოხვევით აღმოჩნდა ორმოსამარხები. სამარხებში ნაპოვნია თიხის მურქული და ბრინჯაოს სამკაულები.

პირველ სამარხში აღმოჩენილ თიხის მურქულთაგან ყურადღებას იმსახურებს ლევაფერის ჩაფხვა, თიხისა. მურქული ფაქიზად ნაკეთებია და მშვენიერადაა გამოკვეთილი ცალკეული ნაწილები.

თხელკელებად და ფაქიზად ნაკეთები აგრეთვე № 1 სამარხში აღმოჩენილი ლევაფერის თიხის მრეცა, ვიწრო გადმოშლილი პირით და დაბალი ყელით, მრავალი სფერული ტანითა და მკვეთრად გამოყვანილი ძირით.

ამავე სამარხშია ნაპოვნი ლევაფერის სამსისი, ცილიანდრული, ძირისკენ ოდნავ შევიწროებული.

თიხის მურქულის გარდა, სამარხებში აღმოჩენილია ბრინჯაოს სამაჯურები. სამაჯურების ერთი ნაწილი სადაა, უორნამენტო. რამდენიმე ცალი კი შემკულია გეომეტრიული და პლასტიკური სახეებით.

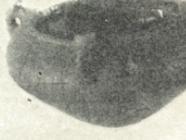
ბრინჯაოს სამაჯურების გეომეტრიული სახეებით შემკობის ტრადიცია, მისი ნაზოვანი სახეებით შემკობა, დაწახანება ძვ. წ. პირველი ათასწლეულის პირველი ნახევრის მასალებისათვის საკმაოდ დამახასიათებელია. რაც მთავარია, ამ პერიოდში ფართოდ იყიდებს ფხვს ქვეწარმავალი თავებით სამაჯურები: მძკობა, მაგარმა ხანდახან იგი იმდენად სტილიზებულია, რომ ძნელია გამოიწინა. საზოგადოერ კი გველის გამოსახულებები, ჩვენს ტერიტორიაზე აღმოჩენილი არქეოლოგიური მასალების მხედრული, დიდი ტრადიცია, მრავალსაუკუნოვანი ისტორია აქვს. იგი გვხვდება თიხის მურქულზე, როგორც შემკულობის მოტივი; ზოგჯერ გვხვდება სამარხ იარაღებზე — მახვილის პირებზე ცალკეული ნაწილის სახით. საქართველოს ტერიტორიაზე აღმოჩენილ მასალაში შორის თითქმის ყველაზე ადრეული ხანის სახეების ბრტყელოვანი საყინის გვერდზე გამოყვანილი ვეჯლის ხაზოვანი რელიეფური გამოსახულება. იგი შედარებით კარგადაა წარმოდგენილი თრიალეთის შუაბრინჯაოს პერიოდის მიდღრულ ყურთანაღ სამარხებში აღმოჩენილ დიდ თიხის მურქულზე.

თრიალეთში, გვიანი ბრინჯაოს პერიოდის შავად გამომწვარი თიხის მურქულზეც არის გველის რელიეფური გამოსახულება. ამავე დროს უნდა აღინიშნოს, რომ თრიალეთის ადრეული პერიოდის ლიონის ნაწარმზე არ

გვიანი ბრინჯაოს პერიოდის ადრეული საფეხურის თიხის მურქული.

გვიანი ბრინჯაოს პერიოდის ადრეული საფეხურის თიხის მურქული.

ენეოლითურ პერიოდის თიხის მურქული.

გვეხდებოდა გველის გამოსახულებანი. ხოლო უფრო მიჯნავითა პერიოდის (ძვ. წ. II ათასწლეულის მიწურული და I ათასწლეულის I ნახევარი) დიონისის სასაქულები (ბრინჯაოს სამაჯურები, სასაფუთქლე რგოლები) იპირია ქვეწარმავლთა თავების სქემატური გადმოცემა. შემადგენლის ასეთი მოტივი მრავალად გამოყენებულია მასთავრის სამაროების იმ ნივთებზე, რომლებიც უმაჯურესად ძვ. წ. II და I ათასწლეულის მიჯნას ამ ძვ. წ. I ათასწლეულის I ნახევარს ეკუთვნის. გველის სქემატურა გამოსახულებით შემკული არა მარტო ბრინჯაოს სამაჯურები, არამედ, ხანდახან, თიხის ჭურჭელიც. ამრიგად საქართველოს ტერიტორიაზე მოხალად აღიანივს უძველესი პერიოდისა დაუხედავად გველი კულტურა. რასთანა დაკავშირებული გველის კულტურა, ძნელია თქმა. ზოგიერთი მკვლევარი ფიქრობს, რომ გველი გამოსახულება ტყუას, ეშმაკობას, ქალის ვერაგობას, ხანდახან გველს უკავშირებდნენ ოჯახის სიბიდრეს.

ძვ. წ. VI საუკ. არქეოლოგიური მასალები შემთხვევით აღმოჩენილია ავღანარში, ბოქორის ქუჩაზე, კულტახისის მძებნელების დროს. სამარის ნაწილობრივი დაზიანების მიუხედავად, მასში საინტერესო ნივთები აღმოჩნდა. კერძოდ, მინიშნულებანია სხვადასხვა განიანტის სკიოთური ისრისპირები. სულ 10 ცალი ისრისპირია აღმოჩენილი, რომელთაგან ცხრა ბრინჯაოსაა და ერთი ძლიანა. რინის ნივთიდან აღინიშნავია დანა ყუნწით და სატერვისა თუ მახვილის ტარები. თიხის მხოლოდ თიხი ჭურჭელია, შედარებით მარტივი. მხოლოდ აღსავარია შემკული ირვლევი შემოვლებული ღარები. სასმისი ყურანია, ლამაზი და კონტაა, მაგრამ შემკულების რაიმე მოტივი არ გააჩნია.

ძვ. წ. I ათასწლეულის I ნახევრის ნივთები, თიხის ჭურჭელი და მარამეტრული შუბის პირი აღმოჩენილია გარეთვე დიდუბეში. ანალოგიური, ნავთლუმი, ვინიშელების ქუჩასა და სხვა ადგილებში. მაგრამ ყველა ამ მასალათა დეტალურად ჩაითვალა და აღწერა შორს წავიყვანდა.

ძვ. წ. I ათასწლეულის მეორე ნახევრისა და ახ. წ. I ათასწლეულის I ნახევრის ანუ ე. წ. ანტიკური პერიოდის არქეოლოგიური ძეგლები სასამართლოდენითაა წარმოდგენილი თბილისის სხვადასხვა უბანში. როგორც მასალოდნა ჩანს, წინა პერიოდში დაწვეული თბილისის ტერიტორიის მზარდა დასახლების პროცესი ამ პერიოდისა კიდევ უფრო ჩქარდება. ხაზგასმით უნდა აღინიშნოს, რომ ამ პერიოდის მასალათა შორის თითქმის არ მოიპოვება საბრძოლო და სამეურნეო იარაღი. არ მოიპოვება არც თიხის დიდი ზომის ჭურჭელი, თუ არ მივიღებთ მხედველობაში ტყვევრთა აღმოჩენის ერთეულ შემთხვევებს. დიდი ნაწილი ძეგლებისა პატარა ზომის თიხის ჭურჭელითაა წარმოდგენილი, დიდი რაოდენობითაა ბრინჯაოს სამკაულები და სხვადასხვა სახის მძივები.

ამ პერიოდის თბილისში აღმოჩენილი თიხის ჭურჭელი, საყმაღლე განსხვავდება წინა პერიოდის თიხის ჭურჭლისაგან. ისინი თითქმის მოკლებულია შემკულების იმ ფორმებს, რომლებიც წინა პერიოდში გვხვდებოდა, ამხედვად ძირითადად მოხატული და შეღებილი ჭურჭელი გვხვდება. ჭურჭელთა გაბრალებად და საღებავის უწყაშე უკვე საერთოდ დამახასიათებელი ხერხია ამ პერიოდის მთელნებისა. ჭურჭლის მოხატვა უმაჯურესად წითელი სიღრმეით ხდება. არის შავად შეღებილი ჭურჭელიც. თიხის ჭურჭელი უმაჯურესად ხელაღების, თუნუქაღების, ქითან-კოტურების და ფილა-ჯემებითაა წარმოდგენილი.

ანტიკური პერიოდის ძეგლთაგან ყველაზე ადრეული მასალა დიდუბეშია აღმოჩენილი 1930—1931 წწ., მექანიკური ქარხნის მშენებლობის დროს. ერთი მაგარი თიხის ხელადა, ლიგანდისფრად გაბოშვარია, მისი მხრები და ყური მოხატულია წითელი სიღრმეით. ყურის მარჯვნივ და მარცხნივ ერთმანეთის გადამკვეთი წითელი ზოლებია გაკლებული. ყურის საწინააღმდეგე მხარე კი კუთხის შემკვნილი წითელი ზოლებითაა მოხატული, კუთხეები

მაღალა, გვერდები კი დამრეცად ეშვება დახლა. ჭურჭელთა აშკარად ფორმა და მოხატვის ხერხი ადრე პერიოდის პერიოდისათვისაა დამახასიათებელი, მსგავსი მასალები იშვიათად, მაგრამ მაინც გვხვდება საქართველოს ტერიტორიაზე. აღწერილი ჭურჭლის ზუსტი ანალოგი, როგორც ფორმით, ისე მოხატვის ხერხით, აღმოჩენილია წალკის რაიონის სოფ. კუშში, ქვაყუთის ტიხის სამარხში, რომელსაც ე. წ. კუშხის თარიღებს აქამოვლენის პერიოდით.

ამ პერიოდის თიხის ჭურჭლის შესამკობად გამოყენებული თავისებური, უხეხური სახეები. წერხაქვასებულ ჭურჭლის ზედაპირზე არაააბარად გადვლენული მოშავო (შურა) საღებავი. ხანდახან იგი თითქმის უწყურხვად გადვლენული ზოლების სახითაა წარმოდგენილი. ასეთი მჭიდროდ გვხვდება დიდუბის არქეოლოგიური კოლექციებში. ერთია ხელადა, ხოლო მეორე კოჭობი.

ანტიკური პერიოდის ადრეული საფეხურისა უნდა იყოს, აგრეთვე, დიდუბეში აღმოჩენილი ბრინჯაოს სასაფუთქლე რგოლი, წერილი მავთლისაგან ნაკეთები, რომლის ბოლოები ქვეწარმავლის ძალზე სტილიზებული გადმოცემაა, იგი განიჭებულია, რის შედეგად „შუბლი“ ამოხეულია და ნაჩერებები „თავლებად“ წარმოვლდება. შეიძლება ამ პერიოდის იყოს დიდუბესა და ანალოგიური ნაწილი ბრინჯაოს თამბაგალი და მსხვილი კასრის რიგის თავიანი საყინები. უფრო მოვიგინო პერიოდის, ე. ი. ძვ. წ. უკანასკნელი მეოთხედის არქეოლოგიური ძეგლები მრავალად დიდუბის მასალებში.

პირველ ყოვლისა უნდა აღინიშნოს მშვენიერად დამუშავებული კობა და ლაზანინი მცირე ზომის თიხის ჭურჭელი, უმაჯურესად ხელაღები, თუნუქაღები, ფიალები, ჯამები და კოჭობები. ფილა რადენიმე ცალი, შავად გაბრალებული, მომადლო, კარგად გამოყოფილი და შიგნით შეღრიჯილი ტუსლები, ოდნავ მოყრელი პირით, წინოსხერი განიერი ნაწილით.

ამ პერიოდის ბრინჯაოს სამკაულთა ჯგუფშია ზანზალაქები, რომელთა ზედაპირი დამრეცი, ერთმანეთის გადამკვეთი, ვიწრო ღარების გაღებებით რომბებდა დაყოფილი; ზურგ შეხეტილი და ბოლოვანსამხედველული სამაჯური, ცხვილის კობა და მშვენიერი სქემატური ქანაკება ბრინჯაოსი, ზურგზე უწყური.

მრავალად ამ პერიოდის თიხებშია პასტის, პასტისა და სარდონის მძივები და მძივსაკიდები. მძივების უმრავლესობა ცილიზებულია ამ მრავალი. არის დიდი ზომის, კასრის ფორმის გვერდებდახარული ეგზემალარებიც. გვხვდება ისეთებიც, რომელთაც ძაღის კოჩის ფორმა აქვს, ზოგიერთი მათგანი ოვლებითაა შემკული.

ძვ. და ახ. წ. მიჯნასა და მას აქვთ სამიოდ საკუების მასალები მრავალად აღმოჩენილი თბილისის სხვადასხვა უბანზე. ამ პერიოდის მასალათაგანაც ძირითადად ჭარბობს სხვადასხვაგვარად მოხატული და სხვადასხვა ფორმის თიხის ჭურჭელი. დიდუბეში 1930 — 1931 წწ. აღმოჩენილ მასალათაგან ამ მხრივ ყურადღებას იმსახურებს ხელადის ტიხის თიხის ჭურჭლები. ძირითადად მათთვის დამახასიათებელია: ოდნავ გაბოშვლილი პირი, დაბალი, ვიწრო ყელი, ოდნავ დაქანებული მხრები, მრგვალი ტახი, განიერი ძირი და ბრტყელი ყური. აღნიშნული ჭურჭლის ზედაპირი წითელი საღებავითაა მოხატული. მოხატვლითა უმაჯურესად კონცენტრული ზოლების სახითაა და ზოგიერთი ჭურჭლის მივლ ზედაპირზეა განლაგებული.

სამკაულთაგან პირველ რიგში უნდა დავასახელოთ ბრინჯაოს მრგვალი ბეჭედი. ინტალიო ბრტყელია, იგი რკალზე მიჩრილი, პირზე გამობატულია გაქვნიებული ცხენი.

გარდა დიდუბისა, ამ პერიოდის ძეგლები აღმოჩენილია ღრმა-ღლებში. 1936 წელს აღმოჩენილი კომპლენი შიგნის-ცავს ამ პერიოდისათვის ტიპური თიხის თიხი ხელადას. მათთვის დამახასიათებელია ოდნავ გაბოშვლილი პირი, დაბალი ცილიზებული ყელი, გრძელი ტახი, განიერი ძირი

1958 წლის 1-ლ ოქტომბერს შესრულდა ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკის 9 წლისთავი. ამ ისტორიული თარიღის აღსანიშნავად პეკინის ტიანანმენის მოედანზე მოეწყო სამხედრო პარადი და მშრომელთა გრანდიოზული დემონსტრაცია. ცენტრალურ ტრიბუნაზე იდგნენ: მათი ღირსი, ჯუ და, ლუ შაო-ცი, ჩეუ ენ-ლაი, მათი თანამემამულეები და უცხოელი სტუმრები. დაიღობა 10 საათზე ვაისმა ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკის სახელმწიფო ბიზნი. დაიწყო სამხედრო პარადი, რომელიც გადიარდა მშრომელთა შთამავლებულ მსვლელობაში, ჩინელი ხალხისა და კომუნისტური პარტიის ერთიანობის, ახალი ჩინეთის მშენებლობის გამარჯვების, სოციალისტური ქვეყნის მეგობრობის ვანტაჟების დემონსტრაციაში.

აკირველი ოქტომბერის ზეიმი პეკინის ტიანანმენის მოედანზე

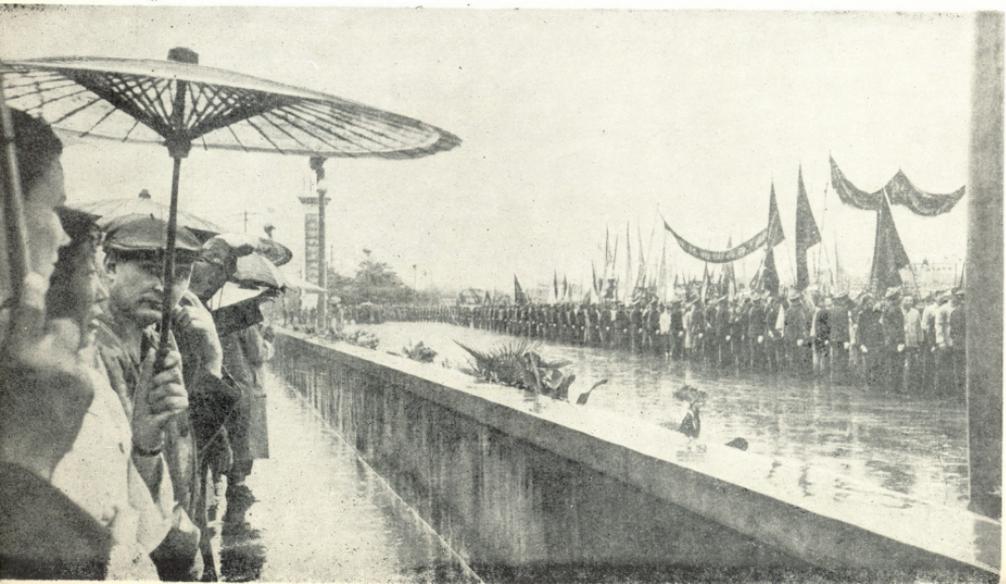
1. ახე იყო 1958 წლის პირველ ოქტომბერსაც. ყოველ კოლონას მოთავე მებრძოლები მიუძღოდნენ. ისინი მზურვალედ მიესალმებოდნენ ჩინეთის ყველა გამარჯვების სულის ჩამდგმულ კომუნისტურ პარტიას, ხალხისებულმდგანებლებს, ჩინეთ-საბჭოთა კავშირის ურდვევ მშობას.

შ. აუვადა და გაიფურჩქნა ჩინეთის უძველესი, შრავალაუკუნოვანი ხელოვნება, რომელიც ხალხის გენიამ შექმნა და ახლა ხალხსაც ემსახურება. დაუშრეტელი ფანტაზია და გამომგონებლობა აჩვენეს ჩინელმა მომღერლებმა, მოცეკვავეებმა, მუსიკოსებმა და აქტიორებმა ტიანანშინის შოედანზე. ხალხურობით, კლასტყურობით, სილამაზით, იდეურობითა და გრანდიოზულობით გამოირჩეოდა შათი ერთობლივი მხატვრული გამოსვლები ტრიბუნების წინ, უცხოელი და აქციონი ჩამოსული ჩინელი სტუმრების გასახარებლად.

შ. ჩინელი ხალხის შრომით და მხატვრულ შემოქმედებით წარმატებებს განციფრებული და აღტაცებული შეპყურებდა ტიანანშინის შოედანზე მსოფლიოს შრავალი კვენიდან სამეგობროდ მოსული შრავალი ათასი სტუმარი, რომლებიც მიუხედავად იმ დღის ძლიერი წვიმისა, ჩინური კოლგების ქვეშ თავს ბედნიერად გრანობდნენ და ახალ გამარჯვებებს უსურვებდნენ კოლგებთან ჩვეულ ჩინულ შეგობრებს, იმათ ვინც თაჯის შრომით სოციალიზმის საერთო საქმეს ამტკიცებს.

5. ზღვაზე ღელავდა დროშებითა და ტრანსპარანტებით აფერადებული ტიანანინის ისტორიული მოედანი, გაზარებული თვალბით უმჯობრდნენ ისინი ტრიბუნებს, სადაც მათ მისასალ-მებლად სხვეთან ერთად მრავალი საბჭოთა მოქალაქე იდგა. ამ ორი დიდი კვერის შობამ კიდევ უფრო მტკიცე გახადა სოცია-ლისტების ბაზა.

8. ბევრი უცხოელი დანერჩო ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკის ზეიმს, ტრიბუნაზე იყვნენ საბჭოთა კავშირის, დემოკრატიული კვერების წარმომადგენლები და მსოფლიოს თითქმის ყველა კუ-თხიდან ჩამოსული მოწინავე, პროგრესული აღმზიანები. ჩინული ხალხისა და პარტიის ერთიანობის მოწამე გახდა საქართველოდან ჩასულ მოგზაურთა დიდი ჯგუფიც.

7. მწუხარი რიგებით, შეწყობილი და რიტმული ნახიჯით ჩიარეს ჩინელ სპორტსმენთა მრავალათასიანმა კოლონებმა, რე-მელიც ახალი ჩინეთის ფიზიკური და სულიერი აღორძინების სურათს წარმოადგენდა. კუნთმაგარი და გულმართალი ჩინელი ახალგაზრდობა მუდამ მზად არის თვალისჩინივით დაიცავს თავისი სამშობლოს ბედნიერი აწმყო და უფრო უკეთესი მომავალი.

და ყელის შუა ნაწილზე შემოვლებული რელიეფური ზოლი. ზოგიერთი მათგანის ზედაპირზე წითელი საღებავი წაშაობული. თიხის ჭურჭლის გარდა, კომპლექსი შეიცავს ბრინჯაოს ბეჭედს. ბეჭდის თვალბუნებრივ ჩასაშლელს ყვირული მინის ტიხა, რიოდის პირზე გამოხატულია წინა ფეხებზე წამოწილი ღლიანი.

სახიტრესოა ამ კომპლექსის ორი ნივთი — პირველი მათგანი ავგაროზი კაშიაია, ძოცისფრო, ზოგან მკაშკაშაოლი ფერისა; თვალური მოყვანილობის ზუსტ გამოხატულ ბაჟყვი, მეორე ავგაროზი — სკარაბეია პასტისა, მოყვითალო ფერისა.

დიდ ყურადღებას იმსახურებს ღრმა-ღელეში, პლასტმასის ქარხნის ტერიტორიაზე, 1937 წელს შემოხვევით აღმოჩენილი გვიანი ანტიკური ხანის არქეოლოგიური ძეგლები. მასალა შედგება მინისა და თიხის რამდენიმე ჭურჭლისაგან. მინის ჭურჭელი ოთხიანი, ერთი მათგანი სახელაქცებელი, იშვიათია თავისი ფორმითა და შექცეულით. იგი ფერადი ლურჯი მინისაგანაა ნაკეთები. შედარებით სქელკედლება და მძიმე ჭურჭლის ტიპი დაახლოებით ქვეყრის ფორმისაა და მთელ სიმაღლეზე შემკულია თეთრი და მუქი ყვითელი ზოლიებით. თავისი ფორმით საინტერესოა მინის მეორე — ღია ცისფერი ჭურჭელი, რომელსაც გვერდები ჩაღარული აქვს („ჩაჭყლებულია“ სიკაქეზე). აქედანვეა პატარა საწელსაცხელე მინისა, მოთვითი, ოდნე გადმომდელი, გასქელებული პირის; რამდენიმე ცალი თიხის ჭურჭელი (ღობი, ხელადა, ქილები, კოჭობები).

1933 წელს ვაკეში საავადმყოფო კომბინატის მშენებლის დროს აღმოჩენილი იქნა კრამიტის სამარხი, საინტერესო იმით, რომ მასში ნახოვნია ავგაროზის (ძვ. წ. 27—ახ. წ. 14 წწ.) მონეტა, ხიორის ფურცლები ოქროსი და ოქროს ბურთულები.

მათ გარდა ამ პერიოდის არქეოლოგიური ძეგლები აღმოჩენილია საქ. სახ. მუზეუმის და საჯარო ბოლიოთუქის ტერიტორიაზე, ბალნეოლოგიური კურორტების მიდამოებზე და მთაწმინდაზე.

ამრიგად ძვ. წ. I სათსწლეულის მიწურულისა და ახალი წელთაღრიცხვის I სათსწლეულის I ნახევრის არქეოლოგიური ძეგლების სიმრავლე, მათი თიხისის სხვადასხვა პუნქტებში აღმოჩენა, წერილობითი წყაროების სიმცირის პირობებში, ერთგვარ წარმოდგენას ვეძლევენ თბილისის ტერიტორიის ამ პერიოდის დასახლებებზე. მისი მოსახლეობის სამეურნეო-კულტურული და სოციალური ყოფის შესახებ.

პირველ ყოვლისა, არქეოლოგიური მასალის მიხედვით ირკვევა, რომ ძვ. წ. I სათსწლეულის II ნახევარსა და ახ. წ. I სათსწლეულის I ნახევარში თბილისის მოსახლეობას საქონლის გაცხოველებული გაცლა-გამოცლა პეონია არა მარტო საქართველოს ტერიტორიის ცალკეული მხარეების მცხოვრებლებთან, არამედ სხვა ქვეყნების ხალხებთანაც. ამას მოწმობს თბილისის სხვადასხვა უბანში და მის მოსაზღვრე ადგილებში აღმოჩენილი უცხოური მონეტები. დიდი რაოდენობით მათი აღმოჩენა თბილისის ტერიტორიაზე იმ დროს სასაქონლო მუშრუნობასა და ვაჭრობის განვითარებაზე, ვაჭართა ფენის არსებობაზე მიუთითებს. ძნელია თქმა, თუ რა საქონელი იყო მიმოქცევაში ამ იმ დროს.

აქვე ნაპოვნ ანტიკური პერიოდის მასალათა შორის თითო ოროლა შემოტანილი ნივთებიც ჩანს. ასეთად მივგავანია: კაური (ლევნევილია), პასტის საყიდი ბაჟყვის გამოხატულებით და თილისმა ხიოყის გამოხატულებით. ე. წ. „ეკვიპტური სკარაბეი“ და სხვ. 1957 წ. ღრმა-ღელეში

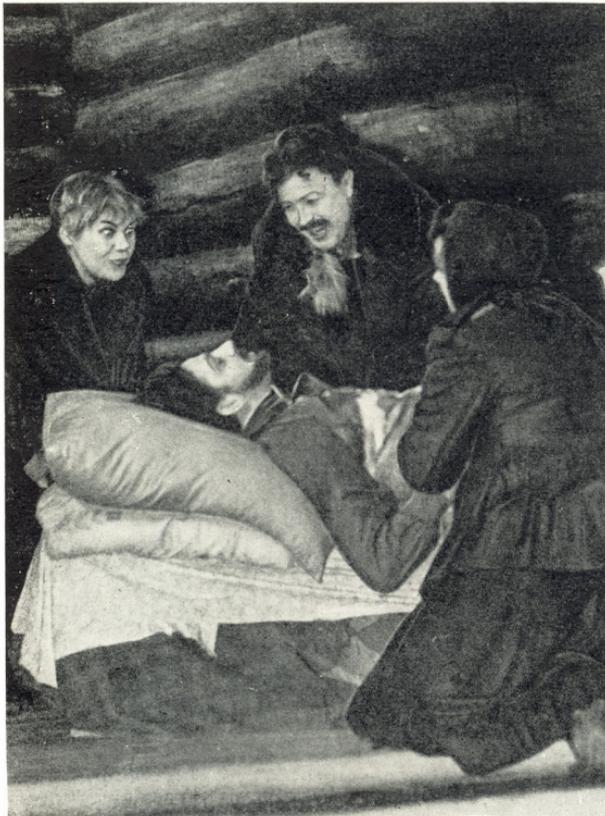
პლასტმასის ქარხნის ტერიტორიაზე მოპოვებულ მასალათა შორის შემოტანილია ჩანს მინის ფერადი, თეთრი და ყვირული ზოლიებით შემკული ჭურჭელიც. თბილისის ტერიტორიაზე აღმოჩენილი არქეოლოგიური მასალების მსგავსება მოსაზღვრე ტერიტორიის არქეოლოგიურ მასალებთან, ხანდახან კი მათი ზუსტე ერთგვარობა ამ რაიონებში მცხოვრებთა შორის გაცხოველებულ ურთიერთობაზე მეტყველებს.

საკუთრებულ ნაგებობათა ნაშთები ჯერჯერობით არ არის მიკვლეული. დღისათვის შემორჩენილი თბილისის ციხის ნანგრევების შესახებ ჩვენ მალთან ძუნჭი ცნობები გვაკანია. აღნიშნული ციხე, როგორც წერილობითი წყაროებიდან ჩანს, აგებულია IV საუკუნის II ნახევარში, მეფე ვარაზ-ბაკურის დროს, როდესაც თბილისი საკმაოდ მჭიდროდ დასახლებული ყოფილა. როგორც ცნობილია, ამ ციხის ერთ-ერთი დანიშნულება იყო გაეპარებინა იმდროინდელი დედაქალაქი მცხეთა; ნიშანდობლივია ისიც, რომ სპარსთა მიხედვით, პიტიაშუმს, რომელსაც ქართლის მეფეთახისათვის თვალყური უნდა ედევნებინათ, თავის რეზიდენციად აურჩევიათ თბილისი. ამრიგად, IV საუკუნის ბოლოს თბილისი უბრალო დასახლებულ პუნქტად კი არ იწოდება, არამედ „ქალაქად, ციხედ“. IV საუკუნიდან მოყოლებული ახალი საზოგადოებრივი ურთიერთობანი იწვევდნენ თბილისის თანდათანობით ზრდას, სავაჭრო-ხელოსნური ურთიერთობის გაფართოებას. V—VI საუკუნე იყო „ნამდვილი ისტორიული მოსარჩინი“, არა მარტო ეკონომიური განვითარების თვალსაზრისით, არამედ აგრეთვე სოციალური, პოლიტიკური გარდატეხების მხრივაც. ფეოდალური ურთიერთობის გამარჯვება დაიდა შეუსწო ხელი საქართველოში ვაჭრობა-ხელოსნობის განვითარებას. საქალაქო ცხოვრების აყვავებას... ახალი საზოგადოებრივი ურთიერთობის გამარჯვების წყალობით, სავაჭრო ურთიერთობა გაცხოველდა. მან კი წარმოიშვა ახალი ქალაქები, ხოლო ზოგი ძველი ციხე-ქალაქი ქალაქად გადაიქცა. მაგარამ, ამასთან ერთად, თანდათან დაეცა ზოგიერთი ძველი წინავედლური ხანის ქალაქი. V—VI საუკუნიდან იწყება აგრეთვე ქართლის უძველესი დედაქალაქის—მცხეთის ეკონომიური და პოლიტიკური მნიშვნელობის დაცემაც. ასეთი გარდატეხის ეპოქაში წარმოიშვა თბილისი, როგორც დედაქალაქი“ (დ. გვრიტიშვილი, შ. მუსხიხა).

სამეფო რეზიდენცია მცხეთიდან თბილისში გადმოიღოს VI საუკუნის დასაწყისში და ამ პერიოდიდან თბილისი ხდება ქართლის დედაქალაქი. ამრიგად, თბილისის ტერიტორიის დასახლება, ჯერ ციხე-ქალაქად, ხოლო შემდეგ მის დედაქალაქად ქცევას. პირველ რიგში, ხელი შეუწყო მისმა გეოგრაფიულმა მდებარეობამ. მტკვრის ხეობაში მოქცეული თბილისის ტერიტორია წარმოადგენდა ტაფობს და შესაძლებელი იყო მისი მორწყვა, მიწათმოქმედების წარმოება. მცხოვრებთ შეეძლო მდ. მტკვარზე თევზის ყრა; დიდი მნიშვნელობა ჰქონდა იმასაც, რომ თბილისი გზაჯვარედინზე მდებარეობდა. აქ გავიდა დიდი გზა, რომელზეც ქართლს სპარსეთთან აკავშირებდა.

ამრიგად, მატერიალური კულტურის ძეგლების მიხედვით, თბილისის ტერიტორიის დასახლება უძველესი დროიდან (წინოლითის პერიოდიდან მაინც) მომდინარეობდა, მომდევნო პერიოდში დასახლებულს ეს პროცესი თანდათან ფართოვდება; ძვ. და ახ. წ. მიჯნადან მოკიდებული ეს ტერიტორია საკმაოდ მჭიდროდა დასახლებული; VI საუკუნის დასაწყისში მცხეთიდან ქართლის სამეფო რეზიდენცია გადადის თბილისში, რომელიც ხდება ქართლის როგორც ეკონომიური, ისე პოლიტიკურ ცენტრად.

სცენა სპექტაკლიდან „ოქმულება ნაწილი ადამიანზე“.

კატაკა თბილისელთა მებოვარი

(მოზარდ მაყურებელთა რუსული თეატრის სპექტაკლებზე)

ნადია შალუტაშვილი

ხელოვნებათმცოდნეობის კანდიდატი

ენინგრადის მოზარდ მაყურებელთა თეატრი სსსრ-ის სამხატვრო ხელმძღვანელმა ბ. ვ. ზონამ ერთხელ ჰკითხა სტანისლავსკის, თუ როგორ უნდა ითამაშონ მსახიობებმა საბავშვო თეატრის სცენაზე. დიდმა რეჟისორმა უპასუხა: „ჩემის აზრით, ისევე, როგორც უფროსებისათვის, მხოლოდ უფრო უკეთესად. — მეტი

სიმართლითა და სიწმინდით“... საბჭოთა მოზარდთა თეატრს ახალგაზრდობის აღზრდის მეტად მნიშვნელოვანი ფუნქცია აკისრია. ამ როლს წარმატებით ართმევს თავს თბილისის მოზარდ მაყურებელთა რუსული თეატრი, რომელიც დიდ და სასარგებლო საქმეს ეწევა.
გასული 1957 — 58 წლის სეზონი თეატრმა საკამო წარმატებით დაასრულა.

მისმა ნამუშევრებმა მალაქოშვილმა შეფასება დაიმსახურეს მოზარდთა თეატრების საკავშირო ფესტივალზე. ბევრი საინტერესო წარმოდგენა უჩვენა თეატრმა თავის მაყურებელს. რეპერტუარში იყო ზღაპრები (ი. არაყიშვილის „ია და ცისკარა“, ზაქის და კუხიცივის „ზღაპარი ზღაპრებზე“), ისტორიულ-მოგვარებითი პიესა („ალექსანდრე პუშკინი“ დ. დელისა), კლასიკა (ა. ოსტროვსკის „უცნობი სიმღერა“, მაინ რილის „უთაო მზედარი“); აგრეთვე ბ. პოლუევის ცნობილი რომანის ინსცენირება „ნამდვილი ადამიანი“, ს. მიხალკოვის „სომხური“; ვ. როზოვის „ცხოვრების ფურცელი“, გ. ბერძენიშვილის „კოჭლი მუწისქვილე“ და სხვ.

თუ ი. არაყიშვილის „ია და ცისკარა“ (დაღმა რ. შაფოთაშვილისა) საერთო მოწონება დაიმსახურა, ამას ვერ ვიტყვი გრ. ბერძენიშვილის „კოჭლ მუწისქვილეზე“ (დაღმა ვ. ვოლგუსტისა). სამწუხაროდ, თვით პიესას აქვს იმგვარი მხატვრული ნაკლოვანებები (გაუმართლებელი სიტუაციები, ხასიათების სტატუსობა), რამაც ერთგვარად განაპირობა სპექტაკლის წარმატებლობა. რეჟისორმა ვოლგუსტმა ვერ შესძლო ცოცხალი, მართალი ატმოსფეროს შექმნა და პირობითობამ, სიყალბემ მოიკალათა სცენაზე. გაუმართლებელია ისიც, რომ დამდგმულმა მთლიანად დაუკარგა პიესას მისი ეროვნული კოლორიტი. თუმცა ზოგიერთმა მსახიობმა წარმატებით განასახივრა რამდენიმე გმირი, სპექტაკლი მაინც მკრთალი და ხელოვნური გამოვიდა.

წარმატება ხელა წილად ბ. პოლუევის რომანის „ნამდვილი ადამიანი“ ინსცენირებას (დაღმა ნ. მარშაკისა, მხატვრები ი. შტენენერგი), სპექტაკლის ღირსება მის მაღალ პატრიოტიზმში, მის კეთილშობილ პუმიზიზმშია. ამიტომაც ასე დამაჯერებელია მფრინავ მერსიკის თავგადასავალი; ამიტომაც შეიკვარა მაყურებელმა ნამდვილი საბჭოთა ადამიანების — მერსიკის (ნ. ჭონიშვილი), გორბოივის (რეს. დამს. არტ. ლ. რომანოვი), კლავდია მიხაილოვნის (რეს. დამს. არტ. ი. ბელენკო) სახეები.

სხვაგვარი ხასიათისაა ს. მიხალკოვის „სომხური“, მასში ავტორს არ დაუსახავს არც განსაკუთრებული პირობებები, არც მაღალი მიზნები. პიესა დაწერილია მსუბუქად და აგებულია გაუგებრობაზე. სპექტაკლის დამდგმელმა, რუსთაველის სახელობის თეატრალური ინსტიტუტის დიპლომანტმა ვ. რციხლაძემ და მსახიობებმა სცადეს ეჩვენებინათ მხიარული, ცოცხალი წარმოდგენა საბჭოთა მაყურებლის დასვენების, გართობის, მეგობრობის შესახებ.

უთოდ საინტერესო სცენური სახე

შექმნა ნიჭიერმა მსახიობმა რეს. დას. არტ. ჩ. კიროვამ (ვოვა პესტიკოვი), რომელმაც დიდი სითბოთი და უშუალოებით გვირგვინა „მექსიკელით“ გატაცებული, ცოცხალი და გულმარათალი ბიჭუნას სახე.

ტრავეტის ამბლუსათვის საჭირო აქტიორული მონაცემები გამოამკლავა ახალგაზრდა მსახიობმა ა. უზნაძემ შურკა ტინიანის როლში. ამავე როლს გამოცდილი მსახიობი რეს. დას. არტ. ვ. ბუბუტივიშვილი ასრულებს, თუმცა მას უკვე უჭირს ასეთი ხასიათის როლების შესრულება და ბავშვურ სიმკვირცხლეს სცვლის ხელოვნური ტემპერამენტით, რაც, რასაკვირველია, დიდად ენებს სცნურს სახეს.

სეზონის დასასრულს, უკანასკნელ პრემიერად თეატრმა მაცურებელს უჩვენა ბავშვების ერთ-ერთი საყვარელი მწერლის მაინ რიდის ცნობილი ნაწარმოების „უთავო მხედარის“ ინსცენირება (ინსცენირების ავტორია ი. რუბინშტეინი).

გამოცდილმა რეჟისორმა ნ. მარშაკმა ინსცენირების ფარგლებში (რომელიც, როგორც თითქმის ყველა ინსცენირება, გარკვეული ხარვეზებით ხასიათდება) შექმნა ემოციურად დაძაბული, საინტერესო სპექტაკლი. თეატრს უფარდა, მექსიკელის სვედე-სილიტრას მაცურებელი თავიდანვე შეჰყავს ნაწარმოების გმირულ-რომანტიულ სამყაროში, და ეს განუყობილებლა ბოლოიდ არ სტოვებს მას.

ერთიანი მოქმედება, დაძაბული რიტმი, ანსამბლურობა, ფერადოვანი, ორიგინალური მიზანსცენები — ყველაფერი ეს სპექტაკლის ღირსებას წარმოადგენს.

სპექტაკლის წარმატება განსაზღვრა ახალგაზრდა ნიჭიერი მხატვრის დ. ნოდის მხატვრობით. სპექტაკლში იგი, ფონ-ილუსტრაცია კი არ არის, არამედ ორგანულადაა შესული პიესის გმირთა მოქმედებაში, მჭიდროდაა დაკავშირებული მოქმედ პირთა განცდებთან.

ყოველგვარ პომპეზურობას მოკლებული, ძუნწი, მეტყველი დეტალებით მხატვარი კარგად გამოვლევს მოქმედების ადგილს. მაგალითად, გიგანტური კატკუსების ჩრდილი ყვივით სილაზე ქმნის გარუჯულ-დაბანაკებული ველების სურათს.

სცენურ სახეთა შორის ყურადღებას იპყრობენ: ი. სუხანოვი (ჯერალდი), ლ. რომანოვი (ზეფსტეინი), ს. ევანგელიდი (ლუჩა), ლ. გავროლოვი (პენრი), ი. ბალა (კალაუნი).

თეატრის რეპერტუარში, ახალ დადგმებთან ერთად, გარკვეული ადგილი უჭირავთ ძველ და ადღვინილ

სცენა სპექტაკლიდან „ზღაპარი ზღაპარზე“.

სპექტაკლებს, რომელთაც არ დაუკარგავთ თავიანთი მხატვრული ღირებულება. ამ მხრივ აღსანიშნავია ვ. როზოვის პიესის „ცხოვრების ფურცელის“ და ა. ნ. ოსტროვისკის „უცნაური სიმღერის“ დადგმები. ვ. როზოვი კარგად იცნობს ჩვენს ახალგაზრდობას, მის ფიქრებს, ოცნებებს, მისწრაფებებს. მის ნაწარმოებებში ნამდვილი ცხოვრება სუნთქავს, მისი გმირები ცოცხალი, რეალური ადამიანები არიან.

„ცხოვრების ფურცელი“ ახალგაზრდობისათვის მნიშვნელოვან და სერიოზულ საკითხებს ეხება, ავტორი მხატვრულ სახეებში (ბორის მაკატრიონის მაგალითზე), გვიჩვენებს თუ

როგორ ისწრაფვის ჩვენი ახალგაზრდობა ცოდნისაკენ, როგორ იბრძვის იმისათვის, რათა გახდეს ახალი ცხოვრების განათლებული, შეგნებული მშენებელი. შრომა, მეგობრობა, — აი, ის ნათელი იდეალები, რომლებიც გამსჭვალულნი არიან პიესის ახალგაზრდა გმირები.

პიესაში ნაჩვენებია საბჭოთა ადამიანების მდიდარი, მჩქეფარე და მრავალფეროვანი ცხოვრების მხოლოდ ერთი ფურცელი, მაგრამ ამ ერთ ფურცელზე აღიგნება ამ ადამიანთა მღაღი გრძობები, მათი კეთილშობილური იდეალები.

სპექტაკლის დამდგმელმა მ. გიქმიყელმა სწორედ ეს მომენტი მიი-

სცენა სპექტაკლიდან „მოქმედება ნამდვილ ადამიანზე“.

სცენა სპექტაკლიდან „გამოქცევა“

სცენა სპექტაკლიდან „ნაყარქეპია“

სცენა სპექტაკლიდან „ზღაპარი ზღაპარზე“

ჩნია გამოსავალ წერტილად და გვიჩვენა ის ძნელი, მაგრამ სწორი გზა, რომელსაც პიესის გმირი ეწევის ცხოვრებაში.

რეჟისორმა მთელი თავისი ყურადღება მოქმედ პირთა ხასიათებზე, მათ ურთიერთობაზე გადაიტანა; ამიტომაც სპექტაკლში ისინი მართალი და ცოცხალი არიან. სადა, ფსიქოლოგიურად გამართლებული მიზანსცენები, შემოქმედის შემოქმედებით მიმდგრება — ყველფერი ეს ქმნის მოქმედებისათვის საჭირო ატმოსფეროს. სპექტაკლის შემსრულებელთა შორის თავისი გულწრფელობით გვაღელვებს რეს. დამს. არტ. თ. ორიოლი (ელიზავეტა მაქსიმოვნა).

მდიდარი შინაგანი ბუნების, მტკიცე წარმოსუფის ადამიანს წარმოგივლებენ ნიჭიერი მსახიობი ნ. ჭონიჭოვი (ბორის ბოკატურიოვი).

ოსტროვისკის „უეცარი სიმდიდრის“ დადგმა აღსტურებს იმას, რომ თეატრის რეჟისურა და მსახიობები დაუფლებულნი არიან ნათელ სცენურ ხელოვნებას, რომ თეატრი მხატვრულად საინტერესო ძალას წარმოადგენს. კმაყოფილების გრძნობით უნდა აღვნიშნოთ, რომ მან დასძლია ა. ოსტროვისკის ეს რთული ნაწარმოები. გვიჩვენა უფოლდ კარგი სპექტაკლი. დამდგმელმა მ. ვახანიანსკიმ, მხატვარმა ი. შტენბერგმა მსახიობებთან ერთად სინიორა ვანსახიერეს ოსტროვისკის მიერ გენიალურად ასახული „ბუნების სამყარო“ ობორობისა და ძალადობის ადვილსამყოფელი.

სპექტაკლს თავიდან ბოლომდე მოსდევს ფულის ძალმომრეობის თემა. ფულია მთავარი მამოძრავებელი ზამბარა, კერძი, რომელსაც ეთყავინება ყველა.

გამიძირების სურვილმა ბევრი ცოცხა და დანაშაული ჩაადენინა მიხელე მიხეი კრუტიცკის. რეს. დამს. არტ. ა. იულინი სიმართლით წარმოასახავს თუ როგორ გადაგვარდა; რაოდენ სულიერი სიცარიელემდე მივიდა მისი გმირი; როგორ სტანჯავს იგი ცოლს, დისწულს, მისთვის სამყაროს რეალობა განსხეულებულია ფულში. კრუტიცკის თვითმკვლელობა მსახიობის შესრულებით წარმოგიდგება როგორც დამახინჯებული, სიძინწისა და სიხარბისაგან დამხსვრელი ცხოვრების კანონზომიერი შედეგი.

ქმრის პათოლოგიური სიძულწის მსხვერპლია კრუტიცკის ცოლი ანა ტიხონოვნა. მსახიობი თ. პაბიკაშვილი გვიჩვენებს ამ ადამიანის სრულ სულიერ სიციროვლას. მის მიერ კეთილად და მორცხვით კრატერიუმის დაცარგვას, არაეთიარი ადამიანური ღირსება აღარ დატოვია, ისე გასრისა იგი მგლოერ კანონებზე ავებრძობა ცხოვრებამ, და ახლა მას ცხოვრების მწვერივ ტალღები ნაფოტითი მიაქანებს უფსკრულისაკენ.

ადამიანური გრძნობები, სურვილები, განცდის უნარი ჯერ კიდევ აქვს შენარჩუნებულნი ნასტიათს. მსახიობი ე. ალალოვოვა ფაქიზად, მაგრამ ამასთან ერთად დრამატუზმით გადმოგვცემს თავისი გმირის განცდებს. ნასტიათს დრამატულ მდგომარეობას, მის უსასოებას მოძალადეთა წინაშე.

ჭორიკანა, ძუნწი, ბოროტი ბივიანური იდეაკაცის ზეგაროვან დროწივალე სახე შექმნა რეს. დამს. არტ. ე. გლობენკომ. გლობენკო-ზიგაროვა მთელი სპექტაკლის მანძილზე როლის სტიკაშია, მისი ხმის მდიდარი ინტონაციები, სახის მეტყველი მიმოქა, ყოველი მოძრაობა გვიხატავს მუშარული სულისყვეთებით გამსჭვალული არუბას, რომელიც მდიდრების წინაშე ციტირად მლიქვნლობს, ხოლო სუსტების და მორჩილების ბატონი და მმბრანებელია.

ფულის, კამიტალის საშინელი ძალა წარმოდგება მაყურებლის და სპექტაკლის მამხილებელი პათოსი ზიზღისა და აღფოთების გრძნობას იწვევს მასში.

აქ ჩვენ შეგვხვთ რამდენიმე სპექტაკლს, აღვნიშნეთ თეატრის ძირითადი წარმატებები. მაგრამ მომავალში თეატრის ხელმძღვანელებმა განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიაქციოს რეპერტუარს, სადაც დღემდე საგრძნობლად მცირედ არის წარმოდგენილი საბავშვო პიესები. პირველი რიგში თეატრი მოზარდებს უნდასურებულად და ამიტომაც რეპერტუარი ბავშვებისათვის უნდა იყოს შედგენილი.

გარდა ამისა, თეატრმა მეტი უნდა დაედას ქართულ მასალაზე დაწერილი პიესები, საბჭოთა პიესები, რომლებზე ჩვენს მომავალ თაობებს აღზრდიან საბჭოთა მორალის კეთილშობილური პრინციპების მიხედვით. ჩაუნერგავენ მათ კომუნისტურ იდეალებს.

თეატრს, როგორც აღვნიშნეთ, აქვს საინტერესო და კარგი დადგმები (მაგ. „ცხოვრების ფურცლები“, „უეცარი სიმდიდრე“, „უთავი მხედარი“). ასეთი სპექტაკლები უფრო ფართო საზოგადოებრიობას უნდა გუჩენილი, გავცნობთ მაყურებლების მეტ მასას თეატრის შემოქმედებით მუშაობა.

უფაოლ კარგი იქნება, თუ კულტურის სამინისტრო და სხვა სახელმწიფო ორგანიზაციები დახმარებას გაუწევენ თეატრს შენობის საკითხის მოგვარებაში და ხელს შეუწყობენ ახალგაზრდა ნიჭიერი მსახიობებით დასის დაკომპლექტებას.

მოზარდთა რუსული თეატრი ჩვენს რესპუბლიკის შემოქმედებითი ცხოვრების აქტიური მონაწილეა. მის სპექტაკლებს ესწრება ბევრი ქართველი მაყურებელი. თეატრს ყველა პირობა უნდა შეუქმნათ, რათა უკეთ იმუშაოს, უფრო მეტ წარმატებებს მიღწიოს.

ქანრული სურათები თბილისის სსოვრებიდან

გიორგი დარისბანაშვილი

რესპუბლიკის სახალხო არტისტი

ამბოთა ხელისუფლების დამყარებამდე ავღარის სცენისმოყვარენი არაორგანიზებულად მართავდნენ წარმოდგენებს. ვინც პიესას იმოწინადა და სცენისმოყვარებს თავს მოუყრიდა, იმას უნდა ეთამაშნა მთავარი როლიც. მიუხედავად იმისა, შეეძლო თუ არა მას ეს. ხშირი იყო შემთხვევა, როცა წარმოდგენა ურეისიროლად დავიდებამს. ვისაც რა გინდოდა, იმას ვაყუთებდი სცენაზე. ერთხელ, ეს იყო 1920 წელს, ერთმა უფროსმა ამხანაგმა იმოწინა ნაკლებად ცნობილი ავტორის დ. გაბრუაშვილის პიესა „ბრძოლა არსებობისათვის“. მის დასადგმელად მუშაობას შევუდგეთ. მე სცენაზე პირველად გამოვდიოდი და ამიტომ ერთსიტყვიანი როლი მომცეს, რომელიც სასუძვლიანად „დავამოყვებ“.

უფროსები მასობრივ სცენებში მონაწილეობის მისაღებად განგებ იწვევდნენ ხოლმე ისეთ ახალგაზრდებს, რომლებსაც დღენიდაც ჩხუბზე ეჭირათ თვალი. წარმოდგენის დროს ზოგიერთ უწესიერო ახალგაზრდას თავიანთი ამხანაგების შიში და რიგი ჰქონდა და წესიერად იქცეოდა. ამ სპექტაკლში მონაწილეობისათვის ასეთი ახალგაზრდებიც იყვნენ მოწვეულნი.

პიესის მიხედვით ხელნართული ბრძოლა იმართება ბატონის მდევრებსა და აჯანყებულ გლეხებს შორის. სცენაზედაც ვაჩვენებ ეს უთავბოლო ხოცვა-ჟლეტას. სცენაზე მდევრების მტე არავენ დარჩა, დახოცილები სათითაოდ გაგვყავდა სცენიდან. ჩხუბის თავი სცენის ბოლოს ედო და ვიდრე ყველას არ ვაგვიყვანებო, იმის ვაყვანა შეუძლებელი იყო. ერთი-ორი კაცი რომ ვაგვიყვანებო, ის ჩუმად დაკვიშებოდა „მოილი, ახლა მე ვაძიყვანებო“. ჩვენ შიშისაგან ხელში აყვანილი მივცვლებული უკან დავდეთ და მასთან მივიდით. ახლა კულისებიდან რეჟისორმა ფეხების ბრავუნნი დაკვიწო და „რას შევბოთო“ — გვიყვით. მცირე დაბნეულობის შემდეგ ისევ თავიდან დავიწყებო მდევრების გატანა. ამაზე მთლად გადართია ჩვენი ამეზნა „არტისტი“, უცებ წამოდგა, ერთი შეგვიერთება და სცენიდან კულისებში ვაყვანა. ისე ვაგვცხლებული იყო, რომ ყველას შეეშინა და აქეთ-იქით მიიმალა. მაყურებლებში სიცოცხლის-ხარხარა ატყდა.

* * *
ხედავ. კაცო, მკვლარი გაკოცხლდა!
არა, თანაც. როგორ შეგვაგინდა..

სცენისმოყვარეთა მიერ დადგმული სპექტაკლების დროს ასეთი კურორები ხშირად ხდებოდა. მაგრამ ეს ჩვენ ვულს არ გვიტყხდა და მაინც სიყვარულით მივისწრაფოდით სცენისაკენ.

* * *

მურაშკოვის თბილისის საგარეუბნო თეატრის დილის ხნის ისტორია აქვს. სამბოთა ხელისუფლების დამყარების შემდეგ იქ მე-11 არმიის წითლარმიელებმა აღადგინეს. ისინი იქ წარმოდგენებს მართავდნენ რუსულ ენაზე. მოქმედნე თეატრის უფროსი, რომელმაც ჩემი თხოვნის შემდეგ სამიწვერით დამართო ნება პარალელურად ქართული წარმოდგენებიც გამართა. მაღლ დავიწყებ რეპერტუარში, ჩემიანად სულ ექვსი კაცი ვიყავით: გიორგი მჭედლიშვილი (მოკარინახე), ლადო სულთანბეგილი,

შალვა ჯაფარიძე, ძმები დავილოვები — და მე. ვინაიდან სცენისმოყვარე ქალები არ გვყავდა, ამიტომ „უქალი“ პიესები შევარჩიეთ.

1921 წლის ერთ კვირა დილას შევასრულეთ „ორი მშვიერი“ და „ტიმოთეს ლევი“. ჩვენმა პირველმა წარმოდგენამ ისეთი გულწრფელი მოწონება დაიმსახურა, რომ თეატრის უფროსი — წითელი არმიის მთავარი, სცენაზე ამოვიდა. მსახურის ნიშნად ხელი ჩამოგვართვა და ვვთხოვა შემდეგი პიესის შუადგმა დავეჭქტებინა. ყველაზე დიდი სიხარული ის იყო, რომ არსს აღამაინს, რომელსაც ჩვენი ენა არ ესმოდა, მოეწონა წარმოდგენა, და რაც მოვავრია, მომავალი მუშაობის სტიმული მოგვცა. გაიშალა ჩვენი წრის მუშაობა. წრის პირველი მერცხლები ცას ეწვევიდით სიხარულით. „ურწმუნო თომები“ კი, რომლებსაც ჩვენი განარჯვების არაფერი სჯერდებოდა, ახლა ბილიშის მოხდით მოვიდნენ სამუშაოდ. კიდევ ვიწვინეთ უქალი პიესა „არკადიას სალილი“ და მეორე წარმოდგენაც შაბათ საღამოს დავდეთ. უბნის მოსახლეობამ თანდათან სიყვარული და პატივისცემა დავიმსახურეთ. ნაწილი ჩვენი უბნის ბიჭებისა, რომლებიც ერთმანეთს დანით კენწურსაბას ეტეოდნენ და ცუდ გზას ადგენენ, ჩავენენ ჩვენს საქმიანობაში.

ამ უწინშენლო შრომამ იძინდალ კარგი ნაყოფი გამოიღო, რომ მაღლ ჩვენი რაიონის ცნობილი სცენისმოყვარენი: ენა კულანაშვილი, ზესო მასსურაძე, გიგო პაპინაშვილი, გარსო განარჯუაშვილი, გიორგი ჟუჟუნაშვილი, ვასო ფრიაშვილი, ალ. ზუციშვილი, ვარდენ კერვალიძე და სხვებიც შემოვიკვირდნენ.

ამის შემდეგ გადაწყვიტეთ ა. წერეთლის ისტორიული პიესა „პატარა კახი“ დავგვეღა.

„პატარა კახის“ რეპეტიციებზე ძალიან ბევრი ძველი სცენისმოყვარე იყრია და თავს, ისინი მოდიოდნენ ძეილი-მეთოს სანახავად... იმართობდა სჯა-ბასის განვლილი მუშაობისაზე და ბევრ კურორულ შემთხვევასაც ივხებდნენ ხანდაზმულნი. პოპულარული იყო ვინმე მერცხალუს ვა-თერაკები და ოინბაზობა. მერცხალუთა თავის დროზე კარგ სცენისმოყვარეთა ითვლებოდა. მაგრამ ამ დროს სცენიდან განდევნილი იყო ლოთობის გამო. მას ერთხელ მურაშკოვის თეატრში, ერთი ასეთი აფხმა გამოვიყვანე: მურაშკოვის სახალხო თეატრში ლადო მესხინძელის მონაწილეობით წარმოდგენილი იქნება „შექსპირის“ „ჰამლეტი“.

საერთოდ მურაშკოვის თეატრში, ძველად, მესხინძელის ხშირად იწვევდნენ სხვადასხვა წარმოდგენებში მონაწილეობის მისაღებად, მაგრამ იმ საღამოს მერცხალუს სულ არა ჰქონია მისი მოწვევის განზრახვა. მას ეს შემოსაძლების თვალსაზრისით ვაუკეთებოდა. იმ დამეს თურმე იძინე ხალხი მოაყვდა თეატრს, რომ ბილეთები არც იყო და კონტრამარკები იყიდებოდა. შემდეგ, როცა ხალხი სულკანაბული ელოდებოდა დიდი არტისტის გამოჩენას, ფარის წინ გამოდის კაცი და აცხლდა. „ვინაიდან პატრიცეპული ლადო მესხინძელი ავადმყოფობის გამო არ გამოცხლდა, „ჰამლეტი“ სწავლად წავა პიესა „ქონხა“, მერცხალუს მონაწილეობით“. ამას მოჰყვა სცენა, ყვირილი, როგორც იქნა დაწყნარებულა ხალხი და სცენაზე, დიდი ხელოვანის

ღალი მესხიშვილის მავიერ, თავხელი მერცხალა უზ-
რიდ დაბრიალობდა.

* * *

იმ დროს ღამწორის ხელმძღვანელებად იყვნენ ისეთი
„ხელოვნები“, რომელნიც ბიესებს უმოწყალოდ ჩხუბდნენ.
მაგალითად, თუ ბიესაში 12 მოქმედი პირი იყო, რეჟისორს
კი წრეში 8 სცენისათვისაც კვავდა, ბიესას აკუთვდა 8
მოქმედი პირისათვის. ამის გამო სცენაზე მოქმედ პერსონა-
ჟაჟებს შორის ისეთი ქაოსური ურთიერთობა იყო, რომლის
დედა აზრი ისე მახინჯდებოდა, რომ წარმოუხანის დროს
მაყურებელი ერთიმეორეს ეკითხებოდა — მითხვარის, ეს
ბიესა რაზეა დაწერილი.

იყო ისეთი შემთხვევა, როდესაც რომელიმე ცნობილი
მწერლის რომანს ან მოთხრობას ბიესად გადააკეთებდნენ
ისეთი აღმანივანი, რომელთაც დრამატურგიას არაფერი
ესმოდათ. ეს უწყეო ავტორების წყევლის მიერ დიდი გე-
მოვნებით დაწერილი რომანის სასუქოვად ავიღებს ერთი
ხელის მისმით განუკითხავად ამბინჯავდნენ.

მასხვს ერთი ასეთი ეპიზოდი:
დაიწყეთ ხელნაწერი ბიესის მზადება, რომლის სა-
ხელწოდებაც არ ვიცოდით. რამდენიმე რეჟეტიციის შემდეგ
მოკარნახემ შენიშნა, რომ ბიესაზე ავტორის გვარი არ
ეწერა.

პატივცემული ვაწო, — მიმართა მოკარნახემ რეჟი-
სორს, — ამ რეჟულე რატომ არ არის ბიესის სახელწო-
დება აღნიშნული. ან რომელ დრამატურგს ეკუთვნის
იგი?..

მართალია რეჟისორი არ დაბნულა, მაგრამ უხერხუ-
ლად მანიც დაეტყო. ბიესის იგი სპეცი შეიღწერა წა-
მოყვდა და ხმამაღლა, დაორიების ტონით მოგვამართა:

— ამნაშავეთ, ახლა ბიესები კოლექტიურად იწერებ-
ან. ეს ბიესა საერთო შრომით არის დაწერილი. მოწინავე
ავტორებმად ვითვლებით მხოლოდ მე და ჩემი ახლო მე-
გობარა იპაილო, რომლისგანაც ეს ბიესა გათავისუფლებ-
ენამა მეუღლემ საბოლოო რედაქცია გააკეთა მას. აქვე
მინდა ვთხრობა, რომ ჩემი მეუღლე ზედმეწინებით განათ-
ლებულია და ძალიან კარგად იცნობს ძველსა და ახალ
დრამატურგებს... იმდენი გამგებლობა ჯერ კიდევ არ
გვექონდა, რომ ეს უკბილო „თეორეტიკისი“—რეჟისორი
კავშირეშაინა.

შემდეგში კი მივხვდი, რომ იმ უცნაურ რეჟისორს გა-
კონილი ჰქონდა ერთი გამოჩენილი რეჟისორის, სახელ-
დობრ ევრეინოვის მუშაობის მეთოდის შესახებ. ალბათ
ის ევრეინოვის შაჰავდა და ისიც ბრმად, განუსვებლად.

რეჟისორი ევრეინოვი ამბობდა: „თუ მსახიობმა რეჟი-
სორის ისეთი რამ გკითხა, რომელიც შენ არ იცი, აუცი-
ლებლად რამე მიჩაბებ და უსასუბე, რომ მსახიობმა ამ
ივრნისის შენი უცოდინარობა“.

— ამნაშავე რეჟისორი! — ეკითხება მას ერთი სცე-
ნისმოყვარი, — ამ ახალი ყალიბთ დაწერილი ბიესას, ბო-
ლოსდაბოლოს, სახელი არ ექნება?

არც აქ დაბნულა ჩვენი მიხერხებული რეჟისორი,
მან ასეთი პასუხი გააკვა:

— იციო რა ბიჭებო! სადაც კი ამ ბიესას ვვხვდები ყო-
ლც მთელი კოლექტივის მიერ არჩეულ სახელს ვარქმე-
ვსეთია, მეგობრებო, ჩვენი თანამედროვე „თავისუფალი
ხელოვნება“ და ჩემი მუშაობაც ამ ზნით მიჭყავს.

შეუვლდეთი ბიესის სახელწოდების ძიებას, ზოგი ამ-
ბობდა: „საწყალი იმერლები“ — დავარქვათო, ზოგი კი-
დევ — „ძაბრის ქულები“... ასე შხიარულად მიმდინარე-
ობდა ბიესის ნათლობა. ეს ბიესა კი, როგორც მუშოვა გა-
ვივით, დრამატურგ გუგულე ზუნჯიასპირლის „შომინიერ-
ილი ანთიმოზი“ ყოფილა. მინდა მოგახსენო. რომ საქა-
რთული სპაზობა ხელისუფლების დამყარების პირილი
წლებში „შომინიერულმა ანთიმოზმა“ ერთგვარი სამსახური
გაუწვია ჩრქვს სკანას. საქართველოში თითქმის არც ერთი
კუთხე არ დარჩენილა, რომ ეს ბიესა არ დადგმულიყოს.

ზემოთ ჩემს მიერ აღნიშნული ეპიზოდი იმ დროს
ეკუთვნის, როცა ბიესა „შომინიერული ანთიმოზი“ დაბე-
ჭო არ იყო და ხელნაწერის სახით იყო ცნობილი.

თუმცა, იმ დროს ჯერ დაბეჭდილი ბიესის დასურკავაც
თავისი ნამდვილი ავტორის გვარი. ხშირად ბიესის პირ-
ველი ორი ფურცელი დახეულა ან დაკარგულა და ისე
გვითამაშნა წარმოადგენა, რომ არა თუ მაყურებელს, არც
შემსრულებლებს გაცოდინა ბიესის ავტორის ვინაობა.

საერთო სახალხო მორბამის დროს ყარაჩხულებმაც
გამოთვეეს თავიანთი ბოძა, გულისწყობა, ამაღლეს მის
მეფის რეჟიმის წინააღმდეგ, დუღუკის სეველიან პანჯზე
ისინი მღეროდნენ:

„ახ, უკვდავო შვილებო,
ჯერი ნორჩებო, წვირილებო,
დღოთი წილხვებს ჩაიყვამო,
ლეღი შავთი მისილებო“.

მათ სიმღერებში ახალი თემები შეიჭრა, ახალი პანჯები
ამეტყველდა. ისინი უკვე ეწარფოდნენ სწავლა-განათ-
ლებას

— დალტვილო, როგორ თუ რა მაგვარებეს,
გული მტკივა, მინდა ვაგისობარო,
რათა, ძამო, ერთი მითხარ რისთვის,
მე სარდაფში, შენ თეატრში იარო“.

მართლაც, დიდი გარდატეხა მოხდა ყარაჩხულებში.
და ისინიც მივლდნენ თეატრში, ოღონდ არ როგორც მხო-
ლოდ მაყურებლები, არამედ სცენისმოყვარეებაც.

რა თქმა უნდა, ყველა არ ამასობადა სცენისმოყვა-
რეთა წრის წევრობის სასაბუთო სახელს. იყო შემთხვევები,
როცა ზოგი მათგანი ისევ უბრუნდებოდა თავის ძველ
ზნე-ჩვეულებას.

* * *

სამი ათეული წლის წინათ, ავღაბარში მცხოვრები
ახალგაზრდობა მანიცდამანიც კარგ ჯხას არ ადვა. ერთი
ნაწილი ზარის თამაშით და ფუსკავტი ცხოვრობით იყო
გატაცებული. ლოთობაში ატარებდა თავისუფალ დროს.
მაღე ახალგაზრდობის მეტი ნაწილისათვის ცხადი გახდა,
რომ საქართველოში საბჭოთა ხელისუფლების დამყარე-
ბის შემდეგ, მხოლოდ პატიოსანი შრომითა და სწავლით
შეიძლება საზოგადოებისთვის სასარგებლო წევრად
ვხახბო. ერთობ მრავალდ მოაწყდა ასეთი ხალხი თეატრს
და კლუბებს. რის შედეგადაც ჩვენი მუშაობა უფრო ხა-
ლიანობდა და მიმზიდველი გახდა, როგორც კი ავღაბარის
თეატრში წარმოადგენა დაინიშნებოდა, დარბაზი ივხებოდა
არა მარტო ახალგაზრდა მაყურებლებით, არამედ ისეთი
ადამიანებითაც კი, რომლებმაც წინათ თეატრის გზა არ
იციოდნენ.

თბილისის დარბაზისლი მოქალაქეებისა და მაყურებ-
ლის მიზიდვის მიზნით წიქს გამოვრამ ასეთ ხერხის მი-
მართა: ყოველი წარმოადგენის დაწყების პირის საათით
ადერი თეატრის წინ ზურნა უტარავდა. თუ ახლომხალხო
ღღინის სარდაფებში მოწყვიტები ისხდნენ და ღრინით სავ-
ლე ჰიტებს სცხოდნენ, ზურნის ხმაზე სტოვებდნენ ჰუჭ-
ყიან, მერალო პაერთი გაუქრებულთ სარდაფ და თეატრი-
საკენ მოუშურებოდნენ. იმ დროს „ნების“ პერიოდი იყო
და კერძო ვაჭრობა სწარმოებდა. ამ კერძო ვაჭრებს ჩვენს
მიმართ ხშირად საყვიერი გამოუთქვამთ:

— „ხედავს ეს ღალატარები როგორ გვართვებენ მოუ-
ტრებეს“... რაღა სწორედ შაბათ-კვირას მართავენ წარ-
მოადგენასო“.

და მართლაც, როგორც — კი (ვაკარლის ბიესას „რაც
ჩინანაგეს, ვერღარ ნახავ“ დედგამდით, აუცილებლად ან-
შლავე იყო.

ზურნა თეატრისათვის, ისიც ასეთ უბანში, ერთგვარი
საკავიციო მასულებია იყო, რამაც უსათოდ დიდი დახ-

მარტა გავიყვია. მაყურებელი სცენად ისმენდა ისეთ სიმღერებს, რომელიც ივეთი თანამედროვე ცხოვრების მაჯისცემას უსახებდა.

— ამ ხანებში პატარა კურორტებსაც ჰქონდა ადგილი. ერთ მათგანი მინდა გავისწინო:

ავლანთის კულუბში მიდიოდა „რაც გინახავს, ვეღარ ნახავს“. ქორწილში, მეღვლე ვლახუა ბაიას მღეროდა. პარტურად გაისმა შემობახალღები: — „საღვლე, ვლახო-ჯანსა... აი, იცნებლე!“. ზოგარი მამყურებელი მებღვლეს ჩუმადა ფულსაც კი უგზავნიდა სცენაზე, თავისი საყვარელი სიმღერის შეკეთას აძლევდა. მაგრამ მებღვლეს ფულის ალებს უფლებს არ ჰქონდა და არც მღეროდა შეკვიფრდეს. ისინი მალე მიხვდნენ, რომ თატარსა და სამიქანის შორის დიდი განსხვავება იყო. შემღვლეში შემობახალღებს თავი დაანებებს და სიმღერების შეკეთებასაც.

ჩვენმა დრამატულმა წრემ იმ ხანებში ფართოდ ვაშალა თავისი საავტორიკო მუშაობა. ვეკვამით მცირე ფორმის ისეთ ბესებებსაც, სადაც ლოთობის საწინააღმდეგო ბრძოლა იყო გაშლილი. ეს ძალზე აბრაზებდათ მიკიტნებს და ვაჭრებს. ღვინის სარდაფიდან ისმოდა საყვედურის გამოძახებები სიმღერა:

მე რომ ვლითობ. შენ რას გიშლი, ძმობილი,
ამხანაგო, ძმყო კეთილშობილი!...

ღვინის სარდაფებში, გარდა იაფფასიანი მეღვლისა და მეგარმონისა ახლად ვხვადებულ მოხალისე აშუღლებიც იყვნენ. ერთი მათგანი ეთიმი-გარსო ანუ პატარა ეთიმი-გურჯი იყო. ეთიმი-გარსოსაც მოხებრდა უაზრო ხეტიალი და საშუალოდ ზურგს აქცია ღვინის სარდაფებს. ახალგაზრდა აშუღლმა შინაარსად ცხოვრებას მოჰკიდა ხელი და ჩვენს დრამურებში მისცა ვადაწყვეტილა. ეთიმი-გარსო უხვად, რომ ავლანთის ბიჭებსა თავი ისახლებს და უბანში ცნობილი სცენისმსყავრები ხაზდნენ. აღმშენებელთა პროფესორის მუშაობა კულუბთან არსებული ქართული დრამურების გაბეგვობა ეთიმი-გარსო მალე მიიღო თავის რიგებში... იგი პირველად ინტერმედიამი გამოვიყვანეთ, რომელიც მე და ალექსანდრე გომელაურიც ვმონაწილეობდით. ეთიმი-გარსოს მიხედვით ჩვენს წრეში დიდი მითქმა-მოთქმა გაიშოვიდა. მის ასეთ ნაბიჯს ყველა თავისებურად აფასებდა. უმეტესს ნაწილს ძალიან მოეწონა კენტად შემორჩენილი აშუღლის ახალ გზაზე დადგენა. წარის წყურები გულთბილ და მოკვიდებულებს იჩენდნენ მისიღამი და ყველა ცდილობდა მისთვის უკეთესი მომავალი შეექმნა.

დაღვაწი წარმოდგენის დღე. ამ საღამოს მოვიდა ცნობილი მეოსანი ეთიმი-გურჯი, თავის ტოლ-ამხანაგებთან. ნათქვამია: „რომელი სოფელშიც უხვდენ, ისეთი ქონი დაიხურეს“. თუ ეთიმი-გურჯი, რამდენიმე წუთის ქონი, თავის მეგობრებთან ერთად ღვინის სარდაფში გამოაბოხდა იმაზე თუ. საქართველოს რომელი კუთხის ღვინო უკეთესია სასმელად — თორი, წინანდალი თუ ყვარლის ქინძმარაული, სამაგიეროდ, კულუბის ქვერვეშ მანრევე მხარეკოვის თეტატლე ჩამოაგდეს სიტყვა და ძველი მსახრებეც მოიკრუნეს.

— ვახარავს, ეთიმი. — ამბობს ერთი მათგანი, — სო-სო ივანიძე. რა კარგი არტისტი იყო?! მერე რა თამაზობა იცოდა იმ დროსცოვლამა, ბირიდან სულ თაფლი ამოსდღოდა.

— ემ, პარკე გვითხარია, — მიუვო მეროემ, მაგრამ შენ ის გინახავს, ივანიძე ბეჰოში რომ გამოდიოდა?!... აი, ზორბა ეს იყო!... მეთევზე პეპის სიტყვებს ისე ამბობდა. ლამის ჯიჯიროვ თან ამოჰყოლოდა. თუმცა განაგრძობდა იგივე. — ლაღო მესხინვილიც მარჩფათიანი არტისტი იყო, მაგრამ ის დაღვცილმა, ყარაროხებულეს არ თამაზობდა“.

მათი საუბრის ტონის მიმცემი მაინც ეთიმი-გურჯი იყო. თუ რომელიმე მათგანი აბრის გამოთქმაში მოიკოჭ-

ლებდა, ეთიმი-გურჯი იქვე უსწროვდა, რომ თავისივე გობრები საზოგადოებაში არ მერცხვებოდაყვენს.

მათი შაასის მოვარის საკვანი მარცხ სოსო ივანიძე იყო. იმიტომ რომ ივანიძეს ბოლო დროს ავლანთის მოედანზე სურსათ-სანთოვების კარგა დიდი მალაზია ჰქონდა. იმ მალაზიის შემოყვით ბევრმა იცოდა, რომ სო-სო ივანიძე მსახიობი იყო, თუმცა ბევრ მათგანს იგი სცენაზე არც კი ჰყავდა ნახანი.

კულუბებში, როგორც ყოველთვის, დიდი ფუსფუსი და ნერვიულობა იყო. — ვაჰ, ვაჰ... ამოვიგინა ეთიმი-გარსომ. — ეს არტისტი თუა რა ძნელი საქმე ყოვილა. ხედავ, რა სიმწრის ოფლი დაჰმასხა?! — და ის-ის იყო თავისი წითელი ბაღდალი ოფლი უნდა მოეფშინდა, რომ ხელი ვტაკე. მერე ეთიმი-გარსოც მიხვდა, რომ ბაღდალით მარტო ოფლს კი არა, არამედ გარისაც მოეფშინდა. ეთიმი-გარსოს რამდენიმე ვასამხვეველი სიტყვა ვუთხარია და ფარდა გაუხსენით. სამი კინტო ვასაცენებზე გავვიდით და ვაიწყებოდა ჩვენი შემოქმედება. ეთიმი-გარსოს მღვღავარე-მისაგან ხმა ვაგზარდა და სიტყვებში ზოგიერთი მარცვლი დაკავარდა... მერე თანდათან წრემ გაიმართა და სამკვემ მაყურებლის მოწონება დაიგნასაბურთა.

ეთიმი-გარსოს თავისი დებიუტიც ცუდად არ ჩაუტარებია, მაგრამ, სამწუხაროდ, მისი სცენაზე გამოსვლა პირველიც იყო და უკანასკნელიც.

* * *

რაიონის ხელმძღვანელების მითითებით, მუშაობა კულუბებში სომხებს და ქართველებს საღამო-წარმოდგენებში რაღაც ერთად გავკვირათავს.

1925 წელს ტრამაგის მუშაობა კულუბში ბიქის დასადგმელად მიგვიწვიეს. ის საღამოს ქართველები ტრიფონ რამიშვილის „შემოღოს“ ვამზადებდით, სომხებს — ავტოსენტი ცუკარლის „ხანუხას“. სომხური წარმოდგენის რეჟისორი იყო ცნობილი მსახიობი გვერუქ ფირუშოვი. ფირუშოვიც და მეც ჩვენს დასახელებში როლებზე ვასრულებდით.

რადგანაც პირველად ქართული ბიქსა დაიდგა, საღამოს 10 საათისათვის გრიბი უკვე მოხსნილი მქონდა. გვერუქ ფირუშოვი საკრიტიკონი თოხანში იჯდა და მელანააკვებდა, როცა უტყდა ტრამაგის მუშაობა კულუბის ფანჯარებში შინარა.

— ერთი გაიხვედ, კოგი, — მეუბნება ფირუშოვი, — ვვარბე გილაცამ ფანჯარას ქვა ესროლა — მე ფანჯარასთან მივიღე და ეზოში გადავიხვედი. საშინელი სურათი წარმოიძღვა თვაღწინ: მთელი ქალაქი ისე იყო გაწითლებული, თითქოს თბილისს ცეცხლი უკიდაო. განცვიფრებისაგან ხმამაღლა ვიყვირე... ჩემს ყიროლზე ყველა ფანჯარას მოაღდა... თაზნადაცემულნი ვიღებეთ. არაივნ ვიცილებ, რა იყო იმ საშინელი სასახლის მიზეზი. მალე ამბავი მეხივით გავარდა, რომ არსენალის საყვობები აფეთქებულა და მალე შეიძლება მთელი არსენალიც აფეთქდეს. ამან მაყურებლებში დაბნეულობა და აურზაური გამოიწვია. მაყურებლები სცენაზე აარდნენ, კულისებში მყოფნი კი პარტურში გარბოდნენ. კარჯახანს გრძელდებოდა უთაბოლო ჩამობლი... ხალხი თანდათან გონს მოვიდა და სიყწყარე სარმოვიდა. სცენისმსყავრებები, რომლებიც ხალხის დასაშინებლად კულუბის ფოიემი და ეზოში იყვნენ, კულისებში დაბრუნდნენ.

„ხანუხას“ მონაწილე სცენისმსყავრებმა გრიბი მოიხსნეს. როგვე სპექტაკლის კოსტუმები შუახვივით და გარეთ გამოვიდით. გზა და გზა დაეგრძობდით, რომ არსენალის აფეთქებას ილიდი ზარალი მიეყენებინა ქალაქისათვის. მალაზიის მინება ჩამტვრეული იყო.

იმ დღის თბილისის მილიცია ვიხვებე იდგა. ჩვენ კოჩის შუა გულში მიადიდიდით და ერთმანეთს შვილიდებო ბოხის წაღებში. ზურგს უკან შეუშენველად წამოგვეყვია მილიციონერი და ყველა გაჯაჯარა:

— რა გაქეთ მაგ ბოხნაში?!

— ეს თეატრის კოსტუმები... ვუბასუხებ და ისევ გზას ვაუღლებდი. მილიციონერს ჩვენი პასხები არ მოეწონა და მილიციის განყოფილებაში წაგვიყვანა.

მილიციის მორიგე ჩვენი საქმის გამოძიების შედეგად ყველა შევაკათვალურად, მერე ერთ სტენისმსყვარეს თვით-თავიში გაუყარა და მიმართა:

— მოქალაქე, შენ აქ მივყავარ ჩხრ მოყვანილი? ეტობოდა მან ჩვენი სტენისმსყვარე ვიცავს მინასკვლით. მთლიანდელი შეკითხვების საწყარო ბიჭს თავებურ დასავია. ჩვენ ვადგინებ სიტყვით გამოვესარჩლეთ ამხანაგს, მაგრამ არაფერი გამოვიყვით.

— ავერ ჩალურჯებულ მარცხენა თვალს ხომ ხე-ღაღი, — მორიგემ ისევ იმ ამხანაგზე მივივითხა, — ის ნიშანი ჩემთვის დიდხანია ნაცნობია. — მართლაც, ჩვენს ამხანაგს ისე ჰქონდა თვლი ჩალურჯებულთ, რომ არასასიამოვნო პიროვნების შთაბეჭდილებას სტოვებდა. ახლოს მივივდი და იმ ჩვენ სტენისმსყვარეს თვალებში კარგად ჩავეკვირდი, უყვარდა სიცილი წაისკდა. მერე თორი ცხვირისახოცი მარცხენა თვალის ქუთუხიდან ჩაჩრქინილი კანონი მოვწმინდე, ხანუშის და აკოვას უჩრთმავე-ბიანი გარდა-ახალდები ამოვივდი და მორიგის ურთ გავემადღეთ. შეუწუხებულმა მორიგემ გაუგებრობისათვის ბოდიში მოხიანდა.

* * *

ავლაბარში, სტენისმსყვარეთა შორის ხმა დაიჩხა — ქალაქის პირველ საავადმყოფოს კვლბთან ჩამოყალიბდა ახალგაზრდა სტენისმსყვარეთა წირი. რომელსაც რუსთაველის თეატრის ორი ახალგაზრდა მსახიობი ხელმძღვანელობდა. ჩვენი რაიონის დიდი თუ პატარა სტენისმსყვარე მათთან სწავშაოლ მივიდა. ლაბარაკობდნენ თითქმის, ხანდახან, კოტე მარჯანიშვილი და სანდრო ანბეტელი რეპერტიკაზე დასახმარებლად მოდიოდნენ. რეპერტიკიები ტარდებოდა ალექსანდრე კიკოშვილისა (სულხაძის) და ალექსანდრე შალიკაიანის ხელმძღვანელობით. პამლეტის როლი უნდა შეესრულებინა შალვა გოცირიძეს (ამჟამად იგი პედაგოგია ქალაქ თელავში).

„პამლეტის“ რეპერტიკის ინივე მიზანსცენებით ვადი-ოდუნენ, როგორც ეს რუსთაველის თეატრის სტენსაზე კოტე მარჯანიშვილის მიერ იყო დადგმული. მხოლოდ როლის და საიდან მოიტანდნენ დეკორაციებს არავინ იცოდა.

ერთ დღეს „პამლეტის“ დამდგმულებს სასიამოლოო ამბავი მოეტანათ — რუსთაველის თეატრიდან „პამლეტის“ წარმოდგენისათვის დეკორაციების ნაწილს გაამდღივნენ. ამ ამბავმა უფრო მეტი ხალისი შეიტანა მუშაობაში და რეპერტიკიები მეტის ინტენუზაზებით განვაგრძეთ. ამ პიესაზე მუშაობის დროს ყველამ სურდა თავი გამოეჩინა. მევის როლის შესრულება ალექსანდრე კიკოშვილს ჰქონდა დაუღებულთ იგი არა თუ ხმაში ჰაბავდა აკაკი ვახაშვს, არამედ სიარულზე ტიპიურად ისეთივე ჰქონდა. ყურადღების ცენტრში კიკოშვილი იყო. რეპერტიკაზე ყველა დაამაჟული ყურადღებით უსმენდა მას. მაგრამ, აი უშეღერებდა, მალე რეკისებებში მას ხმა არ ეყო და მე-სამე მოქმედებაში სალოცავათან, მევე, პამლეტის ზიდა-კიკოშვილი, მარტიო მუხომოდრეკილი კი არ მივიდა, არამედ ხმა ჩახლწილიყო; ხოლო რეპერტიკის დასასრულს ხმის ნატამალიც აღარ ჰქონდა.

სულ მალე „პამლეტის“ რეპერტიკიების რიცხვამ იკლო. მუშაობის ციცილები მინდებდა. ამ ხანში მე აღმშენებლთა კავშირის მუშათა კვლბში ნინო მაქაშიძის „ჩემ არის დამხმარე“ ვამზადებდი და აღარ მიკონდა იმის დრო, რომ ხშირად დავსწრებოდი მუშაობას. მხოლოდ ერთ დღეს, სწორედ იმ დროს მივიდი, როცა კიკოშვილი ძალზე დაღონებული იყო. ალექსანდრე შალიკაიანი, რომელსაც მეუბნება ტუჩზე დიმილი კერა, ფრწყალთა იჯდა და ხმას არ იღებდა. ბოლოს კიკოშვილმა „პამლეტის“ მონაწილე სტენისმსყვარეებს ასე მიმართა: „ამხანაგებო, დავანებოთ თავი რეპერტიკებს!“

ამ სიტყვამ ყველა შეაწუხა, განსაკუთრებით ისინი რომლებსაც გულით სურდათ თავიანთი მოღვაწეობა შექსპირის ბიკით დაეწყოთ. ისინი გრძნობდნენ, რომ კიკოშვილის უხალისოდ წარმოთქმული სიტყვა ძალზე ცუდს მოასწავებდა, ამისათვის ერთმა ახალგაზრდა სტენისმსყვარემ ხვეწილი მიმართა კიკოშვილს: — ალექსანდრე, თუ ყელი გაწუხებს და გეტობს რეპერტიკის გავლა, დროებით შენს მაგივრად მე ვავიცილი რეპერტიკას. მე შენი როლი უზიარად ვიციო. კიკოშვილი გრძნობდა იმ ახალგაზრდის აღშფოთებას, მაგრამ იმის სანუგეშოს რომ ვერას იტყუა, ამიტომ სდუღდა. ბოლოს სირზე აღექსანდრე შალიკაიანს დაარღივა... მას, როგორც ჩვეულებმა ჰქონდა, წარბი მალდა ასწია და ასე დაიწყო:

— დღეს, ბიჭებო, მე და კიკოშვილი რუსთაველის თეატრის ადმინისტრაციამ მწარედ გავეკვიდა. ჯერ ჩვენი აღმნივთი გული იყარეს, მერე სანდრო ანბეტელთან მივეციყვნეს. ანბეტელმა თავის კაბინეტში ხალისიანად მივეცილო... რამაც მთლად დავკვანია და აღარ ვიციოდით თავი როგორ დავვეკვირა.

— მოსალეოც საქმე დაეკვიტა, ბიჭებო, — დიმილი ვკითხრა სანდრო ანბეტელმა — აბა მიმოვიყვით „პამლეტის“ დადგმის გეგმა? ამ სიტყვამ ჩვენს სითამამეს მთლად ცივი წყალი დაედასხა და ორივემ თავი ძირს ჩაიღუფთ. იგივე უფრო გამბედავი ალექსანდრე კიკოშვილი გამოდგა...

— იგიეთ რა ზატონო ალექსანდრე! — ეს სიტყვა კიკოშვილმა გლახა შრიაშვილითი იმდენჯერ გაიმეორა, რომ ანბეტელი იძულებული იყო ყვირილით ეთქვა: „რას იღებებ, თქვი რაც ვინდაო!“, მან ეს სიტყავი სიცილით თქვა, კიკოშვილი ვთამამდა და ცეცხლშენთებულმა მალალი რეკისტრით დაიყო ლაბარაკი. ილაბარაკ, მაგრამ ვაი იმ ლაბარაკს, „ჩვენაო“ — ეუბნებოდა იგი ანბეტელს — ახალგაზრდობსაო, ძალიან ვევიყვარ „პამლეტს“ — ახალგაზრდათა გასართობად, ჩვენს ძეღ უბანში, ბიჭების თხოვნით, რეპერტიკებს გადივიაროთ.“

როცა სანდრო ანბეტელმა ყველაფერი მოხსინდა და ჩვენი „პამლეტის“ მზადების ამბავი დაწერილობით ვაკიო, ორივეს მოვიკანაოლიდა და ასე ვაითხარა: „რაკი თიხენ იმდენი თაფლობა გამოიჩინეთ, რომ ჩვენი თეატრის სახელით, ჩვენს დაუიხიანთად, დიდი დრამატურჯის შექსპირის „პამლეტს“ თავის გასართობად ვავიხიანთ, ასეთი თანამშრომლობი ჩვენ არ გამოვკადგება და ორივენი თავისუფალი ბრძანდებით თეატრადნო.“

— მამ ლიკორაციას აღარ ვავთხოვებენ? გულუბრევილით წამიძიებთ ერთმა სტენისმსყვარემ.

— რომელ დეკორაციებზე ლაბარაკობ, როცა საწყალი ბიჭები ჩვენი მიზეზით მოხსნილები არიან თეატრიდან — მიუჯეს.

ამის შემდეგ ისე დაიშალა ეს დრამატული წირი, რომ მათ იმ კვლბში არც ერთი ბიკის არ დაუდგებეს, ეს იმის შედეგი იყო. რომ პატარა პიესაზე კი აღ დაიწყეს მუშაობა, არამედ კლასიკური ბიკის მოპირაბეს ხელი.

კიკოშვილი და შალიკაიანი რამდინივე დღე რუსთაველის თეატრიდან მოხსნილები იყინენ, მერე ისევ მიილო ანბეტელმა, სასტიკი ვაფრთხილობით.

ალექსანდრე შალიკაიანი, რუსთაველის თეატრის უშტატო თანამშრომლების მამასალეოც იყო. როცასაც თეატრის მასში ვამოსაყვანდა ხალისი დასკრილობდა იგი ვალთბუღლი იყო მოქმედნა შალიკაიანის სტატუსიკობი. ალექსანდრეს თითქმის მთელი თმისის ახალგაზრდობა იცნებდა, როგორც იმ წუთს მის ირგოლი სკოლდნობრა იყრიდა თასს და ამით შალიკაიანს საშუალება იქოლოდა კაჩანო და ჭორჩიანი ბიჭები აერჩია მასში მონაწილეობის მისაღებად.

შალიკაიანმა ისარგებლა თაისი თანამდლობით და პირველ რიგში იმ სტენისმსყვარეებს ეძახდა მასიკორ სტენისმსყვარეების მისაოებათ. რომლებიაც მას და კიკოშვილს „პამლეტზე“ მუშაობის დროს დაუძმობდნენ.

ზედი ქველ თბილისზე

სანჯინი

ძველი და ახალი თბილისი

საკი მაღალი...

პროსპექტს მიჰყვება კაცი მაღალი, ბევრის მწაველი და ხანდაზმული, იღლით მიჰქვს სახლი ახალი — გრავილი ქალაღღე გადახაზული.

მოდის და ვუცქერ მოხუც შემომქმედს, (მის გოლიათურ ღონეს დიდება) მძიმე სვეტებით მორთულ შენობებს მომავლისაკენ რომ ეზღდება.

ღამეებს თვითრად ტეხდა გარმაგი, გაღვნილი ღამე დილისთვის,

საკი გულმკანი

ბადარჩინილი ჩუქურთმა

მოდიოდა სამშვილდელი მგოსანი, გაუწრად ფიტარეთის ხეობას... უწრაფოდა მგოსნის სიტყვა ფრთოსანი, ბრძოლადა აღძრულ თბილისელია დღეობას!

დალოდა მოხუცს ისეც თავი უხურდა... წამით შედგა უპატრონო ტაძართან, ყოზღღამში ქვით ამტარებდა ჩუქურთმას და არც კარის ჩამორღვევს დაზარდა.

ჩოგორც დღობა, როგორც ხარი რქოსანი, წმინდა ტაძრის წარვეთი იყო გაროული; ჩანეთ ხელში ზედ მიტევა მგოსანი, რათა ეხსნა ორნამენტი ქართული:

..მაგ ზღუდეს რომ ბუდასავით ეხლდები, კაფე ვაზებს, გამოყვითლს ტინიდან, — არ შეხებლყო ხელოვნების ძეგლებში ამ გავრდიან დანთხეული ტვინითა!

გიორგი ჩიქობავა

სიკრების ანიხსაბი

დავიწყებას შეიღებეა წლები, რამდენ ბრძოლის ქუხილი და ტეკა... მანც ღღავს ანის-ხატზე თვლები, თვლებში სუნთქავს ოპიზარი ბეკა.

მოკედლილი ოქროცურვილ ვერცხლით, გამოიწროო რვაასი წლის ალში, როგორც დღეღღში შენახული ცაცხლი ან სიმღერა დარხეული ხალხში.

..პირი ღმრთისა! წაშლილია უკვე ფერთაფერის ნატამალი მოჩას,

რომ დაამშვენოს ჩვენი ქალაქი, რომ უტეოესი გადღეს თბილისი.

ბრძოლა მისთვის დიდი დღეობა, ებრძვის ღამეებს ჯანის განწრვიო, რომ კომუნისში მისი შენობაც ჩასდგეს რიგითი ვარისკაცივით.

პროსპექტს მიჰყვება კაცი მაღალი, ბევრის მწაველი და ხანდაზმული, იღლით მიჰქვს სახლი ახალი — გრავილი ქალაღღე გადახაზული.

ყოზღღამში იძრო მრუდე მახვილი, მსგავსად მართლა გაკეცილებულ რქოსანთა დაქეკა და „გაურის“ ძახილით ამოიჭრა მოხუცებულ მგოსანთან.

ჩუქურთმები ჩანვით როგორ დავცავაო, ეს იყო შენართება ზღამართული ქნარის სიმებს სახსისხლოდ დაცვა მრუდე ხმალი, მრუდე ხელი დავართული.

მომღერალმა მოიქნა ქნარი და თავში დავჭრა ვადამთიელ ზარბაროს... წამოღღებდა თუნდა სისხლის ღვარდიან, რომ ჩუქურთმა თავის მკერდიან დაფაროს!

მტერს წითელი რიდე ეყო ჭილობად — მოეღრნავდა სისხლი გოგრა თავიდან... მომღერალმა შეიხვია ჭრილობა, ჩუქურთმები აკრთვა და წავიდა.

მაგრამ ხალხი ოსტატს ქებას უტყვის, ხელოვნებას დღეს ვინ შეგვიბოიჯავს!

დიდოსტატი ვავიჯრის ოქროს რვაასი წლის წინანდელი რეკა დღესაც ისმის, დღესაც ფიჭრებს იბურბებს თამარ მეფის დროინდელი ბეკა.

ანის-ხატი... ძველთა გულის ძვერა, ეს წარსულის საამაყო კვერთხი შეიფარა საბჭოურმა გრამ, ვით თბილისის საშაული ერთი.

ფირსმანის ფუნჯი

ის დღეღღში ცხოვრობდა მარტო, ვაზებს ხატავდა ხაცვ მტეგნიანს, ნატრობდა: ტეკა არუით გამაბობი, ღამეც ლოგინში გამათევი!

არ მუყავდა ცოლი, არ მუყავდა შვილი, ფუნჯე ცრემლებით დაუნამია, გაუღს უღავგავა მუღამ შიმშილი — უწლავზე დიდი კაცოკამია.

ხელი ფრთოდა, მიინც ხატავდა, ინეცემებდა თავს ტაილ დროში. დარღებს არუის სმას გადატანდა მიკრინსაგან მიღებულ გროშით.

სარდაფში ნიკოს ფრცკვებს დაათრობს ხაერი შიმე, ღვინით დამბალი,

მიაკეთხავდა ხანღასან ღლი — მხატვარი დიდი და თავმდაბალი.

ფულს გადაცემდა, ნიკო იტყოდა: — შალღობა მხატვართ აკადემია... არუით ვაფიბეტი ამდაამ... ზო-ღამ... ნიტავი ღამე გამათევი!

აკაქაქლეულ ხელით ხატავდა ქართულ შთაბარის ჯღოსნუნურ ნიხებს, რთველს, მარგარიტას... ფერთ რანდავდა კინტოს, ხელსონან თუ ყარაიხიხელს...

დღეს მუწუფში მოხუცმა მიოზრა: — ვინ იფიჭრება ამას, შეღოსან. ხალხს დღეღღრებს საწაული ნიკა, ხალხი იხზავს თავის ფირსმანს!

რუსთაველის სახ. თეატრალური ინსტიტუტის სტუდენტებმა, მომავალმა რეცისორებმა და მსახიობებმა, წარმოადგინეს „ქართული ქორწილი“, რომელსაც ესწრებოდნენ ლუარსაბ თათქაიძე მწეღელათურთ და კლასიკური პიესების პერსონაჟები — ყარაიხიხელები, ხანუმა და ქემატო, აგრეთვე თანამედროვე „სტილიაგები“, რომლებიც თავისი რიგებიდან დროზე გააძევა მოწინავე საბჭოთა ახალ-გაზრდობამ.

მარჯანიშვილის სახელობის მოედანზე ნაირფერად აღბეჭდა თბილისის თეატრების ისტორია.

წიგნი თბილისზე

ლია ბოჭორიშვილი

მრავალპირანახელი და ჩენის დროში ხელახლა აღორძინებული ქალის ათასწუთასი წლის აუბილე იდღესწადა ქართველმა ხალხმა. ამ დღისშესანიშნავ თარიღთან დაკავშირებით კარგი სასტუკარი მიიღეს ქართველმა მეთიხველდებამაც. საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის გამოცემულია გამოკვეთა ვახუშტის სახელობის გეოგრაფიის ინსტიტუტის მიერ შესრულებული ნაშრომი „თბილისი“ (კონსოლირ-გეოგრაფიული დახასიათება).

წიგნის ცალკეული თავები დაწერეს: გ. გველესიანმა („შესავალი“, „მოსახლეობა“, „მრეწველობა“), დ. უკლებამ („ბუნებრივი პირობები“, „გარეუბნის ტერიტორიები და საგარეო ადგილები“), შ. შესხამა („ისტორიული წარსული“), ვ. კვაკაძემ („კომუნალური მეურნეობა“), ვ. ჯაიშვილმა („გარეუბნის სოფლის მეურნეობა“, „თაბაკის გარეუბნი სახე და შიდასტეპიანი“), ა. გველესიანმა („საგარეო ტრანსპორტი, სანაოსნო-კონსოლირ კავშირი და ვაჭრობა“), ნ. დედეიამ („კულტურა და ჯანმრთელობის დაცვა“), ვ. ბერიძემ („არქიტექტურა“), ირ. მიქელაძემ („ქალაქის ღირსშესანიშნაობანი“), ა. თევზაძემ („თბილისის განვითარების პერსპექტივები“). წიგნის რედაქტორია საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის აკადემიკოსი აღ. ჯგავიანიშვილი.

ეს ნაშრომი წარმოადგენს თბილისის სერიოზულ კომპლექსურ გეოგრაფიულ-გეოგრაფიულ დახასიათებას. აღსანიშნავია, რომ იგი არა მარტო ქართული ქალაქების მეცნიერული შესწავლის პირველი ცდაა, არამედ ერთ-ერთი თვალსაჩინო მონაგრეული გამოკვლევაა საზოგადოებრივი ინსტიტუტის მეცნიერ თანშრომლების დიდი შრომა გაუქვეითი მდიდარი ფაქტურ-გეოგრაფიული, სტატისტიკური, კონსოლირ, ისტორიული და ლტერატურული წყაროების დასა-

მუშავებლად. აღნიშნული ნაშრომი მეიხველს აცნობს თბილისის, როგორც საქართველოს გეოგრაფიული და კულტურული ცენტრის, მნიშვნელობას, მისი განვითარების პერსპექტივებსა და სხვ.

სარეცენზიო წიგნი კარგადაა დახასიათებული თბილისისა და მისი მიდამოების ბუნებრივი პირობები. ჯერ მოცემულია ბუნებრივი კომპლექსის ცალკეული ელემენტების (რელიეფის, კლიმატის, შიდა წყლების, ნიადაგების, მცენარეული საფარის, ცხოველთა სამყაროს) საქმად დეტალური დახასიათება და შემდეგ განხილულია ტერიტორიის საინტერესო ლანდშაფტური დარაიონება. შრომის ამავე თავში შესაფერისად აღწერილია თბილისის მიდამოების წიაღისეული სიმდიდრეები.

თბილისის ისტორიულ წარსულს გვიჩვენებს შრომის მეორე თავი. აქ მოკლედ განხილულია თბილისის განვითარების ძირითადი ეტაპები ათასწუთასი წლის მანძილზე. სხვა საკითხებთან ერთად აღწერილია ის ბარბაროსული შემოსევები, რომლებიც ქალაქმა განიცადა ხაზარების, ბიზანტიელების, არაბების, ოსმალების, მონღოლებისა და სპარსელებისაგან.

თბილისის მოსახლეობის ეროვნული, სოციალური სტრუქტურისა და პროფესიული შემადგენლობისაშინა მიძღვნილია ის თავი, სადაც ავტორი ვრცლად მოგვიხატობს იმ ცვლილებებზე, რაც მოხდა საქართველოს საბჭოთა ხელისუფლების დამყარების შემდეგ მოსახლეობის მატერიალური და კულტურული პირობების გაუმჯობესების მხარე.

მრეწველობისაშინა მიძღვნილ თავში საქმად დაწვრილებით არის დახასიათებული თბილისის მეურნეობის ამ წამყვანი დარგის ჩამოყალიბების პროცესი. ციფრობრივ მონაცემებს მომარჯვებით ავტორი გვაძლევს იმ უდიდესი განვითარების ნათელ სურათს,

რომელიც განიცადა თბილისის მრავლობამ საქართველოში სოციალისტური ინდუსტრიალიზაციის განხორციელების შემდეგ. განსაკუთრებით დიდი ყურადღება აქვს მიქცეული თბილისის მრეწველობის მნიშვნელობის დახასიათებას არსებულ სიძველეს, იმ საწარმო-ეკონომიურ კავშირ-ურთიერთობას, რომელიც მისი განვითარების შედეგად დამყარდა საქართველოსა და სსრ კავშირს შორის ეკონომიურ რაიონებს შორის, აგრეთვე ქალაქის ტერიტორიაზე მრეწველობის განსაზღვრის თავისებურებას.

გაცივდა არის განხილული ქალაქის კომუნალური მეურნეობა და ის დიდი ცვლილებები, რაც მიღწეულია მოსახლეობის კომუნალური მოსახურებისა და, საერთოდ, თბილისის კეთილმოწყობის საქმეში. ფართოდ გაშლულა საბინაო მშენებლობამ, ტექნიკურ-მეურნეობის, წყალსადენის და სპორტული ტრასპორტის ძირულმა გადახალისებამ, ახალი ქუჩების, ხიდების და მოედნების მშენებლობამ, მწვენი ნარკვევის ვრცელი მასივების შექმნამ თბილისი გადაკეთა საბჭოთა კავშირის ერთ-ერთი კეთილმოწყობილი ქალაქად. ნაშრომში მოცემულია თბილისის გარეუბნის სოფლის მეურნეობის საქმიად სრული დახასიათება. განსაკუთრებული ყურადღება აქვს მიქცეული იმ დარგებს, რომლებიც ქალაქის მოსახლეობას უზრუნველყოფს პროდუქტებით ამარაგებენ (მებოსტნეობა, მებოსტნეობა-მევენახეობა, საბჭოე მეცხოველეობა და სხვ.). დამატებით მონათხრობილია ნარკვევის საგარეუბნო სოფლის მეურნეობის მნიშვნელობა ქალაქის მოსახლეობის სასურსათო პროდუქტებით მომარაგების საქმეში და საგარეოს სარწყავი სისტემის დადებითი როლი თბილისის მიდამოების სასოფლო-სამეურნეო წარმოების ამაკვლი-ბაში.

წიგნი ცალკე თავი აქვს დამოხილი თბილისის არქიტექტურული სახის განხილვას. აქ დახასიათებულია თბილისში დღესდღეობაში შემონახული ფეოდალური ეპოქის არქიტექტურული ძეგლები: ანჩისხატი, სიონი, ლუარჯი მონასტერი, მეტეხის ტაძარი; მეცრანა-მეტეხი საეკლესიო სხვადასხვა სტილით ნაგები შენობები, მეოცე საუკუნის დასაწყისის „მოდერნის“ სტილით ნაგები სახლები და უკანასკნელი ათწლეულის წლების მანძილზე თანამედროვე ქართული სტილით მოძღვრების განვითარების მაჩვენებელი ისეთი ნაგებობები, როგორც არის მთავრობის სახლი, მარსის-ლენინის სა-ქარაფელის ფილიალის შენობა, „დინამოს“ სტადიონი და სხვ.

წიგნი დახასიათებულია სტრატეგიული მეურნეობა და ვაჭრობა. საქმიად აღვლილი აქვს დამოხილი ქალაქის კულტურული საქმიანობის და მოსახლეობის ჯანმრთელობის დაცვის საკითხების გაშუქება. ნარკვევებია თბილისის უდიდესი როლი ქართველი ხალხის კულტურულ ცხოვრებაში; მოტანილია საინტერესო ცნობები უმაღლესი და საშუალო სკოლების, სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტებისა და ჯეოლოგიის დაწესებულებების საქმიანობის შესახებ. ტურისტებისა და საგარეო ადგილების დახასიათება, მართა-ობა, მცირე ადგილი აქვს დამოხილი, მაგრამ ლიტერატურული წყაროების შესწავლის და პირადი დაკვირვების შედეგად ავტორმა მიიღო შესწავლილი მოცუა ამ ობიექტების საქმიად დამატებითი გეოგრაფიული აღწერაობა.

თბილისის გარეგნული სახისა და მისი შიდა გეოგრაფიული თავისებურებების შესახებ მოკვთობის წიგნი ერთ-ერთი თავი, სადაც კარგად არის მოცემული ქალაქის ჩამოყალიბებისა და განვითარების რთული პროცესი. აქ პირველად ვხვდებით თბილისის შიდა ეკონომიურ-გეოგრაფიული დარაიონებას ქალაქის ცალკეული წარწლების სამეურნეო და კულტურული ფუნქციების საფუძველზე. მკითხველი ზეერ საინტერესო ცნობას ნახავს ამ თავში თბილისის უბნების წარწლების და თანამედროვე მდგომარეობის შესახებ.

წიგნის ბოლო თავში აღწერილია თბილისისა და მისი მიდამოების ლიანდროსიანი ადგილები: მთაწმინდა, დიდუბის პანთეონი, ქალაქის მშენებლობა — ბეტონური ხალი და სხვა მრავალი. აქვეა მოცემული თბილისის განვითარების განვითარების პერსპექტივები, რაც დახასიათდა მომავალი წლების მანძილზე დროთა განმავლობაში უფრო მოზარდივლი ცვლდება დიდაქტიური აუვადება და გაფორმდება მისი კულტურა და მრეწველობა; ახლო მომავალში ქალაქი გაზოფიცირებული იქნება.

მონოგრაფიის დართული აქვს დამახად გაფორმებული დღესტრატეგია, გულმოდგინედ შედგენილი კარტოკემები, დიარამები, ძველი და ახალი თბილისის კარგად შერჩეული ფოტოსურათები, რაც საშუალებას გაძლევს თვალნათლივ გავალოთ პარალელები ძველსა და ახალს შორის, უფრო მეტივად დავინახოთ საქმიად ხელისუფლების წლებში მიღწეული გარდაქმნის პროცესი.

წიგნს დართული აქვს ბიბლიოგრაფიული რეფერენსები და თბილისთან დაკავშირებული მნიშვნელოვანი ფაქტების ქრონოლოგია (ივტ. კ. ანთაძე). ეს მასლები ვულგოზინდ არის დამუშავებული და დიდი დახმარებას უწევს მკითხველს. წიგნი, რომელიც შეიცავს 485 გვერდს, დაწერილია სადა, მოკლედროსი ენით. აღსანიშნავია ტირაჟის სიმცირე (2000 ეალი), რის გამო მრავალრიცხოვან მკითხველსა მოზოვიწილება ვერ იქნა დაქმყოფილებული.

მონოგრაფია „თბილისის“ გამოცემით ვახუშტის სახელობის გეოგრაფიის ინსტიტუტმა სასარგებლო საქმე გააკეთა. ჩვენი დედაქალაქისაში მიძღვნილი ლიტერატურა მნიშვნელოვანი წიგნით შეივსო.

ოქტომბრის სახელობის რაიონის მშრომლებმა დიდი ენთუზიაზმით ჩატარეს საიუბილეო საღამო. ასე იხეიმა ქალაქის ყველა რაიონში.

პეკინი, ჩინელ ხელოვანთა კოლონა ტრანზიტის მოედანზე

სასაღსო ჩინეთის მესხრე წლისთავი

ჩვენ ჩინეთის ხელოვნებას გავეცანით და ჩინელ ხელოვანთა მშაველი ოსტატობით აღატყნავთ მოვლით.

მაგრამ მარტო ხელოვნებაში როდით ვიგრძენით ჩინელების დრმა არტისტოში, ახეთივე ოსტატობით გამოირჩევიან ჩინელი ექიმებიც: მათი ქირურგები გულს ღრუშიც ისევე ხაფიათობენ, როგორც საოთოთი და აზოზი თვალსი ვარსის სფეროში, მაგრამ ამას აკეთებენ ძალზე თანდასადა, მშაურისა და პრეტენზიის გარეშე.

პეკინში და ნაქონში, შანაიში და ხანგოუში ბევრი სამედიცინო და სამკურნალო დაწესებულება ენახებოდა უკუდგან წესრიგი, სიმშვიდე, სისუფთავე და ავადმყოფებისაგან გულსმხიერება დავეხვება. თვალში შეცა გარეგნულად უბრალო, მაგრამ ძალზე მოსახერხებელი რკინის საწოლები, ბელის მსუბუქი დაქვრივი ავადმყოფი ადგილად იღებს სასურველ მდგომარებას: მოუძვდება, — მუხლებს მალდა ააწყოებს, წამოაღდება, მოისურვებს, მარცხენა ან მარჯვენა გვერდზე გადამობრუნდება, მაგრამ ისე, რომ ოდნავაც არ შეირხევა, არ დაიძვლება, — ძალდაუტანებლად გულთანადა ვადაწვდება.

გონებაშია მთელსა და მთელსა ავადმყოფის კეცხაც: საუზმის დროს ლეგინთან ჩამოუშვებენ სტეკიალურად მოწყობილ ბონჩა-მაგიდას, მწოლიარებს საწოლიანად შექნიერად წამოაწებენ, წამოშვებენ და საკუთარი ხელით აწაურებენ. ახეთი „თეთრომსახურება“ ავადმყოფს გულს უკეთებს, ფსიქოლოგიურად აშავარებს და ამხნევეს, რადგან სხვის საზოგადოებას ადარ ხდება.

საინტერესოდ მოუწყვით ავადმყოფთან მომსახურებ პერსონალის გამოძახების საქმეც. უკუდგა ავადმყოფის მაგაღზე ქსელში ჩართული სამი დოქტორიზარ დავა, ავადმყოფი თითის დაქვრივი მარჯვლის იოანში თავის ნომრის ანთებს და ამ ნიშანზე მომედილი ქსელზე ავადმყოფის საწოლთან განხდება, ჯერ ზარს გამოირავს და შემდეგ მომსახურებისა შეუდგება. თუ ვინცისა მთავდელი დროს არ გამოცხადდა, ავადმყოფი მერე ზარს დააქვს და ნიშანი უკვი მორიგე ექიმის იოანში აინთება. თუ მოხდა და არც ის მივიდა, შესამდე დარტავს და ნათლვა ამა უკვი მთავარი ექიმის კაბიტრში ავაციონდება. ვერც ერთი მთავანი ვერ ჩააქრობს ანთებულ ნათრას თუ ავადმყოფის მაგიდასთან მისულება ჩართული ხეზო არ გამოირავს. ახეთი წესის წყალობით ავადმყოფს მშაველი ადარ უსდება მისმსახურებ პერსონალის გამოძახება, ზარს არ აწაურებენ და

სხვებს არ აწუხებს, ნაკლებად დღეავს და იცის, რომ ვისაც თხოვს, აუცილებლად მოევა. იწვიათა, რომ საქმე მთავარი ექიმის გამოძახებაში მიღებს, და თუმცა ერთი ექიმს მშაველ ავადმყოფის მოვლა უხდება, უტრადლებასა და მწარუნელობის არც ერთ მთავანს არ აუღება.

შეგრ ჩინეთში შემოდებელი არ არის უფასო მკურნალობა. მხოლოდ მუშები სარგებლობენ მდგავითა და ნახვარ ფასი იღებენ მკურნალობის, მუშების ცაყოფაზე მყუდნი და მოსამსახურენი კი სრულ საფასურს უფლადენ, დასაწვინებელ სახლებშიც საკუთარი სახსრებით მიდიან. მდგავიანი საჯურებებით მხოლოდ ისინი სარგებლობენ, ვინც ფაბრიკა-ქარხნებში მუშაობს. ამიტომ არის, რომ ჩინურ სანატორიუმებში ძალზე ცოტა დასვენებელია. ეს იმიტად აიხსნება, რომ ჩინეთში, საერთოდ, არავინ არ სარგებლობს შევებებით.

ძნელა ჩინეთში ჩასული ჩინური ნაციონალური მედიცინითაც არ აღინტერესდეს. ჩინელი ჯგუფიც დიდი ხალხისთი ეწვია ჩინური მედიცინის ნაწილის კენიკიას, რომელიც კოლონს ტარის გვერდითი მდგომარეობს. უფინებოდ იყო მხოლოდ ერთი ჩვენთავანი — პოეტო ალოო მინცხლავა. მას ქილო სტიკოდა, ვასიხულ უნებო ხელმწიფე და ექიმითი თორე ხალხში გამოეყოლებოდა პოეტო ხედა. ბერძნულაგან დღერეტილი მიხედვად. ჩვენ ჯგუფში ხეთი მკურნალი იყო. ქეთივან დლოლა. ნელა და ოღერე კაკაბძებეი, ნადედა ნადარეტიშვილი და გავი ხაბაძე, რომლებიც ისეთი პროცესებოდა ინტერესით აღ-ჩამოდებდნენ კლინიკის სარეოლებზე და იზგვარი საქმიანი იერით ავადმყოფებდნენ ნათებს და სუფთა პალატებს, რომ ტრადიციულ „პროცესორის შემოვლა“ გვერენებოდა.

ნაციონალური მედიცინა დიდი პოპულარობითა და ნდობით სარგებლობს ჩინეთში. ჩინურ მედიცინას მკურნალობის თავისი მეთოდიცა აქვს შემოუშვებელი, მათ შორის ნების თერაპიის, აკიპოქტურის და „დენდნოუ“-ს, მოწყონ მკურნალობის მეთოდი. ჩინური ნაციონალური მედიცინა ორიაპასობთა წელს ითვლოს. ექიმებს ახსოვდებოდა სარესობით შეუწყვლით აღამაინის ანტობიოტიკი აღ-ნაკობს, მისი ნერეულობი სიტყვა. დიავარის დავაგინს შეუდგე ექიმ მოწყებს საქრო ნერეს, რომელიც შევარებულა ავადმყოფის სხეულის დავადებულ არესთან და ფრობილად შევებს შიგ ზოგვერ

ერთი და ზოგჯერ ათი სანტიმეტრის სიგრძის წვრილი ნემსი. ნემსს 5 — 10 წუთს სხვადასხვა ორგანიზმში, თუ საჭიროა, ჩაიდენენ. ვე სახსავ, იმის მიხედვით, თუ რამდენ დროს მოითხოვს ამა თუ იმ ავადმყოფობის მქონელობა, ნემსის ჩხვლეტის პრაქტიკის ინტენჯერტორად, ნემსის ასეთი ჩხვლეტით ექიმს აღწევს სრულიად გასაძინებას, უკეთესად, რა ვინაობის ტონუსს შეცვალს. ამ მეთოდით მკურნალობენ სისხლის წვევას, ნემსის ჩხვლეტით იწვევენ სისხლის დაწვევას, ხსოვს იგი მაღალია და აწევას, უსასე და დამაბრუნებელია.

როგორც ნაწილობრივ ექიმმა უ ტიპობა ვიკითრა, ნაციონალური მდილობის ექიმები დიდ პრაქტიკით მკურნალობენ არადასრულებულ, სხვის ძარღვის სიღრმადი, ნერვოს, ბრინჯაოს ატმას, ფუნქციონირების ხსოვასთან თავის ციკლივს, ახლად დაწყებულ პიკრეტონიულ და კლინიკურ, კუჭისა და თირმუტუტუტა ნაწილას წალღუდელს სხვს. ნემსი მაღარადაც გრავა და ტუბერკულოზის ეტრებით, შრომობარების ტვიტობასაც აუტყვის და გაატეტილობებით აჩვენებულ ტეხვას აჩვენებს.

— თუ არის გარკულებების შემთხვევები ნემსით ჩხვლეტის დროს — შეუიკობა უ ტიპობა ექიმი გვიჩვენებს.

— რომელი წელთა ვეშობა, მარჯამ ავარა მქონია — მორიდადებულ ქმეფულებში უსასხე მან და გერატუქტორის კაინეფიში შეგვიყავა.

— ზღარა ობობის შეავად გარკადებულა ორი მავიდა იდგა. ექიმადევი ობობის სხეულის სქემა ექვდა. მასზე აღნიშნულა ორი მუში და ნაწილობრივ წერტილთ. თვითმულ წერტილთ თავისი სახელი აქვს, უმის თვითონ ადგენს, რომელ წერტილში უნდა ჩასხოს, რა სიღრმადე და რამდენ დროს გაატაროს ნემსი ავადმყოფის ორგანიზმში.

ჩვენ ვიკითხეთ, რომ ჩინეთში მკურნალობენ ზოგჯერ ისეთ ავადმყოფებს დაავადებასაც, რასაც სხვაგან ვერ ავიღოთ ვერ ტრენვიან, ამ მშობლად დროებით ცხობრობს ქორტრეული ჩარევიტა. მარჯამ ჩვენთვის წარსიუდგენილთა ოთ, თუ უბრალო ნემსის ჩხვლეტით შეიძლებოდა აღამაინის დაავადებულთ ნაწილის გაკურნება. შესახლთა ჩინეთიდან დაქვემდებოლ წამოხსოლთაიტი და ჩინური მედიცინის ასეთი მეთოდი, ნემსის ჩხვლეტით მკურნალობა დიდიმდობა ვეგვსენილთა, რომ აღთი მარტუტულას ატუტებულთ ციკლის გატურტრება საკუთარი თვითობა არ ვეგვანა. ჩვენმა ჩინელმა მასინდელმგმა წარწერილობით მოცუტის, მან და აწუნებდა მას და, როცა მიუტუტა ვარჯ, საბერტოტო მავიჯულ მსეცივება შესთავაქს.

— აღმოც ერთი წამითაი აი დააყოტოთ თანხმობის მიცემა. ვუტულმა დედა და, ალბათ, გაიფიქრა: ხუტა ბერულავა პირველი ქართველი პოეტია, რომელმაც დამსწრეთა და მატარებელთა მიმდგმა მორიდაც ფეხი ჩინეთის მიწაზე, სასაზღვრო საღვრე მანქარაში: მე კი ალთი მარტულავა, პირველი ქართველი პოეტი ვარ, ვინც ვაბედულად მივიშვირე საიდუმლობით მოცულ ჩინურ წიგნს ერთგულად ნაწამოტრი და კიდევ ვინ იყის რაოდენ გამოსაცემა საკუთარი ქიბოლთ.

ჩინელმა ექიმმა ზან ში-ინმა ალოის მარტულას ხელთ ცერხა და სახვეწებულთ თვის შუა მოკიკია, მარჯულ მარტულას, მონას, სპირტოტა და ხუთი სანტიმეტრის სიგრძის წვრილი ნემსი ჩაასო, ორი თითის ტრიალობით ნელმულა დრმა ჩაუთარა და შიუ ხუთი ვეუტაგურტა.

მე მანამ ამ საქმიონ ექსპერიმენტის ფორტავადლებით ვეუვი გარკულებ და ვერ შევინწმე რა ცვლადებში მოხდა ალოის სახეტიმერი კი დაწარმულად, რომ ურეტული გრძინობა მიცემულა, იგი ჩხვლეტისასმეთი აპარატიაყენ და არა იუტრებოდა და ამიტომ ვადადლებოტო სურათით ძალზე ბუნებრივი გამოვიდა, ზოპირების ნიშანული არ აღნდა. მელ ქმეყოფილი ვეუავი, ალოი კი უფრო მეტად: მას კბილის ტვიტობმა ვეუავა და კლავე კარვ გუნებზე შედაცა.

მარჯამ გურენა ახლა გვიჩვენებს შედეგათ. მისი ასეთი განწყოფილება ჩვენც ვადაგვეყვედა და ერთხანს ოსოცი დაგვასახა. ჩვენ აღმან ვეუავით ვეუავით, რომ მასინდელმა კარვად მოგვინდეს, დრმა ცოდნა ვეუავით, ნაწიკამა საქმიონ დაგვეტოცეს და მან დახელეულებში რომ იტვი არ შეგვარებულა. სამანიშნოლოკო ობიექტად ქართველი პოეტის სიძინების კბილი პარჩინა, ალთა კი გერტი ჩვენგულე მიდგა: ნაციონის პოლოლიკური მამიშ ავადმყოფი მოუთავსეს, ჩინელი ექიმი წინ გაგვიძვდა და ქართველი ექიმების მეთოდული მითვითა. თქმა ამ უნდა, არა შეწარა-ურნალობითი ჩამორჩენილობა და ცნობისმოკვარობითი ექიმებს წინ ვეუე-ულთ.

მალე მქონდეს ობობა ჩინეთის ვეგრედით ვიდეტით. მავიჯულ ოტი-ოტიდარი მქონდეს ობობით და ჩასხმებულთ შუმა იწვა, რომელიც საუბლოპარტინელი სურნავდა, მკერდი უწინებოდა და თვადებულა წაწულად დულდობდა. საავადმყოფოს მთავარმა ექიმმა უ შე-ცინა მითხრობით მკლავი აუწია და სამწყოფი გაეხსნა.

ჩვენ უხმად ვიდეტით, მერე უხმად ვეუავით უ ტიპობა დაარღ-ვიდა და გვიჩვენებს შედეგობებს: კბილი რა ექვება თუქინე დაარღვილა.

— სინამდებე იმბავ, ხუთეფე ქართველი ექიმი ცუნარე გრძინობს დაგვიდა და, შესაძლოა, სამედიცინო ინსტიტუტის წარმავრების შემდეგ პირველად იგრძინეს თავი დილდავარ გამომცელი, პარასულში რომ ბერტი ახლობდა და ახლა უტყვილობა გაუმორებელი. არა, ეს ჩვეულებრივი გამოცდა არ იყო და ამიტომ ვერც მავიჯებლ-მოკუბო-ულ მასხები ისინდა თვითეფედ მოვარინს რეპეტეტიან და ყველასი

ერთად კი ჩვენი შრომობლოტი მედიცინის დიდებას. მართალია, მეტორების წერტილ ვიდეტით და ერთხანის ცოდნას ვუზიარებოტო, მავ-ჯამ მანც არ ვგვატეხილავდა საკუთარი დაგრობის დამსა.

ჩვენ ბაბაკეფ ავადმყოფთან უფრო ახლო იდგა, ვიდრე მას მისი ქართველი კოლეგა და ამიტომ უ სინარის თონასსაც პირველი შეე-ცინა. არაეიქმები კი, როგორც ეს ჩვეულებრივ ხდება ხოლმე, მასზე ახლო აღმოჩნდნობ, მარჯამ, ჩანს, სათვალავში ობობის ვეუადობა: ავად-მყოფს უხედავ აღმოჩნდნობ, მანც არაეინ დაავადებულთა კომ-პეტენტორის მანც გამოუკბილს. ავადმყოფი ჩვენი ტრია-ლოტორთა სიახლოე არაეიკობა საწმინდობის არ ექვინდა ქართველ მედიცინის რეპეტეტიანს. პირიქით, იმის უფრო ვერცინდობა, რომ ექიმებისათვის იმ მომენტში მამობე თვითებობას წარსიუდგენილთა შემოღებებს კი არა, უტანა კარდავ შემოწმებულ ცნობისმოკვარეობას და, მანამახლად, მშობლად ობობიდაცულად ხელისშემშლედება ვეგრავოტო. აღბათ ასეთი ვეუადებულ სიტუტაციაზე უფროთიან გამოცდილ მკურნალებს: ექიმის აუცილებლად სამი თვადი უნდა მქონდეს, ავადმყოფი ერთი, გარტყმის კი სურათი არ არის ერთობა. მხოლდავად ამავტარი სიძინობას, ჩვენ დაბრძვებას მანც არ ვაბარებოტო და, რომ საკუთარი ცნობისმოკვარობისათვის საწმინდობა მიგვიყავ, გვიგის ხუთ მიდეტით და მის ცოდნას მივუტულთ.

— მავარამ, სწორი დაგრობა რომ ვერ დასავსე, არა, შეუძლებელია, მეგრებთან არ შეგვარებოტო — ფორტობდა იმ წერტილს უკუფი ჩვენგანთ.

ქართველი ექიმი მშვიდად მივიდა ავადმყოფობის, თუცა გულში ძლიერი ღელავდა. იგი უფრო შემწმუნდულად თრიადა, ვიდრე შესაძლოა, ინსტიტუტში გარბიებოდა. მერე ავადმყოფს დასა ვარსინავა, პულის დითავადა, ქართველ კოლეგებს გამოხმობდა და თითქმის მიახვედრა: „ფორტი ვე ვაქიკო!“, ჩვენი ვეავით, მერე აღ-ურნალობის ტემპი მდებარეობს კი, სინად, არც მან აპირებულა. შემდეგ მყენ-ნარე ახლავარდას საკულო გაუნასა, დაეკრინა, მის ახლობელ ნათესავებს ავადმყოფის მუშობის ადგილი გასაქმობას და მათთვის უტყნა მწაზე, მავარამ მეფიხობარობის ვეუადებუ ესტუტულიკობით ვეუის დიდეს დაამშვიდა და ჩინელ კოლეგებსაც დაგრობა წინ დაულო.

მარჯამ გაიცოდეს სიტყე მანც არა ცხრებოტო: ავადმყოფთან ახლა უ სინარის მივიდა, პულის მოუსინავა, მიმე სურნავს უფრო მშობლად, საკუთარი გულსიქმასაც მოსხმინა და გვიო ბაბაკეფ დი-მინი ვეუფილად უტყინე დასკენისათვის...

— ხშირ ვიქვი, არ შეგვარებოტო მქონია — ამაყად ჩაიხალავა ალოიმ და იმ ავადმყოფის ვეკრეც თავის სამოგზარო დლოტრში შეიტანა.

ჩვენ უხმად ავადმომეფთ და ვაგზარებულმება ერთხანს დაივერ-ბოთ კაცული მისი ნაწინასრამეტეტიკობით, მავარამ, როცა მდებარე-ობა დაგვიტოვა, ყველამ ვაგვისინდეს, რომ „ხშირ ვიქვი“ არ მავარა უნ-და აღთის ხეცებისთა ერთიკა რა..

რა ვეუთი, ზენება ხოლმე, დღევად და სხვისი ფიქრი საკუთრად გეგინებდა. ცხეს კარგი გრძინობა, მით უფრო, როცა საქმე ყველას დარღვივას ეტყება.

აი, ამ დროისთვის დასავადა მონიდა და მოქანა თბილისში მი-ღლებულ ციხეს და მასწავლებელთა ამავე ახლავარდა ქართველთა ექიმთა.

საკუთარი სამშობლოს დირხისისათვის ფეიქვიდა ასე ამავრ-ებულად ჩინელი პატრიოტის კლდე, იმ ავადმყოფობის გეგმა, რომ-ელიც მადლ, ძალიან მკაცრ ვეკრეცინებინა, რომ ისეც ვაგდრონი-სასესი დაღებულმდინან საკუთარ მონებას და ველმებს, სოციალიზმის შემწებელი თვითონ მეგობრებს.

გულლითარი ნახტობი

ჩინელი ხალხი მკაცრადეარქანხებულთა უწინეს ახალ საწვა-დლებასა საკუთარი ცოდნით მწიარება ხდებოდა და 156 დიდ საწარმოს უწინეს, რომელიც იმ დროს ვეკრეც ამოხედა.

სოციალდემოკრატების თვითონ გამოცდილებასა და მონდო-მებას არ იურებოტო, რომ ავადმჯულ ალზონარეს ტექნიკური ცოდ-ნით შეიარაღებულთი კადრები. ჩინელთა ყოველ წელს თვის იყენებენ, რომ მცირე ცოდნა მიღწეონ მომეშ მკვერებთან ჩამოსილნი მეგობრ-ებსაც.

როგორც კი საშუალო დღე მკურნალებს, საბჭოთა სპეციალისტის კაინეტიკი შლოტრეტიკობა და ატრკალმებით მომარკვებული ჩინელი მუშები და ინჟინერები იტრებინან, უმარავ შეიკოტობას აღმე-ვენ, მასებს ინჟინრ, ისინომებენ და პრაქტიკულად ამხორცილებოტო.

ჩინელი მუშა-მასობაპერენსი ოცი ართან გარკობლი შეუნებლობს პაოსით, რომ შეუვლებულმებს კი უარს ამბობენ.

— ვერ არა ვეკლამან, ვეწმინდებ დამბარ-ქანხებს, შევწინა-მდინარე ინდუსტრიალს და მერე შეიკოტებოტო. — მობარა ნაწინამდე ჩინელი დლოტრ ში-ინმა. მერე შეიკოტებოტო სარგებლობა მშობლად მას-წავლებელთა, მათი სამშუაოს სპეციფიკის გამო, და მავარებულნი.

ჩინელი ახლავარდავს დაუზრებიტო ენერჯითი აღწერის სოცია-ლისტური მშენებლობის ყველა უზარუნ, უნდა ნახოთ, რა კმეყოფი-ლებითი ითვინან ისინი კრედიტულად შექმნილ დოკლავას და სინდერობას.

— როგარ მოეკრინათ ჩინეთი — შეგვიყავინა ჩინეთელმა სამ-შობლოსკენ გამომწავრებულმებს ხარბინელი წაწინის ვო პეი-ბუ.

მაგნიტმა ერთი საღამო შანაშით, ნაწილს პროსექტზე ვიდრე, არას საპირა ვაიარა და ჩემს თვალწინ მოვაგონა რამდენიმე ჩიარა. უფრო ძალიან ისეთი ველოვებოდა ჩამოიქროლა, რომელსაც ოთხობათა და ოთხი წოლიანად ამხმელი რეინის ნომერი ცერა. „10001“ — ჩაფიქრე უბის წინაწილი და ვუღი მტკიანა, რომ ამ ნიშნ განსაჯილით მხოლოდ სამი ვაგლით ავტომანქანა დავინახე, — ერთი ძველი მარის „კაქარა“, ალათა სახალხო გულიუფლების მიერ ანთავალიზირებული, და ორი მეგობრისაგან მიღებული ნაყენი „ნიკოლა“.

ეს იყო დამაღრმაველი სადამო. დაღლილ-დაცულებული რიჟები წიღობრილი და გულანთავირებული მიკანტიდენ ველოვებოდა და საკომოდა და სურათით დახეილ ველოვებოდა. ზოგაობით რაქონი მატიხობლად გახლებული ურქები, ზოგჯერ კი ათხვ ძღვს ეწინაღობდნენ ბრძოლი დავტორებდა საუბარებდა სატანასობრტო მიხამებლ, შუბზეზე ოფლი სდოდათ და ქსისის ძარღვები მტერებოდა.

მთხე მე ჩინელი რიჟების გედრი ჯერ კიდევ ორი წლის წინათ. მე ძლიერ მიყვარდა, რომ ადამიანები ველოსისტების გარეშე სხდომებზე რიჟებს ტრენლი და ყველისთვის ერთი კითხვა შეზადებოდა: რაგომ არას კარადენ ველოსისტობას?.

— გუჯერკობით შეუძლებოდა, — ამისნა ტიანწინდა მეჩარაშა ლე ტიპე, და ისიც, სედიანი თვალებით, ამ წუთს, თავისი მომუქე ნიღბის ხედზე, ლანთა ისევე ჯგერებდა, როგორც გენე, საპეტიფინას ჩანოლ ავამატიზე.

— მწედა იმდრო, რომ დღესდღეობით რიჟებისა და მეჩავე — მეჯერკობით გადატანდა ტვირის ძაღზე ლე გედრიანი წინაველია ჩვენს სახალხო მეურნეობას, ერთი დეცტივი ველოსისტობის აქარდას ვახვებთ მოშლიდა ქალებიან ნორმადერ ცხოვრებას, სახლილია და სურსათ-სანავთი მობარგებას, დაარღვედა შინაგან მოქმედებისა და რამდენიმე ათეული მილიონი ჩინელი მანქანა უფუშეგერად დარჩენოდა. დადგება დრო, და ეს უნარ ახარის, ჩინელი რიჟები ატომოსტოლიანს სურსადათ და შრომობური წარმოების ავტომატანებზე გადასვლიან. ჩამოიღო ჩინი წლის შემდეგ და თუ დღეს ტიანწინდი თითხე ჩინისაპოლით მანქანები ვადავთა, მაინც სანავეგრო ავტოტარიანობი აუტებს ჩვენს ქუჩებს, კიდევ ორი წლის შემდეგ კი უფრო ჩინელებიან და რაქონობა კოლონია.

მარადღა, მაშინდელ ორი წელი ვადა და ჩინური ქალებიან მრავალი ათასი ხელმწიფე წინადა ვინდა იქნებ ჯერ კიდევ არ მარადღა მესანახზე შანაშით ნაწილი ორმედიანითავე ველოვრქმა, მაგარა, რომ მაღლი სავსე მოუფრებდა, ამში ეჭვი არ მეგარება, ჩინლები მალე სიამაყე უტყობენ საუთარი წარმოების დღესა და ჰატარა ავტომანქანებს, რომელთა შექმნის ჩინელთა გამოკონებლობის ჩანს და ჩინელი ხალხის მაღალი ესტატეტივი გერმონებდა.

განა თვლას არა ხიბლავს ჩანწინის პირველი სადებოზობლო ქაბინის მიერ გამოხვეული კომპერატობური ექვსადგილიანი ლიუზინი „დორფინი“? — „დორფინის კაბი“; ჩინების მუსუბეტი ნაქანა „სატანინი“ — „მონინი“; ტიანწინის ზეთადილიანი ნაქანა „ტენაი“ — „შეილიანი“; ავთინური „ტენიანაი“ და შრეული სხვა. ამაჟამდ ჩინეთი 80 სხვადასვა მარის საბარტო და შრეული ავტომანქანა უფრება, ასეთი ტენებში აბოლებენ ჩინების საერთო საკუთრების მარის — სოციალისტების განმარტებებს-თან, აქტიურად კომუნის მშენებლის, უკლასო, თავისუფალი ადამიანების საზოგადოების განმტყებებს, სხდე არც ის იქნება, ვინც ზოგაობით ჰატარებს და არც ის, ვისაც ატარებენ.

— ოჩადე და ძლიერდება სოციალისტური ჩინეთი. კომუნისტური სტელსკეტივით აღახვე ჩინელთა შრომებელთა ხალხს პირველსავე ზეთუდილით იმდურტირალიზაციის ტემპებით წინ გასწრა უკველი კაბიტალისტურ ქვეყანას; „სეთი წინაღობი შექმნილია უფრო მეტი, ვიდრე ამ წინაღობი“ — ამბობენ ჩინელები. მიზეზადევა ასეთი ნაბიჯობის, შარწინდელით უდარბითი წილის ერთი ორად და უფრო მეტადევა ვარჩობდა წარმოება. შარწინ 5.500 ათასი ტონა ფრადევა გამოაშრებ, წელს კი 10.700 ათასისათვის დღეწინა. 87 ათასდღე 80 ათასდღე უდა სანაწინდი დარტების გამოხვევა, ვასული წელს 130 მილიონი ტონა ნახშირი ამოიღეს, წელს კი 210 მილიონისათვის იბრძობას.

— თუ ფრწინს ეძღვნა შევარგებას, ცუცხლის ლილი აოწნას. — მიმართო ჩინეთს ომუნისტურმა ჰატარა მოსახლეობის და ხალხურ ხალხითი მიზეზა ამ სიბრძნის, ყველა ტენებდა მსხვილი და მცირე წარმოების განვითარებას, ყველა ცდობლის დღეების მოგებას, იმის მიღწევის, რომ ერთი წელი ოცი უდრებდეს. მრავალმილიონი ჰატარებდნენ იბრძობის პირების მიერ დახასხილ ლოზუნებს: „ღიდე ნაბტობის“ განახარტებულად. მხოლოდ რამდენიმე თვის წინ ვაისნა სოწრედდა შვეი მეტალურგების საქარობების მანობარტევა ასახვად და უკვე 200.000 მეტრი მოკულობის უტარტარული ბრძოლი აუწინა. ჯერ კიდევ შარწინ მრავალი რაიონი ერთ ტონა ლითონსაც არ იძლეოდა. ახლა კი უკველით მთავანი საუთარი ფრადევა ახსმს და ადგილობრივ თრუხავს აღწობს. ზუთი თვის წინა შექმნილი მხოლოდ ორი დავაბრუნებლობის ქარხანა იყო. ახლა კი 80 ასეთი საწარმო შეშობას.

— მხოლოდ 47 დღეში ათავით ორამდენად ტენიცილი აღმურკური ფრადევაჩინსხელი ამაქარი, ორამდენად წინაღობი 600 ათასი ტონა ლითონს მოეცინა. კაბიტალისტური სახელმწიფოებს კი ამისათვის ერთი წელიწადი დასჭირებოდათ, — ანწინორის სიამაყით

სიჭა შანასის პირველი მეტალურგული ქარხნის მუშაყმა ვაშარტეცის-ოთხანა.

ეს ოთხადევა ასეა, მაგარამ მაინც ხსენებულია. ასეთ საწარულებს ახდენდენ ყველა ქალაქებსა და სოფლებში. იანწინის მარის „ინჩინას“ კომპარტების ერთმა უტარტარულმა ბრძოლმა შარწინ 600 ტონა თრე გამოაშრო. წელს კი 160 ასეთი ბრძოლი შედებდა მარტი და ოცი მარწინა.

გოლითარის ნაბტობით მიიწვეს წინების სახალხო რეკონსტრუქცია, არი უფროდეს ვადეში უდრებდა ინფსტრუქო ტყუანად შექმნილი ნაწილები სოციალისტურ ხალხს მიყარება, კომუნისტური პარტის შთანაწინებლობა და საკუთრა კავშირის, მთელა სოციალისტური ბაჟის ურდევია მხარდაეჭრა.

პარტიისა და ხალხის ერთობლობა

ჩვენი ჯგუფი კომუნისტური პარტიის VIII ყროლობისათვის მზადებისა და მუშაობის პერიოდში ჩავადა ჩინეთში, ყველა ქალაქს საზეიმო-საქაინა განწყობილება უწინგროდა, ჰკეინი მშობლების მრავალი ჰყენიანდ ელოდა ჰმტურებს.

ყროლობა ტიანწინის სახალხო ვაისნა. ათ მილიონსანეგარეშე მტება კომუნისტთა ათხეზე მტეი დილგატევი წარჯავანა ვაისნის, რომელსაც ვაგლილ მუშობა შეუჭადა და ახალი ათხეების აბოზ-სოციალისტურ საწარულებდა ჩინეთში.

დღი და მძიმე ჭა ვანოლი ჩინეთის კომუნისტურმა პარტიამ, ჩვენს ნახეი ქალაქ შანაში, სადეც 1921 წელს 1 ივლისს პარტიის პირველი ყროლობა შედგა. მაშინ იმ ერთი ისტორიულ სახლის პატარა ოთახში 12 დილგატევი შეყრია. პარტიის კი მხოლოდ მწეწერი იყო. ნახეულსავე მთავალ გზაზე კი წარმატო სილაშის ტბა ნახებოდა, რომლის სურათი მარტი კინწელითა, ერთ მთავანდე დღი შენობა დგას, იტყობენ რაი „ინსალიან წინების სახლს“ უწოდებენ. არ, იმ ვანაგორი მუშაობა 1 ყროლობა, რომ თავდას ავტობილითა მოკითცილია რეგირების. ასევე იცხლებდა ოპის საწარულებს რუსეთის კომუნისტური პარტიის შექმვე ყროლობა, რომელიც პარტიული სტრუქტა ნარვის ნატავასთან დაიწყო და ვიბორის მხარეზე დამთავრდა.

ახლა ამ ადგილობრივ მრავალი ადამიანი მოდის, პარტიის განყოფილ წარსლებს ცვიზნა და დერსტელ შედგებას აძღვებს მის დღევანდე დარჯავსა და ხალხისათვი თვადელებას.

მაგარამ უყველობის როლი იყო გამოარტეხილი და წარმატებით ახლებული ჩინელი კომუნისტების გზა. ბრძოლიში მათ ჰქინებთ მიღეცენ, მაგარამ განაჩად ათ შეცდომებშიც.

თავისი არსებობის 85 წელი მანძილზე მანიწინდელმა ხელმძღვანელებმა ოთხჯერ დაუშვა შედგენა, რამაც პარტიის შენადეგნობის 90% შეინარა. პარტიის წევრთა უდიდესი ნაწილი განიწინებდა რეაკციონარულ განაშტურებს.

წელს პარტიის სათავეში ჩაუდგა მებრძობი ცენტრალური კომიტეტი მათი ძეგლის ხელმძღვანელებით. მტე უკროლობა ორინად აღწინა, რომ ამის შემდეგ პარტია სწორი გზით წავიდა და ჩინელ ხალხს გამოარტეხდა მოუტანა.

რაზია ჩინეთის კომპარტიის ძალა? ხალხთან კავშირში. ამ საცილ გზით მიიღან ჩინელი მეგობრები და წარმატებულად აწუწვენ. მათ ახარბით მიღეცენ, მაგარამ არც ნაყოფანებზეზე ბუჭავენ თვალს: რიცა მზე განაიბენ, საუთარი ჩინელთა სუ გვიწინა! — ამბობენ ისინი.

— ჩინელი კომუნისტები სოციალისტის მშენებლობას მოუწდებენ, მაგარამ თვითონაც სწავლობენ ხალხსაგან, — მიიბარა მწინდა რუსული ტენებზე ჩინელთა კომუნისტება კი თუ ჩინისა.

— მარქსისტ-ლენინისტის მძიმეებზე აღზრდილი ჩინეთის კომუნისტური პარტია, — ამბობდა გო თუ-ჩინი, — მიიბოხის, რომ პარტიის ხელმძღვანელი ორგანიზები ვადელებდა სწავლობდენ ხალხისაგან, უფრო უდიდებდა მათ წინადახლებს, ამინწინებდა თავიანი ხელმძღვანელობის პრაქტიკული საქმიანობას და ამით იძინდენ უნარს არა მარტო მოიპოვენ გამოარტეხებით, არამედ დღრმე გამოასწორენ შესაძლებლობებს.

პარტამ მოსიხობა ხელმძღვანელ მუშაყებს აწინარი ვაუწინ იმ აზრებს, რომელთაც გამოისქვიანენ მათი ტოლი და რიგითი მუშაყები, მაწყინო კომიტეტის საცივების თავისუფალი და საქაინა ვანხილვა პარტიული პარტიებს და პრესისა. უფრო მეტიც: — გამოარტეხა გო თუ-ჩინი, — პარტიის ხელმძღვანელთა მთელა უმცირესობის ტიქს ავთარბობა მანაჩე კი, რიცა ურადელებდა სინწინადღევი აზრისა, რასაკერაველია, იმ პირების ვადედა, რომლებიც სერიოზულად აღადგენ დისცილიანა და ეწინო. პარტია ვაცხელებოდა ენტრეტიონ იბრძობის მუშაობის სტელის მოსაწინებებლად. იგი მოუწოდებს ყველას, „წინა მითრის ნიავისა და სასარკებოების“ მსხვესნა ვაგლობ გონიერი ჩინეთისა და თვითარტეტივი. კრებივის დროს ჩინელი მეგობრები ხელმძღვანელებდენ პრინციპით: „თუ იგი არა, — თუკი, თუ ლანკარო, იმდამარეკ ბოლოდღე. გამოარტეხობლს არ ეცივიებს, შემსწინა გუკ უნდა იწინავს; თუ შედებლობდა ვადე, გამოასწორე, თუ არა ექვეს შედებლობა, კიდევ უფრო უკეთ მოიქცე“.

გო თუ-ჩინი განარტეხობდათ თვადელებს ლანკარობდა და ჩინური ყველა ჩინელს სვებია, თავის ამ მარად სიყველს ვაგლილ ხელმძღვანელს ებრედებდა და კიდევ უფრო ამაქარუნებდა ხელდას ათს ნაწინებს.

პარტიული ერთიანობისა და დარწმუნების დაცვა პარტიის წევრის მოვალეობაა, — მხურავდელ ლანკარობდა გო — იგი პარტიის სიმტკიცის საფუძვლია. მაგარამ ამ ანაწინების მიმართ, რომლებმაც

რევოლუციურ ბრძოლაში შეიძლება დაუშვას, პარტია მოქმედებს ბრძოლაში კონკრეტულ „მასშტაბ“ გზებზე წარსული შედეგების მიხედვით, რის, რომ უკეთესი ანუ უარესი შედეგების, უწყურად, რომ ახალ-საფეხო გადავიჩინოთ.

— რომელია ჩინეთის კომუნისტური პარტიის დამოკიდებულება სხვა ქვეყნებში? — შეუიარაღო და უწყურად, რომ ვთხოვს დროა თვალისთვის მტერი, რომლისთვის ცხოვრების დღის სიბრძნე იხტებოდა, მათ ძვირფას ტომისკენ გადაიტანა.

— კომუნისტურმა პარტიამ შექმნა ერთიანი სახალხო-დემოკრატიული ფორმები, რომელიც დამყარებულია მუშებისა და გლეხების კავშირზე, მაგრამ მართკ გლეხობა როდია მუშაობის მრავალჯერ, ჩვენი განვიჩინა, — განავრცობდა ვე იუ-ჩინი, — რომ მუშაობა ქალის მოყვანილობა წარმოადგენს ბურჟუაზიას, უფრო ამბობს, — ნაციონალური მსხვილი ბურჟუაზიას, რომელიც მხოლოდ ახლა განვიკავებულა უცხოელი იმპერიალიზმის ულასიანად. თქვენ ეს უწყურად მტერად ხე შეიგრძენებთ, მათ ძვირფას ვასაძეგლად ხსნის ამის მიუხედავად, — წარმოადგინა მან და მას პირველი ტომი გადასცა.

ჩვენი ამოცანა კიდევ უფრო განვავსტოვოთ ხალხის დემოკრატიული დემოკრატიის, რომელსაც ხელს უწყობს ერთიანი სახალხო-დემოკრატიული ფორმები, მაგრამ იმისათვის, რომ განვავსტოვოთ იგი, საქართველო შენდებულა ვიზრუნო ინტელიგენციის დარჩავენ, მათ ზღვრად და გარდაქმნაზე, იმაზე, რომ ინტელიგენციის ფარგლებში სხვის მტკიცედ შემოვიტვირთო მუშებისა და გლეხების ვარგებში კონკრეტული სასურველი, იმისათვის, რომ განვავსტოვოთ ერთიანი სახალხო-დემოკრატიული ფორმები, საქართველო შენდებულა ვავადლოთ რომ შევადგინო ნაციონალურ ბურჟუაზიას, სათანადოდ მოვიყოლოთ მათი მუშაობა და ცხოვრება, მათ სოციალისტური იდეოლოგიაზე ზღვრად მათი უმეტესობა თანდათანობით გადავიტვირთო ნაციონალურ შრომით დახმავდება, განა შევადგინოთ ცოდნა და გამოცდილება საქვეყნოდ და სწავნილო დარწმუნე სამშობლოს უყოფნებისა ან წარმოადგენს.

გუ-ჩინი უყურდ და დამყარებულია უსასურველად: — სოციალისტების განსამარჯვებლად ჩვენ შენდებულა დარჩავნა კვიების შვიდნი და გართუ მყოფ პარტიკულად განწყობილი ჩინელებს, კვლავაც ვავადლოებოთ თანამშრომლობას უკეთეს დემოკრატიულ პარტიასთან და უპარტიო დემოკრატიულ მოვლევებთან, როგორც ეს ვავადლოსინებულა პარტიის მიერ ხანგრძლივ დროის მანძილზე განმუშავებული პოლიტიკის, თანაარსებობისა და ურთიერთი კონტროლის შესახებ და რომელიც პარტიკულირების დებუბათ-რის მომდევნოებს ემყარება.

ჩვენ დავინტერესდით, თუ რაი იყო განმყოფელი ჩინეთის პარტიების კომუნისტური პარტიის დოქტრინის, ხანგრძლივი თანაარსებობისა და ურთიერთი კონტროლის პოლიტიკისა და მათ დავინტერესდით, რომ ეს მოქმედება სწორად განხორციელდა ჩინეთის კომუნისტების სადღისი ბრძოლის ამოცანას. რადგან დაუშვეს ჩინელმა მეცნიერებმა ბურჟუაზიული დემოკრატიული პარტიებისა და წარმოდგენილი პარტიების ხანგრძლივი თანაარსებობა მუშაობა ქალის პოლიტიკურ პარტიასთან? შემთხვევითი იყო ეს თუ არა?

ჩინელებს, არა ჩინელი კომუნისტები დაეცემოდნენ, რომ მათ არა აუცილ საფუძველი არ განვიარსებოდნენ ასეთი კურსი იშინოდნენ, ვინც უფროდ დონეს ხმარობს ხალხის ძაბვის შესაქმნელად, სოციალისტის განსამარჯვებლად. ვერც კიდევ 1949 წელს სახელ-პოლიტიკური სკოისმდებარეობა საქვებს მტრად სესიაზე მათ ძვირფას ურთავს.

თუ ვინმე მართლაც ვუფრთხილად ემზარება ხალხს მისთვის ან მძიმე პირობებში და კარგ საქმეს აკეთებს, ამასთან ამანამდევრულ იქნება მთავალშიც, არ განვიჩინებ, ვერც ვიჩინა, — მშენებ ხალხს და სახალხო შთავირობას საფუძველი არ უქნებდა ურთი სიკვანძეს, საშუალებად არ მისცეს, რომ ხალხს ემსახუროს.

მაგრამ რა პოლიტიკურ ბაზაზე ხორციელდება ეს „ხანგრძლივი თანაარსებობის პრინციპი“, ჩინელ კომუნისტებს ამაზე ნათელი და მტკიცე შეხედულება აქვთ. ეს არის მათი ექვნი მოთხოვნა:

ხელი შეუწყონ მრავალპარტიული ჩინელი ხალხის შეუზღუდვებისა და განთავისებას.

ხელი შეუწყონ სოციალისტურ გარდაქმნას, სოციალისტურ შეხედულობას და არა უწყობილობას.

ხელი შეუწყონ ხალხის დემოკრატიული დემოკრატიის განმტკიცებას და არა ან დემოკრატიის ძირის გამოძირებას, ან შესუსტებას.

ხელი შეუწყონ დემოკრატიული ცენტრალიზმის განმტკიცებას და არა ან სისტემის ძირის გამოძირებას, ან შესუსტებას.

ხელი შეუწყონ კომუნისტური პარტიის ხელმძღვანელობის განმტკიცებას და არა ან ხელმძღვანელობის თავიდან აცილებას, ან მის შესუსტებას.

ხელი შეუწყონ სარეაქციონარი სოციალისტური სოლიდარობას, ყველა მშვიდობისმოყვარე ხალხების სავრცელო სოლიდარობას და არა ან რთი ხალხის სოლიდარობისათვის ზიანის მიყენებას.

ასეთი კრიტერიუმებიდან გამომდინარე ჩინელი კომუნისტები, როცა „ხანგრძლივი თანაარსებობისა და ურთიერთი კონტროლის“ პრინციპის სავსაშუალოდ დემოკრატიული პარტიებს, ან ის, ვინც ამ მოთხოვნას დებულობს, ბუნებრივად, სოციალისტის მხარეზე დგება და, მშენებ-საფუძველს, მუშაობა ქალის პარტიასთან ხანგრძლივი თანაარსებობის საფუძველს იქმნის.

მაგრამ კომუნისტების სურვილი კიდევ არ ქმნის იმისათვის, რომ თანაარსებობა ხანგრძლივი აღმოჩნდეს. საქართველო სურვილი გამოთავისებულ დემოკრატიულ პარტიებშიც, მტკიცედ განვიარსებოდნენ ცხოვრებაში ეს ექვნი პრინციპი. ხანგრძლივი თანაარსებობის

კომუნისტური პარტიის დემოკრატიული პარტიებთან, — ატყობა ჩვენი სურვილი, ასეთია ჩვენი კურსი, — ამბობს მათ ძვირფასი კომუნისტები ამაზე, შესწავლენ თუ არა დემოკრატიული პარტიების იარაღების ხანგრძლივი ცდომის მანძილზე, ეს არ განხორციელდება მართკ კომუნისტური პარტიის დამოკიდებულება სურვილებს, ეს კიდევ დამოკიდებულა იმაზე, როგორ გამოავლენენ თავიანთ ისინი დემოკრატიული პარტიები, დამოკიდებულა იმაზე, მოიპოვებენ თანე ხალხის ნდობას თუ არა“.

თავის ძირითად ნაწილს დემოკრატიული პარტიები დარჩავენ ჩინეთს კომუნისტური პარტიის ამ ექვნი მოთხოვნის განსამარჯვებლად, სოციალისტური გარდაქმნების განხორციელებად, როგორც მათ ძვირფასი აღნიშნა, „ბურჟუაზიული ელემენტებისა და ინტელიგენციის ურავადობის, რომლისაც გამოსული არის ამჟამად სავსადიგობიდან, განწყობილი არის პარტიკულად, სურთ ემსახურონ სწავრად განვიარსებულ სოციალისტურ სამშობლოს და ესმით, რომ სოციალისტის საქმესაც მოუყვებოდნენ, ისინი უფრონი აღმოჩნდნენ“.

არა შეუძლებელი ჩინე მთავალი მოთავალი კვირად, — მათთვის თანა სოციალისტური მმართველი ელემენტების, ამ მტერადიგობვან სიკვდილს, რომელსაც მათ მო-ცხურად და მო-ცხურა აქებდნენ, ჩინელ-სოციალისტურ წევრებმა დაარადვის უკონტროლო პარტიასათვის მიცემული პარტიის, რომ ხელს შეუწყობდნენ სოციალისტის მშენებლობას ჩინეთში და კანკა-ლოზის რიტუგარდებზე ზრუნვა დაიწყეს, ჩინელმა მშრომლებმა სასოციალისტო დღეობა ჩასცეს მათ მტრად ცდნენ. მაგრამ ისეთ, ვინც თავისი შეხედულება შეიგრძნო და ვულგარულად პატივს ითხოვა, კომუნისტურმა პარტიამ გამოსრულებილი საშუალებები მისცა: ჩვენ ვიმედობდნენ, რომ მმართველი ელემენტები გარემო ძაბვის შევადგენის დადებით, პირად ცხოვრების გამოცდილებით, შეუწყობია და სავრცელო შეხედულები ნადავლად შეხედულები მოინებინა და ხელს შეუწყობდნენ ქვეყნის გარდაქმნას. მათთვის თანა სოციალისტური აღმადგენელი — სიკვდილ-ცხუნად — მაგრამ არის იმისი შესაძლებლობა, რომ მმართველი ელემენტების მტად მტრად ნაწილად კვლავ ვერტად დარჩეს რატიკული მოთხოვნები, წინააღმდეგობა გაუფრთხილ გარდაქმნას და გამოვლენ სოციალისტური პარტიის ძირისგანამომდინარე მოქმედებობას. მანინ ისინი თითონ მოქმედებან ხალხს“, ხოლო ვინც ვაძრად მარჯვდება, მის ნდობას და იმედს არ განვიარსებდნენ, მათ წინააღმდეგ ხალხის დემოკრატიული დემოკრატიის მამული აღიარებობა.

მთელმა ჩინელმა ხალხმა ფრთვი სადისკუსიო ბრძოლის ვალდობი გაეცამტერა მმართველ ბურჟუაზიული ელემენტების თავგანმარჯვებული შეზღუდვები, ხალხმა ამით კიდევ ერისოდ ცხადეს თავისი აზრად. შეხედება, კომუნისტური პარტიისათვის მდობა და სოციალისტური სავსადიგობის ატვის შეუძლებელი სურვილი მმართველი ელემენტების წინააღმდეგ ბრძოლის მტკიცებობა, რომ ჩინელი ხალხი კიდევ უფრო მონიღობდნენ საერთო მტრის, კანკალოზის წინააღმდეგ სამრძიდვლად.

— არა მარტო მუშები, გლეხები და სხვა მშრომლები დანახ კომუნისტური პარტიის მხარეზე, არამედ მმართველები, ვაჭრებისა და ინტელიგენციის ურავადობის ემხრობას სოციალისტს, — თქვა ჩინეთის კომუნისტური პარტიის ცენტრალური კომიტეტის პრეზიდენტის განცხადებით გაცხად-ულ-დინი.

ხალხის შეხედულება ქალსარების ბრძოლა ახალ წარმადებლებზე, ბურჟუაზიული მმართველი ელემენტები კი გარკვეულნი რჩებიან.

ორი ტიპის უპარტიოებანი ხსიაშითის წინააღმდეგობა

მაგრამ ჩინელთა თვალს არ ბუჯავდ იმაზეც, რომ აღმანიშნული დამოკიდებულება ჯერ კიდევ ბევრი გადაკრულია საკითხი აქვთ, ამგვარად ჩინეთი კონკრეტია და მონიღობდნენ, როგორც არასადროს. ბურჟუაზიული-დემოკრატიული რევოლუციისა და სოციალისტური რევოლუციის განმარჯვება, სოციალისტური მშენებლობის წარმატება სასებთი შესვცვალს ჩინელი ჩინეთის სხვა, წარსული ხანადა სახელმწიფოებრივი კაოსი. ჩინელებს ვაგხსნა მწიფებრივი აწივი და დავხსნა უფრო დიდებულ მოთხოვნის სურათი. კომუნისტური პარტიის გარემოში დარჩა მთელი 800 მილიონის მრავალ-რიოვიანი ჩინეთი წარმატებით აუნებს სოციალისტს. მაგრამ ეს სრულიად არ ნიშნავს, რომ ჩინეთში აღარ არის ჩინე მმართველები, „იმის წარმადებება, რომ წინააღმდეგობა აღარ არსებობს, არ შესაძლებელია იმიტირებ წინააღმდეგობა და მათიგობას წინააღმდეგობა სავსადიგობის არსებობის თანხის წინააღმდეგობა, — წინააღმდეგობა ჩვენსა და ჩვენს მტრებს შორის და წინააღმდეგობა ხალხის ბრძოლის, — თქვა მათ ძვირფასი.

„ხალხისა და კომუნისტის“ მტკიცე და დაუპირისპირად, მარკსისტულ-ლენინურად განმარტეს ჩინელთა. იპარსულ დამპყრობლებთან ბრძოლის პერიოდში ხალხს შეუადგინდნენ ყველა ქალსოდ, ფინი და სავსადიგობრივი ვაგუბები, რომლებიც იპარსებდნენ ხალხს წინააღმდეგობის გუბების უსადგენ. ხალხის მტრებად კი გამოვლენდნენ ისინი, ვინც იპარსებდნენ ხალხს იხილებდნენ.

განმავრცელებული იმის პერიოდში ხალხის მტრები იყვნენ მმართველი იმპერიალიზმები და მათი ლეკია ბიორკრატიული ბურჟუაზია, მშრომლები და ამ ქალსების წარმომადგენელი გამომწიწი რეაქციონარები. მათ წინააღმდეგ გამოვლენილი ულსები, დენები და სავსადიგობრივი ვაგუბები კი ნაწილად ხალხს წარმოადგენდნენ, ამ ეტაპზე, სოციალისტის მშენებლობის პერიოდში კი, ხალხს მიე-

ქ. შავლაშვილი

ქალის პორტრეტი.

ზეთი

სიმღერა თბილისზე

მუსიკა ოთ. თედორაძის

კომპოზიტორმა ოთარ თედორაძემ 1940 წელს დამოუკრთობის პირველი მუსიკალური სკოლა შენდვას ვაძეულო აქნა საბჭოთა არმიამ. ჯერიად დემობლოზებული შეედა თბილისის ვ. საოჯოველის ჩახელის სახელწყო კონსერვატორიამ საკომპოზიციო ფაკულტეტზე. მეცდინეობდა პროფესორ ანდრია ბალანჩივაძის ხელმძღვანელობით. ჯერ კიდევ სტუდენტობის დროს დაწერა სიმფონიური პოემა „რუსთავი“, რომელიც შესრულებული იქნა რადიოში და რაიკონსერტზე თბილისსა და რეს. თავში. იმავე ხანებში შექმნა „საკომპოზიტორის სუიტა“ და რამდენიმე რომანი.

1949 წელს წარმატებით დაამთავრა კონსერვატორია, რის შედეგადაც ნაყოფიერ მუ-

შაობას ეწევა. ცნობილია მისი მუსიკალური ნაწარმოებები: „სიმფონიური სერცო“, „საფორტეპიანო კონცერტი“, კანტატა 1905 წელს, „სიმფონია № 1“ და სხვ.

განსაკუთრებით კომპოზიტორიბით ხარკებლობს ო. თედორაძის ქართული სურტა მ ნაწილად, რაიკლსაც შორად ასრულებს საკავშირო რადიო. კომპოზიტორი ნაყოფიერად მოღვაწეობს თეატრებშიც — მუსიკალურად გაფორმებული აქვს 45 სექტაკალი.

თბილისის 1500 წლისთავისთვის კომ. ოთ. თედორაძემ დაამთავრა ოქრია „თქმულდა თბილისზე“, რომელიც დაწერილია ძველი ლეგენდის მიხედვით ვ. გუდუშვილის მიერ დამუშავებულ ლიბრეტოზე და ამ წინაის კონკრეტში მიიღო მეორე პოეტი.

ამვე თარიღისთვის კომპოზიტორმა პოეტ ი. ნინუშვილის ლექსზე დაწერა „სიმღერა თბილისზე“, რესპუბლიკური კონკურსზე პრემიარებული ამ სიმღერის მუსიკას და ტექსტს ვაძეულებით აქვე.

ჩვენი დღედაქალო, მარად სათელზხაობი, საქართველის გული ხარ, გულის თანხაობა.
 მომღერება: თბილისო, შენ ძველით ძველო და მარად ახალო.
 სულ შესენე, შესენე მიკდეით ოცნების გზეს.
 თბილისო, მომავლის წმინდა შუკი ხარ ნაოლო,
 შენ გეტრფის ჩვენი გული, სულ შენთვის ძველის.

გორგასლის ნაკურთხო, ჩვენი დღედაქალო, სიბაძისი, ოცნების წერტილი დაუქცობელიო
 მომღერება: ბედნიერო ქალაქო, ფუფეე ქართული ერისა, დღეგაყოფ იესო შენი მზე შენი მიწა, შენი ვა.

ნელი კალის ტუპიო.

ჩვე - ნო დე - და - ქა - ლა - ქო, ...
 ვა - რად ნა - თელი მზია - ნო. ...
 ცუ - ლის თა - ნა - ნი - არო. ცუ - ლის თა - ნა - ნი - ა - რო. ...
 შენ ძველით ძვე - ლო და მარად ა - ხა - ლო. ...
 ცვს. თბილისო, მომავლის წმინდა შუ - კი ხარ ნა - თელი შენ გეტრფის ...
 გაბოჯება. ჩვე - ნი ცუ - ლი სული შენ - თვის ძველის ...

კუთვება ავსია ქლასები, ფუნები და საზოგადოებრივი გეგუფები, რომლებიც იწინებენ და მხარს უჭერენ სოციალისტურ მშენებლობას და მასში მონაწილეობენ. ხელის მტრებად გამოცხადებული არიან უფრო ის საზოგადოებრივი ძალები და საზოგადოებრივი გეგუფები, რომლებიც ეწინააღმდეგებიან სოციალისტურ რევოლუციას. მტრულად ესტრიაზან სოციალისტურ მშენებლობას, ძირს უღრიავენ მას.

წინააღმდეგობით ჩვენსა და ჩვენს მტრებს შორის, — ამბობს ამა ძე-მედი, — ანტიკომუნისტური წინააღმდეგობებია. წინააღმდეგობა ხალხის შიგნით, თუ ვილასარკებით წინააღმდეგობებზე მშრომლებს შორის, არანტიკომუნისტურ წარბიადებს, სოლო თუ, ვილასარკებით წინააღმდეგობები ექსპლუატორულ კლასებსა და ექსპლუატორულ კლასებს შორის, მშინ ანტიკომუნისტური წინააღმდეგობა, მათ აქვთ აგრეთვე არანტიკომუნისტური მხარე: ჩინეთის კორიუმბეში, წინააღმდეგობები მუშათა კლასს და ხალხსაღმდეგ ბურჟუაზიასა შორის შეიკუთვნება წინააღმდეგობებს ხალხს შიგნით. კლასობრივი ბრძოლა მუშათა კლასსა და ნაციონალურ ბურჟუაზიას შორის მუშა კუთვნიება, სეირთულ, კლასობრივი ბრძოლას ხალხის შიგნით, ჩადენ ჩინეთის ნაციონალურ ბურჟუაზიას ოპორიზმს ასასიალებს. ბურჟუაზულ-დემორკრატული რევოლუციის პერიოდში, ერთის მხრე, ახასიალებს რევოლუციონარს, ხოლო მეორეს მხრე, შვიანობა მხელდება. სოციალისტური რევოლუციის პერიოდში იგი, ერთის მხრე, ექსპლუატორისა უფენ მუშათა კლასს და აქედან მიივებს იღებს, მაგონ ამასთან ერთად მხარს უჭერს რევოლუციის და სურს მიიღოს სოციალისტური გარდაქმნა. ნაციონალური ბურჟუაზია განსაკუთრებით იმპერიალიზმისაგან, მემუაშულებსა და ბიურკრატული ბურჟუაზიისაგან, — ამბობენ უფრო ხალხს კომუნისტები. ამიტომ წინააღმდეგობები მუშათა კლასში და ნაციონალურ ბურჟუაზიაში — ეს არის წინააღმდეგობები ექსპლუატორებისა და ექსპლუატორებს შორის, რომლებიც თავსაცავე ანტიკომუნისტურს წარმოადგენენ. მაგრამ კონკრეტულად მათ კუთვნიან კორიუმბე, რაკი ამ არ კლასს შორის უკვე შედგა ანტიკომუნისტური წინააღმდეგობის რეგულირება, ისინი იქცევიან არანტიკომუნისტურად და მათი გარდაქმნა მშვიდობიანი წესით ხდება. — თუ ჩვენ არასწორად მოვეუქნებით მათ რეაქტირებას, თუ ჩვენ არ მემართავთ ნაციონალური ბურჟუაზიის იმიტარებლებს, კრიტიკისა და აღზრდის პოლიტიკას, მაშინ წინააღმდეგობები მუშათა კლასსა და ნაციონალურ ბურჟუაზიას შორის შეიძლება გადაიქცეს წინააღმდეგობებად ჩვენსა და ჩვენს მტრებს შორის. — დასაწყისში მათ ძე-მედი.

ბურჟუაზიას, რაკი წინააღმდეგობები ეს ორი ხალხი ერთნაირი არ არის. მათ წინააღმდეგ ბრძოლის ხასიათი და სისუსტე განსაკუთრებით სხვადასხვაა. უნდა ვთქვით, ჩინელები პარტიკულ ხასიათს წინააღმდეგობას მაკუთვნიებენ ისეთ ხასიათს, რომელიც მათთვის მკაცრად ხასიათს გაუგებებს სოციალისტურ მშენებლებსა და მტრებს შორის, მეორე ხასიათს წინააღმდეგობა კი ნათელი ხასიათს გასას სიპირად აღვსება და არ სიპირად შორის. ისინი მისი იცევენ, რომ ხალხის დემორკრატული ექსპლუატორის კორიუმბეს არსებულ წინააღმდეგობების გადასწყვეტება მათსა და მტრებს შორის, ერთის მხრე და წინააღმდეგობების მოსასობად ხალხის შიგნით, უნდა გამოიყენონ ორი ანტიკომუნისტური მეთოდი, — დიქტატორ და დემორკრატია, — ერთი მხრე შემახება დემორკრატობის ხალხის შიგნით და დიქტატორის რე-აკტირება არის სწორად ხალხის დემორკრატული დიქტატორია. რომ ხალხის შიგნით ხასიათებს გადასწყვეტად გამოიყენება დემორკრატული მეთოდი, ე. ი. გარეუფებისა და არ იმულებს მეთოდი. — ამან საშუალება მისცა ჩინელ კომუნისტებს თანამედროველად განხორციელებინათ პარტიკულ 1942 წლის ლოზუნგი: „შემდგომბერკრატია-შემდგომბერკრატია“, რაც მისი ნიშნავს, რომ შემდგომბერკრატია, ერთი მხრე და ბრძოლის ხასიათს, მოსკონ წინააღმდეგობება და ამით კიდევ ახალ შემდგომბერკრატია მოაქვს. ასეთმა ხასიათს განხორციელდა შიგნით და გარეშე მებრძულ ძალებზე გამარჯვება. პარტიკა წყნას არ აძლენ ფუნები გამართ იმით, ვინც ხალხის შიგნით წინააღმდეგობებს უდავოდება როგორც წინააღმდეგობებს ხალხსა და მტრებს შორის, და არ უფუავდება იმით, ვინც მტრებს ვერ ამხნებს და მეორხედად მაინა ისინი. მათი უკრთი უმედებზე გამობრტება: „თუ არან კონკრეტულად იმულებს, უნდა დამოუფტყნენ, თუ არის უმედობები, უნდა ამოიწროვდეს.“

ამიტომ ჩვენს დამოკრატებს, რომ ახლა მათთვის მთავარია მკაცრად გავსება ხაზი ორევე ხასიათს წინააღმდეგობა, — წინააღმდეგობები, რომლებიც არსებობენ ახალ ჩინეთსა და მის გარეშე მტრებს შორის და წინააღმდეგობები ხალხის შიგნით. ისინი უკრედ დღეს მითარავებ, რაკი სწორად დაუწყებენ მითარავი წინააღმდეგობები და ამით უფრო დარჩანენ ხალხი ახალი ბრძოლისათვის, — ბუნებისათვის ბრძოლისათვის, უფრო განვითარებენ ეკონომიკას და კულტურას, შედარებით მშვიდობიანად განვიღოთ დღევანდელი გარდასაქმული პერიოდი, განავითარებთ ახალი წესობილებს, სოციალისტური სახელმწიფოს.

ჩინელები უკრაინაში

თი, ამ გარდასაქმული პერიოდის სირთულეზე ვესაუბრეთ ჩინელ მეგობრებს, ახალი წესობილებს განმარტებენ მათი ხაზით რაკ თუ ჩინელები რომლებიც უკრაინის დამორკრატის შემდეგ არის ფრასად სარკვეტი ახალია. რომაწოდ, მეორე თავისებ მითარავი და მზურა ახლა მარტუდ ახადებან.

მე მისი მოთხოვნები, უმედი მებრძულ თითების ვაკერებლობა, რომლებიც ფაფორების ფრედებს ისეთი სიხარტი უღარისებ-

დნენ თითქოს ტვიკობებს უფრებენო. შემდეგ სურნალოვანი ჩაის პარკი ახლა, შეიკრად-შემდგომბერკრატია, წვერი მიზისა, ცხელი ფუნები ჩაიხდა, ახლოს მიიტანა, ბურჟუაზიული იანთის, ისე წმენქენ მიზობს და, თითქოს საბრძოლველ გასასხდა, ურეჩე გაგზავნა. — მაგრამ ამთან მზრად განხილეთო, რომ კლასობრივი ბრძოლის ამ განმარტებულ პერიოდში საზოგადოებრივი განხორციელების მაქსიმალურ-დინამიკი განმარტების უნარი დაგვიკარგება. — და იმ სამ ისტორიულ გარდასაქმულ მოკავშირე, რომლებიც ჩინეთის ფეოდალური და კაპიტალისტური წესობილება სოციალისტური წესობის წარმოქმნა.

— ჩვენ მხოლოდ წელს, 1956 წელს იყო უსახულებლობის მოვიპოვეთ ვადამწიფი გამარჯვება. ეს იყო ახალი გარდაქმნა და ეს ყრულება პარტიისა და ხალხის ისტორიული ბრძოლის სურათის მუდმივობის, სარეჩეა მრეწველობის, კაპიტალისტური წარმოქმნების სოციალისტური კიდობი გარდაქმნის. „სამი დიდი გარდასაქმებისათვის“ სახალხო მოძრაობის პარტიკა მოკავშირე იმას, რომ კონკრეტულად უკრაინა და მანვე ძალებს პროლეტარობის დიქტატორის ძლიერი დატრება იტყვი. ეს იყო მთავარი და ამში დრო არ დაგვიკარგება, თუქცა გასაკუთრებელი ხალხი ბეჭეი დავაწერ. მტრები რომ მოქვლებენ ბერს ეკლესია ინილიზებას, რაკ დროავს მარქსიზმ-ლენინიზმის კლასიკობები ვაკვსებენ, რაკ დროავს ხალხი უფრო დასვენული და სრულყოფილი ხდება სოციალისტური სახელმწიფოს წინააღმდეგ მიმართული მათი ბრძოლის საშუალებების.

გო თუ ჩინის განმარტება სწორი გამოდგება, ჩინეთში ჩინეი მოგზაურობის ერთი წლის შემდეგ, 1957 წელს, ბურჟუაზიული მემარჯვენი დემონტების წაქეზებით თავი ამოიქცეს მიმალდებს მტრულს ძალებს. დაიწყო პარტიკანად შეიკრადებოდა ორგანიზაციების შექმნება, ადმინისტრაციული უფროსთა დაწვერის შემქმნელობა, განისა აქტივიზაცი-ჩინეთშია ქადაგება „ანტიკომუნისტული, ანტიკომუნისტური რევოლუციური მოძრაობის“ დასაწყებად, ძირითული სოციალური და პოლიტიკური გარდაქმნებისათვის, კონკრეტულად იმ დასაგნად, სოციალისტური წესობილებს ბურჟუაზული წესობილებს შეესაყვებულად. ამ მხრე ვითარებას ჩინეთის პრიციპულად ძალებს, მიიღეს ხალხსა და მთავარ მოთავრის კომუნისტური პარტიის გარეშე, კიდევ უფრო მტკიცედ დაიჩინებენ სოციალისტური გრობის ქვეშ და ხატირის-სახალხო ბრძოლა დაგაძლევს ავსია მტრული დემონტების შესაძლებლობად დღეს შეიკრადებოდა ბრძოლა სწრაფობის იმით წინააღმდეგ ვინც სოციალისტური სისტემის ძლიერებას ემუქრება, ვინც ვერ და მათსა სახალხო ბრძოლის სულარტობებს, დაარტობა მიცემულს პარტიას, რომ ბელს აიღებდა ძირკვამბობრულ მუშათაზე. სოციალისტის მშენებელი ჩინელები ერთნაირად ფრხლად იტყვიან იმით, ვინც მემარჯვენი დასახლს მინაცხივი დასაწყებას ატყვიან-მარჯვენი და იმით, ვინც მემარჯვენი-სახალხო ბრძოლად მემარჯვენიების სანგერეთს იმუხლებენ. მათი იტყვიან იტყვიან მხოლოდ ისინი, ვინც კომუნისტის მოძღვრება მწინააღმდეგობის ხანდა აქციებს და სოციალისტის იღვა პარტიკულ გამობრტობებს მოსუილებს, ამისა და არის. — თუ კანაშენენ, მაშინ მსუბუქები ასუფენენ დასაკუთრებულ დასუფენულ ჩინეთს და მათი ფრხლბის გარდაქმნა არც თუ იოლი საქმე გამოდგება. — მათი დასაკუთრებულ ხასიათულ დროში არ მოიჭრებოდა, ვიდრე ტიანან-მენის მოდუნებ მოკავშირე დამამიშენებს ანთება ღდება, რასაკვირვებია, უფრო ძნელია, ვიდრე ორენვეს აიღებოდა ზუპნის სამშვიდობოზე გადავება და ხალხის სიკეთილდრო გამოყენება.

1956 წელს პარტიკ ექსპლუატორის კი ტიანანმენის მოდუნებ ბუნებრივების შიქის იტყვიან იქცა. ორასი ათასი ჩინელი მრავალფეროვანი ჩინელებისათვის ეკვავება და სადასი მკენის ფეოდალ სოციალისტურ ახლებდა. მე მაშინ კარავდა და მოსკულად ექსპლუატორ და იკრეტულ მეგობრებთან ერთად ტრინაშვილი ვიდექი და მომავალდებულს სახანაობით ტვიკობებო. არ ვიქცა, რაკ ფორქობდა მე ჩინეთში თეთროვანი წვეწარის ცდაც-მეტი მაგრამ ავსია ვიდექი კი ერთნაირად ვიდექი ჩინეთში ვურჩებოთ ამ განმარტებულ სანა-ხალხს უარსმარტობაში მითარავი უფრად-ფრად გაუღებოდა უღელავა. მაგრამ აქვდავან წმენქავი და თავართანა სუფუება. მიიღებს სამივე მხრიდან ძლიერი ოპტიკობის ცის ციმცადავლებიდან და გაციტრებოდა სხვივით დამის წვედავს სხვივინდ, ღრავით დაუფრედენ და მალე ცხლა ჩანწენი ხან მზინავი ჩინურ კულტურად აცხვირდენ დაბლა მოსვები ხალხს, ხან ცულტურად სულტობდნენ. დღევანდელი მუშათა მამხლებიც ტკავულობდნენ და ცაზი ხასიათად შეიკრადებოდა ნაირფერი ნაირკერძობები ცვიფრდნენ.

მალა კომუნისტური ჩინეთის კომუნისტური პარტიისა და სახალხო მოთავრის ხელმძღვანელები მათ ძე-მედი, ვრ უნდ, ლოუ შოკი, ვრ უნდა, მათი თანამებრძობები იმუფრედინდენ და სტუმრად ჩანსოულ ინფორმაციის პირველობად სუკრავის ქვეყოფილებით იმუფრედება ეს არ იყო დღევანდელი პარტიის განხორციელებისათვის ხალხს საეკონომიკური და სანდრული მშენებლო ტიანანმენის მოდუნება და ტრინაშვილი ტიანან შიქრითილი მათი მამხლები ხალხითი გარკობით იმუფრედება. — მათ ძე-მედი მამხლები ამქა მარჯვენი ხელი და ხალხს მიიღებდა. ბიკინდებაც ერთოვლებს ხელბით ამპარისც და განმარტებულთა ოვადელი მარჯვენი. — სიმწიფედ და სიპირად მემუბნება იმ მოდუნებ, ტიანანმენის განხორციელება ადამაჟის მის, კუნიის შუაგულში, რაცინას სახალ-

კომპარტიების კონტროლქვეშ რჩებიან. კომპარტივი ყოველ-დღური მეთვალყურისაა აპარატის მათზე და თუ შეაჩვენა, რომ ისინი კვლავ ვაგაჩობობენ ძირაწმინდების მუშაობას, დაუცვლებ-დე მათსი სტატუსები აქედნენ. კომპარტივი მეთვალყურის კვეშ არიან დაუნებელი ის პირები, რომლებსაც წარსულში ჩა-სჯილი ჰქონდათ ვაკეუბული დასაშუალო, მაგრამ ახლა მიიკავი-ბოდნენ საქმიანობას ადამ ერვანა; კომპარტივი მათ ყოველ-დღური საქმიანობას კონტროლს უწყებს, რათა გარდაქმნან და შრომის ადამიანებად აღიარონ.

რეალურად კომპარტივი ვეგვირბობი და კომპარტივიში შეხვდის უბედობის ვაძლეული და მძიმე პირობებშია, ვისაც მინაყვადობს არ თუბნა მარტომკვეთებია. — ხატკას-ბიანი აღნიშნა. გო იუ-ჩინმა. მათთან იხიეთვე დაუცვლებულია ვაკეპს, როგორც კომპარტივის სხვა წევრებთან, ადგილი ამა აქვს რაივე დისკრიმინაციას. ფიციადობის და კულაქების შუღლით, რომლებსაც მიწის რეფორმის ჩატარების პერიოდის 18 წელიწადი არ შეუტრიადათ, სხვებთან თანაბარ სწავლებენ სკულაში. თუ მიწის რეფორმამდე თვითონ შრომობდნენ ან მშობლების მკაცრე-ზე იყვნენ, — არ ითვლებენ ფიციადებად ან კულაქებად. მათ უფ-ლად იძლევიან გახდნენ კომპარტივის წევრები, თბოდნენ ლაბის წირობა და საუბრობა ნებისა და უნარის მიხედვით იმეოზან.

გო ლაპარაკი დაარსობა და უსწრებლად შევანე ჩი დახასხა, თბად იხელის თბად და ჩაქვებულბა ვაგარეში.

— ნუ ვაგვიკვირდებოდა, თუ ჩვენ ვინ ვაქვებულ ვიღოთ მეგავრე-ტო კლასის წარმომადგენლებია. ნიწობს პირობებშიც ეს სწორია ვა-თა ფიციადობისა და კულაქების გარდასაქმნელად. ჩინეთში კულაქ-ბა ეკონომიზრად ქალაქს უსტობა... საშუალო ვალების ეკონომიერი რომელიც, როგორც უმუშევლობა, ისე ვაგებობა უმუშევლობა, ფი-ციადობა... ამიბის მათ ფიციადი. ჩვენი ფიციადი ერთგვარად გაიყვადება რუსი ფიციადობასა და ჩინეთის ფიციადობა და კულა-ქები ექსპლუატატორები იყვნენ, მაგრამ თვითონაც განიღიდნენ ნა-ციონალურ ჩაგვრა და უსწრებო კოლონიზატორების დაწროლ. რუსეთში თუ ჩვენი დამპყობლები იყვნენ და მეთვის სოლატიკის ვაკეუბ დასაყვრად წარმოადგინდნენ. ნაციონალური ბურჟუაზი-აკეუბული ეტანადმდე ვეგვიბრებოდა დამპყობლებობისათვის ბრძო-ლაში რაგანდ ქალაქს უსწრებო ვაგვიკვრებისა და კომპარტი-ვიზი ბურჟუაზიის წინააღმდეგ იყო მმართველი, რუსეთში კი ან-ტაგონისტული წინააღმდეგობა უზარებდას საკუთარ ბურჟუაზი-ასა და პროლეტარიატის შორის ვლენდებდა. ამასთან ისიც უნდა ვა-ითვალისწინოთ, რომ ფიციადობისა და კულაქების, ბურჟუაზიასა და ინტელიგენციის გარდაქმნაში და მათს სოციალისტური სულისკვე-თების აღჩრადი ჩვენ ვეგვიბრებოდა დღი საბჭოთა კავშირი, რომლის არსებობა და დღივითაც არ შეიძლება სათვალავში არ ჩაველით ყო-ფილი ვაგვიბრებულბა კლასებს. აგვარების აღლო კი, მოგვსენებიათ, მათ ყოველთვის ვაგვიბრებულბა ქმნიდა... დიმილით ჩაგვრის გომ.

— ამიტომ, რაც უფრო ძლიერდება ჩვენი ვეგვანა ეკონომიზრად და კოლექტივიზრად, რაც უფრო იზრდება სოციალისტური ბანაკი, მით უფრო ვაგვივლდება სოციალისტური მუშევლობის მუშავდობის ვი-ტი. საწყვარდო ფიციადობა, ვეგვანაში სულ ვა პირობის იყო შექმნილი: მატორის იზრადობა, საბჭოთა კავშირს გარდაცხა აბ, ვინ დაგვიბრ-ბოდა! — თანაგრძობილი დღებუბა მდ, ფიციადი ჩინეთი ბრძუბა შე-ვანე ჩი ჩაყარა და ზედ სარქველ დააბარა.

გო იუ-ჩინმა სულმდა... იგი უხმოდ დასკურება და ცხელი წელით სავ-სე ფიციადი მოტივით ვაგმარა და ნაგრებ ჩიას ფიციადის, რომ-ლებიც ნიღნელა იზღებოდნენ და მოლოდინად შევანე ვკავლებობდ იძიებდნენ.

— შეხედეთ, როგორ გაიხარა დაჯრენიზობა ფიციადის, დალბა, ფერი მიიღო და სამო ბურენდის ვაგმარა... უხვიარი ულტორი კი ჩაიბარა. ახლა საბჭოთა მივილი მათ სობია და წაული, ნუ მოკლებენ ჩურჩებს და ივსე აუცილებლად ვაგიახრებს, ვაგვივლდება, ვაგვივლდება, ფიციადობის, ფიციადობის, და უძველეს ვაგმარებ. ვაგმარებულ-ბოდი აღმამაი კი, ვაგმარა ჩინესიათი, ან წაულ ვაგვივბა, ან ქარი აბტკლებს.

გო მუდარე ტოწონი მიიტანა, მოსცა და მკაცრად იხილა დაბატა: — ახსოვთ თქვენ აქვს ჩინეთში ჩიას: ზაფხულით ვაკავილებს, ზამთარში კი ვაკავილებს.

თო უბრძველი ივსე რაბოტე შევანებიათ ჩინელებს, როცა დაფუნე-ტორი ჩიას ფიციადის ფიციადი ჰქონდა, აბტკლებდნენ დასკურებულ-ბა ბრძოლად ვაგვრით სტკებებან. მათ ისიც აბარებია, როცა აბრებულ-ბა და ვაგმარა ფიციადობა ღებდა, სწორდება, სიცოცხდის უბრუნ-დება და ადამიანისათვის სიახვებია მოკვს.

დაბ, ახლა ახალ ჩინეთში, სადაც წარსული სოციალისტური დგავ-ბული აღმამაინებს ნამდვილი სიცოცხლე დაუბრუნდები და ბედნიერი ცხოვრება დაუწყვიდებოდა.

მოცულადი შრომობი და მოცულადი ვილი

დღი მიზანი დობა ძაღლებსა მოსს, სიკეთისა და მშვიდობისა ან-კარებს. ან დღი მიზანსკენ მიწინაყვებან არასულად ვარკენა დღ-ბატარის უსწილოვია, ბედნიერი აწმოს დასაკვად ვაგარო-ანა და უფრო უსწილით მოვალის მოსაკრებლად დარჩანა. ჩაუ-ტრო ჩინური ქალაქების ქუჩების, შეიხდები ერვებში და სახლებში, შეიბარე ფაბრიკ-პარხნებში, იზღებულ სკულებში და სოფლის და-წარმოო კომპარტივების და ნაილად დობახში თუ როგორ იყე-

ლებ ადამიანების ურთიერთდამპყობებულბა და წარსული ცხოვ-რების წესები.

იყო დრო, როცა ერთ ქუჩაზე დასახლებული და მიმე ხვედრე-ტო გულმოსული იჯახები ერთმანეთს მიიწინდნენ. ქმრები ან დროს აბტო სხვის ახს ხელადნენ და აბრებულ მუშაობებში წყარებდ-ნენ. მაგრამ ხშირი იყო შემთხვევა, როცა საშუალო დასწრე-ბული ქმრები ვაკე საკუთარი მუშელობა ხელად იჯახებთან მიწინა-დობა და ბედნიერების მარტობა.

— ან ვაგმარა! — ბედურვასაკვებობის იტება და ღარიბი ჩინელი მამაკაცი და ისეა ჩინელი, რომ მიომინებოდა და საქმეში ჩაურევლობით ვაკეუბი ვაგმარებულბა ცხოვრების მარტობაშილი-ბა ქალების აუბავალები ჩაიხრებს სავრებში.

მაგრამ ახეთ ნეტარობლებს მხოლოდ მტკიცე ხასიათის ქმრები თუ აბრებდნენ. ნებისმიერი სხვისდა და სხვისი სტიკების აუბოლ-ნი კი საბირობოდ ვაგმარებულბა დავალებების მკვირცხვლებების ტკვეპისაში ვარტყლებდ და აი მამბნ იყუებოდა ერთი იჯა-ხის იტირში მიწინააღმდეგე მოსხვებო, რომლისთვისაც, რა-საკვირებოდა, არც თუ მოულოდნელი იყო აგებრების უწყება თა-ვადახსნა.

— მაგრამ საშრობოო იტკირების დროს, როგორც წესი, ცოლი წინ მიიძღობდა და საკეთილესი შორადებდ ამოხდა თავის მუბო-ბელს ან აბრებულბაში სტიკებში, რომლებიც დღევანდელ ვერ და-ვსკობოდნენ მუშაობის კანონები უმეკუფობებს. აუბრებულ ცოლ-ებს დაშმაბრ არტირობობა კმუხვას მიცემული ქმრების მიწინა-ვადნენ; თავი დაბლა დაუბარბა, მაგრამ სადაც გულში სჯდრებო-ბოდა, რომ მათი იმ იუწინა მუშაობის სავირო იტირში საკუთარი ცოლის წარბაზების სწინდარი იყო.

მაგრამ შეიტვი მზარე მარტო ამით როდი მკაცრად იხილებოდა; ცოლსა და ქმრს უსწრებო შვილი მისკვებოდა, როგორც კლში უსწრებო სინახანალებობა, რადგან ცოლის წინაშეს გრძობა უს-ტირობობის იხვე აქეთ ვაგვიბრებულბა, რომლის, ამ ბედნიერ-ბადიმიანი დავადებულ ზოგადი უსწრებო (ცხადია, მუშაობა-მოდე მუშაობა) უფროდებოდა ვერ დასკვებდა აგვსიერი მუშაობ-ლი და მანგრებობს ივსე თავის მზარე იყუებდა მთელი ძაღლებს დაგვიკვებობს, მორალურ-მატერიალური რესურსების მოხილბა-ცობა, ჩაოა სავდრის საბუთი ვაკეუბ, ან უსწრე მიწინაყვებო, უსწრადი მომხდელი თავისი მიწინაყვებო, ე. ი. კარმადმადნ.

კარმადნი კი ძალზე მუშადებოლი და ლოკალური ქმრებდა. მე-ზობლები ცხოვრობდნენ ერთ ქუჩაზე, ვეგვირდებოდნენ და ის სახის მიკრულნი, რომ, როცა ვინმე უმედულ დილით ვაგმარებდა, მე-ზობლებ ჩინის მუშელ მზარე მიუხვდებოდა თუ რომელი ფიცი-ვი იყო ვინის ცოლი ადგარა, ამიტომ ისიც სათანადო ზომებს დებუ-ლობად, ვარტობდა, თვითონ არ ხვდებოდა, რადგან ფიციადი — „სიხობილობა თბად არ სტიკავია“.

დაბ, ურთიერთდამპყობებელი იტირებში ძალზე აქვს ადამიანი ცხადი ურთიერთდამპყობებელი დამპყობებულობა და მატარებლობა. ათს ვაგმარე კი წარბილდებოდა იგი ხალხის ეკონომიზების გან-ტკიცებება, მათ სულიერი სიმღერის შენახვა, ტრის ბედნიერება.

ეს არ ვაგვივლდება ზოგადი იჯახის, საბავარიები ვერც ცხმო-ბით ვაგმარებულბა კლასებს, უსწრებო კოლონიზატორებს, რომელ-ბით მათი თვითონ სახებდრო, ეკონომიერი და მორალური ბატონო-ბის ჩინელი ხალხის ნებისეთი ჩაბრკინილობა უმარტობდნენ.

— იზღებოთ ერთმანეთში, იჯახები და ქუჩები, ჩაოა ცოკე ქალაქების და პროვიციების ქიზობა და მტრობა სავირო ქიზობა და საშუალო რე-ვი ვაგარბოდნა... ფიციადებენ უსწილებო-ბით იხილი, რომ ქვეყნის შეივით აბტობი კარის დასწინადას იჯა-ხის ჩაბრკინილობა უმეკუფობების ვარტის ვაგვივბოდა.

მათვლად, ვის უმეკუფო ხელი შეუშალა ჩინელთა დამპყობრე-ბისათვის, თუ არა იმ ძაღლებს, ვისაც ჩინეთის ფიციადების ხალხის დაბრკინილობა და საშუალებდ მონობა დატვივდა სურდა. მხო-ლოდ უსწრებო კოლონიზატორებს და მათ სასწავლებელ ვარტობ-კომპარტივიზოლ ბურჟუაზიას აწმობდა, რაც ჩინელითელით სამ-რითოდ ცხოვრებდა, საბრტობო კი ვაგმარებულბა ვეგვანა ჩი-ნელს უბედება. ჩინეთის მოსახლეობის დაბრკინიბული, უსწილებების მიერ საბჭორო მობტონი მანკიერი ჩვევების დანგრევა თვალს ი-სტკებდა, ვინც საკუთარი საშობობის ნებისეთი აბტობი რომტორი-ბო საბრკინიბე ეტრებდა, წაულ აშღებულბა, რომ თვესი დებვარა და თუ ბავილი მოსწავებელი იტვიზდნენ მას მხოლოდ მათელ მათელ ხვედ-რებდა, არც ემსა ხელადობდა, სულმდობლად სკვლებობდა, რადგან წაბლდებოდა მის ვულ მტრის მუშეობითა უფერი ეტრია, ვიდრე ახლ-ბის ბედნიერებისათვის თავის ვაგმარება.

ამიტომ ვაგმარებთ არ არის, თუ რეპუტაცილი გომინდნარი მი-გარბა და მათი ხსენარული უსწრებო კოლონიზატორები თვალს ხუცვებდნენ ჩინეთის ქალაქების ქუჩებში დამპყობებულ უსწრებო-ბაზე, რომლის საბავ, ჩინელი მახების სიცოცხლე და ნაციონალიზ-აცვარის იტო.

თავისი მუშების ჩინელი მშრომელი ეკილო და გინებია, ამი-ტომ ვაკავიცი იყო ის ჩინელი ფიციადი და ბურჟუა, ის უსწრებო-ბა მათი ჩიქმის მოლოკული კომპარტივი, ვინც მუშავდობანა შრო-ბოლი ჩინელს ხასიათისთვის ბრკინიბება და ვევიობის მიტკეპს ცდობობდა.

მაგრამ ან არ მოხდა, რადგან დამპყობილობისა და დამპყობლ-ბის მიერ ხალხზე წარსხმული შვი მატარის კვეშ უდრედაც სცდელა დღი ჩინური გულა.

დაბ, ეკვლა, ვისაც ხელსწილბა ეტარა, ხალხის სიბრძნეზე თვალს სტკებდა. ჩინურ ქალაქებში სიბრძნე მკვიდრდებოდა.

აპ, რატიმ იფიქრებდა მაშალა ჩინელი მშენებლის ხელზე. არ რომელ შემთხვევაში ადარებდა ქუჩაში მოწვევას. გულთკარადილი რაქ-
სა სიცოცხლე, თუკი სხვების ასევე განავარადებელი დარბო-
დენ ქუჩისად ქუჩაში, ქაქაქადან ქალაქში, პროვინციადან პროვინ-
ციად, რომ ლუწქისათვის მივითვო და მძიმე შრომით დაქანებული
და მონგრეული ურბანოს გაეთენებო.

ჩინელ შრომობე დაჰაინა, ვინც მძიმე ტვირთის ზოფით მტრებ-
ზე კორებო ეკარა, შეეწერ არაფერ მაკად. მხოლოდ ერთი არ იყო
მაში წინელი. სიკვდილ მაგარა არც მას მოპოვდა შუება და
მაშივე დაჰაინა. უნა მყოფელთა ჩინელების ბავშვებისა და
ინფანტისათვის. სიკვდილ კი უსაყვდილად არ მიჰყოფდათ
დასუ ხარის იხოვდა. დაჰაინა სიცოცხლეში შემდებულთა ბო-
რკლებს ვერ იტყობდა, იოჯახის მარცხალის სიკვდილს შემდეგ კი
ეკონომიური სტუკების მარწმუნებელი ახლა დაობებული იოჯახის
ხედილობა.

სად წავსვლიდობო ჩინელს?

ქალაქში? ქალაქში არაუაფის კარო მისთვის ჩაკეტილი იყო. უკვე
შეშინებულში იჩინებოდა არაფერ მუხილად და თუ კისრით
უფრთავებდა მაინც ვაჭარებდა, რომელივე სახარბოში, არ მწუ-
რე ეკლებო ჩინელში. არჩებდა სული.

ეს ვერც უნებო ჩინელ ქალაქში. სწორედ ის ძველ და ცარილ
ჩინურ უნებში, სადაც კიდევ იგრძნობოდა გარდასახულ საუკუნეების
სული, ხანაზისა და ნაწერის ორბილე. ვერც არ იზმოიას შე-
საკვებების კიდევ ახლოვდებოდა განაღმდელი მაკედში. მე ანაზა-
ვანკვერდებო და რ იწებოდა 10—100 წლის წინათ, თრდეს,
განაწინა ნაწინელის ის პატარა შესაკვებების, სადაც ახლა ასე
მშვილად თამაშობენ ბავშვები, მტრებავალით და თავაწინელ
დადაინ ჩინელი მწაწილებო და ვოგინდო, სიბერეში სიცივის მი-
წერულმა პატარა დაჰაინა, ის მოპოვებო, რომელია შვილის-
შვილმა, შესახლო, რეულოციისათვის თავი დიდეს. იბათი დიდ-
მაჰი, ვინც შოამბავალიც ახლა იბინობენ ნავებს ატარებენ, ტრანაზო
ახლა სახლების აგებენ, შეკინა და შინათი ვოლით ქარხნებს აწე-
ხებენ. ვინც ისე მშვილად და ახრანად აწერობებს ჩინელთა საქ-
მებს როგორც აგებო ის უბნობო მდილიცილო, ქვეანთად, საქ-
მანად, მოიხორცილო, თავაზიანად, მოკეთობად და კეთილმზო-
ლოდარ რომ ებნახებო დაღლილ რიქებს?

- შეჩერდეს, რიქმა!
- სიამებდეს, თუ დიდხანს არ დაჰმავებო.
- შეზნა დამოკიდებულო, თუ ეტლი წერსობო არა გავქს, ნუ
მისავადდებო, ღაპარაკი გავკვირებოდე.
- ეტლი ისევე დაქანებოლო, როგორც მე.
- რიქას დალა გარჯის ნუნადა. ეტლის დაძვებოდა კი რიქ-
მას უკარბობდა. ორივე ღაპარო დაჰმავებოდე.
- სწორად მანათებო.

შენი ეტლის წინაგო ქი რატიმობო არ ანათებო. ასეთი სიბ-
ნებელიც ვერ იყო გარბოდა. სხვები მაინც ვერ შეგანებენ. სიცილი
რომ ფრთხილობო, სხვა მაინც მოგებდა. არა დასე ქაქინა
კარავდ მოგდებო, საჯდომის სიპირე დაგებო, ბაშა გეყრებო.
ცულად მოლოდინ ეტლი მგზავრს ვუნებს წაუხდენს და შენი შე-
მოსავალს დაგავებო.

- ეს უკველდერი მართალია. სიბარბილა ისიც, რომ მე მხოლოდ
გუნეს დაგებოდა, საშუალო.
- ირად დელ საქმანის არ არის, რომ ეტლი დაგვემობოდა.
- ძველს ერთი დამეც წაქვებო.
- შენს სიტყვას აზრი აქვს. საქმეცად ფასი უნდა ედის. საიდან
ხარ?

— ხანგვლოდ, ძეგანის ნაპირზე ცხოვრობილო, ახლა კი ღამეს
შენას განაბარა უნაშო ვაფე.

კვილიცელი გამწობოდა. ვაჭარებდა ეს ერთი დელი სამშუა-
რე დაჰაინას უბრბოდ. ვაჭარებდა გვირდებო, ქუჩაში მოძრაობის
ტექნიკური პირობების დაცე დაჭრებოდა.

- უნახებოდა რომ შეგსეროლო ვერ მართალი მოიხობენ?
 - არას ვერბოდა...
 - მამ ვერბოდა, ასე იწებოდა?
 - თუ ასეა, ადარე ვერ დაგვაოყენებ!
- მილიციონა ხელი აუწია და დაჰკალო „გზა მშვილიანისა“. რიქმა
ვიდღის მოგად და ნათურა მოშლილო ეტლი ნაწინელს ქვეანთო-
რე გავიარა.

რიქმის აბატებს, ურბანის და ის აუცილებლად შესეროლებს:
მილიციონაც დაჰაინა, რომ სიტყვას არ ვაძებებს.

რათა ჩინელს იბინაწინის ორი წუთი წაართვა, იროდელ სიტყვა
უბრბო, მაგარა იწინდად თამაგინებელი, რომ საბოლოოდ ირივე
გეგმებოდა დარბა.

დაზრდებოდა რიქმა ნაქარავნად სახლში და გამწვებული შეადგენ
ბინას კარს. რაჯან მას თან მიჰყებოდა ნაწინელული მილიციონის
„გზა მშვილიანისა“. დაღინებულ და მოღვენილად აღარ მხვდებოდა
მშვილდინე შვილებს. ადარე მისი ცილი დარბადეს, რაჯან ქმრი-
სათვის მთელი დღის ნამუშევარი არ გამოუტყობდა. როგორც ის ძვე-
ლია პოლიციონის სწავლიდა. არა, ხალხ რიქმას ცილი აღარ წირ-
ვოლებოდა, აღარ იტყებოდა ასისგავა ძარბადელმშვილდებო და დარწ-
ნარბოთელ მუშობელ ქალს, რომლის მძილიც ურბანოდა. იროთი უკ-
რბოთ ეტყებო სხვებს, როგორც ურბანო მილიციონა რიქმას მოეცე-
და. რატიმ არის, რომ ახლა იზოვად მუშობელი ჩინეთის ქალა-
ქებში განაწინებულ მოიხობრებს და მოყრბადებებს.

საქალაქში სწავლობენ და ხელობასაც ეუფლებიან

მაგარა განა ეველოფრის მოკვარება შეიძლება 8 — 10 წელიწადში
წარსლებო დასახლებული რაიონის კიდევ იწებოს. ნაწინელს ერთ უბანში
ჩინელთი ინტერესები ჩინი ვნახე, სადაც კიდევ ისინიად აფორბ-
აქებელი დასახლების ციფრის და ისეთ ბავშვებს მოკვარებო, მე-
ორებს რომ იტყებოდა. მაგარა ერთიც და მეორეც ისეთი გამოწე-
ლისი იყო, რომ უნებოთ ვაწვლებელი კი გაუცებდებოთ ჩინელებს.

— ჩინობრბოდა დაჰაინა! — წაიბებოდა თავისთვის შუანის
ქალმა, რომხელს ხელში ბავშვი აუყვანა და ჩვენ რომ არა, აუც-
ვდილად ჩაერბოდა ვაკანასებელი ქალბების ჩინური, ადამი, ისეთ
ჩინებს ცდილობ, რომ იროგეს დაამშვილებო, მათი უკუპოვლების
დახმარება დაერწმუნებო და ერომანებო საბეროდა ვაკანადებულ
დაჰაინებს შეგებოდა.

ვინ არის ეს ქალი, ისეთი ღვირი ხასიათისა და ნათელი მარნის
ადაზინა, რომელსაც სტეფარ, რომი აუცილებლად დასვლილს უცხო
მოადვე დასახლების მძილიობებს? არ არა უბლებს უცხო
ჩინების სხვის საქმეში, რა უკარბანებს შეუკავებ ჩადებს ორ მარ-
ხუბარს შორის, რომელია დავის მარხუზე მძიმე ცხოვრების წარ-
სვლილი ძვეს და ძველის მარხვის ინტერესი ახლაც თავს იჩინს.

შენ არიქ!

შანახლო დასახლისი ლოუ ჩაიზინდა, ის არა მარტო დასახლო-
სია, — იოჯახის წერეთა მებუთო საბოს თამგდომარეცა.

იგი ავეც, შანახლო მთავარ საროსსვე ნაწინელურ ვაწილულ
პატარა ქუჩაზე, ნაწინელურულ ცხოვრობს. მასაც ისეთივე ფეხები
აქვს, რომეორც ნაწინელურ ხელს ჩინელ უბნობო ადამიანს. — წინარბი,
შრომისმოყვარე, პეტროსანი და ვაჭარებო იოჯახი. მაგარა განა ბუნ-
ებოდა მოკვდილს იროგე უფლით უფლის ადამიანს? როგორც ცულ-
დებუცე უბნებებს და თუ ძალა არა დატარებო, ისე მთელ უბანს, მთელ
სიკვდილს ასწერდა იტყებოდა. ამიტომ სიბრბოდასა სპირობი,
ბუნებრივად ვაჭრე როდ ედა, რომ ვაჭარო, ხელი სტეფარ და თარ-
ხუბრე შვიდლო. იგი იქ იბადებო, სადაც ადამიანს შრომა იწებოდა
და იქ იფიქრებოდა, სადაც კაცის ცუფრები და აზრი დუნდებო.

ეს იფი დასახლისა ლოუ ჩაიზინდა, ამიტომ ფრთხილად, წინ-
დასვლილად და სარბანად ეკიდებოდა საკუთარ შრომის ბუნებრივებს
დამკვიდრებას. მას ისევე, როგორც მისი სხვობების იოჯახის სი-
ხარბოდას და კმაყოფილების დილით მიხვობოდა, მაგარა ერთი არა
მაინც აწუხებოდა, რაც მისი სიხარბოს ჩრდილითი თან დასვლილ
უქანს. იგი აღიზინებდა და მწუნებო სკვლავად ლოუცა და მის შე-
რობობასაც, მის ახლო და შორეულ ნაცნობებს, ნათესავებსა და მო-
კეთებებს. ლოუ აწუხებს შვილებს ბავშვ, მათი მოქმედება ცხობი,
საზოგადოებრივ ადგილებში, სადაც ისინი უნაშუალოდ ვერ დროს ატარებ-
დენ, ვიდრე სახლში. მაგარა, როდ ედაც მას მოეწონებოდა, ურბო უფრო
სიტხად ეტყობოდა, ენახებოდა მუნებენ, ვიდრე თოქობო წაწილდებო.

ერთი სიტყვით, ლოუ ჩაიზინდა უკმაყოფილო იყო თავისი პატარა
ბავშვების მოქმედებებს და ვერბოდა მის უფრო ვაკანადებოდა,
როცა ბავშვებს მკაცრბინობას უტლებს, ვაკანადებოდა უხასისოდ
სწავლობდენ და სტესტბრის ბოლოს ირობებო ჩაიხარეს ჩანათაში.

— რა ეტყებოდა საქმეს? — ფიქრობდა ლოუ, და თითქმის კმაყო-
ფილიც არაა, როცა ძველი, ფედოლოერი აღზრდის მომბრე მომბუცე-
მა ქალმა მუშობოლო „რიქმა“ მისცა.

— ვაზიბო ურბო, ურბო და მორგებოდაბინა.

ლოუ ჩაიფიქრა. ადგილად მარტო ეტყებოდა სუსხიანი შვილების
მოკვარეობი მოხუცის რიგებს, მაგარა რაუ დღე ვახლბოდა ბავშვებს
უფრო ვაკანადებოდა, დედას არ უტყობებდენ, მუშობოდა უდრ-
ებრად ეტყობოდა, უფროსებს უფრბობდენ და საკულობო მხოლოდ
ინისთვის დარბობდენ, რომ სხვებისათვის ხელი შეეშალათ.

მაგარა ლოუ მაინც დაეფიქრა, რომ მოხუცის რიგეს სწორი იყო.
ერბობდა მისიჩინებო ბიძანა და რომ შვილები სწორი ვაჭრე დაეცე-
ნებინა, ეკუთხა ხელში აღო.

ეს დღე რაღაც დასახლებულად ლოუ შევიდეს. პირველი გაწვლილ
შემდეგ ლოუ ბავშვების მორბოლება იგრბო. მაგარა ძალიან ვაკვირო-
და, რომ ის მუდგევი ვერ მთილო, რისთვისაც ბავშვებს ეკლებოდადენ
იბუძებოდა და შვილებსაც ატარებდა.

- რა მემუხლებო? — ფიქრობდა ვაჭარებოლო დედა.
- რა ეტყებოდა? — სლოკიბით მისიკვანდენ შვილები და
შუგებისა და სახალისის საპოვებლად ახლა უფრო დიდხანს ჩინებო-
დენ ქუჩაში, ბოლო თუ სახლში მაინც ურბობდებოდა, მხოლოდ იბი-
ობო, რომ წყებოს სუსხი ეტყებო და აგვიარა „დადოცილო“ ბავშ-
ვუ თავი შეიკებო.

ერთ დღეს ფიქრბინებულად დედად მუშობის ტურნალი „ჩო-
ნელი ქალი“ გაშალა და ბავშვების აღზრდის საკითხებზე მოთავს-
ბილა სტატია წაიკითხა. წერილად ვერ მართადებოდა.

— იცოდ, რომ მხოლოდ „უხარის“ ცოდნა დაგებმარბათა შვილებს
სწორად აღზრდებო.

— „უხარა“ — თავისთვის გაიმობრა ლოუ, მაგარა რას მოითხოვს
„უხარა“? ვინ ვაკვირო, ვინ ვამობრბობდა?

მაღლ მუშობლებს, მაგარა რომ მათ უნაშუალო საჯარო დეცია
ჩარბოდებოდა „უხარა“-ზე. ნაწინელურული დასახლების ციფრის-
მოკვარეობით ვაჭარბინებო უცხო სწავლილი კაცის სიბრბის მო-
სასწავლად, მაგარა ბავშვებს მთელი უკარბობდა, რაჯან დედებს
არ სურდა, რომ შვილები თანდასწარბებო მათი აღზრდის შესახებ
სხვის დარბევა მოსინებო.

ნაწინელურულს ერთ ეტლიმ დასახლისებს მოწინე-

მის შიში თქვენდამი მორჩილებაში ვადადის, მაინც ნაძვლილი

აღრღინს ცხოველყოფილებას ვერა გრძობს. ამბობს ხსენა გრძობა გამოსახი. შრომებს უნდა შეიქმნოს და კომუნისტური მეტროპოლი, იგი უნდა იყოს ბრძინი, ღონიერი და აქტიური აღამაინი, მეტროპოლი. ბავშვებს უყვარს, როცა თავდაბლობად, მაგარა ღრბებით ეცევა შრომითი. ისინი სამომავლო მიზნებზე უფროსების მსჯელობას წინამძღობს და ხალხისათვის თავდადება უკეთეს და ღონიერ აღამაინებზე. ისინი საკუთარი თავს ჩაუბრუნებენ ხალხე მოსწონელი ზღაპრით და მართალი ამბავით. მათ თავი მოსწონელი ამის მონაწილედ გჭირათ და ძალიან კმაყოფილი არიან, თუ ასეთი ოცნებებს, დაწინაურებას სამკაროში გააუფრებს უფროსი აღამაინები ირინი არა შეხედვებან, მოუხორციელებენ ჩინების დაკონტინირდ შენაძენზე, წინაგარეზე, რომლებმაც თავი გასწერეს უცხოელთა წინააღმდეგ ბრძოლაში, და იბაძურებ, ვინც ახლაც ასეთედ დაღვინს ბედნიერი ცხოვრების სასუფთავების გასამაგრებლად. უფობარი მათ, რომ ახლა ჩინების მიწაზე არც ერთი უცხოელი კაპიტალისტი კომუნისტური აღარ აღამაინა, და თუ მაინც ჩამოიდას, მოხლოდ იმითა, რომ ჩინებს ძალიან დარწმუნდნენ. უფობარი ბავშვებს, რომ ჩინეთი ახლა ის აღარ არის, რაც 8 წლის წინათ იყო, და 8 წლის შემდეგ ის აღარ იქნება, რაც ახლა არის. უფობარი, რომ მომავალი ჩინეთის ბილი მათ ხელშია, არ იბათ ხელში, ვინც ახლა შესაძლოა უჭრაში დროს აცდნის, ისინი ბავშვი, რომ წიგნი უჭირს, ან საკუთოს ლეხებს, უფობარი, რომ ბავშვს, მამებსა და დედებს ბევრ გააუფრთ მათი ბედნიერებისათვის, მაგრამ მათ უფრო სიბი უნდა გააუფრონ მომავალი თაობებისათვის. უამბეთ საინტელიგენტობა უფობარები და ისინივე დაბავებენ. მაშინ აღარ დაგვირგებთა მათ უყან სარბილად და წყალებების მძღვრება. მაშინ სიმშვიდე და სიკეთე ჩამოაგრებათ თქვენს მუშაობაში და ასეთი თანამშობი აწუხობთ ჩინეის საქმე ბედნიერებას მოუხდის ყველას, — იმით, ვინაც ერთი შეხედვით ბილი აფიჭრებს და იბაძვს, ვინც ათის აღარ-ღარ წერნავს.

ლექტორი არ იღლებოდა, „უხოს“ ოთხი წინს ვანმარტა და მესუთისში მიატო.

მაგარა მსჯელო ერთის მოქმედება არ კმარა საკუთარი შეულებების კარგად აღსწარმად. — ნათესავები უნდა მოიხვედნენ. შეულებს ახლობლებისადმი სიყვარული და პატივისცემა უნდა უჩუქრებოდ და მათთვის დანახი სიკეთის გავრცელება გაუფრდეთ. ნათესავი თუ ახლობელი სარცა, იქ ნახელ უნდა ვაჭროს უნდა ისასობრობებს და საკუთარ ჩვევად აქცევს ხოლო იქ გავრდილ ცუდს ავადილად ეცევა. იმიტომ უნდა დავილო, რომ თქვენი საინტელიგენტის ისე სწორად ირჩებოდნენ, როგორც ეს თქვენ გააახარებთ. არც თქვენი არცა უნდა დაალოცო და მათიც უნდა მოილოთ.

— და ბოლოს, უნდა ისწავლოთ, ისწავლით ყველამ. — დიდაც და პაპარაფს, რადგან ჩვენ ახლა მარტო სიტყვა „განათლებულ-უღიან“ იტოვალდეს ეს არ უნდა ვცნობოდ, არამედ ჩინეი წინს-უღიანს და წინამძებების შთამბეჭებელი კომუნისტური პარტიის სიმბრას ამოიხვევად უნდა შეაქვდნენ. დაბა, დაბა, — მიიღეს იმ ხულიარი სინდღარეს უნდა ჩაუფრდეთ, რომელიც საუყურებების მანძილზე კაბონობას შეუქმნია.

ღიანახლობები მოწყურებოთ თვალებით უხონენ ლექტორს.

ისიც ძველი ცხოვრების სიმძიმის მიზეზებს უხსნიდა და ახალი

ბედნიერი აწუხოს უპირატესობის შეგნება უნდაცაა. რა არის ეს? მოსახლეობის პოლიტიკებში ჩაბნის თავისებური ფორმა? შესაძლოა. თუმცა ძველ ნათესავთ ასე უცოდეს ცხოვრებლობები ახლა ერთად ირჩებენ და საქართველოში საკითხებზე უხობდნენ. ასე იყო ჩვენთვის, ქართველ სოფლებშიც. კვარა ის უწყე დღის ნაჩვევ ავადობს დიდი და პატარა შეირბობილება და ჯგუფურად, შემდეგ ეს ყველა ერთად, სოფლის საკითხებზე უხობდა და თაობობობა. ექვსი დღის მანძილზე თავჩანდარული მსჯელობა მხოლოდ კვარა დღის ამობილება ბოლოდ მას, გრძობა და სუფილდებს ალამატიკებს და კეთილსა, ნაჩრებსა და ნაჯვლებს ამბავებულდა. ასე უყოფლა ჩინეთშიც, მაგრამ, წარსულში მათ პოლიტიკული დასუფილდები. მათი კი მათთან მთავრობის სახეობა მომკლავებელი უტარებდნენ. ახლა კი მათთან სახალხო მთავრობის კაცო მიიღეს და სახელმწიფოზე უხობდნენ, არა მარტო ქვეყნის პოლიტიკურ საკითხებს უხსნი, არამედ უფრო ერთ დამაკლავებელს კარგ ჩვევებს აჩვენებს, რომელთა შორის „უხოსაც“ თავის ადგილი უხობრას.

ვისწავლით, რომ ახალი სახელმწიფოს, სოციალისტური ხეზოვადობის შენება შეგვეცოდეს. რა დასაძალია, უჩინ ბავრ თქვენთან წინააღმდეგება არა ჰქონდა ქვეყნის მათთვის. ახლა კი დარბება შეიძლება. დღეს თუ არა ხვალ, ბევრ თქვენთან საქვეყნო საქმის წინამძღობად გაიწვევენ და არა დანარჩენებს დარჩებიან საზოგადოებრივი მოღვაწეობის გარეშე. მაგრამ ხელმძღვანელს რომ გაუყო და მისი ნაწარვეე განხორციელო, ამასაც ხალხში მთავლობა ირჩებენ. უფროსების, კავალდების სტრატეგია. ჰოდა, თუ ეს ასეა, მაშინ არც ერთი თქვენთან არა მთავრობ, ეს კი იმის სახელმწიფოს საქმეებში მინაწილობა არ დარჩება ისე, რომ მთავრობის, რომ ვისწავლით, ვისწავლით სახალხო და მსჯელობა სოციალში, ყველანა, ხვალც თათლი უხობდნენ და გული სცემს. მისე ვადებლობა ისე ცხად ცხოვრება, თავისუფლობა, დაიდა მარხეობა ახლავს და ბედნიერების მომტანი ჩვენი სოციალისტური აწუხა.

ლექტორმა დაამთავრა. ეგრეთ შეგობობილად ხალხი შეუტყდა, ამისთვისა და ახორციელდა. ბევრს თავისი გრძობების თქმა სურდა; ბევრმა კი გაუფრება არჩია, რადგან აქამდე ისე არ ირცებოდა, როგორც ახლა აქ უჩინის, და მონაწილეს გრძობას თავი დააბრებინა. მაგრამ ეს არ იყო ამპონიბელობა აღამაინის სიმძრევე. პირიქით, ენაამოგვიფულ ხიზნებს უფრო ჰგავდა სიმშვიდე რომ „უხოს“ სარგებლობის ძალამ და ფასამ დაბრუნა.

„უხოსმ“ კარგე მოსიკეთეს ჰურში მსმენებს, ღრმად გაიღვად ფეხვ ჩინის სოფლებს და ქალაქში, რადგან ძირუფეხავად შეიცვალა მოსახლეობის იკონიფორმა მდამობრება. ახლა ჩინელი ჩინელს აღარ ეძრებება. მხოლოდ მუშაობებს აღარ ეძრებებება; ერთიც და მეორიც სართო საკმის აკეთებენ და წინამძებლის საინტელიგენტობის ცხოველყოფილებაში და შეშვიდრებებში უხობდნენ. მაგრამ თუ მაინც არაბ ისინი, რომლებიც ქვეყნის შიგნით სოფლის აბეზვარე უცნობდნენ, ისინი იბა წინამძებელ ასახვენ წყალებ, ვინც ბავშვად აღა-კომბს ბიღის გამოსწორებას ბამბის. ეს კი ისევე არ ამბება, როგორც „ჩინელი მთავრევე ვერ ამბება“, — გულდაჯერებლობა ამბობენ ჩინელები.

მ. ბაბაძე

ართული ლიტერატურისა და ხელოვნების დეკადა მოსკოვში იყო არა მხოლოდ ქართული კულტურის ეროვნული ზეიმი, არამედ კიდევ ერთი დადასტურება იმისა, რომ სამშობლოთა კავშირი შემაჯავებმა ხალხებმა მაღალჩინ თავიანთი კულტურული განვითარების ახალ საფეხურს. ეს წარამატება შედგება იმ დიდი ზრუნვისა, რასაც კომუნისტური

პარტია და სამშობლო მთავრობა იჩენენ სოციალისტური ლიტერატურისა და ხელოვნების განვითარებისათვის.

ეროვნული, ერთმით მრავალეროვნული და მდიდარი ქართული ლიტერატურა და ხელოვნება ერთიანი სამშობლო კულტურის განუყოფელი ნაწილია.

ბუნებრივია, რომ ისეთმა დიდმა მოვლენამ, როგორც საქართველოს დეკადა იყო, დიდი ინტერესი გამოიწვია მოსკოვლებში. ცხადია სპექტაკლებზე, კონცერტებზე, საღამოებზე დამსწრეთა ყველა მსურველს საღამოებისათვის დარბაზები ვერ დაიტევდა. თბილისის კინოსტუდიამ გაი-

თვალისწინა ყოველივე ეს და მოსკოვის მთავრობამ გამოცდილი რეჟისორები და ოპერატორები, რომელთაც კინოფორმა აღმშენებელი ქართული ლიტერატურისა და ხელოვნების მიღწევითა დემონსტრაცია. მოკლე ხანში დამზადდა და მასურებლმა დიკრანზე უყვი ნახა ექვსწლილიანი ეროვნულ-სოციალისტური ფილმი „მეგობრობის ზეიმი მოსკოვში!“

იწყება ფილმი მასურებელი ხელდას მოსკოვის თავისი ფართე ქურჩიბთა და მოკლდებით. აი კარგად ეწყობა კურსის ვაგზალი. სადაც საქართველოს დეკადის მონაწილთა მატარებელი ჩამოვდა. შეგნეწარა საღვარე, მი-

სოცხალი მატინე

ნოღარ კოკლავილი

ტინჯი, სუსხიან ამინდში თბილი მოსვენება...

საზემოდ გამოიყურება რეკლამები აპროდუქტული მოსკოვი.

ფილმში აღებულა პირველი სადაღის სახეში ნაწილი, როცა დიდი თეატრის სცენაზე ერთმანეთს მიესალმნენ ქართული და რუსული ხელოვნების ცნობილი წარმომადგენლები. ზაქარია ფალაშვილის „დაისის“ წარმატების შემდეგ ეკრანზე ვხვდებით სამაჟორე აკადემიის შენობას, სადაც სამბოთა კაცობის კულტურის მინისტრი ნ. ა. მიხაილოვი საზიოში ვითარებაში სხნის საქართველოს სახეთი ხელოვნების გამოფენას. ლენინის სახელობის ბილითოეკაში გამოფენილია ქართული წიგნი. აქ მოსკოველებთან ერთად ბევრმა უცხოელმა ნახა ძველი ქართული ხელნაწერები და ახალი გამოცემები, აქვე გამოფენილი საქართველოს რუსეთთან შეერთების ტრავმატიკური ხელწერილი.

ეკრანზე მოჩანს ჩაიკოვსკის სახელობის საკონცერტო დარბაზი, სადაც ი. სუბინილისა და ნ. რამიშვილის ხელმძღვანელობით საქართველოს ხალხური ცეკვის ანსამბლს კონცერტი გაუმათავს.

შემდეგ კი კავშირების სასახლის სექციბანი დარბაზი. დედაქალაქის საზოგადოებრიობა კულთადად ხვდება ქართველ მწერლებს. დეკადის ლიტერატურულ ნაწილს სხნის მწერალი სობოლკვი. პრეზიდენტი არიან ქართველი და რუსი მწერლები. საუთარი ლექსებს კითხულობენ ქართველი პოეტები, მათ თარგმანებს კი რუსი მსახიობები. პოეტი ნ. ზაზო-ლიცკი კითხულობს „ვეფხისტყაისის“ საუთარი თარგმანის ნაწყვეტს.

...ლიხაჩოვის სახ. სააგტომობილო ქარხნის კულტურის სახში გა-მართული საღამო. ქარხნის მუშა-მისადასახურელი საზემო ვითარებაში ხედებიან ქართველ მწერლებს. ლექსს კითხულობს პოეტი ი. ნონეშვილი, ეკრანზე ვხვდეთ საქართველოს ლა-მპა ზეიზავეს.

...დიდი თეატრის ფილიალი. თბილისის პიონერთა და მოსწავლეთა სახანის მხატვრული კოლექტივი თავის ხელოვნებას უჩვენებს მოსკოველ მაყურებელს.

...ვახტანგოვის თეატრი. დღეში სამჯერ იმართებოდა რუსთაველის სახ. თეატრის სპექტაკლი „ოიდიპოს თაიში“.

...მცირე თეატრის სცენაზე თავის სპექტაკლებით გამოდის მარჯანიშვილის სახელობის თეატრის კოლექტივი, მაყურებელს უჩვენებენ ლ. გოთუას ბიესს „გაჯაგარდინზე“.

...არ მარტო ოლიგალურ დაწესებულებებსა და საზოგადოებრივ ადგილებში იყო გულთბილი შეხვედრები,

არამედ ოჯახებშიაც, სახელოვნანა მომღერალმა იანე კოზლოვსკიმ თავის ოჯახში სტუმრად მიწვეული ქართველი მომღერალი ზურაბ ანჯავარიძე და პეტრე ამირანაშვილი. შინაურ კონცერტზე ი. კოზლოვსკიმ და ზ. ანჯავარიძემ ქართულ ენაზე იმღერეს „თავი ჩემო“.

დიდი თეატრის დარბაზი ხალხთა გავსილი. მაყურებელს თავის დიდ ხელოვნებას უჩვენებს ვახტანგ ბუბუჩიანი.

...დეკადის უკანასკნელი დღე ეკრანზე დასცენითი კონცერტი დიდი თეატრის სცენაზე. საქართველოს გაერთიანებული გუნდი ასრულებს ს. ცინცაის „გამოთხოვების სიმღერას“. დიდი აღტაცება, მტკნარ ტანი, სიყვარული და მოწონება.

ასე დამთავრა ხალხთა მეგობრობის ეს ზეიმი. ამით დასრულდა ჩინოფილიც. საქართველოს კინომაჟაჟებმა კარგი სამუდგაოეუნი: იმით, ვინც დეკადს არ დასწრებია. შეურბული სურვილი ენახათ კონცერტები, შეხვედრები, სპექტაკლები, გასცნობილენ საერთოდ დეკადის მხელებთან. ამ ფილიმი დაინტერესდებოდა ყოველ ვისაც აინტერესებს საბჭოთა საქართველოს კულტურა და ხელოვნება.

ფილმის რეჟისორებმა შ. ჩაგურაძემ და შ. ხომეძემ დალოცუნტური კინემატოგრაფიის ძირითადი მოთხოვნის შესაბამისად დეკადის გაშუქებას მისცეს იდურე სიმახილე. მათ ფორგრაფიული სისუსტით რომი აღუნსხეს მოვლენები, არამედ შარჩრის და განახოვადეს უფრო არსებობი მასალა, რითაც განსაკუთრებული ძალა მისცეს ფილმს, ინფორმაცია ხელოვნების სიმაღლეზე აიყვანეს. მაგარი მითისათვის საკმარისია საბჭოთა კავშირის სახალხო არტისტ იანე კოზლოვსკის ოჯახში ქართველი მომღერლების მიწვიყა. ამით რეჟისორებმა ორი ერის მეგობრობა და სიყვარული გაიჩვენეს.

ფილმს იღებდა ზუთი ოპერატორი. უკვე თავისთავად ცხადია, რომ რეჟისორებს საკმაოდ რთული საბჭოთა ექნებოდათ ფილმის სიყვარულად შეკარგა კინომოთხრობებისაგან შიდეგება. მაგარამ ერთ სტილისტური მითიანობაშია მოყვებულნი, ერთ მითიან ამბად არის შეკრული და ამით ფილმს დასრულებული კინონაწარმოების სახე ეძლეოდა.

სიუჟეტის დრამატულ-კონსტრუქციული აუქებულბა ბერადანა დამოკიდებულები კინოოპერატორის თეიმქმედებით ოსტატობაზე, იმაზე, შეროგორ გამოიყენებს იგი კინემატოგრაფიის გამომსახველობით შესაძლებლობებს (კადრის კომპოზიცია, დეტალის გადკვეთა, ობიექტის შირჩავა და სხვ.) დოკუმენტურ კინემატოგრაფიაში ოპერატორი ერთ-ერთი

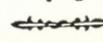
ძირითადი ფიგურაა, იგი არის კინოკორესპონდენტიც და სიუჟეტის უმეტესი ავტორიც. ამ მხრივ გამოცდილი ოპერატორის გ. ასათიანის ხელმძღვანელობით თოხივე ოპერატორმა დაეკისრებულა მომავლეთა პირნათლად მისარული. მაგარამ აქვე უნდა აღინშნოთ ერთი ისეთი გამომსახველობითი დეტალი, რაც ზუთივე ოპერატორის გამოჩენილა და, ვფიქრობთ, ამ ფილმის სათვის აუცილებელია კადრი უნდა ყოფილიყო. მიუხედავად იმისა, რომ მოსკოვის ტელეცენტრი ყოველთვის გადმოცეცებდა ამა თუ იმ ლინისძიებებს, დეკადის სპექტაკლებზე და კონცერტებზე დამსწრეთა მსურველი მტკი იყო. საჭირო კი იყო ამ მრავალრიცხოვან მსურველთა ჩვენება ეკრანზე და სხვ.

აღიარებულა, რომ ფილმის მონტაჟი კემსარტად შემოქმედებით პროცესია, განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც დოკუმენტალის რეჟისორის ხელთა აქვს უმარავი „ნედლი“ მასალა. აქ რეჟისორმა რაციონალურად უნდა გამოიყენოს ფილმის განსაზღვრული ფართობი (მეტრაჟი), რომ გამომსახველობითა და სრული ლაკონირობით წარუდგინოს მაყურებელს რეკომენდური ფილმი. რეჟისორებმა შ. ჩაგურაძემ და შ. ხომეძემ ოსტატურად დაამონტაჟეს მასალა. მონახეს ფილმის შინაგანი ხასიათი, ერთიანი მხატვრული, ლოგიურად განვითარებული სიუჟეტი, რაც მითიან წარმოდგენას იძლევა ქართული ხელოვნებისა და ლიტერატურის დეკადზე.

დალოცუნტური კინემატოგრაფიაში სადიტორი ტექსტი ერთ-ერთი მთავარი კომპონენტია, რადან ეს, რაც გამომსახველობით შემუძღველია მითიანი მაყურებლამდე სადიტორი ტექსტმა უნდა შეავსოს. ტექსტი უნდა იყოს მოკლე და ნათელი. კადრს უნდა მისცეს საჭირო კოლორტი და კომპოზიციონად გასავეტი ვახანის. ამ მხრივ აღნიშნული ფილმის სადიტორი ტექსტი პოეტური და ნათელია, მაგარამ გჯხედბა ადვილები, სადაც გაუიანებულთ თხრობა და ლექსების კითხება. სუბოდა კი ამის ხარჯზე უფრო მეტი კომენტარული და პუბლიცისტური კინომასალის გადმოცემა.

კარგია ფილმის მუსიკალური გაფორმება. თავის ადვილბა გამოიყენებული როგორც ქართული ხალხური, ისე კლასიკური მუსიკის ნიმუშები.

თბილისის კინოსტუდია „ქართული ფილმმა“ მეგობრობის ზეიმი მოსკოვში გადაღებით დიდი საქმე გააკეთა. ეს ფილმი დარჩება, როგორც რუსი და ქართველი ხალხების მეგობრობის აღდანიანი დემონსტრაციის ცოცხალი მატანე.

„ჩვენი თბილისი“

თბილისის 1500 წლისთვის აღსანიშნავად გამოქვეყნდება „საბჭოთა საქართველომ“ ა ბრძამის, ა მირაცხელისა და ნ. შველიძის რედაქტორებით გამოსულ წიგნების კრებული „ჩვენი თბილისი“.

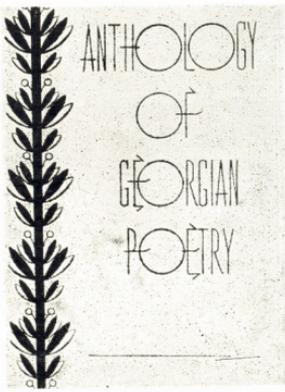
წიგნი შეტანილია ძველ და თანამედროვე პოეტების ლექსებით თბილისში. „ათ შირის აღსანიშნავით: არჩილის „გაბაშაზე თეიმურაზისა და რუსთაველსა“, ფიქრის შახნავაზის: „ვახტანგ მეფისა“ „რა სჯობს მათსა ტფილსსა“, დავით გურამიშვილს „მით ქართლისა“, თეოდორე მჭედის „ქება სრისა“, ბესიკის „სამაინისაოვის“, საიათოვას „მტკვარი ამბოჯელო“, სტეფანე ფარშენაშვილის „თბილისის აობრებაზე თქმული 1795 წელს“, ზალ ზაალიშვილის „ტფილისი“, გრიგოლ ორბელიანის „იარაღის“ და „მუხამბზი“, ნიკოლოზ ბარათაშვილის „შემოღამება მთაწმინდაზე“, ფიქრის მტკვრის პირას“ და „ლამე ყაბაზე“, ვახტანგ ორბელიანის „იმიჯი“, გიორგი სირიხაის „ქაბახისადმი“, ილია ჭავჭავაძის „მეცხე“, აკაკი წერეთლის „გაბიათა“ და „აფორთხეტი ერეკლესაზე“, ვაჟა-ფშაველას „1795 წლის სახარადა“, სულ მხატვრულში შეტანილია 98 ლექსი. მხატვრების ე. გიორგობიანი, ს. კახიანიანი და მ. კუპრაშვილის მიერ ზალ ზაალიშვილის ეს კრებული შეიცავს 310 გვ., ჩასმულია ილუსტრაციები და ღირს 7 მან. 40 კაპ.

პართული კოლხის ანთოლოგია ინგლისურ ენაზე

გამოქვეყნდება „საბჭოთა საქართველომ“ გამოსულ „ქართული პოეზიის ანთოლოგია“ ინგლისურ ენაზე. ეს არის ამ წიგნის უფრო სრულ გამოცემის (პირველი გამოცემა გამოვიდა 1948 წ.)

წიგნი შეტანილია თითქმის ყველა ცნობილი ქართველი პოეტის საინფორმაციო ლექსებით, დაწყებული რუსთაველიდან და დამთავრებული თანამედროვე ახალგაზრდა მწერლებით. ანთოლოგიაში მოთავსებულია ნაწყვეტები შოთა რუსთაველის „აფხაზისადმი“, გურამიშვილის „ქართლის პირი“ და „ზუბოჯა“, ბესიკის ლექსები: გრ. ორბელიანის „თამარ მეფის სახე ბეთანის ეკლესიაში“, ნიკოლოზ ბარათაშვილის „შემოღამება მთაწმინდაზე“ და „გაბიათი“, ილია ჭავჭავაძის „ივლიჯია“ და „გაბრველი“, აკაკი წერეთლის „სულელო“ და „გაბრველი“, ვაჟა-ფშაველას „აველსმამულე“, რაფიელ ერისთავის „ლამე“, გალაკტიონ ტაბიაძის „მე და ლამე“, აღროშები მალდა, გიორგი ლეონიძის „მე გვიხელობდა“ „ქართლის ცხოვრებას“, და „ნინო ჰეპაქაძის“, ირაკლი აბაშიძის „აკობიანი ბუხაიზე“, გრიგოლ აბაშიძის „ღროშები“ და სხვ. მეორე გამოცემაში პირველად იბეჭდება ტყეპან ტაბიაძის, პაოლი იაშვილის, იოსებ ნინუაშვილის, ზუბა ბერუღაძის, რეჟო მახვიანისა და ან კეკელიძის ლექსები. ანთოლოგიაში შესულია აგრეთვე ზალ ზაალიშვილის „საბჭოთა საქართველო“ მათ შორის „ამირანი“.

წიგნი დართული აქვს ავტორთა მოკლე ბიოგრაფიები. თარგმნები შესრულებულია ვენერა ურუშიას მიერ.

ახალი წიგნები

წინასიტყვაობა და რედაქცია ეკუთვნის მიხეილ კეკელიძეს; გამოცემლობის რედაქტორია ლ. ელიოზიშვილი. მხატვრულად წიგნი კაჟად არის გაფორმებული ლალი გრიგოლის მიერ.

საქართველო

ლუ სინის მოთხრობები

გამოქვეყნდება „საბჭოთა საქართველომ“ გამოსულ ახალი ჩინური ლიტერატურის ფუნდამენტის ლუ სინის მო-

თხრობები. წიგნი შეტანილია 13 მოთხრობა: „შეშლის დღეები“, „მედიკალი“, „ამაგი თემის შესახებ“, „შალვა-ერება“, „შობილინი სოფელი“, „ა-იუნი ნამდვილ ისტორია“, „ზაფხული“, „უ-სასწავლო“, „ილვაზე“, „სულცა ბელ-ნიერებაში“, „სამაინისა“, „ბელ-ნიერი ოჯახი“, „სამაინისა“, „მეწევა წარსულზე“, წარმოდგენილი მისთვის დაიკავია მთავარი როლი ლუ სინის ცხოვრებას და მოღვაწეობას. წიგნი დათურული აქვს შენიშვნები, კარგად არის გაფორმებული, ჩასმულია მკაფი გარეგანი, შეიცავს 231 გვ. და ღირს 4 მან. და 60 კაპ.

ჯიოვანოლის „საბარაძე“

ძველ რომში მონათა აჯანყება კაცის გლადიატორთა სკოლიდან სამცხე-დათრამიკურ გლადიატორთა გაქცევით დაიწყო, რომელთაც შეუერთდნენ მოსახლეობის აბალი ფენები.

აჯანყებულნი დაშობას ემეურებოდნენ რომის მონათმფლობელურ სახელმწიფოს. აჯანყებას ხელშეწყობდა ბოლშევიკი სამხედრო ნიჭი დაჯილდოებული მონა, ორბელიანი სპარტაკი. გლადიატორთა ბრძოლდან მან შექმნა მტკიცე დისციპლინაინი ჯარის და მრავალ დამარცხება აგება რომის გაურთიხელ ჯარებს.

წინამდებელმა სენატმა აჯანყებულების წინააღმდეგ მრავალრიცხოვანი ჯარის გაგზავნა 71 წ. შეტყუება მოხდა ბრუნდები, ბოლშევიკი დამარცხდნენ აჯანყებულნი, ბოლშევიკი დაიჭრა თეთს სპარტაკი.

წინამდებელმა მთავარდამი რომის სახელმწიფო ჯერი კიდევ ძლიერი იყო, მონაშნა და გლადიატორების მხარს აცხადებდა მონათმფლობელის სხვა ფენები, აჯანყებულეს გარკვეული მხარის და ვაჟიშვილი, არ შეძლებულია სპარტაკი აჯანყებულნი გამოსულიყო. მაგრამ ეს სრულყოფილი არ ამოკრება თაიისყოფილობის სპარტაკის ბრძოლებში მნიშვნელობას.

სპარტაკი ისტორიაში შევიდა როგორც თაიისყოფილობის გამორ მებრძოლის სიმბოლო. მარქსის ერთ-ერთი თავისი წერილში ეხებას სურნას: სპარტაკი უდიდესი მთავარსარდალია, ანტიკური ხანის პირველთაგანის კეთილშობილი ავამბანია.

მრავალი ჭვევის მწერალი ანტიკურსება იყისა სპარტაკის გმირული ისტორია, ეს ამოცანა ბრწყინვალედ შეასრულა რომელია რაფიელ კლიოვანოლი.

რაფიელ კლიოვანოლის „სპარტაკი“, რომელიც პირველად 1874 წელს გამოქვეყნდა, მეტყველებს საკუთარი იტალიის ლიტერატურის ერთ-ერთი ბრწყინვალე ნაწარმოებია. რაფიელ კლიოვანოლის კალამს ეკუთვნის მრავალი სხვა ისტორიული რომანი.

„სპარტაკი“ საბჭოთა კავშირის ხალხთა მრავალ მწაზუნე თარგმნილი. პირველი რუსული თარგმანი დაიბეჭდა 1880 წელს. ეს ნაწარმული პირველად ქართულად თარგმნა ნინო ყიფიანი და დაიბეჭდა 1932 წელს. „სპარტაკის“ ახალი გამოცემა შედარებულია რუსულსა და ლათინურ გამოცემებთან და შესრულებულია.

წიგნი დათურული აქვს შენიშვნები, მხატვრულად კაჟად არის გაფორმებული, ჩასმულია მკაფი გარეგანი, შეიცავს 534 გვერდს და ღირს 22 მან. 40 კაპ.

საბჭოთა
ხელოვნება

Савьота
Хелосხედა

შ ი ნ ა ა რ ს ი

საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტიის ცენტრალური კომიტეტი, სსრ კავშირის მინისტრთა საბჭო — საქართველოს კომუნისტური პარტიის თბილისის საქალაქო კომიტეტს, თბილისის მშრომელთა დეპუტატების საქალაქო საბჭოს, ქალაქ თბილისის ყველა მშრომელს	სამი რესპუბლიკის ახალგაზრდა მხატვართა ნაწარმოებების გამოფენა . 33
საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტიის ცენტრალური კომიტეტს (თბილისის 1500 წლისთავისადმი მიძღვნილი მშრომელთა საერთო საქალაქო მიტინგის მისალმება)	ნონა მუსხელიშვილი — თბილისის საოპერო სცენის ისტატიები . 41
ბ. ა. გიგეშიძე, საქ. კ. თბილისის საქალაქო კომიტეტის პირველი მდივანი — შთავიზების ჭალაქი	იმანე მნაკოლოვანი — რუსი კომპოზიტორები (ს. რახმანინოვი და მ. იპოლიტე-ვიანოვი) თბილისში . 47
შალვა აღდინი — თბილისი	დომინტი შორიძე, ელენე მახაზარიანი — რას მოვიფიქრობენ არქეოლოგიური ძეგლები თბილისის დასახლების შესახებ . 50
სარბის კაკაბაძე — ზოგი რამ თბილისის წარსულთან დაკავშირებით	ნადია შალვაშვილი — პატარა თბილისელთა მეგობარი (მოხარდ მაყურბელთა რუსული თეატრის სექტელეზე) . 58
ვისილი კიქნაძე — თბილისი ქართულ დრამატურგიაში	გიორგი ღარიბაშვილი — ენართლი სურათები თბილისის სცენისმოყვარეთა ცხოვრებიდან . 61
ნინოვიტ აბულაძე — შალვაში თბილისში	თბილისისადმი მიძღვნილი ლექსები ო. კილოძის, ა. გელოვანის და გ. ჩიქოვანის . 65
მარბარიტა მანანაძე — თბილისის მომღერალი	ლია ბოჭორიშვილი — წიგნი თბილისზე . 66
ლ. თაბუკაშვილი —	სახალხო ჩინეთის მეტყვე წლისთავი . 68
	ნოდარ ქოჭლაშვილი — ცოცხალი მატინე . 78
	ახალი წიგნები . 80

უღის მე-2 გვ. „მეტეორზე“ ნახ. მხატვ. კ. ყარაშვილისა
 უღის მე-3 გვ. „სახელო კოცონი ნარიალზე“ ნახ. მხატვ. კ. ყარაშვილის
 სატიტული ფერცლის მე-2 გვ. „მოზემე თბილისი ღამით“. ხედი კომპოზიციის ხეივანიდან
 ფურანლის მე-4, 5, 6, 7, 10, 11, 13, 14, 15, 17, 19, 20, 21, 22, 24, 26, 27, 28, 29, 30, 31
 გვერდებზე; ფოტომონტაჟები თემაზე „მოზემე თბილისი“, ა. ბალაბუევის, ი. ზევი-
 ნის და მ. სამოივისა

მე-12 გვერდზე; თბილისის 1500 წლისთავისადმი მიძღვნილი პლაკატი მხატვ. ირ. გორდელაძე.
 ჩანართი ფურცლებზე: I. ფოტოსურათები სკკპ ცკ პრეზიდიუმის წევრების კანდიდატის, საქ. კ. კვ პირველი მდივნის ბ. გ. მეჯანაძის გამოსვლა თბილისის 1500 წლისთავისადმი მიძღვნილ მიტინგზე; თბილისის მშრომელთა დეპუტატების საბჭოს საიუბილეო სესიის პრეზიდენტი; თბილისის 1500 წლისთავისადმი მიძღვნილ სამრეწველო გამოფენის სენის საქ. კვ თბილისის კომიტეტის პირველი მდივანი გ. ა. გეგეშიძე; სამრეწველო გამოფენა ღამით. II — პოლონეთის სახალხო რესპუბლიკის დელეგაცია თბილისში — საბალეტო სექტელე „ოტილოზე“ და საქ. ხელოვნების ისტაგაცია კინოცენტრზე; მიტინგი „დინამოს“ სტადიონზე და სხვ. III — თბილისის 1500 წლისთავისადმი მიძღვნილი სპორტული ზეიმი „დინამოს“ და „ქარიშხალის“ სტადიონებზე; გაერთიანებული გუნდის გამოსვლა თბილისისადმი მიძღვნილ საზღვიო კონცერტზე; IV — ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკის მე-9 წლისთავის დღესასწაულის (პეკინში) ამსახველი ფოტოლექსრაციები.

ფერადი ჩანართებზე: ესტონელ მხატვრის ერნსტ ხალომის „თბილისის ხედიში“; მხატვ. კ. მალაშვილი — ე. ხალომის პორტრეტი და ჭალის პორტრეტი.
 ფერადი ჩანართების მთავრე მხატვრე: მხატვ. კ. ყარაშვილის და მხატვ. გ. დიკის ნახატები თბილისის თემაზე; „სომღერა თბილისზე“ მესიკა კომპოზიტორი თო. თეოდორაძის, სიტყვები ი. ნონეშვილის; იუმორისტული კომპოზიცია „ჩვეული და ახალი თბილისი“ ნახ. გ. კასრაძის, თემა გ. ჩიქოვანის.

შეღლომების განწორება: ფურანლის მე-9 ნომერში სურათების წარწერები უნდა იყოს შემდეგნაირად:
 I ჩანართის III გვ. „ჩვეული თბილისის კუთხე“, მხატვ. შ. ცხადაძე, IV გვ. იმავე სახელწოდების ნაწარმოებზე მხატვ. ელ. კეშელავა.
 II ფერადი ჩანართზე უნდა იყოს: ი. აივაზოვსკი „ჩვეული თბილისი“, III-ზე ლ. ლაგოროვი თბილისის ხედი“.

მხატვარი-ფოტომგრაფი ა. ბალაბუევი. ტექნიკური რედაქტორი ი. ყარაღალილოვი
 კორექტორი ლ. დვინიაშვილი

ხელმოწ. დასაბეჭდად 15/XII-58 წ. თბილისი, მარჯანიშვილის ქ. № 5. ტელ. 3-10-24
 შეჯ. № 509. უე 07421. ტ 5000. ფსი 10 მან.
 ბეჭდვითი სიტყვის კომბინატი, თბილისი, მარჯანიშვილის ქ. № 5.

СО Д Е Р Ж А Н И Е

<p>ЦК КПСС и Совет Министров Союза ССР — Тбилисскому городскому комитету КП Грузии и всем трудящимся города Тбилиси.</p> <p>Центральному Комитету КПСС приветствие от общегородского митинга трудящихся г. Тбилиси).</p> <p>Г. А. ГЕГШИДЗЕ первый секретарь Тбилисского городского комитета КП Грузии —</p> <p>Город вдохновения 3</p> <p>ШАЛВА ДАДИАНИ —</p> <p>Тбилиси 14</p> <p>САРГИС КАКАБАДЗЕ —</p> <p>Новые данные об историческом прошлом г. Тбилиси 17</p> <p>БОНДО АРЕВАДЗЕ —</p> <p>Весна древнейшего города 23</p> <p>ВАСИЛИЙ КИКНАДЗЕ —</p> <p>Тбилиси в грузинской драматургии 25</p> <p>НЕОФИТ АГЛАДЗЕ —</p> <p>Шалаян в Тбилиси 30</p> <p>МАРГАРИТА ВАЧНАДЗЕ —</p> <p>Пенс Тбилиси 33</p> <p>ЛЕИЛА ТАБУКАШВИЛИ —</p> <p>Выставка произведений молодых художников трех республик (с фоторепродукциями произведений художников Т. Салахова, Т. Салых-Заде, А. Джафарова, Р. Туркия, А. Бандзеладзе, Л. Цуцкиридзе, Г. Котаева,</p>	<p>35</p> <p>41</p> <p>47</p> <p>50</p> <p>58</p> <p>61</p> <p>65</p> <p>66</p> <p>68</p> <p>78</p> <p>80</p>	<p>З. Нижарадзе, Р. Аламяна, А. Григоряна, С. Мурзалия</p> <p>НОНА МУСХЕЛИШВИЛИ —</p> <p>Мастера Тбилисской оперной сцены</p> <p>ИВАН ЕНИКОЛОПОВ —</p> <p>Русские композиторы (С. Рахманинов и М. Ипполитов-Иванов) в Тбилиси</p> <p>ДОМЕНТИИ КОРИДЗЕ, ЕЛЕНА МАЧАВАРИАНИ —</p> <p>Что говорят археологические памятники о древнем заселении Тбилиси</p> <p>НАДЕЖДА ШАЛУТАШВИЛИ —</p> <p>Друг юных тбилисцев (о спектаклях Тбилисского русского ТЮЗа)</p> <p>ГЕОРГИЙ ДАРИСПАНАШВИЛИ —</p> <p>Жанровые картины из жизни тбилисских любителей сцены</p> <p>ОТАР ЧЕЛИДЗЕ, АКАКИЙ ГЕЛОВАНИ, ГЕОРГИЙ ЧИКОБАВА</p> <p>Стихотворения, посвященные Тбилиси</p> <p>ЛИЯ БОЧОРИШВИЛИ —</p> <p>Книга о Тбилиси</p> <p>Девятая годовщина Народного Китая</p> <p>НОДАР КОЧЛАШВИЛИ —</p> <p>Живая летопись</p> <p>Новые книги</p>
--	---	---

- На второй стр. обложки: «На Куре», рис. худ. К. Карашвили.
- На 3-й стр. обложки: «Праздничный костер на Нарикала», рис. К. Карашвили.
- На 2-й стр. титульного листа: Вид на праздничный Тбилиси ночью с Комсомольской аллеи, фото А. Балабуева.
- На 3-4, 4-й, 5-й, 6-й, 7-й, 10-й, 11-й, 15-й, 19-й, 20-й, 21-й, 27-й, 28-й, 29-й, 30-й, 31-й, 65-й, 67-й страницах: фотомонтаж на тему «Празднование 1500-летия г. Тбилиси», фото. А. Балабуева. Я. Зевина, К. Оганезова, М. Саамова.
- На 12-й стр.: плакат, посвященный 1500-летию Тбилиси, худ. Ир. Горделадзе.
- На 13-й и 14-й страницах: «Закладка памятника Вахтангу Горгасалу», фото А. Балабуева и Я. Зевина.
- На 18-й стр.: «Открытие памятника И. Чавчавадзе и А. Церетели», фото Я. Зевина и М. Саамова.
- На 66-й стр. «Площадь им. Марджанишвили ночью в дни юбилея», Я. Зевина.
- На вкладных листах: 1. Фотоснимки — выступление кандидата в члены президиума ЦК КПСС, первого секретаря ЦК КП Грузии тов. В. П. Мжаваназе на общегородском митинге трудящихся, посвященном 1500-летию г. Тбилиси; президиум юбилейной сессии Тбилисского городского совета депутатов трудящихся, состоявшейся в Гос. театре оперы и балета им. З. Палиашвили, фото А. Балабуева; открытие промышленной выставки, посвященной 1500-летию Тбилиси, — выставку открывает первый секретарь Тбилисского городского комитета КП Грузии тов. Г. А. Гегшидзе, фото Я. Зевина и М. Саамова. 2. Пребывание в г. Тбилиси делегации Польской Народной Республики, фото А. Балабуева, Я. Зевина и М. Саамова. 3. Празднование 1500-летия Тбилиси на стадионах, в Гос. театре оперы и балета; выступление сводного хора на юбилейной сессии, фото А. Балабуева. 4. Фотоиллюстрации к празднованию 9-й годовщины Китайской Народной республики. Фото О. Эгадзе.
- На цветных вкладках журнала: зарисовки Тбилиси — репродукции работ эстонского художника Эрнста Халлопа; портрет Э. Халлопа и портрет женщины, раб. худ. К. Магалашвили; на оборотке вытек: зарисовки г. Тбилиси, раб. художников К. Карашвили и Г. Дика; а также новая «Песня о Тбилиси», музыка комп. О. Тевдорадзе, текст И. Нонешвили; юмористическая композиция худ. Г. Касрадзе «Старый и новый Тбилиси» (тема Г. Чикобава).

«САБЧОТА ХЕЛОВНЕБА» (СОВЕТСКОЕ ИСКУССТВО)

Орган Министерства культуры Грузинской ССР
(Выходит ежемесячно на грузинском языке)
Тбилиси, ул. Марджанишвили № 5. Тел. 3-10-24

Госиздат Грузинской ССР

Т б и л и с и
1958

